THE SUTTA-NIPĀTA

सुत्तनिपातो

of the Oldest Canonical Books of the Buddhists
for the first time
edited in Devanāgarī characters

BY

P. V. BAPAT, M. A.

Professor of Pāli, Fergusson College, Poona (1917–23)
Examiner in Pāli of the University of Bombay (1920 23)
Joint-Editor of a Devanāgarī edition of the
Majjhima Nikāya (Mūlapaṇṇāsa) (1919).

First Edition

POONA

1924

Printed by Anant Vinayak Patvardhan, at the
Arya-Bhushana Press, Poona City,
and
Published by Prof. P. V. Bapat, M. A., at Satara City.

The Late Prof. C. V. Rajawade. M. A., B. Sc.

(By the courtesy of Mr S R Godbole)

Born 30th August 1889. Died 8th May 1920

To

My Friend and Colleague

The Late Prof. C. V. Rajawade,

M. A., B. Sc.

This book is gratefully dedicated
as a mark
of high respect and admiration
for his great scholarship
in
Pāli Language and
Literature.

CONTENTS

PREFACE.

My experience, during the last six years of teaching Pāli in Fergusson College, Poona, has led me to believe that foreign scripts like Sinhalese or Burmese, or even Roman, presented a great difficulty to students at the beginning of their Pāli studies, and that the publication of Devanāgari editions of as many Pāli books as possible, would go a long way to make the study of Pāli popular, both among the students of Universities, as well as the readers of the public in general. My friend and colleague, the late Prof. C. V. Rajawade of Baroda, whose life was prematurely cut short in the spring of 1920, had informed me that he had already made a beginning to prepare a Devanāgari edition of the Sutta-Nipāta, and I was under the impression, when I had to write an obituary note on him, in the Annals of the Bhandarkar Institute, Poona, published in July 1920 (vol. II, Part I, p. 84-85), that he had prepared an almost complete manuscript of a Devanāgari edition of the Sutta-Nipāta. But, when I could actually see the manuscripts left behind by him, I found that he had prepared a copy of 1–77, 766–861, 976–1149 stanzas only. I thought it to be my sacred duty to complete the work which he had begun, and I requested his father, Principal V. K. Rajawade, to allow me to make use of his manuscripts and complete the work. I am glad to say that he readily consented, and left the manuscripts of his son at my disposal, for which act of kindness, I am highly obliged to him.

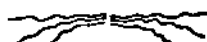
I approached the University of Bombay to give me some help, to enable me to complete the work left behind by the great Pāli scholar, and publish it. I have a great pleasure to say that the syndicate readily responded and laid me under deep obligations by promising to give me partial help.

I am greatly indebted to Pandit Vidhushekhara Bhattācārya, Principal, Vishvabhārati, Sāntiniketana, Bolpur, for having consented to write a foreword to this book, which originated with our common friend I must express my thanks to Prof N K Bhagwat, M A of St Xavier's College Bombay, who made me several useful suggestions, and who could make it possible for me to attach to the work a photo of the late Prof Rajawade I cannot forget to express my thanks to Pāli students of Fergusson College, Poona, and especially to Mr K B Sathe, B A, for having helped me, to a great extent, in preparing the copy for the press And last but not least, I have to tender my thanks to the Manager, Aryabhushana Press, Poona, for the great pains he took in keeping the printing of this book as faultless as possible

I have used in the text, the Avagraha Sign ऽ to indicate that the second of the two vowels, combined together in a Sandhi, is dropped सप्पविसऽव=सप्पविस+इव (1) वितथमिदऽति =वितथ+इद+इति (12), वीसायऽपि=वीसाय+अपि P 69) मूलऽपि=मूल+अपि (968) मेऽति=मे+इति (951) कोऽध=को+इध (1010)

Jan. 1934. P V BAPAT

INTRODUCTION.

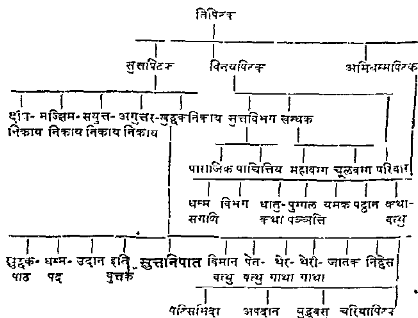

The Tipitaka : The sacred cannon of the Buddhists

What the Vedas are to the Hindus, the Koran to the Mohomadens and the Bible to the Christians, the Tipiṭaka (Sans Tripitaka) is to the Buddhists. The Tipiṭaka consists of the three Pitakas or baskets, which form the Sacred Canon of the Buddhists. The three Pitakas are the Sutta Piṭaka, the Vinaya Pitaka and the Abhidhamma Pitaka. [The Sutta Piṭaka purports to give, in a popular and interesting form, the general discussions or discourses of the Buddha or his disciples, on certain religious or philosophical tenets, or ethical principles of Buddhism.] The Vinaya Piṭaka gives the rules and regulations for the Buddhist monks and nuns, with several stories to illustrate the occasions, when the Buddha was forced to lay them down, or was driven, by force of experience, to make certain modifications in the original rules. The Abhidhamma Pitaka contains abstruse philosophy, treated in a manner, which is not enticing or interesting to those who are not initiated into the orthodox ways of Buddhist thought, and the manner and method of its expression. The inordinate love of an Indian mind for classifications, subdivisions and enumerations is abundantly clear in the books of the Abhidhamma Pitaka. The study of these books involves a high training of intellect and sharpening of memory.

The Sutta-Nipāta and its relation with other books of the Tipiṭaka.

The Sutta-Nipāta forms a part of the Sutta Piṭaka. The following table will, at a glance, give an idea of the relation of the Sutta-Nipāta with other books of the Canon:—

The Tipitaka a representation of literary activities among the Buddhist community for *about three centuries.*

All the books of the Tipitaka have not been composed at one and the same time They represent the literary activities among the Buddhist community, for about *three centuries since Gotama Buddha* was accepted and recognised as the leader of a new school *of religious reform , that is to say,* since the foundation of his religious order -the Samgha A major part of the Samyutta and Anguttara Nikayas is later than the Digha and Majjhima Nikāyas In the Anguttara, *there is a sutta based upon the death of the wife of* Munda, a king of Magadha, who began to rule some forty years *after the Buddha's death Some books of the* Khuddaka Nikāya also clearly reveal traces of later origin Books like the Peta-Vatthu and Vimāna-Vatthu strike a clearly distinct note In the Peta-Vatthu (IV 3 1), there is a reference to a king Pingalaka who is said to have reigned at Surat, some 200 years after the Buddha There

FOREWORD.

The Dhammapada of the Buddhists which is well-known even to an ordinary reader, is now rightly included in the world literature There is one work more, viz the *Sutta Nipāta*, in Pali It holds rather a better position, but, unfortunately, it is not yet so much appreciated as it should have been Indeed this single small book can sufficiently represent the whole of what is the best in Buddhism One of the special features of it is that it can hardly be regarded as sectarian, and as such can safely be placed in every one's hand Like the *Dhammapada* the *Sutta Nipāta* is an anthology and contains amongothers, a large number of verses from the different *Nikāyas* The verses therein are edifying and inspiring and are revelations of truth. The language of the book shows unmistakably that some portions of it are far older than the *Dhammapada* Asoka in his Bhabra Edict says that what ever was said by the Buddha was well-said yet, he wants to adduce those words of the Buddha, which according to him, might be for the long endurance of the Good Law He then refers there to seven passages expressing his desire that the monks and nuns as well as the laity, male and female, should listen to them and understand them One of these seven passages is the *Munigāthā*, 'the song of the hermit ' This *Munigāthā* is identical with the *Munisutta*, which the readers will find in the following pages of our *Sutta nipāta* (1 12, vv 207–221) It can thus rightly boast of containing at least one of the seven favourite passages of Asoka It may also be added here, as Fausboll observes, that the Suttanipata is "an important contribution to the right understanding of primitive Buddhism, for we see here a picture not of life in monasteries, but of life of the hermits in its first stage We have before us not the systematizing of the later Buddhist

church, but the first germs of a system, the fundamental *ideas of which come out with sufficient clearness.* "

The chief speciality of the present edition, by Prof. Bapat, is that it is printed for the first time in Devanāgari characters. Pali works in Devanāgarī are badly wanted for Indian students, to whom even the Roman characters are not suitable, as our own experience shows. I discussed the matter, among others, with the late Prof. C. V. Rajwade, whose premature death has removed from us a real worker in the field of Pali literature, and the result was that he brought out a Devanāgari edition of the first fifty Suttas (*Mūlapaññāsa*) of the *Majjhimanikāya* with his friends, the present editor, Prof. Bapat, and Prof. N. K. Bhagwat of St. Xavier's College, Bombay. It is unfortunate that he could not survive to see the present edition of the Sutta-Nipāta, which he so much desired and attempted to prepare.

The other speciality of the edition consists in its attempt to supply the parallel passages of the gāthās.

It is now placed before the readers who are to judge it on its own merit.

Venukuñja
Visvabharati,
Santiniketan,
Jan. 20, 1924.

Vidhushekhar Bhattacharya,

then, there does not appear to be any tampering with the text, as, perhaps, it was believed that it would be *profane* to dabble with the sacred texts. The Canon was supposed to be closed Even the name of the great Emperor Asoka is not found in any of the books of the Tipitaka There is no mention of any geographical name in Ceylon Even in India, as far as I know, the southernmost geographical references are to Patitthana (modern Paithan in Aurangabad district, in H E H the Nizam s dominions), the river Godāvari, and the countries that are called by the names of Assaka or Aḷaka

This then fixes the latest limit of time for the date of the Tipitaka–the first quarter of the third century B C ,273 B C * being the latest approximate date for the accession of Emperor Asoka

According to Ceylonese tradition, the Buddha died in 543 B C, after a career of nearly *forty five* years as that of a preacher of his reformed religion "For a long time,' says Sir Charles Eliot, ' western scholars accepted 483 or 487 B C as approximate dates of Gotama Buddha s death , but, the most recent discoveries into the history of the शैशुनाग dynasty have shown that the date should be put back to 554 B C"†—a date which is much nearer to 543 B C , the date according to Ceylonese tradition If then we accept 543 B C as a fairly approximate date of Gotama Buddha's death, he must have begun his career of a preacher early in the sixth century B C So we come to the conclusion that the probable age of the Tipiṭaka is from the sixth to the fourth century B C The time of three hundred years is not much for the growth and completion of the whole Canon

* See V Smith s Asoka P 20

† See S r Charles Eliot s "Hindu sm and Buddhism Vol I Introduction p xix See also Vincent Sm th s Oxford History of India' p 52

Last word has not yet been said on this question of the date of Gotama Buddha s death It is however adm tted even in the most recent authoritative books on th s question that 483 B C is *still* regarded as *provisional* (See, for instance Cambridge H story of India edited by J Rapson vol I P 171)

The antiquity of the Sutta-Nipāta

Of all the works on Buddhism, the Sutta-Nipāta, like *the Dhammapada, is a text that is* very often referred to, on account of its *high antiquity and its great importance* for the knowledge of the old teaching of the Buddha.* Though no exact date can be assigned to the *collection* of the suttas in the form of this anthology of the Sutta-Nipāta, it may not be far from correct, if we infer from the contents and style of the Sutta-Nipāta, that the *composition* of most of these suttas may not have been later than the first half century after the death of the Buddha. The Sutta-Nipāta is the *oldest* of the poetic books of the Tipitaka and this anthology must have been in existence before the necessity of having short separate anthologies like the Dhammapada, Khuddakapātha, Udāna, Itivuttaka, was keenly felt. Thera and Therī Gāthā, Buddhavamsa, Cariyā Pitaka and Apadāna are undoubtedly later. There are many suttas which may be allowed to originate and go *back to the time of the rise of* Buddhism, and many at least to the period of the first disciples of the Buddha ‡

* The antiquity of Sutta-Nipāta is based upon the following internal evidence —

(1) It contains a representation of the Buddhist community in its *primitive* stages

(2) There is no reference to any later doctrinal points such as Dhutangas-Pāramitās etc or even to the two-fold distinction of Nibbāna such as स उपादिसेस or अनुपादिसेस

(3) There is a mention of old obscure gods like नारदपब्बता (543), which are not included in the later Buddhist pantheon

(4) There is no mention of any relic or Stupa

(5) We find that the study of the Atharva Veda was still not looked upon with favour

(6) Sacrifices among the Brāhmaṇas were common and cows were killed in such sacrifices Mention has been made of a few of these (303), some of which are now obscure

(7) Many Pādas from the Gāthās of the Sutta-Nipāta are found in *decidedly later* Pāli books, like the Khuddakapāṭha, Dhammapada, Udāna, Itivuttaka Thera Gāthā etc, as well as in later Sanskrit Buddhist books.

(8) *Old antiquated language and style*

(9) Old form of versification

‡ See Winternitz, *Die* Geschichte der Indischen Litteratur, zweiter Band. Erst Hälfte ' Die Buddhistiche Litteratur ' p 72

is another reference (V. 2.), in the same, to an event fifty-six years after the Buddha's death.

Similar lines of growth are discernible in the Vinaya and Abhidhamma Pitakas also One can very easily see that the Parivāra, the fifth book of the Vinaya, is much later than the other four books of the same, and that the Kathā-Vatthu, *also, is much later than the* Dhamma-Sangani.

Tradition of the three councils of Rājagaha Vesāli and Pātaliputta

The traditional view of the Buddhists is that, immediately after the death of the Buddha, *his disciples*, under the leadership of Mahā-Kassapa, assembled at Rājagaha, and held a council of 500 wise men. They decided to bring together all the teachings of the Buddha, and incorporate them into some fixed literary form, in order to prevent, as far as possible, the cropping up of a serious difference of opinion, as to whether any particular thing was sanctioned, or not, by the Buddha. King Ajātasattu helped these monks, and tradition says that the Dhamma (which is interpreted by a later commentator as including both the Sutta and Abhidhamma Pitakas) was recited by Ānanda, who was chosen by the Buddha to be his personal attendant, and that the Vinaya was recited by *Upāli*. A hundred years after this, another Council of 700 wise men was held at Vesāli, to decide certain legal points which created a schism in the Buddhist Samgha. This time also the Tipitaka was recited and the teachings of the Buddha were redacted. One hundred and thirty-six years after this, i. e two hundred and thirty-six years after the death of the Buddha, in the reign of the great Emperor Asoka, a third Council was held at Pātaliputta, (modern Pātanā,) and, once more, there was a redaction of all the literary material that was available till then. A special mention has been made of the Kathā-Vatthu, the last book of the Abhidhamma-Pitaka, being recited by Moggaliputta Tissa Thera, who presided over the deliberations of that Council.

These are the only three Councils, which are recognised by the adherents of the Therawada school (who were later on called as Hinayanists), to whom the Pāli literature properly belongs

Though western scholars, like Oldenberg and Kern, doubt the traditional historicity of the First Council, I believe, we can not deny the fact of such a Council itself There is nothing unnatural in that the followers of a founder of a religion should assemble immediately after the death of their Master, to give a fixed literary form to his teachings On the contrary, it appears improbable that they should at all have been indifferent to allow the teachings of their Master to perish, through lack of zeal on their pārt I, however, do not think it probable that they could have recited all the existing books of the Tipitaka, either in the First, or Second Council, for the simple reason that the Canon, as we have seen above, could not, then, have been complete

The probable age of the Tipitaka

The references in Asoka's Bhabra Edict to certain passages from Pali literature such as (1) विनयसमुकसे, (2) अलियवसानि, (3) अनागतभयानि, (4) मुनिगाथा (5) मोनेयसुते, (6) उपतिसपसिने, (7) लाघुलोवादे, (all of which have been identified except no 1 *), and the occurrence of words like धम्मकथिक, पेटकी, सुतान्तिक, सुतन्तिकिनी and पचनेकायिक, in the inscriptions of the third century B C,† conclusively prove that the Buddhist literature and the technical names of the divisions of the literature, such as Pitaka, Suttanta, Nikāyas, were widely known to the people and that the number of Nikāyas, then in existence, was five

After the Third Council, according to tradition, the Pāli literature was taken to Ceylon by the mission that Asoka sent to that country, under his son Mahinda Since

* See Prof. D Kosambi's article in the Indian Antiquary number of February 1912 vol 41 P 37 ff

† See Epi. Indica II 93 Z D M G XL P 58 Rhys Davids Buddhist India P 167 and his introduction to the Dialogues of the Buddha v I I

on the Pārayana-Vagga and the Khazgavisana sutta Tradition ascribes that commentary to Sariputta, the Dhamma-Senāpati (the commander-in-chief) of the Buddha.

Subject matter and Classification of the Suttas

The suttas of the Sutta-Nipāta may be classified under several heads There are several suttas like the ब्राह्मणधाम्मिक सुन्दरिकभारद्वाज or माघ suttas, which treat of the life of the Brahmanas and their sacrifices The आमगन्धसुत्त gives the Buddhist idea of purity and impurity, as contrasted with the Brahmanical idea of the same The मेत्तसुत्त gives the Buddhist idea of ब्रह्मविहार There are many suttas which are merely didactic poems on Buddhist ethics, such as पराभव मंगल, नावा किंसिल or धम्मिक (partly) suttas Like the Yaksha Prashnas of the Mahābhārata, we find some riddle poems in the हेमवत सूचिलोम or आळवक suttas, where a Yaksha approaches the Buddha and puts him several questions, which are answered by the Buddha There are some beautiful dialogues as in the Dhaniya and Kasibhāradwaja suttas Some are merely extolatory poems, like the Vangisa or Sela suttas which are intended to sing the virtues and merits of the Buddha There are some suttas, like the Vasala and Vasettha, which deal with social questions as that of the caste system There are others, like the Vijaya, Salla Kāma or Dvayatānupassana which treat of the philosophic matter The Ratana sutta is of the nature of Paritta (an incantation to be sung for one's protection from evil spirits), and the Kokāliya tells us, quite in the mythological fashion, how the Buddhists believed the sinners to be suffering in hells, on account of their sins There is a very large number of suttas, like the उरग, खग्गविसाण, मुनि, धम्मचरिय राहुल, सम्मापरिब्बाजनिय धम्मिक (partly) नावा तिस्समेत्तेय मागन्दिय पुराभेद, तुवटक, अत्तदण्ड and सारिपुत्त suttas, which treat of the life of an ascetic, or a Muni, and the ideals that he is expected to keep before him There are some narrative poems like the पब्बज्जा and पधान suttas, and the Vatthu-Gathās of the नालकसुत्त and the पारायणवग्ग, which remind us of the Ākhyānas of the Rigveda or of the Mahābhārata §

§ R V X 10, 85 95 Mbh III 192 194 etc

The names of the suttas in the Sutta-Nipata do not seem to have been rigidly fixed The commentator, for instance, gives alternative titles to several suttas The विजयसुत्त is called कायविच्छन्दनियसुत्त the नावासुत्त is called धम्मसुत्त, the सुन्दरिकभारद्वाज धम्मचरिय and the सम्मापरिब्बाजनिय suttas are also called as पुरळास, कपिल, and महासमय suttas, respectively Names of the suttas seem to have been given to them either from the (i) subject matter of the suttas, as in the पब्बज्जा, पधान, विजय, मुनि or ब्राह्मणधम्मिक suttas, or from (ii) the important personage of the sutta, as in the धनिय, सेल, नालक or सभिय suttas, or from (iii) some simile or some other important word that is prominent in the sutta, as in the उरग, खग्गविसाण, पराभव, नावा or सल्ल suttas, or from (iv) the opening words, as in the हिरि, or किंसील suttas

Names of the Suttas in the Sutta Nipata

The Sutta Nipata reminds us of the Buddhist community in its primitive stages and not in *its full grown organised form with its* rich monastic institutions We find that, at the time of the Buddha, there were several religious or philosophical teachers, wandering from place to place, preaching their own doctrines A special mention has been made of the six famous teachers—Purana Kassapa, Makkhali Gosala, Ajita Kesakambali, Pakudha Kaccayana, Sañjaya Belatthiputta, and Nigantha Nataputta who were *heads of six different sects. The followers of these like the* Ajivikas or the Niganthas, as well as the Brahmanas are labeled as purely disputatious [ये केचिमे तित्थिया वादसीला आजीविका वा यदि वा निगण्ठा 381] These teachers roamed over the country, trying to recruit *followers for their own schools by condemning the doctri*nes of others and exalting their own to the skies They spent their time more in the discussions of useless speculative dogmas than in doing something actually good to themselves or to the people at large Mention has been made of 63 speculative dogmas *of* these Samanas [यानि च तीणि यानि च सट्ठि । समणप्पवादसितानि भूरिपञ्ञ 538] Gotama Buddha had to give a solemn warning to his followers against

A general survey of the contents of the Sutta Nipata

(1) The Samanas.

The importance of the study of the Sutta-Nipata

The study of the Sutta-Nipata is important from several points of view It gives an authentic knowledge of the philosophical and ethical teachings of the Buddha and of the ideals of a Buddhist monk It affords us a glimpse into the state of the Indian society some 2400 years ago It tells us a good deal of religious sects like the Samanas or the Brahmanas and sometimes, in passing it refers to certain customs of the people In stanza 598, we find a reference to the old Indian custom of bowing to the moon, when she makes her appearance again after her extinction on the new moon day Stanza 440 refers to another custom—that of putting grass on the head to show that the man who puts it on his head will never return defeated from a battlefield This custom is still now seen in certain provinces of India, when people go out, with a tuft of fresh green grass on their head, on the Dusserah day, for सीमोल्लंघन (crossing the borders of the town), which really represents a starting out on a fresh expedition of war We also glean a few historical facts about Gotama Buddha. He belonged to the race of the Sākyas and was Ādicca by clan (423) Perhaps the anecdote of the sage Asita in the Nālaka sutta, when shorn of all the elements of mythical wonder, represents a grain of truth The cause of his dissatisfaction with the world (and his consequent renunciation) was that he saw the people suffering in this world on account of their mutual quarrels over petty things He saw the people wriggling with pain, like fish in scanty water. He was overpowered with fear, and discontent cast its shadow over him (935 38) What a vast contrast this plain and simple account presents to the rich and florid imaginative accounts of the same incident in the later literature as in the Nidānakatha of the Jātakaṭṭhakatha or the Lalita Vistara or the Buddhacarita of Asvaghosha ! We breathe an air of historical probability, when we read, in the Pabbajja sutta, the account of King Bimbisāra's visit to Gotama and of the dramatic conversation that took place between them The Padhāna sutta describes his supreme efforts for attaining the goal

of Perfect Bliss and the mental struggle that he had to overcome for the attainment of the same We are furthermore told the names of his two foremost disciples, Sāriputta and Moggallāna, the former of whom was a teacher of his son Rahula and his lieutenant, who continued turning the wheel of the Law, which was first set in motion by him (557) In the Vatthugāthās of the Pārāyanavagga, we get some interesting geographical information We find the names of some of the important towns in India, Patitthana, on the banks of the Godawari, being the southernmost town of all.

The Sutta-Nipata not the work of one author

The Sutta-Nipata is not the work of one author It is simply an anthology of poems, and, as Dr Rhys Davids puts it "the result rather of communistic than individual effort" The suttas are arranged in five Vaggas The first four Vaggas contain stray suttas collected together, while the fifth contains suttas which are strung together by a framework of a story, given at the beginning of the Vagga and at its end, before the hymn on *the Buddha* with which the Vagga is closed Of the 38 suttas in the first three Vaggas no less than seven† are found in other parts of the Canon Numerous isolated verses are found in other canonical books The Aṭṭhaka *and Parayana vaggas seem to have already existed as* separate poems The Atthaka Vagga is referred to by name in Samyutta III 12, Vinaya I 196, and Udāna 5 6 * The Parâyana Vagga also has been quoted or referred to in Samyutta II 49 and Ang I 144, II 45 III 399, IV 6 3 There is a commentary named Niddesa—itself a canonical book—on the Aṭṭhaka and Pārâyana Vaggas and the Khagga visāna sutta, the Mahā Niddesa being a commentary on the Atthaka Vagga and the Cula-Niddesa

† Sutta No. 4=S I. 172, No 8=Kbp No. 9 No. 13=Kbp No 5 No 15=J III 196 No 16=Kbp No 6 No.33=M No. 92, and the Khaggavisāna Sutta also is found in the Apadāna. (Burmese edition of the Zabu Met Swe Press pp 5 7

* Also in Abhidharmakosa Vyâkhyā as Arthakavarga.

seeds and thus implies that he should eat his bread in the sweat of his brow. Gotama replies that he does not remain idle, but does his work in his own way. He also is a farmer and does the work of cultivation of mind and heart, and as such he can not be branded as an idler. There is another beautiful dialogue in the Dhaniya sutta (No. 2), where the comfortable state of a rich cowherd, happy with his obedient and dutiful wife, healthy, amiable children and a large number of cattle, is contrasted with the happy blissful state of the homeless and hearthless wanderer, who, penniless as he is, knows no ties and is servant to none With his well-disciplined mind, he is the master of his own self; he has no reason to rejoice or to quail; for, he is निरुपधि (free from all worldly turmoils.)

(4) The three ballads about Gotam Buddha.

The Pabbajjā, Padhāna and Nālaka suttas are of peculiar importance to us. They are the precious remnants of an old religious ballad poetry*, of which, subsequently, an epic poem on the life of the Buddha, would have arisen. The Nālaka sutta plays round about the birth of the Buddha-Child. The venerable sage Asita, having seen the gods in heaven rejoice and sport merrily, on account of the birth of the Buddha, comes to the court of King Suddhodana to see the Child. When he sees it, he comes to know, with his prophetic vision, that the Child would be a great teacher of the world. To his regret, however, he finds that he is not fortunate enough to be alive at the time when the great teacher of the world would turn the wheel of the Law, and so he asks his nephew Nālaka to be his disciple. Thus the first part of the Sutta comes to an end. The mythical element of miraculous wonder has already crept into the description of the Buddha-Child. The Pabbajjâ sutta is about the renunciation of Gotama

* See Winternitz Die Geschichte der Indischen Litteratur, Zweiter Bänd, Erste Hälfte, Die Buddhistiche Litteratur P. 75. See also Rhys David's Buddhist India P. 180-85

in search of perfect Bliss We are told in that sutta of King Bimbisara of the Magadhas, paying a visit to him and requesting him to stay in his court The Padhana sutta narrates the conversation between Mara and Gotama, when he was sitting on the bank of the river Nerañjarā, *for making supreme efforts to attain his goal* Mara tries to dissuade him from his efforts, and asks him to be content with leading a life of celibacy, or with performing fire sacrifices, and thus secure merit for himself Gotama replies that he has nothing to do with merit [अणुमत्तेनपि पुञ्ञेन अत्थो मय्हं न विज्जति 431] Mara, seeing at last, that he would not be able to overpower him, confesses that, for seven years, he followed him in vain He becomes sad and dejected, and disappears then and there This episode of Gotama's combat with Māra is a poetic representation of the struggle that was going on between the satanic and angelic tendencies of Gotama's mind and the victory of the latter over the former Covetuousness, discontent (अरति), hunger, thirst (खुप्पिपासा), hankering (तण्हा), laziness, dullness (थीनमिद्ध), fear, doubt desparagement (मक्खो), stubbornness (थम्भो) (*love of*) *glory and hospitality*, ill-earned fame, self exaltation, and condemnation of others formed the whole array of Mara's or the Black One's army

(5) Another narrative poem the Vatthugathas of the Pārāyana Vagga

The Vatthugathas of the Parayana-Vagga form another narrative poem, which provides a connecting link to the suttas of that vagga. A certain Brahmana, by name Bavari, was living on the banks of the Godavari performing his sacrificial rites *Another* Brahmana comes to him after a long journey and asks of him 500 coins Bāvari, poor as he is, is not in a position to satisfy the guest, whereupon the fiery guest, being enraged, cursed Bavari that his head would be rent into seven pieces Bāvari became anxious when he heard the curse *pronounced A certain deity, disposed to be on friendly terms with him, approaches him and assures him that the* fraudulent guest could not possibly have any knowledge of मुद्ध (head), or मुद्धाधिपात, and recommends him to go to *the*

imitating the example of such teachers A number of suttas in the Atthaka-Vagga contain a severe condemnation of the general tendency of making an unnecessary display of one's own doctrines or religious practices and condemning those of others He calls him an ignoble man, who tells others without being asked by anybody, his own doctrines or practices [यो अत्तनो सीलवतानि पाव्रु । अनानुपुट्ठो च परेस पाता । अनारियधम्म कुसला तमाहु 782] The Buddha wants his followers to abstain from all such discussions as are likely to stir up quarrels among different sects [वा च जात मुनि नो उपेति । 780, 78- 796 825 827 etc] He does not like them to draw comparisons between themselves and the followers of other sects and call themselves as superior inferior or equal to them (799 842 855 860 918 954) Gotama preaches toleration to his followers even when they see dangerous practices of others [परगम्भिस्सा पि न मनसिता दिस्वा इपि तेस बहुभेरवानि 965]

Many of these Samanas seem to have held that purity lies in holding their own philosophical views [इधेव सुद्ध इति वादियन्ति । नाञ्ञेसु धम्मेसु विसुद्धिमाहु 824] They entered religious assemblies for the discussions of such views and called all those who differed from them as fools [ते वादकामा परि विगय्ह । बाल दहन्ति मिथु अञ्ञमञ्ञ 825] According to their personal bearing and sincerity and zeal for their religious life the Samanas it appears were divided into four categories—Maggajinas Maggadesis Maggajivis and Maggadusis (84-89)

(2) The Brahmanas

The Brahmanas formed another important class of religious sects They are described as well versed in the three Vedas Nighantu Itihasa Grammar and the sciences of rhetoric, prosody and astrology and taught their lore to hundreds of disciples in their hermitages Their fourth Veda the Atharva veda has been referred to in 927 * as Athabbana but it appears, the study of that Veda was not much commended The Brahmanas are called Brothers of sacred hymns [मन्तबन्धुना] and Savitti is mentioned as their principal

*Dr Rhys Davids in his Buddhist India p 165 says that the Atharva Veda is never mentioned in the Nikayas This reference seems to have escaped his notice

hymn The Brahmanadhammika sutta, which may as well stand in an old Purāna, tells us how the then Brāhmanas *were depraved and had fallen from their original state of* simplicity and moral glory They became lustful They were allured by the luxurious life of the king and allow *ed themselves to be presented with beautiful wives and* rich estates They approached the king and performed sacrifices, like अस्समेध पुरिसमेध, सम्मापास, वाजपेय्य and निरग्गळ, and at last came to kill even innocent cows, as a result of which, we are told, Dhamma disappeared and Adhamma *ruled, 98 diseases appeared on the earth, wife began* to disrespect husband, and there was all confusion and disorder among people

The Buddha condemned all sacrifices that involved loss of life In the Sundarikabhāradwāja and Māgha suttas, we are told that a Tathāgata, a Buddha,—an ideal man according to the Buddhists—irrespective of the caste to which he belongs, deserves to be given offerings to by a Brāhmana, *who wishes to obtain merit for himself* That would be a real sacrifice The idea, that true Brahmanhood does not lie in high birth but in conduct, is impressed on the mind in 63 verses of the वासेट्ठसुत्त with the refrain " Him I call a Brahmana " It is conduct or Kamma that counts and not birth. Though in the Mahābhārata, *we do sometimes find a similar idea.*

शृणु यक्ष कुल तात न स्वाध्यायो न च श्रुतम् ।
कारण हि द्विजत्वे च वृत्तमेव न सशय ॥ III 313 108 ˙

still in another place, we do find that कुल *also is included* as one of the requirements of Brahmanahood.

कुल शील च विद्या च तप ब्राह्मण्यमुच्यते । —शांतिपर्व.

From the Kasi-Bhāradwaja sutta, we know that a monk was still looked upon by some people as an idler The Brāhmana Bhāradwaja says to the Buddha, when he came to him to beg his food, that *he should do some work like ploughing fields or sowing*

(3) The two beautiful dialogues in the कसि भारद्वाज and धनिय suttas

Buddha of Sāvatthi and get those things explained from him. Bāvari calls his sixteen disciples, Ajita and others, and asks them to approach the Buddha, with those questions in mind. They start on their long journey and we are told the names of the big towns they touched on their way—Patitthāna (Paithana in Aurangābāda district of H. E. H. the Nizam's dominions) Māhissati (Māhishmati) Ujjeni Gonddha, Vidisā (modern Bhilsa), Vanasavhaya, Kosāmbi (near Allahabad), Sāketa, Sāvatthi, Setavya, Kapilavatthu,

(a) The geographical information found therein

Buddha saw them approaching, ...

guess, with his miraculous powers, what queries they had in their mind, and satisfied them by answering that अविज्जा was the मुद्ध (head), and विज्जा accompanied by सद्धा, सति, समाधि, छन्द and विरिय was the मुद्धाधिपातिनी. The disciples were pleased with him, when they came to know, in this way, his miraculous powers and his supreme knowledge. They prostrated themselves before him. The Buddha expresses his wishes for good luck to them and to their master, Bāvari, and also expresses his willingness to answer any questions which they would put to him. Then each of those sixteen disciples takes his turn, one after another, to ask him some philosophical questions, which the Buddha answers one by one.

The Pārāyana-Vagga is a fitting closure to the Sutta-Nipāta, as in almost all the answers to the questions of the sixteen disciples, the Buddha tells them the way

(b) The subject of the Suttas in the Pārāyana Vagga.

to cross the worldly ocean (परायनं, मग्गो पारं गमनाय), to destroy thirst and attachment, to cease all ditthis, silas and vatas, and to attain, in this very world, a state, where one would have no fear from death, and where one would be completely happy; in short, to attain Nibbāna, the goal of Buddhist

(6) An ideal Muni
(a) His Life

*There is another class**—and a very big class *too*—of the suttas, that describe the life of an ascetic or a Muni, and the ideals for the attainment of which he is expected to exert The Sutta Nipata supports and confirms what is said in another old text—" न यिद सुकर अगार अज्झावसता एकन्तपरिपुण्ण एकन्तपरिसुद्ध सङ्खलिखित ब्रह्मचरिय चरितु § "It is not easy for a man who dwells in his house to lead a perfectly spotless, holy, life " An ascetic or a Muni, knowing this, removes himself from all relatives and wordly possessions, such as house, cattle, etc ,† for, he knows that attachment to these things is harmful He chooses to stay in a forest and comes to the town or village, only for getting food As soon as that is obtained, he repairs to the forest, without thinking of dabbling in the politics of the town or village He *observes all rules of moral conduct, such as abstaining* from murder theft, falsehood, incontinence, and all kinds *of liquors He leads a life of simplicity, by abstaining* from the use of garlands, perfumes or scents, or high and *costly seats or beds He has no dealings in gold or silver*. nay, he does not engage himself in any kind of buying *or selling* , nor does he act as a messenger or a servant to any one He walks with his eyes cast down (ओक्खित्तचक्खु) *and is never flighty of steps* (न पादलोलो) *He takes* his food only once by day and that too before noon He is moderate *in his food* and never allows *himself to be intoxicated* with the food that he begs of others [लद्धा परभोजनं न मज्जे 366] *He does not store food in his hut He does not earn his* livelihood, by telling prophesies, or interpreting signs of dreams or sounds of *birds* and *beasts, or by prescribing* medicine or by reciting charms or incantations, as of the Atharva Veda He *scrupulously observes the rules of* Patimokkha and has perfect self restraint over his body, tongue and mind He never allows the peace of his *mind to be disturbed by profit or loss pain or pleasure praise* or censure fame or no fame He drives away all thoughts like— What shall I eat ? Where shall I eat ? I did not

*See page xvii §D 2 41

†See [illegible] especially 35 37 40 48–49 53 54 60–61

comfortably sleep (last night) where shall I sleep to-day? [किंसु अमिस्सामि कुत्र वा असिस्सं, दुक्खं वत सेय्य कुवज्ज सेस्स 970] He suffers calmly not only the inclemencies of weather, such as heat or cold or the bites of gnats mosquitoes, or creptiles but all harsh words spoken to him He does not retaliate He spends the after noon in meditation and attains the Rupavacara or Arupavacara Jhanas or cultivates the ब्रह्मविहार i e he has kindness or pity for all living beings, takes delight in their prosperity and has no attachment for any one He has feelings of equanimity for all

He avoids both the extremes of indulgence in pleasure and self mortification and follows the middle path He does not believe in

(b) H s Ph losophy

the doctrine of Eternity (सस्सतदिट्ठि) or the doctrine of Annihilation (उच्छेददिट्ठि) He realizes the three cardinal principles of Buddhist philosophy—(i) that all worldly things are impermanent (अनिच्च) (ii) painful (दुक्ख) and unsubstantial (अत्ता) i e non ego, or not soul, or devoid of any individuality that is considered to be a permanent entity He understands that it is Kamma that governs the whole world —

कम्मना वत्तति लोको कम्मना वत्तति पजा ।
कम्मनिबन्धना सत्ता रथस्साणीव यायतो ॥ 654

By deep and constant reflection over the problem of Suffering, he comes to have the knowledge of the Four Noble Truths (चत्तारि अरियसच्चानि) and the Law of Causation (पटिच्चसमुप्पाद) He knows that अविज्जा (ignorance) produces तण्हा (thirst) in man s mind that तण्हा is the cause of misery, that it is possible to remove that misery by destruction of thirst and that there is a way for its destruction. The common folk who are attached to worldly life, cannot easily comprehend this deep law [भवराग-परेतहि भवसोतानुसारिहि मारधेय्यानुपन्नेहि नायं धम्मो सुसम्बुधो (764)] It is only the Ariyas who can have a real insight into it or into that State of Bliss where all Asavas cease —

को नु अञ्ञत्र मरियेहि पदं सम्बुद्धुमरहति ।
यं पदं सम्मदञ्ञाय परिनिब्बन्ति अनासवा ॥ 705

That Blisssul State is attained by the Muni

But what is that state of bliss, that state of deliverance from all worldly turmoils—the state, which is commonly known by the familiar term Nibb^na ?

(c) His ideal Nibbāna

We must bear in mind that the Buddhist conception of Nibbana underwent several fundamental changes in the later history of Buddhi<m, and here, in the Sutta-Nipāta, we find the earliest Buddhist conception of the same It is an inexplicable state, which, no doubt, can be attained in this very life, by the complete destruction of thirst (तण्हा, विसत्तिका) and of all defilements of mind, such as राग, दोस, मोह etc

> नन्दी सयोंजनो लोको वितक्कस विचारणा ।
> तण्हाय विप्पहानेन निब्बाणमिति वुच्चति ॥ 1109

In another verse, also, we are told what that state of deliverance is—

> यस्मिं कामा न वसन्ति तण्हा यस्स न विज्जति।
> कथंकथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स नापरो ॥ 1089

When such a state has been attained, that poor, penniless Muni, having no grasping for anything in this world, no clinging, *even for any ditthis, silas or vatas, with perfect* equanimity of his mind, leads on his virtuous life, until the day of separation from this world dawns upon him.

But, what becomes of the Muni who has attained Nibbana, after his death ? The Buddha does not give any definite answer His answer savours of agnosticism, as his answers to other questions, like those regarding the origin, purpose or end of the universe, do His answer is, " We do not know what happens *to him*, just as we do not know what becomes of a flame, when it is extinguished by wind "

(d) What becomes of the Muni after his death ?

> अच्चि यथा वातवेगेन खित्तो । अत्थं पलेति न उपेति सङ्खं ।
> एवं मुनि नामकाया विमुत्तो । अत्थं पलेति न उपेति सङ्खं ॥ 1074

Even gods or gandharvas do not know what becomes of him [यस्स गतिं न जानन्ति देवा गन्धब्बमानुसा 644] All words come

to a stand-still Upasiva, one of the sixteen disciples of Bavari, asks the Buddha whether the Muni, who has freed himself from consciousness and form (नामरूपा विमुत्तो), attains annihilation or eternal bliss The Buddha answers that he has disappeared, he is above all measurement, and no words could be used to describe him

अत्थगतस्स न पमाणमत्थि । येन न वज्जु त तस्स नत्थि ।
सब्बेसु धम्मेसु समूहतेसु । समूहता वादपथाऽपि सब्बे ॥ 1076

Buddhism an Ethical religion

Buddhism is often described as an ethical religion, and we find ample proofs of the same in the Sutta Nipata There is a complete absence of all dogmas as to God or Brahman, although we find from our text, that the Buddhists did believe in the existence of gods or deities and heaven or hell The Brahmanical gods, like Brahma or Sakka, are all represented to be inferior to the Buddha They are often described as coming to the Buddha and bowing to him The burden of the song of Buddhism is to lead a perfectly moral life His teachings to monks and householders emphasise nothing but the urgent necessity of understanding the Law of the Buddha for knowing the real nature of the world, and of leading a perfectly moral life The Dhammika sutta (394-400) gives simple rules of moral conduct for the householders, and, if those are observed, Buddhism is satisfied Another feature, of the same ethical tendency of Buddhism is found in the unusual fondness displayed—as for instance in the (32 सभियसुत्त—in interpreting, according to the Buddhist philosophy of ethics, some older Brahmanical or other technical terms, like ब्राह्मण (बाहेत्वा स पापानि), समण (समितावि पहाय पुञ्ञपापं), न्हातक (निन्हाय सब्बपापकानि) खेत्तजिनो (सब्बखेत्तमूलबन्धना पमुत्तो), वेदगू [वेदानि विचेय्य केवलानि समणानं यानिऽपत्थि ब्राह्मणानं। सब्बवेदनासु वीतरागो सब्ब वेदमतिच्च वेदगू सो 529], परिब्बाजक (दुक्खवेपक्कं यं कम्मं परिवज्जयित्वा, परियन्तमकासि नामरूपं) नाग (आगुं न करोति), पण्डित (पण्डरानि विचेय्य, कण्हसुक्कं उपातिवत्तो) सोत्थिय (सुत्वा सब्बधम्मं, सावज्जानवज्जं अभिञ्ञाय, अकथंकथिं विमुत्तं), etc

The high antiquity of the *Sutta-Nipāta* is proved not only by the subject-matter, but also by the language and style. Mr. Fausböll

Language and Style

has already drawn attention† to the fact that there are many old Vedic forms of substantives and verbs in the plural, such as, सम्बूहतासे (14) पचयागे (15), पण्डितासे (875-76), or चरामसे (32) सिनिस्सामसे (°14); the shorter Vedic plurals, as, विनिच्छया, लक्खणा for विनिच्छयानि, लक्खणानि; shorter instrumental singulars as, मन्ता, परिञ्ञा, लाभकम्या for मन्ताय, परिञ्ञाय, लाभकम्याय; Vedic infinitives as निप्पहातवे, उग्गमेतवे, संपयातवे; contracted forms, such as, मन्त्या दुग्गच्चा, तिथ्या, मच्चुच्चा, थियो by the side of protracted forms, such as, आतुमानं, सुवामि, सुवाना (201), as well as some archaic forms, as, सग्घसि (=सक्खिस्ससि), पाव or पावा (पवदति), पवेच्छे (=पवेसेय्य), सुस्सं (=सुणिस्सामि), दट्ठु (=दिस्वा), परिब्बसानो (परिवसमानो), अज्झोचारि, रुणेन, उग्गहायन्ति (791); and some unusual words like ब्यप्पथ, भूनहु, पटिसेनियन्ति, वयास्स, (961) उपय (787) and अवीवदाता (784) Sometimes forms are contracted for the sake of metre—तद for तदा (685), जनेत्व for जनेत्वा (695), यद for यदा (696), सिञ्चित्व for सिञ्चित्वा (771) Sometimes we meet with difficult and irregular constructions, especially in the *Atthaka Vagga* (249, 458, 837-841), and sometimes with very ambiguous or condensed words or expressions like दिगुण एकगुण (714) कुप्पपटिच्चसन्ति (784) सञ्ञसञ्ञी, विसञ्ञसञ्ञी, विभूतसञ्ञी (874) etc. As in the *Upanishads* and in other *Pali* texts, phrases and expressions are several times repeated. In a number of Suttas like 3, 6, 7, 13, 14, 16, 30, 31, 35, the last Pāda* is repeated in several verses, as the burden of the Sutta.

As in other Pāli books, we find here also, a large use of striking similes, metaphors or illustrations that go home to our hearts (46, 48, 221, 255, 321, 353, 443, 580, 831, 920, 1014) How true to life appears that simile, in which a fool is compared to a pot, half-filled with water, or to a noisy rivulet, and a wise man to a calm serene lake, or to a

---

†In this Introduction to the Translation of the S N (S B E, vol. X.)

*Comp Mbh. V. 46 1–10, 13 24

broad silent river (720-21), or that in which man, that succumbs to death, while he is in the midst of his relatives, talking to them, is compared to a cow that is taken to the butcher's block of execution (580), or that in which the people of the world, who are always tussling with one another, are compared to fishes in scanty water, that struggle for existence (936)!

Versification

The most common metres of the Sutta-Nipata are the old Vedic metres of eight sylables (अनुष्टुभ्), eleven syllables (त्रिष्टुभ्) or twelve syllables (जगती), where only the number of sylla-bles is fixed and no attention is paid to the collocation of long and short syllables Hence we find that as in the case of the Upanishads or the Bhagvadgita as well as the Vedas, the later Gana system of the science of prosody cannot be applied to all the lines. We very often find a mixture of इन्द्रवज्रा and उपेन्द्रवज्रा (208-212, 214-219) or वंशस्थ and इन्द्रवंशा (221,688-90) There are some stanzas of thirteen syllables like 220, 679-80, 691-98, which may be styled as अतिजगती, but, the lines, if scanned, show that they do not conform to any of the subdivisions of that class, according to the later Gana system A mixture of Gana and Matrā Vrittas is also found There are, for in-stance, some stanzas in Vaitaliya (33 34, 658 59, 804 813) and Aupachhandasika (1-17, 83-87, 361-73) metres The metre of stanzas 663-676, in the Kokaliya sutta, is वेगवती, with some variations here and there (as in 674) There are some other stanzas like 143-152, 916-934, which cannot be properly chanted They should better be styled by the general name of Gathas

Another feature, that illustrates the fact, that there was no inflexible rigidity in the then existing scheme of versi-fication, as in the later Sanskrit classical literature of the Kavyas and Nātakas is that there are a number of stanzas here in अनुष्टुभ् metre, where we find six Padas* or quarters

*Comp Mbh V 38 29 45 2 12 V 46 1-10 13-24 also V 47 14 V 126 10, V 182 11, 15, V 186 38, V 189 3

(303, 306–07, 547, 739, 751, 762, 763, 992), or five or six Padas in stanzas of त्रिष्टुभ् metre (469, 478, 503, 863, 875), or even, seven or eight pādas of the same metre as in 213, 231, 1079, 1081 and 1082. In 659, we find five Padas in वैतालीय metre There is, also, very often a mixture of different classes of metres, as of अनुष्टुभ् and वैतालीय (153, 457 540), or of अनुष्टुभ् and त्रिष्टुभ् (327, 459, 482, 486, 1055–1068, 1149).

Parallelisms

As the Sutta-Nipata is considered to be a *standard* work of high antiquity, it is no wonder if we find quotations from it or ideas, *parallel to those expressed in it, in other Pali texts.* There are a number of stanzas from the Sutta Nipata, which are quoted in the Dhammapada or Thera-Gathā, Udana or Iti-Vuttaka We have already said above that *there are, at least, as many as seven poems,* which are found complete in other canonical books Such parallelisms are confined not only to the Pali texts, but are also found in Sanskrit works on Buddhism, like the Mahā-Vastu, Lalita-Vistara, or Divyāvadāna The Khaggavisāna, Pabbajjā, Padhana, Nalaka and Sabhiya suttas find their counterparts, in some cases, almost word for word,† in the Mahā-Vastu, and Lalita-Vistara There are some poems which *are found in the Chinese Buddhist literature* The Māgha and Kokaliya suttas have got their parallels in the Chinese Samyuktagama The Atthaka-Vagga resembles the Chinese Arthapada, and a number of suttas from the Pārāyana-Vagga are found in the Chinese Samyuktāgama, *Yogacārya, Maha-Vibhāsha, or Prajnā-Pāramitāsāstra.* References to these parallel texts have been given in foot notes to individual stanzas Such *parallelisms* are found also in the works of the Jainas and the Brāhmanas. The idea, that it is by कर्म that one becomes a Brāhmana or Khattiya, Vessa or Sudda (136, 650) is found almost *word for word in the Uttarajjhayana sutta of the Jainas.* Likewise the rules of conduct for a Buddhist monk are similar to those for the Jain monks (see 360, 810, 924, 927, 929, 932 968, 969) and what is more the ideas are very

† *See foot notes to 405 411, 414–16 422 431 433, 525, 529, 537 547, 699, 705, 711, 716, 721 etc*

often expressed in almost identical words (119, 150, 547, 568, 625, 629, 950, 960)

As said above, the similarity is extended to Brahmanical works also, for instance, the Bhagvadgitā, and the Maha-Bharata The idea that is contained in stanzas 568 69 is found in the Bhag Gita, (X. 21) and the Mahabharata * XIV 43 7–8, XIV 44 5, 7 We have already referred to, above, the analogy between the Hemavata, Suciloma, and Ālavaka suttas, on the one hand, and the Yaksha Prashnas of the Mahābharata, on the other We have also pointed out, above, that the Mahābharata, also, sometimes recognises that true Brahmanahood depends more upon conduct than upon birth The simile of the serpent, loosening his slough which occurs in all the stanzas of the Uraga sutta, is found in the Mahabharata in identical words The ideas that the world is struck with oldage and death, that human life has its beginning and end in mystery, and the ideas of universal love and the probability of quarrels in the company of many, also occur in the Great Epic Here, also, the similarity is extended not only to the ideas, but, also to the expressions actually used (See foot notes to 1, 249, 288 581, etc)

The description of an ideal Muni in the Sutta-Nipata is much similar to that of a स्थितप्रज्ञ (Bhag II, 55–72), or ब्रह्मनिष्ठ (IV 19–23, V 18–28) or a भक्त (XII 13–19) in the Bhag Gita †

---

*Mbh अश्वमेधपर्व अ० ४३—

यम पितॄणामधिप सरितामथ सागर ।
अम्भसां वरुणो राजा मरुतामिन्द्र उच्यते ७ ॥
अर्कोऽधिपतिरुष्णानां ज्योतिषामिन्दुरुच्यते ।
अग्निर्भूतपतिर्नित्यं ब्राह्मणानां बृहस्पतिः । ८ ॥

Mbh अश्वमेधपर्व अ० ४४—

आदित्यो ज्योतिषामादिरग्निर्भूतादिरुच्यते ।
सावित्री सर्वविद्यानां देवतानां प्रजापतिः । ५ ।
गायत्री छन्दसामादिः प्रजानां सर्ग उच्यते
गावश्चतुष्पदामादिर्मनुष्याणां द्विजातयः ७ ॥

†See Mr K T Telang s Transl of the Bhag Gita (S B E vol VIII) where at several places throughout the book, the similarity of ideas is pointed out by him

See Mr B G Tilak s गीतारहस्य Marathi edition fourth reprint P.565-566 There, he has also pointed out the similarity or identity of words and expressions (सङ्ग=आसक्ति निराश=निष्काम, अनारम्भ अनिकेत etc)

It is also shown that the idea in अरोसनेय्यो सो न रोसेति कञ्चि (216) is similar to यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च य (Bhag XII 15)

I cannot conclude this introduction, without acknowledging my debt. In preparing this edition, I consulted (i) the Sinhalese edition of the Sutta-Nipāta, edited by Pannātissa Thera (बुद्धपरिनिब्बाणतो 2434), (ii) the Burmese edition of the Zabu Meit Swe Press, Rangoon, and (iii) the Pali Text Society's edition of the same, edited by Anderson and Smith (1913). I, *also, consulted the Burmese edition* of the Niddesa, printed in the Zabu Meit Swe Press, Rangoon, and the Paramtthajotikā, the well-known commentary on the text, published by the Pali Text Society. It is needless for me to say, of what substantial use I found the P. T. S. editions, both of the text and the commentary. I can never forget to express my indebtedness to R. Otto Franke's articles, "Die Sutta-Nipāta Gāthās mit ihren Parallelen" in Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (Journal of the German Oriental Society) vols. 63, 64 and 66 (1909-10, 1912), which are now available in a book-form †

---

†The Gāthā number of this edition corresponds to the Gāthā number of the Pali Text Society's edition.

For facilitating references to the Sinhalese text mentioned above, the *following table will be found to be useful* :—

Stanzas 1-163 of this edition correspond to 1-163 of the Sinhalese text

,,	163a-63b	,,	,,	,,	164-65	,,	,,
,,	164-461	,,	,,	,,	166-463	,,	,,
,,	462-591	,,	,,	,,	465-594	,,	,,
,,	592-93	,,	,,	,,	595	,,	,,
,,	594-765	,,	,,	,,	596-767	,,	,,
,,	766-975	,,	,,	,,	771-980	,,	,,
,,	976-1080	,,	,,	,,	983-1087	,,	,,
,,	1082	...	...	Correcponds to	1088-89	,,	,,
,,	1082-1149	...		Correspond to	1090-1157	,,	,,

Similarly, it may also be noted that

Stanzas 1-29 of this edition correspond to 1-29 of Fausböll's Transl. (S B E vol X.)

Stanza 30	,,	,, corresponds ,,	96	,,	,,	,,	,,
Stanzas 31-163	,,	,, correspond ,,	30-162	,,	,,	,,	,,
,, 163a 163b have no corresponding stanzas in					,,	,,	,,
,, 164-461 of this edition correspond to			163-460 of		,,	,,	,,
A prose line	,,	,, corresponds ,,	461	,,	,,	,,	,,
Stanzas 461-1040		,, correspond ,,	462-1040		,,	,,	,,
,, 1041-1042	,,	,,	1041	,,	,,	,,	,,
,, 1045-1149	,,	,,	1042-1148		,,	,,	,,

ABBREVIATIONS.

a. b, c, d etc. denote the number of Pādas as 1, 2, 3, 4 etc. in each stanza.

A. = Anguttaranikāya, Pali Text Society's edition (1885-1900), (References to the number of the book and its subdivisions and in brackets, to the number of the volume and its page)

Ap. = Apadāna.

Asl. = Atthasālinī P. T. S (1897); (the number of the paragraphs and the Gāthās in them; in brackets the number of the page.)

Av. = Avadānasataka ed. by J. A. Speyer, Bibliotheca Buddhica III. vol. I and II Part I. (The number of the Avadāna and the Gāthā in the same).

B. = Buddhavamsa P. T. S. 1882 (The number of the chapter and the Gāthā).

Bh.G. = Bhagvad Gītā (The number of the chapter and the verse).

C. = Cāriyápiṭaka, P. T. S. 1882 (The number of the book, the chapter and the Gāthā).

Cv. = Cullavagga (Vinaya Pitaka ed. Oldenberg).

D. = Dīgha Nikāya (The number of the Sutta, Section and the Gāthā).

Dhp. = Dhammapada (The number of the Gāthā).

Dhp.A. = Dhammapada Atthakathā, ed. by W. Dhammānanda Thera and M. Ñanissara Thera (The number of the page and the Gāthā on it).

Divy. = Divyāvadāna, ed. by Cowell and Neil, Cambridge. 1886.

Dip. = Dipvamsa ed. by Oldenberg, London 1879.

Dutr. = Manuscript Dutreuil de Rhins, ed. by Senart, J. As. IX. Sér. T. 12. 193-308.

Fsb. = Fausböll.

G. = Gāthā (The figures over the line indicate the Gāthā number).

It. = Itivuttaka, P. T. S. 1889 (The number of the Sutta and the Gāthā in it).

J. = Jātaka ed. by Fausböll, Vols. I-VI (The number of the Jātaka and in brackets, the number of the volume and the page in it).

Kh.P. = Khuddakapātha ed. by R. C. Childers, JRAS., New Ser. 4, London 1870.

K.V. = Kathāvatthu, P. T. S, (The number of the vagga, the Kathā, the paragraph and the Gāthā in the paragraph; *in brackets, the volume and the page*).

L.V. = Lalitavistara ed. by Lefmann 1902, (The number of the Chapter and the Gāthā in it)

M. = Majjhimanikāya P. T. S. (The number of the Sutta and the Gāthā in it; in brackets, the volume and the page).

Mbh. = Mahābhārata.

Mil. = Milindapañha ed. by V. Trenckner, London 1880 (*The number of the page and the Gāthā on it*).

Mpū = Manorathapūraṇī, Sinh. edition by Dhammārāma, 1893 onwards (The number of the page and the Gāthā on it).

Mv. = Mahāvagga (Vinayapiṭaka ed by Oldenberg II)

Mvu = Mahāvastu ed by Senart, Paris, (The number of the volume, page and line)

N^{c} = Cula-Niddesa (The number of the chapter and the Gatha in it , in brackets, the number of the page of the Siamese edition)

N^{m} = Mahā-Niddesa (The number of the chapter and the Gatha in it , in brackets, the number of the page of the Siamese edition)

Netti = Nettipakarna P T S 1902

Nid = Nidanakathā, Jataka vol I, ed by Fausböll

P = Patisambhidā (The number of the Vagga, the Kathā and the Gāthā , in brackets the number of the page of P T S edition for Mahāvagga, Kathā 1–3, and for the remaining, of the Siamese edition)

Par Dip – Parmatthadīpanī P T S (The number of the volume, the page and the Gāthā)

Pv – Parivara (Vinaya vol V)

P V = Petavatthu, P T S 1888

RV = Rigveda

S – Samyuttanikaya P T S 1884–98 (The number of the Samyutta, the chapter in the Samyutta, the paragraph in the chapter, the subsection of the paragraph and the Gāthā in the subsection , in brackets, the volume and the page)

Smp – Samantapāsādikā, Parts 1–3, edited by Dhammakitti.

S N – Sutta Nipāta, P. T. S.

Sum. – Sumangalavilāsini Part I P. T. S. (The number of the page and Gāthā on it).

Thag. and Thīg. – Thera Gāthā and Therī Gāthā P. T. S. 1883.

Ud. – Udāna, P. T. S. (The number of the vagga, and the Udāna in it).

Udv. – Udānavarga.

Vbh. – Vibhanga, P. T. S. 1904.

Vin. – Vinayapitaka vols. I–V. ed. by Oldenberg 1879–83.

V.M. – Visuddhimagga, Sinhalese edition edited by Bhikkhu A. P. Buddhadatta (1914).

VV. – Vimānavatthu, P. T. S. (The running number of the Vimāna and the Gāthā in it; in brackets, the number of the book, the Vimāna in the book and the Gāthā in the Vimāna, according to the enumeration in *Paramattha Dīpanī IV*).

आया० – आयारंगसुत्त.

उ० – उत्तरज्झयणसुत्त (The number of the chapter and the verse).

नि० – निद्देस Burmese edition, printed in the Zabu Meit Swe Press, Rangoon.

सु० – Buddhaghosa's commentary on the Sutta-Nipāta (P. T. S.).

ब्र० – Burmese printed text, or Burmese Mss. consulted by Anderson and Smith (P. T. S.).

महा० – महाभारत.

रो० – The Roman character text of the P. T. S.

ल० वि० — ललितविस्तर edited by Rajendra Lal Mitra.

सी० — Sinhalese text, edited by पञ्ञातिस्सत्थेर (बुद्धपरिनिब्बाणतो 2434) or Sinhalese Mss. consulted by Anderson and Smith (P. T. S.)

सूय० = सूयगडंग in two vols published by Āgamodaya Samiti, Mehesana (The number of the volume, the Chapter and the verse in the Chapter.)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासंबुद्धस्स ।

सुत्तनिपातो ।

[१. उरगवग्गो.]

I.

(१. उरगसुत्तं.*)

1 यो¹ उप्पतितं विनेति कोधं विसंतं सप्पविसंऽव ओसधेहि ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १ ॥
2 यो रागमुदच्छिदा असेसं भिसपुप्फंऽव सरोरुहं विगय्ह ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ २ ॥
3 यो तण्हमुदच्छिदा असेसं सरितं सीघसरं² विसोसयित्वा³ ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ३ ॥
4 यो मानमुदब्बधी असेसं नळसेतुंऽव सुदुब्बलं महोघो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ४ ॥

---

१ सी०-यो वे २ म०-विसरं ३ सी०-विसेसयित्वा

---

* Uragasutta corresponds to Dutr B 40 ff See Luders G N 1899 phil-hist kl 478 ff See text & transl in Fr Spiegels' Anecdota Palica

1a cf Dhp 222 1a cf Mbh I 79[2a] (=Calc I[3320a])[3a 4a] य समत्पतित क्रोध cf Mbh III 29[17c] (= Calc[1081c]) यस्तु क्रोधं समुत्पन्नम् 1d cf Mbh I 79[4c] यथोरगस्त्वचं जीर्णम् cf P V I 12[1a] =J 354[1a] =B IX[29] उरगो व तचं जिण्ण Mvu III 105 1cd उरगो वा जीर्णत्वचम् 1=Smp II 16

c1 Dutr B 43 या उपत् इनोते क्रोध । विसर विस ।
सो भिखु जहाति ओरपार । उरको जिन त्रिय त्वय पुरण ॥

2-also in Mahavibhāshā, Nanjio 1263-64, 1273, Anesaki, Transactions of the A S of Japan vol 35 Part 3 (1908) P 9 3, 9, 14, 16, 17 also in Chinese Dhp (Nanjio 1321, 1365, 1439) Dutr. B [illegible] 48-50 6a+b= OV VII 1 6a+b=Ud II 10 a+b

5 यो नाज्झगमा भवेसु सारं विचिनं पुप्फमिव उदुंबरेसु ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ५ ॥

6 यस्सऽन्तरतो न सन्ति कोपा इति भवाभवतं च वीतिवत्तो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ६ ॥

7 यस्स वितक्का विधूपिता अज्झत्तं सुविकप्पिता असेसा ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ७ ॥

8 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं अच्चगमा इमं पपञ्चं ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ८ ॥

9 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति ञत्वा लोके ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ९ ॥

10 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतलोभो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १० ॥

11 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतरागो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ ११ ॥

12 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतदोसो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १२ ॥

13 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतमोहो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १३ ॥

14 यस्सानुसया न सन्ति केचि मूला अकुसला समूहतासे ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १४ ॥

15 यस्स दरथजा न सन्ति केचि ओरं आगमनाय पच्चयासे ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १५ ॥

---

१ म०-विद्धसिता. २ म०-नच्चसारि. ३ म०-अज्झ°. ४ म० —उरगजा.

7a+b = Ud. VI. 7a+b cf. विद्धसिता

8a Dutr B 47 (Lüders 45) यो एचसरि न मेचसरि ।

9a Dutr. B. 48 (Lüders) यो नेचसरि न मेचसरि । सर्वं वितथमिदनि ञत्व ।

14a+b=369 a+b. 15=Dutr. B 49 (Lüders 47) ओरु अगमनइ प्रचेउ . ।

16 यस्स वनथजा न सन्ति केचि विनिबन्धाय भवाय हेतुकप्पा ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराणं ॥ १६ ॥
17 यो नीवरणे पहाय पंच अनिघो तिण्णकथंकथो विसल्लो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तचं पुराण ति ॥ १७ ॥

उरगसुत्तं निट्ठितं ।

2.

[२. धनियसुत्तं.*]

18 पक्कोदनो दुद्धखीरोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो) अनुतीरे महिया समानवासो।
छन्ना कुटि आहितो गिनि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १ ॥
19 अक्कोधनो विगतखिलोऽहमस्मि (इति भगवा) अनुतीरे महियेकरत्तिवासो ।
विवटा कुटि निब्बुतो गिनि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ २ ॥
20 अन्धकमकसा न विज्जरे (इति धनियो गोपो) कच्छे रूळ्हतिणे चरन्ति गावो ।
वुट्ठिऽपि सहेय्युं आगतं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥
21 बद्धा हि भिसी सुसङ्खता (इति भगवा) तिण्णो पारगतो विनेय्य ओघं ।
अत्थो भिसिया न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ४ ॥
22 गोपी मम अस्सवा अलोला (इति धनियो गोपो) दीघरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किंचि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ५ ॥

---

१ सी०, बु०— अनीघो २ म०—°खिरो ३ म०—पत्थयासि. ४ सी०—°खीलो ५ म०— गच्छे. ६ म०- भिसे ७ म०—°खाता ८ म०—पारगतो ९ म०—दि°.

16=Dutr. B. 60 (Luders 48) यस वनथअन सति कयि । विनिवनउ कथइ (भवह १) हतुकप ।

* Comp Luke Xii 16

18 cf Thag a+b छन्ना मे कुटिका सुखा निवाता । वस्स देव यथासुखं ।
=Thag 51–54, 325–329 छन्ना मे कुटिका सुखा निवाता । अथ चे पत्थयसि पवस्स देव ।
d. =Mil 369 [14] cf आतापी विहरामि वस्स देव ।　　19a=Mil 186f ;
a+a=Thag. [1] c+d चित्तं मे सुसमाहितं विमुत्त

23 चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं (इति भगवा) दीघरत्तं परिभावितं सुदन्तं ।
पापं पन मे न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥

24 अत्तवेतनभतोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो) पुत्ता च मे समानिया अरोगा ।
तेसं न सुणामि किंचि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ७ ॥

25 नाहं भतकोऽस्मि कस्सचि (इति भगवा) निब्बिट्ठेन चरामि सब्बलोके ।
अत्थो भतिया न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ८ ॥

26 अत्थि वसा अत्थि धेनुपा (इति धनियो गोपो) गोधरणियो पवेणियोऽपि अत्थि ।
उसभोऽपि गवम्पती च अत्थि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ९ ॥

27 नत्थि वसा नत्थि धेनुपा (इति भगवा) गोधरणियो पवेणियोऽपि नत्थि ।
उसभोऽपि गवम्पतीध नत्थि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १० ॥

28 खीला निखाता असम्पवेधी (इति धनियो गोपो) दामा मुंजमया नवा सुसंठाना ।
न हि सक्खिन्ति धेनुपाऽपि छेतुं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ११ ॥

29 उसभोरिव छेत्व बंधनानि (इति भगवा) नागो पूतिलतं व दालयित्वा ।
नाहं पुन उपेस्सं गब्भसेय्यं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १२ ॥

30 निन्नं च थलं च पूरयन्तो महामेघो पावस्सि तावदेव ।
सुत्वा देवस्स वस्सतो इममत्थं धनियो अभासथ ॥ १३ ॥

31 लाभा वत नो अनप्पका ये मयं भगवन्तं अद्दसाम ।
सरणं तमुपेम चक्खुम सत्था नो होहि तुवं महामुनि ॥ १४ ॥

32 गोपी च अहं च अस्सवा ब्रह्मचरियं सुगते चरामसे ।
जातिमरणस्स पारगा दुक्खस्सन्तकरा भवामसे ॥ १५ ॥

१ म०—°भतो. २ म०—नेमि. ३ म०—भतको. ४ म०—भतिया. सु० म [illegible] यऽपि [illegible] ५ म०—पवेनियो. ६ म०—°ति. ७ म०—°ति ५. ८ [illegible]—सिक्खा म सिला. ९ म०—संकिस्सन्ति १० म०—छेत्वा. ११ [illegible]. [illegible] पदालयित्वा. १२ म०—उपेय्यं. १३ सु०—पतिमने [illegible] पावं [illegible] । [illegible] म०—जातिजरामरणस्स १५ म०—°गू.

29=Mil 3691. 30ᵈ cf 409ᵈ=419ᵈ=Thag 4834=Dhp XVI[illegible] 31ᵃ cf.J. 54[illegible] (VI 356)—°अनप्पका. 32ᶜ cf Thag. 1022ᵈ [illegible]. 32ᵈ cf 237ᵈ.

33 नन्दति पुत्तेहि पुत्तिमा (इति मारो पापिमा) गोमिको गोहि तथेव नन्दति ।
उपधी हि नरस्स नन्दना न हि सो नन्दति यो निरूपधि ॥ १६ ॥
34 सोचति पुत्तेहि पुत्तिमा (इति भगवा) गोमिको गोहि तथेव सोचति ।
उपधी हि नरस्स सोचना न हि सो सोचति यो निरूपधीति ॥ १७ ॥

धनियसुत्तं निट्ठितं ।

3.

(३. खग्गविसाण-सुत्तं.)*

35 सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं अविहेठयं अञ्ञतरऽपि तेसं ।
न पुत्तमिच्छेय्य कुतो सहायं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १ ॥
36 संसग्गजातस्स भवन्ति स्नेहा स्नेहन्वयं दुक्खमिदं पहोति ।
आदीनवं स्नेहजं पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २ ॥

---

१ म०–गोमियो, पु० गोमियो. २ म०–गोमिका, गोमिको. ३ नि० –अहेठयं.
४ रो०–भवन्ति स्नेहो.

33, 34=S.I 2.2 [1]+[2] (I.6)=S IV.1.8 2 G (I 107f.) v.l. गोमा गोमि =Mvu. III 417. 16, 18+418, 2-5. नन्दति पुत्रेहि पुत्रिमान् । गोमिको गोहि (B. M. गोमिको गोमीहि) तथैव नन्दति ।
उपधीहि नन्दति जनो न हि सो नन्दति यो निरूपधि (०धि)
सोचति.................. तथैव सोचति
उपधीहि जनो प्रबाधितो न हि सो शोचति यो निरूपधि
=Netti p. 34 [3]+[4], also in Chinese Samyuktāgama (Nānjio 544, 546) Anesaki.

* See Mvu. I, 357 ff.

35=Mvu. I. 358 सर्वेषु प्राणेषु निधाय दण्डं अविहेठको अन्यतरोपि तेषाम्
निक्षिप्तदण्डो त्रसस्थावरेषु एको चरे खड्गविषाणकल्पो ।
cf. S. VI. 1. 3. 5. [16] (I. 141)

35 a also in Rockhill Udv 185 (Rhd. J. R. A. S. 1899 P. 6=I)= M. ९6 [38] (II 99), also in आयारंगसुत्त I 8. 3. [14] and S. N. 629, ९९६ (p. 142 c=S. N. 394c= Thag. 867 b cf. J. 505 [36] c 522 [36] c= */. XXIII 2c (339) 35d=Sum. 1 207 d=Mpu. 597 d Divy. XX एकश्चरेत् खड्गविषाणकल्पः cf Mvu I. 357-21 etc.

36 cf Divy. xx. 1 (294) संसेवमानस्य भवन्ति स्नेहाः स्नेहान्वयं संभवतीह दुःखम्
आदीनवं स्नेहगतं विदित्वा एकश्चरेत् etc

cf Mvu I. 358-13-16. संसेवमानस्य सिया हि स्नेहो स्नेहान्वयं दुःखमिदं प्रभोति ।
संसेवमानं तु जुगुप्समानो एको ....etc.

37 मित्ते सुहज्जे अनुकंपमानो हापेति अत्थं पटिबद्धचित्तो।
एतं भयं सन्थवे पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३ ॥

३८ वंसो विसालोऽवं यथा विसत्तो पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खा।
वंसाकळीरोऽव असज्जमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ४ ॥

39 मिगो अरञ्ञम्हि यथा अबद्धो येनिच्छकं गच्छति गोचराय।
विञ्ञू नरो सेरितं पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ५ ॥

40 आमन्तना होति सहायमज्झे वासे ठाने गमने चारिकाय।
अनभिज्झितं सेरितं पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ६ ॥

41 खिड्डा रती होति सहायमज्झे पुत्तेसु च विपुलं होति पेमं।
पियविप्पयोगं विजिगुच्छमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ७ ॥

42 चातुद्दिसो अप्पटिघो च होति सन्तुस्समानो इतरीतरेन।
परिस्सयानं सहिता अछंभी एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ८ ॥

43 दुस्संगहा पब्बजिताऽपि एके अथो गहट्ठा घरमावसन्ता।
अप्पोस्सुक्को परपुत्तेसु हुत्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ९ ॥

---

१ म०–पटिबधचित्तो. २ म०–°व ३ सी०–अपेसा ४ सी०–°वलीरो सु–वसकळीरो म०–वसक्ळीरो. ५ म०–विञ्ञु ६ निद्दे०–सेरि त. ७ म०–°न्तणा. ८ म० घामेय्यठाने ९ म०–भनतिच्छित, अनभिच्छित १० सु०–अच्छभी

---

37 cf Mvu I359-6-15

पुत्रां सहायानवलोकयन्तो हापेति अर्थ प्रतिबद्धचित्तो
न पुत्रमिच्छेय्य कुतो सहायान् एकोचरे ।
ज्ञानी सहायानवलोकयन्तो हापति अर्थं प्रतिबद्धचित्तो ।
ज्ञाती न इच्छेय्य कुतो सहायान् एको चरे . ॥

38 [b]= Netti b 35 [cd]= S III 1 103[cd] (I. 77) = Dhp 34[cd]
= Dutr c vo 31 [d] पुत्रेषु दारेषु च या अपेक्षा = Udv. II 5 [d] पुत्रेषु दारेषु च या अपेक्षा
= J 201 [cd] cf. Thag 187[d].

39 cf Mbh XII, 178 [7b]

41 [c+b] Mvu I, 358-23-24

प्रिया वियोग विजिगुप्समानो एको चरे

42 = Sum. I 207 = Mpu 59-7 44 [a+b] cf 64 [a+b]

44 आरोपयित्वा गिहिव्यञ्जनानि सञ्छिन्नपत्तो यथा कोविळारो ॥
छेत्वान वीरो गिहिबंधनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १० ॥

45 सचे लभेथ निपकं सहायं सद्धिंचरं साधुविहारिं धीरं ।
अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानि चरेय्य तेनत्तमनो सतीमा ॥ ११ ॥

46 नो चे लभेथ निपकं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारिं धीरं ।
राजाऽव रट्ठं विजितं पहाय एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १२ ॥

47 अद्धा पसंसाम सहायसंपदं सेट्ठा समा सेवितब्बा सहाया ।
एते अलद्धा अनवज्जभोजी एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १३ ॥

48 दिस्वा सुवण्णस्स पभस्सरानि कम्मारपुत्तेन सुनिट्ठितानि ।
संघट्टमानानि दुवे भुजस्मिं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १४ ॥

49 एवं दुतियेन सहा ममऽस्स वाचाभिलापो अभिसज्जना वा ।
एतं भयं आयतिं पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १५ ॥

50 कामा हि चित्रा मधुरा मनोरमा विरूपरूपेन मथेन्ति चित्तं ।
आदीनवं कामगुणेसु दिस्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १६ ॥

---

१ म०-सभिन्न°, सञ्छिन्न°. २ म० धीरो. ३ सु०-°हि ४ म०-°नि.
५ निद्दे०-संघट्टयन्तानि. ६ निद्दे०-दुतीयेन. ७ म०-सह.

45–46 = Dhp 328–29 = J 428 ⁹⁺⁹ cf. Dhp 61
Also in Chinese Dhp. (Nanjio 1365, 1439) Anesaki.
cf MV. x 3 ⁹⁺⁹ = M. 128 ⁹⁺⁹ (III. 154)
M. takes साधुविहारिधीरं as Compound ; Also Dhp
Also MV. x. 3 ⁹ c+d = M 128 ⁹ c+d
= Dhp 330 c+d = J. 428 ¹⁰ c+d
एको चरे न च पापानि कयिरा अप्पोस्सुक्को मातङ्गरञ्ञेव नागो ।
See S. N. 42 c+d 43 c+d

46 c+d cf. J. 539 cf उत्तरा० XXXII 5 ण वा लभिज्जा निउणं सहायं
गुणाहियं वा गुणओ समं वा । एक्को वि पावाइं विवज्जयन्तो विहरिज्ज कामेसु असज्जमाणो ॥

47 cf. Dhp 61

48 cf. Mbh. XII 178 ¹³ बहूनां कलहो नित्यं द्वयोः संकथनं ध्रुवम् ।
एकाकी विचरिष्यामि कुमारीशङ्खको यथा ॥
cf. J. 539 (VI. 64, 10. ff for story.

50 a+b = Par. Dip IV 11 ¹a+b, Thag 1112a
a–c = M. 82 ¹⁸a–c (II 74) = Thag 787 a–c c = J. 488 ¹⁷, 524 a

51 ईती च गण्डो च उपद्दवो च रोगो च सल्लं च भयं च मेतं ।
एतं भयं कामगुणेसु दिस्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १७ ॥

52 सीतं च उण्हं च खुदं पिपासं वातातपे डंससिरिंसपे च ।
सब्बानि पेतानि अभिसम्भवित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १८ ॥

53 नागोऽव यूथानि विवज्जयित्वा संजातखन्धो पदुमी उळारो ।
यथाभिरन्तं विहरे अरञ्ञे एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ १९ ॥

54 अट्ठान तं सङ्गणिकारतस्स यं फस्सये सामयिकं विमुत्तिं ।
आदिच्चबन्धुस्स वचो निसम्म एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २० ॥

55 दिट्ठिविसूकानि उपातिवत्तो पत्तो नियामं पटिलद्धमग्गो ।
उप्पन्नञाणोऽम्हि अनञ्ञनेय्यो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २१ ॥

56 निल्लोलुपो निक्कुहो निप्पिपासो निम्मक्खो निद्धन्तकसावमोहो ।
निरासयो सब्बलोके भवित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २२ ॥

57 पापं सहायं परिवज्जयेथ अनत्थदस्सिं विसमे निविट्ठं ।
सयं न सेवे पसुतं पमत्तं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २३ ॥

58 बहुस्सुतं धम्मधरं भजेथ मित्तं उळारं पटिभानवन्तं ।
अञ्ञाय अत्थानि विनेय्य कङ्खं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २४ ॥

59 खिड्डं रतिं कामसुखं च लोके अनलङ्करित्वा अनपेक्खमानो ।
विभूसनट्ठाना विरतो सच्चवादी एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २५ ॥

---

१ म०–इनि २ म०–खुद्द ३ म०–विहर ४ म०–अट्ठान ५ म०–य फस्सये नि०–फ°– (Franke) ६ म०–समायिकं, सामायिकं ७ म०–°विसूकानि ८ म०–णोऽम्हि ९ निद्दे०–निरासतो १० म०–खिड्डागति ११ निद्दे०–विभूसट्ठाना

---

52 cf J 389 13a-c यो वाऽपि सीते अथ वाऽपि उण्हे वातातपे डंससिरिंसपे च ।
खुदं पिपासं अभिभुय्य सब्बं ।
52 a+b cf Thag 1097 a+b कदा नु मं तं ... पिपासा वातातपा कीटसिरिंसपा वा
58 a cf Ang 6-2 5a (II 8) बहुस्सुतं धम्मधरं
59 a cf Thag 1109 b खिड्डारतिं कामगुणं च लोके; also J 540 8c (IV 208)
b+c cf J 545 8a-c

60 पुत्तं च दारं पितरं च मातरं धनानि धञ्ञानि च बंधवानि ।
हित्वान कामानि यथोधिकानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २६ ॥

61 संगो एसो परित्तमेत्थ सोख्यं अप्पस्सादो दुक्खमेत्थ भिय्यो ।
गळो एसो इति ञत्वा मुतीमा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २७ ॥

62 संदालयित्वा संयोजनानि जालंऽव भेत्वा सलिलम्बुचारी ।
अग्गीव दड्ढं अनिवत्तमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २८ ॥

63 ओक्खित्तचक्खु न च पादलोलो गुत्तिन्द्रियो रक्खितमानसानो ।
अनवस्सुतो अपरिडय्हमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ २९ ॥

64 ओहारयित्वा गिहिब्यञ्जनानि संछिन्नपत्तो यथा पारिछत्तो ।
कासायवत्थो अभिनिक्खमित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३० ॥

65 रसेसु गेधं अकरं अलोलो अनञ्ञपोसी सपदानचारी ।
कुले कुले अप्पटिबद्धचित्तो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३१ ॥

66 पहाय पंचावरणानि चेतसो उपक्किलेसे ब्यपनुज्ज सब्बे ।
अनिस्सितो छेत्वा सिनेहदोसं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३२ ॥

67 विपिट्ठिकत्वान सुखं दुखं च पुब्बेऽव च सोमनदोमनस्सं ।
लद्धानुपेक्खं समथं विसुद्धं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३३ ॥

68 आरद्धविरियो परमत्थपत्तिया अलीनचित्तो अकुसीतवुत्ति ।
दळ्हनिक्कमो थामबलूपपन्नो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३४ ॥

---

१ रो०–धधञानि च २ म०–यतोधिकानि (cf M I. 37 [29] note) ३ मी०–गळो, म०–गण्डो, गण्डो ४ निद्दे०–मुतिमा ५ म०–पदालयित्वा. Fsb Nid. सन्दालयित्वा. ६ सी०–जाल भेत्वा, म०–जाल भित्वा, जालंऽव भित्वा. ७ रो०–°चक्खू ८ मी०–सञ्छन्न° ९ निद्दे०–ठय° १० पु०, म०–°स्नेह° ११ म०–दुक्खं. १२ म०, पु०–सोमनस्सदोमनस्सं.

60c cf J. 509 [11 d 16 d] हित्वान कामानि यथोधिकानि Thag 734, Mpu 79b, 82b, 83b पहाय° cf J 408 [c+d] 509 [23, 31 c+d] 530 [31 c+d]. Mvu II 63 [18+18] 62a = 74b 63a = 972a Dhm XVI 52a, 53a 64 [a+b] cf 44 [a+b]. 64 cf Mvu I 358 [5–8] ओतारयित्वा गृहिव्यञ्जनानि संछिन्नपत्रो यथा पारिजातो । काषायवस्त्रो अभिनिष्क्रमित्वा एको चरे खड्गविषाणकल्पो ॥ 68 cf Mvu I 357 [12–15] आरब्धवीर्यो परमार्थप्राप्त्यै अलीनचित्तो अकुसीतवृत्ति । दृढविक्रमो स्थामबलोपपन्नो एकश्चरे खड्गविषाणकल्पो ॥

69 पटिसल्लान झानमरिञ्चमानो धम्मेसु निच्च अनुधम्मचारी ।
आदीनवं सम्मसिता भवेसु एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३५ ॥

70 तण्हक्खयं पत्थय अप्पमत्तो अनेलमूगो सुतवा सतीमा ।
संखातधम्मो नियतो पधानवा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३६ ॥

71 सीहोऽव सद्देसु असन्तसन्तो वातोऽव जालम्हि असज्जमानो ।
पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३७ ॥

72 सीहो यथा दाठबली पसय्ह राजा मिगान अभिभुय्यचारी ।
सेवेथ पन्तानि सेनासनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३८ ॥

73 मेत्त उपेक्ख करुण विमुत्ति आसेवमानो मुदित च काले ।
सब्बेन लोकेन अविरुज्झमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३९ ॥

74 राग च दोस च पहाय मोह संदालयित्वा संयोजनानि ।
असन्तसं जीवितसङ्खयम्हि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ४० ॥

75 भजन्ति सेवन्ति च कारणत्था निक्कारणा दुल्लभा अज्ज मित्ता ।
अत्तट्ठपञ्ञा असुची मनुस्सा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ४१ ॥

खग्गविसाणसुत्त निट्ठितं ।

---

१ मा०, म०—आलिम्प॰ (cf 21८) २ म०—पदालयित्वान, Fsb सद्दालयित्वान ३ म०—॰त्ता ४ म०—अत्तथ॰. ५ निद्दे०—असुचि मनुस्सा

---

69 b cf Dbp 20 b = A IV 7c (II 8)
69c cf Mvu I 359 2 मित्रेषु आदीनव समशान्तो
71 cf 213 a+c+d+e 72a cf Mvu III 261, 10a सिंह इव दाठी बली
72c = S VI 2 3 4 1a,3c (I. 154) = Thag 142a = Mil 402a
73 cf Mvu I 357, 18–21
उपेक्षां करुणां च भाव्य आसेवमानो मुदितां च काले ।
मैत्रेण चित्तेन हितानुकंपी एको चरे ... ॥
74 a cf S N 493b Dbp. 20 c J 537 151c
cf. Mvu I 196 19. रागं च मोहं च प्रहाय दोषम् । 74b = 62a

४.

[४. कसिभारद्वाजसुत्तं.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा मगधेसु विहरति दक्खिणागिरिस्मिं एकनाळायं ब्राह्मणगामे । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पञ्चमत्तानि नङ्गलसतानि पयुत्तानि होन्ति वप्पकाले । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स कम्मन्तो तेनुपसंकमि । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स परिवेसना वत्तति । अथ खो भगवा येन परिवेसना तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा एकमन्तं अट्ठासि । अद्दसा खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं पिण्डाय ठितं । दिस्वान भगवन्तं एतदवोच—अहं खो समण कसामि च वपामि च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामि; त्वंऽपि समण कसस्सु च वपस्सु च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जस्सूति । अहंऽपि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति । न खो पन मयं पस्साम भोतो गोतमस्स युगं वा नंगलं वा फालं वा पाचनं वा बलिवद्दे वा, अथ च पन भव गोतमो आह-अहंऽपि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति । अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

76 कस्सको पटिजानासि न च पस्साम ते कसिं ।
कसिं नो पुच्छितो ब्रूहि यथा जानेमु ते कसिं ॥१॥

77 सद्धा बीजं तपो वुट्ठि पञ्ञा मे युगनंगलं ।
हिरि ईसा मनो योत्तं सति मे फालपाचनं ॥ २ ॥

78 कायगुत्तो वचीगुत्तो आहारे उदरे यतो ।
सच्चं करोमि निद्दानं सोरच्चं मे पमोचनं ॥ ३ ॥

---

* Comp. Sp. Hardy M. of Buddhism P. 214. Gospel of St John v. 17. Also S. VII. 2. 1. (I. 172-173).

76[c]. cf. S. VII. 2. 1. 9. कस्सको (vl. कसिने, कसने) पुच्छितो ब्रूहि ।

76[d] cf. S N. 599. = Mvu. III. 211. 4[b]. कथ जानेम ते वयम् ।
S. N. 999[d]. = यथाजानेमु तं मयं ।

77[c+d] cf. S. XLV. 4. 5[1c+d] हिरी ईसा मनोयोत्तं । सति मारक्खसारथि ।

78 cf. S. VII. 2. 1. 10[3].

79 विरियं मे धुरधोरय्हं योगक्खेमाधिवाहनं ।
गच्छति अनिवत्तन्तं यत्थ गन्त्वा न सोचति ॥ ४ ॥

80 एवमेसा कसी कट्ठा सा होति अमतप्फला ।
एतं कसिं कसित्वान सब्बदुक्खा पमुच्चतीति ॥ ५ ॥

अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो महतिया कंसपातिया पायासं वड्ढेत्वा भगवतो उपनामेसि— भुञ्जतु भवं गोतमो पायासं, कस्सको भवं, यं हि भवं गोतमो अमतफलं कसिं कसतीति—

81 गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं । संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥६॥

82 अञ्ञेन च केवलिनं महेसिं । खीणासवं कुक्कुच्चवूपसन्तं
अन्नेन पानेन उपट्ठहस्सु । खेत्तं हि तं पुञ्ञपेक्खस्स होतीति ॥७॥

अथ कस्स चाहं भो गोतम इमं पायासं दम्मीति । न ख्वाहं तं ब्राह्मण पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स सो पायासो भुत्तो सम्मा परिणामं गच्छेय्य, अञ्ञत्र तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा; तेन हि त्वं ब्राह्मण तं पायासं अप्पहरिते वा छड्डेहि, अप्पाणके वा उदके ओपिलापेहीति । अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो तं पायासं अप्पाणके उदके ओपिलापेसीति । अथ खो सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिटिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । सेय्यथापि नाम फालो दिवससन्तत्तो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिटिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति, एवमेव सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिटिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो संविग्गो लोमहट्ठजातो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा

१ सु० °धोरेय्य.

79 = S. VII. 2. 1. 1v[1].
79d = A III 29cd (I. 130) = Thag. 138d
80 = S. VII. 2. 1. 10d (I. 173). 80d cf. Dhp. 189d. 192d. 361f
81 = MU. 228[17]. 81–82 = 480–81. = S. VII. 1 8. 7[1+2] (I 167) etc.
82c cf. J. 446.7b. J. 524 41b Pv. II,9 6b. अन्नेन पानेन उपट्ठितो सिया ।

भगवन्तं पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच—अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति, एवमेवं भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसंघं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदं ति । अलत्थ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसंपदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्मा भारद्वाजो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्तायाति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो च खो पनायस्मा भारद्वाजो अरहतं अहोसीति ।

कसिभारद्वाजसुत्तं निट्ठितं.

5.

[५. चुन्दसुत्तं.]

पुच्छामि मुनिं पहूतपञ्ञं (इति चुन्दो कम्मारपुत्तो) बुद्धं धम्मस्सामिं वीततण्हं
83 द्विपदुत्तमं[1] सारथीनं पवरं । कति लोके समणा तदिंघ ब्रूहि ॥ १ ॥
चतुरो समणा न पञ्चमात्थि (चुन्दाति भगवा) ते ते आविकरोमि सक्खिपुट्ठो ।
84 मग्गजिनो मग्गदेसको च मग्गे जीवति यो च मग्गदूसी ॥ २ ॥
कं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा (इति चुन्दो कम्मारपुत्तो) मग्गक्खायी[3] कथं
85 अतुल्यो होति ।
मग्गे जीवति मे ब्रूहि पुट्ठो अथ मे आविकरोहि मग्गदूसिं ॥ ३ ॥
यो तिण्णकथंकथो विसल्लो निब्बाणाभिरतो अनानुगिद्धो ।
86 लोकस्स सदेवकस्स नेता तादिं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा ॥ ४ ॥

---

१. म०–द्विपदुत्तमं. । २. रो०–पञ्चमोऽत्थि. ३. रो०–मग्गज्झायी. ४. सी०–अननुगिद्धो.

83ᵃ cf. 359ᵃ.

87 परमं परमं ति योऽध ञत्वा अक्खाति विभजति इधेव धम्मं ।
तं कंखच्छिदं मुनिं अनेजं दुतियं भिक्खुनमाहु मग्गदेसिं ॥ ५ ॥
88 यो धम्मपदे सुदेसिते मग्गे जीवति संयतो सतीमा ।
अनवज्जपदानि सेवमानो ततियं भिक्खुनमाहु मग्गजीविं ॥ ६ ॥
89 छदनं कत्वान सुब्बतानं पक्खन्दि कुलदूसको पगब्भो ।
मायावी असञ्ञतो[1] पलापो पतिरूपेन चरं स मग्गदूसी ॥ ७ ॥
90 एते च पटिविज्झि यो गहट्ठो सुतवा अरियसावको सपञ्ञो ।
सब्बे नेतादिसा ति ञत्वा इति दिस्वा न हापेति तस्स सद्धा ।
कथं हि दुट्ठेन असंपदुट्ठं सुद्धं असुद्धेन समं करेय्याति ॥ ८ ॥

चुन्दसुत्तं निट्ठितं.

७

[६. पराभवसुत्त.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

91 पराभवन्तं पुरिसं मयं पुच्छाम गोतम ।
भगवन्तं पुट्ठुमागम्म किं पराभवतो मुखं ॥ १ ॥
92 सुविजानो भवं होति सुविजानो पराभवो ।
धम्मकामो भवं होति धम्मदेस्सी पराभवो ॥ २ ॥
93 इति हेतं विजानाम पठमो सो पराभवो ।
दुतियं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ ३ ॥

१. गो॰, सी॰–मञ्ञतो

* Text by Grimblot in J Asiatique, t. XVIII (1871) P 237, Transl. by L. Feer, in J Asiatique t. XX. (1872) P. 226
89 = Jat. 252 (II. P. 281)
91c cf S. I, 5, 9[5c] (I. 34) भवन्तं (vl भवन्तं) पुट्ठुमागम्म ।

94 असन्तस्स पिया होन्ति सन्ते न कुरुते पियं
असतं धम्मं रोचेति तं पराभवतो मुखं ॥ ४ ॥

95 इति हेतं विजानाम दुतियो सो पराभवो ।
ततियं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ ५ ॥

96 निद्दासीली सभासीली अनुट्ठाता च यो नरो ।
अलसो कोधपञ्ञाणो तं पराभवतो मुखं ॥ ६ ॥

97 इति हेतं विजानाम ततियो सो पराभवो ।
चतुत्थं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ ७ ॥

98 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं
पहु सन्तो न भरति तं पराभवतो मुखं ॥ ८ ॥

99 इति हेतं विजानाम चतुत्थो सो पराभवो ।
पञ्चमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ ९ ॥

100 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अञ्ञं वा पि वनिब्बकं ।
मुसावादेन वञ्चेति तं पराभवतो मुखं ॥ १० ॥

101 इति हेतं विजानाम पञ्चमो सो पराभवो ।
छट्ठमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ ११ ॥

102 पहूतवित्तो पुरिसो सहिरञ्ञो सभोजनो ।
एको भुञ्जति सादूनि तं पराभवतो मुखं ॥ १२ ॥

103 इति हेतं विजानाम छट्ठमो सो पराभवो ।
सत्तमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १३ ॥

१. गो०—पहू०

98. cf. S VII 2 9 4a (I 182) यो मातरं पितरं च
J. 540113a-114a J. 257[3a] न मातरं पितरं वा
98a+b = Mvu I 184 21. या मातरं च पित[illegible] [illegible]
cf Jat. 468 a+b+c, 469 a+b+c
100 a+b = Mvu I. 188 14 यो ब्राह्मणं [illegible] वा अन्य [illegible] वनीपकम् ।
102 b cf. Jat 235 [1b] साहिरञ्ञो सभोजनो, 10 [illegible] J 3 6[1e] एको सादु न भुञ्जेय्य ।
Mbh V 33 [44], एक सादु न भुञ्जीत

104 जातित्थद्धो धनत्थद्धो गोत्तत्थद्धो च यो नरो ।
सं ञातिं अतिमञ्ञेति तं पराभवतो मुखं ॥ १४ ॥
105 इति हेतं विजानाम सत्तमो सो पराभवो ।
अट्ठमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १५ ॥
106 इत्थिधुत्तो सुराधुत्तो अक्खधुत्तो च यो नरो ।
लद्धं लद्धं विनासेति तं पराभवतो मुखं ॥ १६ ॥
107 इति हेतं विजानाम अट्ठमो सो पराभवो ।
नवमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १७ ॥
108 सेहि दारेहिऽसन्तुट्ठो वेसियासु पदिस्सति ।
दिस्सति परदारेसु तं पराभवतो मुखं ॥ १८ ॥
109 इति हेतं विजानाम नवमो सो पराभवो ।
दसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १९ ॥
110 अतीतयोब्बनो पोसो आनेति तिम्बरुत्थनिं ।
तस्सा इस्सा न सुपति तं पराभवतो मुखं ॥ २० ॥
111 इति हेतं विजानाम दसमो सो पराभवो ।
एकादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ २१ ॥
112 इत्थिं सोण्डिं विकिरणिं पुरिसं वाऽपि तादिसं ।
इस्सरियस्मिं ठापेति तं पराभवतो मुखं ॥ २२ ॥
113 इति हेतं विजानाम एकादसमो सो पराभवो ।
द्वादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ २३ ॥
114 अप्पभोगो महातण्हो खत्तिये जायते कुले ।
सोऽध रज्जं पत्थयति तं पराभवतो मुखं ॥ २४ ॥
115 एते पराभवे लोके पण्डितो समवेक्खिय ।
अरियो दस्सनसंपन्नो स लोकं भजते सिवंऽति ॥ २५ ॥

पराभवसुत्तं निट्ठितं.

---

१ म०–दारेसु°. सी० –°सतुट्ठो

106 cf. Smp. I 233[d] लद्धं लद्धं विनस्सति; also J.382[cd] लद्धं यस्स विनस्सति ।
108. cf A. V. 179 [8a] (III. 213) सेहि दारेहि संतुट्ठो
115 [c+d] = A. III. 45 [m]

7

[७ वसलसुत्त.*]

एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स निवेसने अग्गि पज्जलितो होति, आहुति पग्गहिता । अथ खो भगवा सावत्थिय सपदान पिण्डाय चरमानो येन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स निवेसन तेनुपसकमि । अद्दसा खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं दूरतोऽव आगच्छन्त। दिस्वान भगवन्त एतदवोच—तत्रेव मुण्डक, तत्रेव समणक, तत्रेव वसलक तिट्ठाहीति । एव वुत्ते भगवा अग्गिकभारद्वाजं ब्राह्मण एतदवोच—जानासि पन त्व ब्राह्मण वसल वा वसलकरणे वा धम्मेऽति । न ख्वाह भो गोतम जानामि वसल वा वसलकरणे वा धम्मे । साधु मे भव गोतमो तथा धम्म देसेतु, यथाऽह जानेय्य वसल वा वसलकरणे वा धम्मेऽति । तेन हि ब्राह्मण सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामीति । एव भोऽति खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच—

116 कोधनो उपनाही च पापमक्खी च यो नरो ।
विपन्नदिट्ठी मायावी त जञ्ञा वसलो इति ॥ १ ॥

117 एकज वा द्विज वाऽपि योऽध पाण विहिंसति ।
यस्स पाणे दया नत्थि त जञ्ञा वसलो इति ॥ २ ॥

118 यो हन्ति परिरुन्धति गामानि निगमानि च ।
निग्गाहको समञ्ञातो त जञ्ञा वसलो इति ॥ ३ ॥

119 गामे वा यदि वा रञ्ञे य परेस ममायित ।
थेय्या अदिन्न आदियति त जञ्ञा वसलो इति ॥ ४ ॥

---

*Comp Sp Hardy, The Legends and Theories of the Buddhists P 49 Text and transl in Alwis's Buddhist Nirwana P 119

116 a cf Thag 952 a, J 38?? also P I ? ? (I 160)

119 a =S III 1 1 9 ?a (I 69) etc =A III 126 3?a (I 281) cf Āyarang 1 7 8 ?a गामे अदुवारण्णे ।

110 b=Pv VIII ? 46 b (Vin V 149)

120 यो हवे इणमादाय चुज्जमानो पलायति ।
न हि ते इणमत्थीति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ ५ ॥

121 यो किञ्चिक्खकम्यता पन्थस्मिं वजतं जनं ।
हन्त्वा किञ्चिक्खमादेति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ ६ ॥

122 यो अत्तहेतु परहेतु धनहेतु च यो नरो ।
सक्खिपुट्ठो मुसा ब्रूति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ ७ ॥

123 यो ञातीनं सखानं वा दारेसु पटिदिस्सति ।
सहसा संपियेन वा तं जञ्ञा वसलो इति ॥ ८ ॥

124 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं ।
पहु सन्तो न भरति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ ९ ॥

125 यो मातरं वा पितरं वा भातरं भगिनिं ससुं ।
हन्ति रोसेति वाचाय तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १० ॥

126 यो अत्थं पुच्छितो सन्तो अनत्थमनुसासति ।
पटिच्छन्नेन मन्तेति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ ११ ॥

127 यो कत्वा पापकं कम्मं मा मं जञ्ञाऽति इच्छति ।
यो पटिच्छन्नकम्मन्तो तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १२ ॥

128 यो वे परकुलं गन्त्वा भुत्वान सुचिभोजनं ।
आगतं न पटिपूजेति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १३ ॥

129 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अञ्ञं वाऽपि वनिब्बकं ।
मुसावादेन वञ्चेति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १४ ॥

130 यो ब्राह्मणं वा समणं वा भत्तकाले उपट्ठिते ।
रोसेति वाचा न च देति तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १५ ॥

131 असतं[1] योऽध पब्रूति मोहेन पलिगुण्ठितो[2] ।
किञ्चिक्खं निजिगिंसानो तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १६ ॥

१ सु० – असन्त. २ म० – पलिगुण्ठितो.

125. cf. J. 237[3] a+b मातरं भगिनिं ससुं (v. l. सक)
127[a+b] cf. A. VI. 45. 3[4] (III. 104) कायदुच्चरितं चरित्वा वचीदुच्चरितानि च ।
मनोदुच्चरितं कत्वा मा मे जञ्ञूति इच्छति ।

132 यो चत्तानं समुकंसे परं चमवजानाति ।
निहीनो सेन मानेन तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १७ ॥

133 रोसको कदरियो च पापिच्छो मच्छरी सठो ।
अहिरिको अनोत्तप्पी तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १८ ॥

134 यो बुद्धं परिभासाति अथवा तस्स सावकं ।
परिब्बाजं गहट्ठं वा तं जञ्ञा वसलो इति ॥ १९ ॥

135 यो वे अनरहा सन्तो अरह पटिजानति ।
चोरो सब्रह्मके लोके एस खो वसलाधमो ।
एते खो वसला वुत्ता मया वो ये पकासिता ॥ २० ॥

136 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणो ॥ २१ ॥

137 तदमिनाऽपि जानाथ यथा मेऽदं निदस्सन ।
चण्डालपुत्तो सोपाको मातङ्गो इति विस्सुतो ॥ २२ ॥

138 सो यसं परमं पत्तो मातङ्गो यं सुदुल्लभ ।
आगच्छुं तस्सुपट्ठानं खत्तिया ब्राह्मणा बहू ॥ २३ ॥

139 सो देवयानमारुय्ह विरजं सो महापथं ।
कामरागं विराजेत्वा ब्रह्मलोकूपगो अहु ।
न नं जाति निवारेसि ब्रह्मलोकूपपत्तिया ॥ २४ ॥

140 अज्झायककुलेजाता[1] ब्राह्मणा मन्तबन्धुनो ।
ते च पापेसु कम्मेसु अभिण्हमुपादिस्सरे ॥ २५ ॥

---

१ सु०– 'अज्झायका कुले जाता' ति पि पाठो

132a cf. 438c+d. 133 cf. A. VIII 10 5[1b+d] (IV 172)
133c cf. Mvu III 11.4b अहिरीको अनोत्रपी cf. A. VI 45. 3[4].
134a+b cf. J 415. (Comm.) (III 409) तथागते वा सम्बुद्धे अथ वा तस्स सावके । cf. A. III 4. 3 [1b-d] (II. 4) . . यो मिच्छा पटिपज्जति ।
तथागते वा सम्बुद्धे अथ वा तस्स सावके ॥
136. cf. 142, 650 137b=Dhp. 3 [3b] 137a=C V. VII 4. 8.[1c] It. 89.[1c]
cf. उ० XXV. 32. कम्मुणो बंभणो होइ कम्मुणा होइ खत्तिओ ।
कम्मुणो वइसो होइ सुद्दो हवइ कम्मुणा ॥
Comp मातंगजातक 497. (I 7. P. 375 ff.)
139c+d = J. 431[10c+d]. 507[30c+d] = K. V. I, 5. 14[1c+f].

141 दिट्ठेव धम्मे गारय्हा संपराये च दुग्गति ।
न ते जाति निवारेति दुग्गच्चा गरहाय वा ॥ २६ ॥
142 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणोऽति ॥ २७ ॥

एवं वुत्ते अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिक्कन्तं भो गोतम...पे०...धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंऽति ।

8

[८. मेत्तसुत्तं.*]

143 करणीयमत्थकुसलेन यं तं सन्तं पदं अभिसमेच्च ।
सक्को उजू च सुजू च सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी ॥ १ ॥
144 सन्तुस्सको च सुभरो च अप्पकिच्चो च सल्लहुकवुत्ति ।
सन्तिन्द्रियो च निपको च अप्पगब्भो कुलेसु अननुगिद्धो ॥ २ ॥
145 न च खुद्दं समाचरे किञ्चि येन विञ्ञू परे उपवदेय्युं ।
सुखिनो वा खेमिनो होन्तु सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ॥ ३ ॥
146 ये केचि पाणभूतत्थि तसा वा थावरा वा अनवसेसा ।
दीघा वा ये महन्ता वा मज्झिमा रस्सकाऽणुकथूला ॥ ४ ॥
147 दिट्ठा वा येवं अद्दिट्ठा ये च दूरे वसन्ति अविदूरे ।
भूता वा संभवेसी वा सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ॥ ५ ॥
148 न परो परं निकुब्बेथ नातिमञ्ञेथ कत्थचि नं कञ्चि
ब्यारोसना पटिघसञ्ञा नाञ्ञमञ्ञस्स दुक्खमिच्छेय्य ॥ ६ ॥

---

१ म०—ये च अदिट्ठा

---

141 cf. O. V. VI, 6, ३०७५ = J. ३७८५, J. ३९३
दिट्ठेव धम्मे पासंसा संपराये च सुग्गति ।

*Text by Grimbolt in J. Asiatique t. XVIII (1871) P. 250 and by Childers in Khuddaka Patha P. 15, Transl. (I) by Gogerly in the Ceylon Friend 1839 P. 211, by Childers in Kh. Patha and by L. Feer in Journal Asiatique XVIII (1871) P. 328

146 cf. Mbh. I, 1957 [illegible]

146-47 cf. VIII, 10, [illegible]

[illegible]

149 माता यथा नियं पुत्तं आयुसा एकपुत्तमनुरक्खे ।
एवंऽपि सब्बभूतेसु मानसं भावये अपरिमाणं ॥ ७ ॥
150 मेत्तं च सब्बलोकस्मि मानसं भावये अपरिमाणं ।
उद्धं अधो च तिरियं च असंबाधं अवेरं असपत्तं ॥ ८ ॥
151 तिट्ठं चरं निसिन्नो वा सयानो वा यावतस्स विगतमिद्धो ।
एतं सतिं अधिट्ठेय्य ब्रह्ममेतं विहारं इधमाहु ॥ ९ ॥
152 दिट्ठिं च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन संपन्नो ।
कामेसु विनेय्य गेधं न हि जातु गब्भसेय्यं पुनरेतीति ॥ १० ॥

मेत्तसुत्तं निट्ठितं

९

[९. हेमवतसुत्त.]

153 अज्ज पण्णरसो उपोसथो (इति सातागिरो यक्खो) दिब्या रत्ति उपट्ठिता :
अनोमनामं सत्थारं हन्द पस्साम गोतमं ॥ १ ॥
154 कच्चि मनो सुपणिहितो (इति हेमवतो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
कच्चि इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥ २ ॥
155 मनो चस्स सुपणिहितो (इति सातागिरो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
अथो इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥ ३ ॥
156 कच्चि अदिन्नं नादियति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि पाणेसु सञ्ञतो ।
कच्चि आरा पमादम्हा कच्चि झानं न रिञ्चति ॥ ४ ॥
157 न सो अदिन्नं आदियति (इति सातागिरो यक्खो) अथो पाणेसु सञ्ञतो ।
अथो आरा पमादम्हा बुद्धो झानं न रिञ्चति ॥ ५ ॥
158 कच्चि मुसा न भणति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि न खीणऽयप्पथो ।
कच्चि वेभूतियं नाह कच्चि सम्फं न भासति ॥ ६ ॥

---

१ नि०, म०—विनय. २ बु०—'नाखीणव्यप्पथो'ति पि.

---

150 c+d = Āyārang. I. 8. 4 [14c] उद्धं अहे य तिरिय च.
cf. S. IV 3-3 20ᵃ (I. 122), also S. N. 537 ᵇ
* 53–54 = Mpd. 147 [1+2] (दिब्बा for दिब्या)

159 मुसा च सो न भणति (इति सातागिरो यक्खो) अथो न खीणव्यप्पथो।
अथो वेभूतियं नाह मन्ता अत्थं सो भासति ॥ ७ ॥

160 कच्चि न रज्जति कामेसु (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि चित्तं अनाविलं।
कच्चि मोहं अतिक्कन्तो कच्चि धम्मेसु चक्खुमा ॥ ८ ॥

161 न सो रज्जति कामेसु (इति सातागिरो यक्खो) अथो चित्तं अनाविलं।
सब्बं मोहं अतिक्कन्तो बुद्धो धम्मेसु चक्खुमा ॥ ९ ॥

162 कच्चि विज्जाय संपन्नो (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि संसुद्धचारणो।
कच्चिऽस्स आसवा खीणा कच्चि नत्थि पुनब्भवो ॥ १० ॥

163 विज्जाय चेवं संपन्नो (इति सातागिरो यक्खो) अथो संसुद्धचारणो।
सब्बस्स आसवा खीणा नत्थि तस्स पुनब्भवो ॥ ११ ॥

163a संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च।
विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो नं पसंससि ॥ ११ (अ)।

163b संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च।
विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो अनुमोदसि ॥ ११ (आ)

164 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च।
विज्जाचरणसंपन्नं हन्द पस्साम गोतमं ॥ १२ ॥

165 एणिजंघं किसं धीरं अप्पाहारं अलोलुपं।
मुनिं वनास्मिं झायन्तं एहि पस्साम गोतमं ॥ १३ ॥

166 सीहंऽवेकचरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं।
उपसंकम्म पुच्छाम मच्चुपासा पमोचनं ॥ १४ ॥

167 अक्खातारं पवत्तारं सब्बधम्मान पारगुं।
बुद्धं वेरभयातीतं मयं पुच्छाम गोतमं ॥ १५ ॥

---

१ रो०—विज्जायमेव.

---

165 a+b, 166, 171 cf. S. I. 3. 10 1+2 (I. 16)
एणिजंघं किसं धीरं अप्पाहारं अलोलुपं। सीहंऽवेकचरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं
उपसंकम्म पुच्छाम कथं दुक्खा पमुच्चतीति। पंचकामगुणा.......................
....एवं दुक्खा पमुच्चतीति ॥
167 b+d cf. 690c+d

168 किस्मि लोको समुप्पन्नो (इति हेमवतो यक्खो) किस्मिं कुब्बति सन्थवं ।
किस्स लोको उपादाय किस्मि लोको विहञ्ञति ॥ १६ ॥
169 छस्सु लोको समुप्पन्नो (हमवताति भगवा) छस्सु कुब्बति सन्थवं ।
छन्नमेव उपादाय छस्सु लोको विहञ्ञति ॥ १७ ॥
170 कतम त उपादान एत्थ लोको विहञ्ञति ।
निय्यान पुच्छितो ब्रूहि कथ दुक्खा पमुच्चति ॥ १८ ॥
171 पञ्च कामगुणा लोके मनोछट्ठा पवेदिता ।
एत्थ छन्द विराजेत्वा एव दुक्खा पमुच्चति ॥ १९ ॥
172 एत लोकस्स निय्यान अक्खात वो यथातथं ।
एत वो अहमक्खामि एव दुक्खा पमुच्चति ॥ २० ॥
173 को सूध तरति ओघ कोऽध तरति अण्णव ।
अप्पतिट्ठे अनालम्ब को गम्भीरे न सीदति ॥ २१ ॥
174 सब्बदा सीलसपन्नो पञ्ञवा सुसमाहितो ।
अज्झत्तचिन्ती[2] सतिमा ओघ तरति दुत्तर ॥ २२ ॥
175 विरतो[3] कामसञ्ञाय सब्बसयोजनातिगो ।
नन्दीभवपरिक्खीणो सो गम्भीरे न सीदति ॥ २३ ॥
176 गम्भीरपञ्ञ निपुणत्थदस्सिं । अकिञ्चन कामभवे असत्त ।
त पस्सथ सब्बधि विप्पमुत्त । दिब्बे पथे कममान[4] महेसि ॥ २४ ॥
177 अनोमनाम निपुणत्थदस्सि । पञ्ञादद कामालये असत्त ।
त पस्सथ सब्बविदु सुमेध । अरिये पथे कममान[4] महेसि ॥ २५ ॥
178 सुदिट्ठ वत नो अज्ज सुप्पभात सुहुट्ठित ।
य अद्दसाम सबुद्ध ओघतिण्णमनासव ॥ २६ ॥

---

१ म०-छसु २ म०-अज्झत्तसञ्ञी ३ म०-विरत्तो इति पि ४ म -चक्कमन

168-69=S I 7 10 (I 141)
171 a+b+c cf Mvu III 417 2+3a पञ्चकामगुणे लोके मन षष्ठ प्रवेदितम्
तत्र मे विगतो छन्द ।
174=S II 2 5 2[1a+b+d],
171=K V VIII 3 2 (II 367)
175 cf S II 2 5 2[a] 176 Thag 372[b] गम्भीरपञ्ञो निपुणत्थदस्सी
177=S I 5 5 (I 33) 178 a+c cf Thag 287 a+c

179 इमे दससता यक्खा इद्धिमन्तो यसस्सिनो ।
सब्बे तं सरणं यन्ति त्वं नो सत्था अनुत्तरो ॥ २७ ॥

180 ते मयं विचरिस्साम गामा गामं नगा नगं ।
नमस्समाना संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतंऽति ॥ २८ ॥

हेमवतसुत्तं.

10.

[१०. आळवकसुत्तं.]†

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति आळवकस्स यक्खस्स भवने । अथ खो आळवको यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदवोच–निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । दुतियंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच–निक्खम समणाति ।साधावुसोऽति भगवा निक्खमि। पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । ततियंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच–निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि। पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । चतुत्थंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच–निक्खम समणाति। न ख्वाहं तं आवुसो निक्खमिस्सामि, यं ते करणीयं तं करोहीति । पञ्हं तं समण पुच्छिस्सामि सचे मे न ब्याकरिस्ससि[1] चित्तं वा ते खिपिस्सामि, हदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय खिपिस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा खिपेय्य, हदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय खिपेय्य, अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदाकंखसीति। अथ खो आळवको यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

---

१ प०–मानगिरिसुत्त ति एतस्स सुत्तस्स नाम. २ सु०–ब्याकरिस्सामि.

---

† = S. x. 12 (I 213–215) 150b cf 102b cf S VIII. 12 2 ... पञ्चविसति [illegible] ...
cf. Thag. 1253 ... [illegible] ।
180 ... D. XVIII 13 ... [illegible] ।
= Mvu III 203 16 [illegible] ।

181 किं सूध वित्तं पुरिसस्स सेट्ठं । किं सु सुचिण्णं सुखमावहाति ।
किं सु हवे सादुतरं रसानं । कथंजीविं जीवितमाहु सेट्ठं ॥ १ ॥

182 सद्धीध वित्तं पुरिसस्स सेट्ठं । धम्मो सुचिण्णो सुखमावहाति ।
सच्चं हवे सादुतरं रसानं । पञ्ञाजीविं जीवितमाहु सेट्ठं ॥ २ ॥

183 कथं सु तरती[1] ओघं कथं सु तरति अण्णवं ।
कथं सु दुक्खं अच्चेति कथं सु परिसुज्झति ॥ ३ ॥

184 सद्धाय तरती[1] ओघं अप्पमादेन अण्णवं ।
विरियेन दुक्खं अच्चेति पञ्ञाय परिसुज्झति ॥ ४ ॥

185 कथं सु लभते पञ्ञं कथं सु विन्दते धनं ।
कथं सु कित्तिं पप्पोति कथं मित्तानि गन्थति ।
अस्मा लोका परं लोकं कथं पेच्च न सोचति ॥ ५ ॥

186 सद्दहानो अरहतं धम्मं निब्बाणपत्तिया ।
सुस्सूसा लभते पञ्ञं अप्पमत्तो विचक्खणो ॥ ६ ॥

187 पतिरूपकारी धुरवा उट्ठाता विन्दते धनं ।
सच्चेन कित्तिं पप्पोति ददं मित्तानि गन्थति ॥ ७ ॥

188 यस्सेते चतुरो धम्मा सद्धस्स घरमेसिनो ।
सच्चं धम्मो धिति चागो स वे पेच्च न सोचति ।
अस्मा लोका परं लोकं स वे पेच्च न सोचति ॥ ८ ॥

189 इङ्घ अञ्ञेऽपि पुच्छस्सु पुथू समणब्राह्मणे ।
यदि सच्चा दमा चागा खन्त्या भिय्योऽध विज्जति ॥ ९ ॥

१ म०-तरति.

181–182=S. I. 8. 3 (I. 42). 182 Thag. 303 J. 447, 510.
183–185=S. X. 12. 11–12. 186–189=S. X. 12. 14.
183–185=S. X. 12. 15.
190–192=S. X. 12. 15. cf. Mvu. III. 32. 17 + 19.
188=J. 57, J. 224 cf.
यस्यैते चतुरो धर्माः । धीर्ध धृतिः स्मृति. प्र०.

190 कथं नु दानि पुच्छेय्यं पुथू समण ब्राह्मणे ।
सोऽहं अज्ज पजानामि यो[1] चत्थो[2] संपरायिको ॥ १० ॥

191 अत्थाय वत मे बुद्धो वासायाळविमागमा ।
सोऽहं अज्ज पजानामि यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥ ११ ॥

192 सो अहं विचरिस्सामि गामा गामं पुरा पुरं ।
नमस्समानो संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतंऽति ॥ १२ ॥

एवं वुत्ते आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच-अभिक्कन्तं भो गोतम.:. पे०....भिक्खुसंघं च। उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंऽति ।

आळवकसुत्तं निट्ठितं ।

II.

[११. विजयसुत्तं.*]

193 चरं वा यदि वा तिट्ठं निसिन्नो उद वा सयं ।
सम्मिञ्जेति पसारेति एसा कायस्स इञ्जना ॥ १ ॥

194 अट्ठिनहारुसंयुत्तो तचमंसावलेपनो ।
छविया कायो पटिच्छन्नो यथाभूतं न दिस्सति ॥ २ ॥

195 अन्तपूरो उदरपूरो यकपेळस्स वत्थिनो ।
हदयस्स पप्फासस्स वक्कस्स पिहकस्स च ॥ ३ ॥

196 सिंघाणिकाय खेळस्स सेदस्स च मेदस्स च ।
लोहितस्स लसिकाय पित्तस्स च वसाय च ॥ ४ ॥

---

१ म.-यो. २ म.-सो. ३ रो०-अत्थो. ४ Burmese and P. T. S. editions do not give this prose portion at all.

---

* Comp. J. I. P. 146.
190^{d} = Mpu. 7^{9b}. 191^{a+b} cf. Thag. 340^{a+b}.
191 cf. J. 496^{19}. 191^{d} cf. Mvu. III. 16b.
193^{a+b} = A. IV. 11. 2^{1a+b}. 194–199 cf. J. 12 (I. 146.)
194^{d} cf. Thig. 85^{c+d}. यथाभुतं अयं कायो दिट्ठो सन्तरबाहिरो ।

197 अथस्स नवहि सोतेहि असुचि सवति सब्बदा ।
अक्खिम्हा अक्खिगूथको कण्णम्हा कण्णगूथको ॥ ५ ॥

198 सिंघाणिका च नासातो मुखेन वमतेकदा[1] ।
पित्तं सेह्मं च वमति कायम्हा सेदजल्लिका ॥ ६ ॥

199 अथऽस्स सुसिरं सीसं मत्थलुंगस्स पूरितं ।
सुभतो नं मञ्ञती[2] बालो अविज्जाय पुरक्खतो ॥ ७ ॥

200 यदा च सो मतो सेति उद्धुमातो विनीलको ।
अपविद्धो सुसानस्मिं अनपेक्खा होंति ञातयो ॥ ८ ॥

201 खादन्ति नं सुवानो[3] च सिगाला च वका किमी ।
काका गिज्झा च खादन्ति ये चऽञ्ञे सन्ति पाणिनो[4] ॥ ९ ॥

202 सुत्वान बुद्धवचनं भिक्खु पञ्ञाणवा इध ।
सो खो न परिजानाति यथाभुतं हि पस्सति ॥ १० ॥

203 यथा इदं तथा एतं यथा एतं तथा इदं ।
अज्झत्तं च बहिद्धा च काये छन्दं विराजये ॥ ११

204 छन्दरागविरत्तो सो भिक्खु पञ्ञाणवा इध ।
अज्झगा अमतं सन्तिं निब्बाणपदमच्चुतं[5] ॥ १२ ॥

205 द्विपादकोऽयं[6] असुचि दुग्गन्धो परिहीरति ।
नानाकुणपपरिपूरो विस्सवन्तो ततो ततो ॥ १३ ॥

206 एतादिसेन कायेन यो मञ्ञे उण्णमेतवे ।
परं वा अवजानेय्य किमञ्ञत्र अदस्सनाऽति ॥ १४

विजयसुत्तं[7] निट्ठितं।

---

१ म०–वमति एकदा. २ म०–मञ्ञति. ३ सी०–सुवाणा. रो०–सुपाणा ४ सु०, रो०, सी०– पाणयो. ५ म०–निब्बाण पदमच्चुतं. ६ म०–द्विपादकोऽयं. ७ सु०– 'कायविच्छन्दनिकसुत्तं ' तिपि

---

201 cf. J. 531^{a+b+d}. सोणा वका सिगाला च ये चऽञ्ञे सन्ति दाठिनो । ....भक्खयित्वा............ ॥

$202^{d}=204^{b}$.

203^{a+b}=Thag. 396^{a+b}. Thīg. 63^{a+b} 203^{c+d} cf. Thīg. 86^{a+b}.

204 $^{a+d}$ cf. 1086 . 204^{c+d}. Mvu. III. 422.3. अधिगच्छति पदं शान्तं । निर्वाण पदमुच्यनम् ॥

205=Thag. 453.

12.

[१२. मुनिसुत्तं.]

207 सन्थवातो भयं जातं निकेता जायते रजो ।
अनिकेतमसन्थवं एतं वे मुनिदस्सनं ॥ १ ॥

208 यो जातमुच्छिज्ज न रोपयेय्य । जायन्तमस्स नानुप्पवेच्छे ।
तमाहु एकं मुनिनं चरन्तं । अद्दक्खि सो सन्तिपदं महेसिं ॥ २ ॥

209 सञ्ञाय वत्थूनि पहाय बीजं । सिनेहमस्स नानुप्पवेच्छे ।
स वे मुनी जातिखयन्तदस्सी । तक्कं पहाय न उपेति संखं ॥ ३ ॥

210 अञ्ञाय सब्बानि निवेसनानि । अनिकामयं अञ्ञतरंऽपि तेसं ।
स वे मुनी वीतगेधो अगिद्धो । नायूहति पारगतो हि होति ॥ ४ ॥

211 सब्बाभिभुं सब्बविदुं सुमेधं । सब्बेसु धम्मेसु अनूपलित्तं ।
सब्बंजहं तण्हक्खये विमुत्तं । तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ५ ॥

212 पञ्ञाबलं सीलवतूपपन्नं । समाहितं झानरतं सतीमं ।
संगा पमुत्तं अखिलं अनासवं । तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ६ ॥

213 एकं चरन्तं मुनिं अप्पमत्तं । निन्दापसंसासु अवेधमानं ।
सीहंऽव सद्देसु असन्तसन्तं । वातंऽव जालम्हि असज्जमानं ।
पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमानं । नेतारमञ्ञेसमनञ्ञनेय्यं ।
तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ७ ॥

---

१ म०–संथवतो. २ म०, सी०–अद्दक्खि. ३ म०–महेसिं. ४ रो०, बु०–पमाय. म०–समाय. ५ म०–मुनि. ६ सी०–सखिल.

---

207 = Mil. 211 f. 211 cf Dhp. 353. म० नि० 26. 14. Mvu. III 118. 8–10.
सर्वाभिभू सर्वविद्दहमस्मि । सर्वेषु धर्मेषु अनोपलिप्त । सर्वंजहे तृष्णाक्षया विमुक्तो ।
326. 5–7 सर्वाभिभू सर्वं विदोहमस्मि । सर्वेहि धर्मेहि अनोपलिप्तो । सर्वंजहोऽहं तृष्णाक्षये विमुक्तो ।
212a+b. cf. Thag. 12 a+b. पञ्ञाबली सीलवतूपपन्नो समाहितो झानरतो सतीमा ।
213 cf. 71. = Mvu. III 110. 8–12.

एक चरन्तं मुनिं अप्रमत्तं । निंदाप्रशंसासु अवेपमानम् ।
सिंहोव शब्देषु असंत्रसन्तं । वातं व जालस्मिं असज्जमानम् ।
नेतारं अन्येषु अनन्यनेयम् । also cf. Mvu. III. 123. 17–21.

213b cf. 928a. निन्दाय न प्पवेधेय्य. also cf. Mbh. V. 36[15c]. निंदाप्रशंसासु समस्वभावो
213c cf. Divy. XXXVI. 520. 3 पद्मं यथा वारिकणैरलिप्तम् ।

214 यो ओगाहने[1] थम्भोरिवाभिजायति । यस्मि परे याचापरियन्तं वदन्ति
तं वीतराग सुसमाहितिन्द्रियं । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ८ ॥

215 यो वे ठितत्तो तसरंऽव उज्जुं । जिगुच्छति कम्मेहि पापकेहि ।
वीमसमानो विसमं सम च । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ९ ॥

216 यो सञ्ञतत्तो न करोति पापं । दहरो च मज्झो च मुनी यतत्तो ।
अरोसनेय्यो सो न रोसेति कंचि । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १० ॥

217 यदग्गतो मज्झतो सेसतो वा । पिण्डं लभेथ परदत्तूपजीवी ।
नाल थुतु नोऽपि निपच्चवादी । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ११ ॥

218 मुनिं चरन्तं विरत मेथुनस्मा । यो योब्बने न उपानबज्झत काचि ।
मदप्पमादा विरत विप्पमुत्त । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १२ ॥

219 अञ्ञाय लोकं परमत्थदस्सि । ओघ समुद्द अतितरिय तादि ।
तं छिन्नगन्थ असित अनासव । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १३ ॥

220 असमा उभो[3] दूरविहारवुत्तिनो । गिहि दारपोसी अममो च सुब्बतो ।
परपाणरोधाय गिहीं[4] असञ्ञतो । निच्चं मुनी रक्खति पाणिनो यतो ॥ १४ ॥

221 सिखी यथा नीलगीवो विहङ्गमो । हसस्स नोपेति जव कुदाचनं ।
एवं गिही नानुकरोति भिक्खुनो । मुनिनो विवित्तस्स वनम्हि झायतोऽति ॥ १५ ॥

मुनिसुत्त निट्ठित ।

उरगवग्गो पठमो ।

तस्सुद्दानं–

उरगो धनियो चेव विसाणं च तथा कसि ।
चुन्दो पराभवो चेव वसलो मेत्तभावना ॥
सातागिरो आळवको विजयो च तथा मुनि ।
द्वादसेतानि सुत्तानि उरगवग्गोऽति वुच्चति ॥

१म०–ओगहणे सा०–गाहणे २म०–वाच ३सी०–उभो ४म०–गिहि ५म०–मुनि

---

217 = Dhp A 615
219c cf S I 4 43bc (I 23) न छिन्नगन्थ अनिघ निरास।
=S I 2 10 22c (I 12) त छिन्नगन्ध अनिघ निरास (ol निरासस)

[२ चूळवग्गो]

13.

[१. रतनसुत्तं.]*

222 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
सब्बे च भूता सुमना भवन्तु । अथो च सक्कच्च सुणन्तु भासितं ॥१॥

223 तस्मा हि भूता निसामेथ सब्बे । मेत्तं करोथ मानुसिया पजाय ।
दिवा च रत्तो च हरन्ति ये बलिं । तस्मा हि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥ २ ॥

224 यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा । सुग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
न नो समं अत्थि तथागतेन । इदंऽपि बुद्धे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ ३ ॥

225 खयं विरागं अमतं पणीतं । यदज्झगा सक्यमुनी समाहितो ।
न तेन धम्मेन समत्थि किञ्चि । इदंऽपि धम्मे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ ४ ॥

---

*=KhP. VI. cf. Mvu. I. 290 ff.

222 cf. Mvu. I. 290. 15–18.

यानीह भूतानि समागतानि । भूम्यानि वा यानि व अन्तरीक्षे ।
सर्वाणि वा आत्तमनानि भूत्वा । शृण्वन्तु स्वस्त्ययनं जिनेन भाषितम् ।

223 cf ibid I. 294 13–15.

मैत्रीकुरोन्तु सदा मनुष्यका प्रजा । दिवा च रात्रिं च हरन्ति वो बलिं ।
तस्माद्धि तं रक्षथ अप्रमत्ता ।..............................

224 cf. ibid I. 290. 19–21 and 291. 2+3.

इमस्मिं वा लोके परस्मिं वा पुनः । स्वर्गेषु वा यं रतनं प्रणीतं ।
न तं समं अस्ति तथागतेन । ....
इमऽपि बुद्धे रतनं प्रणीतं । एतेन सत्येन सुस्वस्ति भोतु ।

225 Mvu I. 291. 7+8 इदपि धर्मे रतनं प्रणीतं । एतेन सत्येन सुस्वस्ति भोतु ।

226 य बुद्धसेट्ठो परिवण्णयी सुचि । समाधिमानन्तरिकञ्ञमाहु ।
समाधिना तेन समो न विज्जति । इदऽपि धम्मे रतन पणीत ।
एतेन सच्चेन सुवात्थि होतु ॥ ५ ॥

227 ये पुग्गला अट्ठ सत पसत्था । चत्तारि एतानि युगानि होन्ति ।
ते दक्खिणेय्या सुगतस्स सावका । एतेसु दिन्नानि महप्फलानि ।
इदऽपि सघे रतन पणीत । एतेन सच्चन सुवात्थि होतु ॥ ६ ॥

228 य सुप्पयुत्ता मनसा दळ्हेन । निक्कामिना गोतमसासनम्हि ।
ते पत्तिपत्ता अमत विगय्ह । लद्धा मुधा निब्बुतिं भुञ्जमाना ।
इदऽपि सघे रतन पणीत । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ ७ ॥

229 यथिन्दखीलो पठवि सितो सिया । चतुब्भि वातेहि असम्पकम्पिया ।
तथूपम सप्पुरिस वदामि । यो अरियसच्चानि अवेच्च पस्सति ।
इदऽपि सघे रतन पणीत । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ ८ ॥

---

226 = Mvu I 291 10–14

य बुद्धश्रेष्ठा परिवर्णये शुचि । यमाहु आनन्तरिय समाधिम् ।
समाधिना तस्य समा न विद्यते ।

227 = Mvu I 291 16–21

ये पुद्गला अष्ट सदा प्रशस्ता । चत्वारि एतानि युगानि भोन्ति ।
ते दक्षिणीया सुगतेन उक्ता । एतानि दिन्नानि महाफलानि ।
इदऽपि संघे रतनं पणीत । एतेन सत्येन सुस्वस्ति भोतु ॥

228 = Mvu I 293 5–10

ये युक्तयोगी मनसा सुच्छन्दसा । नैष्कर्म्यिणो गौतमशासनस्मि ।
ते प्राप्तिप्राप्ता अमृत विगाह्य । विमुक्तचित्ता निर्वृति भुञ्जमाना । etc.

229 = Mvu I 292 14 20

यथेन्द्रकीलो पृथिवीसंनिश्रितो स्या । चतुर्भि वातेहि असंप्रकम्पि ।
तथोपमं सत्पुरुष वदेमि । यो आर्यसत्यानि सुदेशितानि ।
गंभीरअर्थानि अवेत्य पश्यति । इदं　　etc

230 ये अरियसच्चानि विभावयन्ति । गंभीरपञ्ञेन सुदेसितानि ।
किञ्चापि ते होन्ति भुसप्पमत्ता । न ते भवं अट्ठमं आदियन्ति ।
इदंपि संघे रतनं पणीतं । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ ९ ॥

231 सहावऽस्स दस्सनसंपदाय । तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठि विचिकिच्छितं च । सीलब्बतं वाऽपि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च विप्पमुत्तो । छ चाभिठानानि अभब्बो कातुं ।
इदंपि संघे रतनं पणीतं । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ १० ॥

232 किञ्चापि सो कम्मं करोति पापकं । कायेन वाचा उद चेतसा वा ।
अभब्बो सो तस्स पटिच्छदाय । अभब्बता दिट्ठपदस्स वुत्ता ।
इदंपि संघे रतनं पणीतं । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ ११ ॥

233 वनप्पगुम्बे यथा फुस्सितग्गे । गिम्हान मासे पठमस्मिं गिम्हे ।
तथूपमं धम्मवरं अदेसयि । निब्बाणगामिं परमं हिताय ।
इदंऽपि बुद्धे रतनं पणीतं । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ १२ ॥

234 वरो वरञ्ञू वरदो वराहरो । अनुत्तरो धम्मवरं अदेसयि ।
इदंऽपि बुद्धे रतनं पणीतं । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ १३ ॥

---

230 = Mvu. I. 292. 22–293. 3.

ये आर्यसत्यानि विभावयन्ति । गभीरप्रज्ञेन सुदेशितानि ।
किञ्चापि ते भोन्ति भृश प्रमत्ता । न ते भवामष्ट उपादियन्ति ।

231 cf K V. I 4. 18 (I. 109), II. 2. 20 (I. 170.)

231 cf Mvu I. 291. 23–292. 5.

सर्वैव यस्य दर्शनसंपदायो । त्रयोऽस्य धर्मा जहिता भवन्ति ।
सत्कायदृष्टी विचिकित्सितं च । शीलव्रतं चापि यदस्ति किंचित् । etc etc.

232 cf Mvu. I. 292. 7–12.

किञ्चापि शैक्षो प्रकरोति पाप । कायेन वाचा अथ चेतसाऽपि ।
अभव्यो सो तस्य निगूहनाय । अभव्यता दृष्टपदेषु उक्ता । etc.

233 cf. Mvu I. 294.3–6+8+9.

ग्रीष्माणमासे प्रथमे चैत्रस्मिं । वने प्रगुल्मा यथा पुष्पिताग्रा ।
वातेरिता ते सुरभिं प्रवान्ति । एवंविधं ध्यायिनो बुद्धपुत्रा etc. etc.

[illegible] ilar stanza.

235 खीण पुराण नव नत्थि सभव । विरत्तचित्ता आयतिके भवस्मिं ।
ते खीणबीजा अविरूळ्हिछन्दा । निब्बन्ति धीरा यथाऽय पदीपो ।
इदपि सघे रतन पणीत । एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥ १४ ॥
236 यानीध भतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानिव अन्तलिक्खे ।
तथागत देवमनुस्सपूजित । बुद्ध नमस्साम सुवत्थि होतु ॥ १५ ॥
237 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे
तथागत देवमनुस्सपूजित । धम्म नमस्साम सुवत्थि होतु ॥ १६ ॥
238 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे
तथागत देवमनुस्सपूजित । सघ नमस्साम सुवत्थि होतु ॥ १७ ॥

रतनसुत्त निट्ठित।

14.

[२ आमगन्धसुत्त]*

239 सामाकचिंगुलकचीनकानि[1] । पत्तप्फल मूलप्फल गविप्फल ।
धम्मेन लद्ध सतमस्नमानो[3] । न कामकामा अलिक भणन्ति ॥ १ ॥
240 यदस्नमानो[4] सुकत सुनिट्ठित । परेहि दिन्न पयत पणीत।
सालीनमन्न परिभुञ्जमानो । सो भुञ्जसि[5] कस्सप आमगन्ध ॥ २ ॥
241 न आमगन्धो मम कप्पतीति । इच्चेव त्व भाससि ब्रह्मबन्धु[6] ।
सालीनमन्न परिभुञ्जमानो । सकुन्तमसेहि सुसखतेहि ।
पुच्छामि त कस्सप एतमत्थ । कथप्पकारो तव आमगन्धो ॥ ३ ॥

---

१ रो०—दिंगुलक २ म०—चीनकानि च ३ रो०—सतमञ्हमाना सी०—सतमसमाना ४ रो०, सी० यदञ्हमानो ५ रो० भुञ्जती म०—भुञ्जति ६ सी०—महाबन्धु

---

235 cf Mvu I 293 12–17
क्षीण पुरा॰ नवो न स्ति सचयो । विमुक्ता आयतिके भवस्मिं ।
ते क्षीणबीजा अविरूढिधर्मा । निर्वान्ति धीरा यथा तैलदीपा । etc etc
236c+d cf Mvu I 295 10+11
एताद्दश देवमनुष्यश्रेष्ठं । बुद्ध नमस्यामि सुस्वस्ति भोतु ।
237d cf ibid 12 धर्मं नमस्यामि सुस्वस्ति भोतु ॥
238d Mvu I 295 13 संघ नमस्यामि सुस्वस्ति भोतु ।
* Comp Gospel of S Matthew XV 10
239d cf Dhp 83b न कामकामा लपयन्ति सन्तो ।
241 cf Mvu. III 444 10+11 पृच्छामि ते काश्यप एतमर्थं कथय ।

242 पाणातिपातो वध-छेद-बन्धनं । थेय्यं मुसावादो निकतिवञ्चनानि ।
अज्झेनकुत्तं* परदारसेवना । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ४ ॥
243 ये इध कामेसु असञ्ञता जना । रसेसु गिद्धा असुचीकमिस्सिता[1]
नत्थीकदिट्ठि[2] विसमा दुरन्नया । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ५ ॥
244 ये लूखसा दारुणा पिट्ठिमंसिका । मित्तद्दुनो निक्करुणातिमानिनो ।
अदानसीला न च देन्ति कस्सचि । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥६॥
245 कोधो मदो थम्भो पच्चुट्ठापना च । माया उसूया[3] भस्ससमुस्सयो च ।
मानातिमानो च असब्भि सन्थवो । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥७॥
246 ये पापसीला इणघातसूचका । वोहारकूटा इध पाटिरूपिका ।
नराधमा येऽध करोन्ति किब्बिसं । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ८ ॥
247 ये इध पाणेसु असञ्ञता जना । परेसमादाय विहेसमुय्युता ।
दुस्सीललुद्दा फरुसा अनादरा । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ९ ॥
248 एतेसु गिद्धा विरुद्धातिपातिनो । निच्चुय्युता पेच्च तमं वजन्ति ये।
पतन्ति सत्ता निरयं अवंसिरा । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ १० ॥
249 न मच्छमंसाननासकत्तं[4] । न नाग्गिय (मुण्डियं जटा) जल्लं खराजिनानि वा
नाग्गिहुत्तस्सुपसेवना[5] वा । ये वाऽपि लोके अमरा बहू तपा ।
मन्ताहुती[6] यञ्ञमुतूपसेवना । सोधेन्ति मच्चं अवितिण्णकंखं ॥ ११ ॥

१ म०-असुचिभावमिस्सिता. २ रो०, सु०-नत्थिकदिट्ठि, म०-नत्थि कुदिट्ठि- ३ रो०, म०-उस्सुया. ४ रो०-न मच्छमंसं ननासकत्तं; सी०-न मच्छमंसं नानासकत्तं. ५ म०-अग्गिहुत्तस्सुपसेवना. (1) ६ म०-मन्ताहुति.

*सी.-अज्झेन कुज्झं, रो०-अज्झेनकुज्जं.

247 cf. A. VII. 59. 2ᵃᶜ (IV 93) दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा ।
249 cf. Dhp. 141. न नग्गचरिया न जटा न पङ्का etc.
,, Divy. XXIII. 1. (339)
न नग्नचरिया न जटा न पंको । नानासनं स्थंडिलशायिका वा ।
न रजोमलं नोत्कुटुकप्रहाणं । विशोधयेन्मोहमवितीर्णकांक्षं ॥
,, Mvu. III. 412. 15–18.
न मुंडभावो न जटा न पंको । नानाशन थंडिलशायिका वा ।
रजोजल्लं नोत्कुटुकप्रहाण । दुःखप्रमोक्षं न हि तेन भोति ॥
,, Mbh III 13455 (calc)
न जटाधारणाद्वापि न तु स्थण्डिलशायनात् ।
नित्यं ह्यनशनाद्वापि जरामरणमेव च ॥

250 संतेसु गुत्तो विदितिन्द्रियो चरे । धम्मे ठितो अज्जवमद्दवे रतो ।
संगातिगो सब्बदुक्खप्पहीनो । न लिप्पती[२] दिट्ठसुतेसु धीरो ॥ १२ ॥

251 इच्चेतमत्थं भगवा पुनप्पुनं । अक्खासि तं[३] वेदायि मन्तपारगू ।
चित्राहि गाथाहि मुनिप्पकासयि । निरामगधो असितो दुरन्नयो ॥ १३ ॥

252 सुत्वान बुद्धस्स सुभासितं पदं । निरामगन्धं सब्बदुक्खप्पनूदनं[४]
नीचमनो वन्दि तथागतस्स । तत्थेव पब्बज्जमरोचयित्याति ॥ १४ ॥

आमगन्धसुत्तं निट्ठितं ।

15

[३. हिरिसुत्तं.]*

253 हिरिं तरन्तं विजिगुच्छमानं । सखाऽहमस्मि इति भासमानं ।
सय्हानि कम्मानि अनादियन्तं । नेसो ममंऽति इति नं विजञ्ञा ॥ १ ॥

254 अनन्वयं पियं वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अकरोन्तं भासमानं परिजानन्ति पण्डिता ॥ २ ॥

255 न सो मित्तो यो सदा अप्पमत्तो । भेदासंकी रंधमेवाऽनुपस्सी ।
यस्मिं च सेति उरसीव पुत्तो । स वे मित्तो यो परेहि अभेज्जो ॥ ३ ॥

---

१ रो॰—विजितिन्द्रियो. २ म॰—लिम्पति. ३ म॰—नं. ४ म॰ अत्थनयं.

250a cf. 971c. सो तेसु गुत्तो विजितिन्द्रिया चरे ।
251d cf 717c. निरामगन्धो असितो = Mvu. III. 388. 16a.
* Comp. J. 3631-4. (Vol III. P. 196.)
253 cf. 3631 हिरि तरन्त विजिगुच्छमानं । तवाहमस्मीति भासमानं ।
सेय्यानि कम्मानि अनादियन्तं । नेसो ममंप्रति इति न विजञ्ञा ॥
254 cf. 3632 यं हि कयिरा तं हि वदे । यं न कयिरा न तं वदे ।
अकरोन्तं भासमानं । परिजानन्ति पण्डिता ॥ also J. 380b.
254 cf J. 3804. अफरु मधुर वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अददं अविस्सजं भोगं सन्धि तेनऽस्स जीरति ॥
254c+d = J. 3202c+d = 380 8c+d. Thag. 226c+d = 262c+d = 322c+d
S I 4. 5. 31c+d. (I. 24) अकरोन्तं भासमानानं.
255-57 = J. 3633-5. 257a+b = Dhp. 205

256 पामुज्जकरणं ठानं पसंसावहनं सुखं ।
फलानिसंसो भावेति वहन्तो पोरिसं धुरं ॥ ४ ॥

257 पविवेकरसं पीत्वा रसं उपसमस्स च ।
निद्दरो होति निप्पापो धम्मपीतिरसं पिबं ऽति ॥ ५ ॥

हिरिसुत्तं निट्ठितं ।

16.

[४. महामंगलसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेवतनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

258 बहू देवा मनुस्सा च मंगलानि अचिन्तयुं ।
आकंखमाना सोत्थानं ब्रूहि मंगलमुत्तमं ॥ १ ॥

259 असेवना च बालानं पण्डितानं च सेवना ।
पूजा च पूजनीयानं एतं मंगलमुत्तमं ॥ २ ॥

260 पतिरूपदेसवासो च पुब्बे च कतपुञ्ञता ।
अत्तसम्मापणिधि च एतं मंगलमुत्तमं ॥ ३ ॥

261 बाहुसच्चं च सिप्पं च विनयो च सुसिक्खितो ।
सुभासिता च या वाचा एतं मंगलमुत्तमं ॥ ४ ॥

262 मातापितु उपट्ठानं पुत्तदारस्स संगहो ।
अनाकुला च कम्मन्ता एतं मंगलमुत्तमं ॥ ५ ॥

---

* = Khp. V.—Text by Grimblot in J. Asiatique t. XVIII. (1871) P. 229 and by Childers in Khp. P. 4. *Transl* by Gogerly in the Ceylon Friend 1839, P. 208 by Childers in Kh. P. P. 4 and by L. Feer in J. Asiatique. t. XVIII (1871) P. 296.

261 = J. 406 Comm (III. 369).

262ᵃ = A. III. 461ᶜ (I 151). मातापितु उपट्ठा

263 दानं च धम्मचरिया च ञातकानं च संगहो ।
अनवज्जानि कम्मानि एतं मंगलमुत्तमं ॥ ६ ॥

264 आरति विरति पापा मज्जपाना च संयमो ।
अप्पमादो च धम्मेसु एतं मंगलमुत्तमं ॥ ७ ॥

265 गारवो च निवातो च सन्तुट्ठि[1] च कतञ्ञुता ।
कालेन धम्मसवणं एतं मंगलमुत्तमं ॥ ८ ॥

266 खन्ति[2] च सोवचस्सता समणानं च दस्सनं ।
कालेन धम्मसाकच्छा एतं मंगलमुत्तमं ॥ ९ ॥

267 तपो च ब्रह्मचरियं[3] च अरियसच्चान दस्सनं ।
निब्बाणसच्छिकिरिया च एतं मंगलमुत्तमं ॥ १० ॥

268 फुट्ठस्स लोकधम्मेहि चित्तं यस्स न कम्पति ।
असोकं विरजं खेमं एतं मंगलमुत्तमं ॥ ११ ॥

269 एतादिसानि कत्वान सब्बत्थमपराजिता ।
सब्बत्थ सोत्थिं गच्छन्ति तं तेसं मंगलमुत्तमंऽति ॥ १२ ॥

महामंगलसुत्तं निट्ठितं ।

17.

[५. सूचिलोमसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा गयायं विहरति टंकितमञ्चे सूचिलोमस्स यक्खस्स भवने । तेन खो पन समयेन खरो च यक्खो सूचिलोमो च यक्खो भगवतो अविदूरे अतिक्कमन्ति । अथ खो खरो च यक्खो सूचिलोमं यक्खं एतदवोच– एसो समणोऽति । नेसो समणो, समणको एसो; याव जानामि यदि वा सो समणो, यदि वा समणकोऽति । अथ खो सूचिलोमो यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि उपसंकमित्वा भगवतो कायं उपनामेसि ।

---

१ रो०–संतुट्ठो २ रो०–सन्ती. ३ सी०, रो०–ब्रह्मचरिया.

---

* =S. X. 3. 11. G+12 [1-3]. (I 207 f.)

268c+d cf A. VI. 45. 31[6] (c+d) (III. 354).
असोकं विरजं खेमं एतं आनण्यमुत्तमं ।

अथ खो भगवा कायं अपनामेसि । अथ खो सूचिलोमो यक्खो भगवन्तं एतदवोच—भायसि मं समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो भायामि, अपि च ते संफस्सो पापकोऽति । पञ्हं तं समण पुच्छिस्सामि, सचे मे न ब्याकरिस्ससि, चित्तं वा ते खिपिस्सामि, हदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय खिपिस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा खिपेय्य, हदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय खिपेय्य । अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदाकंखसीति । अथ खो सूचिलोमो यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

270 रागो च दोसो च कुतो निदाना । अरती रती लोमहंसो कुतोजा ।
कुतो समुट्ठाय मनोवितक्का । कुमारका धंकमिवोस्सजन्ति ॥ १ ॥

271 रागो च दोसो च इतो निदाना । अरती रती लोमहंसो इतोजा ।
इतो समुट्ठाय मनोवितक्का । कुमारका धंकमिवोस्सजन्ति ॥ २ ॥

272 स्नेहजा अत्तसंभूता निग्रोधस्सेव खन्धजा ।
पुथु विसत्ता कामेसु मालुवा वितता वने ॥ ३ ॥

273 ये नं पजानन्ति यतो निदानं । ते नं विनोदेन्ति सुणोहि यक्ख ।
ते दुत्तरं ओघमिमं तरन्ति । अतिण्णपुब्बं अपुनब्भवायाति ॥ ४ ॥

सूचिलोमसुत्तं निट्ठितं ।

18.

[६. धम्मचरियसुत्तं.]

274 धम्मचरियं ब्रह्मचरियं एतदाहु वसुत्तमं ।
पब्बजितोऽपि चे होति अगारस्मानगारियं ॥ १ ॥

275 सो चे मुखरजातिको विहेसाभिरतो मगो ।
जीवितं तस्स पापियो रजं वड्ढेति अत्तनो ॥ २ ॥

१ [illegible]. २ [illegible].

271 cf. N^ XVIII. [illegible] (201) = S. X. 3. 12[illegible].
272[illegible] cf. [illegible]
273[illegible] also cf. Ud. VII[illegible] = Netti [illegible].

276 कलहाभिरतो भिक्खु मोहधम्मेन आवटो ।
अक्खातंऽपि न जानाति धम्मं बुद्धेन देसितं ॥ ३ ॥

277 विहेसं भावितत्तानं अविज्जाय पुरक्खतो ।
संकिलेसं न जानाति मग्गं निरयगामिनं ॥ ४ ॥

278 विनिपातं समापन्नो गब्भा गब्भं तमा तमं ।
स वे तादिसको भिक्खु पेच्च दुक्खं निगच्छति ॥ ५ ॥

279 गूथकूपो यथा अस्स संपुण्णो गणवस्सिको ।
यो एवरूपो अस्स दुब्बिसोधो हि संगणो ॥ ६ ॥

280 यं एवरूपं जानाथ भिक्खवो गेहनिस्सितं ।
पापिच्छं पापसंकप्पं पापआचारगोचरं ॥ ७ ॥

281 सब्बे समग्गा हुत्वान अभिनिब्बिज्ज याथ नं ।
कारण्डवं निद्धमथ कसम्बुं अपकस्सथ ॥ ८ ॥

282 ततो पलापे वाहेथ अस्समणे समणमानिने ।
निद्धमित्वान पापिच्छे पापआचारगोचरे ॥ ९ ॥

283 सुद्धा सुद्धेहि संवासं कप्पयव्हो पतिस्सता ।
ततो समग्गा निपका दुक्खस्सन्तं करिस्सथाति ॥ १० ॥

धम्मचरियसुत्तं निट्ठितं ।

---

१ म०-आवुतो. २ सी०, म०-यो च. ३ म०-अंगणो. ४ म०-अभि-निब्बज्जियाथ, रो०-अभिनिब्बिज्जयाथ, सु०-अभिनिब्बिज्जियाथ. ५ म०-अवकस्सथ. ६ सु०-धम्मचरियसुत्तं ति कपिलसुत्तं.

---

280 cf D. XXXI. 6^{a+b} (192) पापमित्तो पापसखो पापआचारगोचरो ।
281^{a} cf Mvu. II. 343. 18 सर्वे समग्रा प्रमुदितवेगजाता ।
281–283 = A. VIII. 10. 5^{1-3} (IV. 172). II. 6^{a-10b}.
281^{c}–283^{b} = Mil. 414^{1+2}.

१९.

[७. ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो संबहुला कोसलका ब्राह्मणमहासाला जिण्णा वुद्धा महल्लका अद्धगता वयो अनुप्पत्ता येन भगवा तेनुपसंकमिंसु, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं एतदवोचुं—संदिस्सन्ति नु खो भो गोतम एतरहि ब्राह्मणा पोराणानं ब्राह्मणानं ब्राह्मणधम्मेऽति । न खो ब्राह्मणा सन्दिस्सन्ति एतरहि ब्राह्मणा पोराणानं ब्राह्मणानं ब्राह्मणधम्मेऽति । साधु नो भवं गोतमो पोराणानं ब्राह्मणधम्मं भासतु, सचे भो गोतमस्स अगरूति । तेन हि ब्राह्मणा सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ, भासिस्सामीति । एवं भोऽति खो ते ब्राह्मणमहासाला भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच—

284 इसयो पुब्बका आसुं सञ्ञतत्ता तपस्सिनो ।
पञ्चकामगुणे हित्वा अत्तदत्थमचारिसुं[१] ॥ १ ॥

285 न पसू ब्राह्मणानासुं न हिरञ्ञं न धानियं ।
सज्झायधनधञ्ञासुं ब्रह्मं निधिमपालयुं ॥ २ ॥

286 यं नेसं भतकं आसि द्वारभत्तं उपट्ठितं ।
सद्धापकतमेसानं दातवे तदमञ्ञिसुं ॥ ३ ॥

287 नानारत्तेहि वत्थेहि सयनेहावसथेहि च ।
फीता जनपदा रट्ठा ते नमस्सिंसु ब्राह्मणे ॥ ४ ॥

288 अवज्झा ब्राह्मणा आसुं अजेय्या धम्मरक्खिता ।
न ते कोचि निवारेसि कुलद्वारेसु सब्बसो ॥ ५ ॥

---

१ म०—अत्तदत्थमचारुं. सी०—अत्तदत्थमकारिसु.

---

*Comp. Spence Hardy's Legends P. 46.

284 cf. P. V. II. 6[11 a+b]. इसयो चापि ये सन्ता सञ्ञतत्ता तपस्सिनो ।
cf. J. 511[18 c+d]. ये चापि इसयो लोके सञ्ञतत्ता तपस्सिनो ।

288a cf. Mbh. V. 36[56 a]. अवध्या ब्राह्मणा गावो.

289b cf. J. 539[37 b]. अजेय्ये धम्मरक्खिते.

289 अट्ठचत्तारीसं वस्सानि (कोमार) ब्रह्मचरियं चरिंसु[1]
विज्जाचरणपरियेट्ठिं अचरुं ब्राह्मणा पुरे ॥ ६ ॥

290 न ब्राह्मणा अञ्ञमगमुं नऽपि भरियं किणिंसु ते ।
संपियेनेव संवासं संगन्त्वा समरोचयुं ॥ ७ ॥

291 अञ्ञत्र तम्हा समया उतुवेमरणिं पति ।
अन्तरा मेथुनं धम्मं नास्सु गच्छन्ति ब्राह्मणा ॥ ८ ॥

292 ब्रह्मचरियं च सीलं च अज्जवं मद्दवं तपं ।
सोरच्चं[2] अविहिंसं च खन्तिं चापि अवण्णयुं ॥ ९ ॥

293 यो नेसं परमो आसि ब्रह्मा दळ्हपरक्कमो ।
स वाऽपि[3] मेथुनं धम्मं सुपिनन्तेन नागमा ॥ १० ॥

294 तस्सवत्तमनुसिक्खन्ता इधेके विञ्ञुजातिका ।
ब्रह्मचरियं च सीलं च खन्तिं चापि अवण्णयुं ॥ ११ ॥

295 तण्डुलं सयनं वत्थं सप्पितेलं च याचिय ।
धम्मेन समुदानेत्वा[4] ततो यञ्ञमकप्पयुं ।
उपट्ठितस्मिं यञ्ञस्मिं नास्सु गावो हनिंसु ते ॥ १२ ॥

296 यथा माता पिता भाता अञ्ञे वाऽपि च ञातका ।
गावो नो परमा मित्ता यासु जायन्ति ओसधा ॥ १३ ॥

297 अन्नदा बलदा चेता वण्णदा सुखदा तथा ।
एतमत्थवसं ञत्वा नास्सु गावो हनिंसु ते ॥ १४ ॥

298 सुखुमाला महाकाया वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
ब्राह्मणा सेहि धम्मेहि किच्चाकिच्चेसु उस्सुका ।
याव लोके अवत्तिंसु सुखमेधित्थऽयं पजा ॥ १५ ॥

---

१ म०–अट्ठचत्तालीस वस्सानि. २ म०–सोरज्जं. ३ सी०–स चापि. ४ म०, यु०–समोधानेत्वा.

---

289 cf J. 385a = J. 396 Comm. (III. 320) = J. 415 Comm. (III. 412) = J 534 .
दान सील परिच्चागं अज्जव मद्दवं तप ।
अक्कोध अविहिंसा च खन्ती च अविरोधन ।
297c = Dhp 289a. 298b = Mvu. III 96. 21b वर्णवन्तो यशस्विनः
298c = S. XI. 1. 2. 9b (I. 218) अचन्न सुखमेधति ।

299 तेस आसि विपल्लासो दिस्वान अणुतो अणु ।
राजिनो च वियाकार नारियो समलकता ॥ १६ ॥

300 रथे चाजञ्ञसयुत्ते सुकते चित्तसिब्बने ।
निवेसने निवस च विभत्ते भागसो मिते ॥ १७ ॥

301 गोमण्डलपरिब्बूळ्ह नारीवरगणायुत ।
उळार मानुस भोग अभिज्झायिसु ब्राह्मणा ॥ १८ ॥

3 2 ते तत्थ मन्ते गन्थेत्वा ओक्काक तदुपागमु ।
पहूतधनधञ्ञोसि (यजस्सु बहु ते वित्त) यजस्सु बहु ते धन ॥१९॥

303 ततो च राजा सञ्ञत्तो ब्राह्मणेहि रथेसभो ।
अस्समेध पुरिसमेध (सम्मापास) वाजपेय्य निरग्गळ ।
एते यागे यजित्वान ब्राह्मणान अदा धन ॥ २० ॥

304 गावो सयन च वत्थ च नारियो समलकता ।
रथे चाजञ्ञसयुत्ते सुकते चित्तसिब्बने ॥ २१ ॥

305 निवेसनानि रम्मानि सुविभत्तानि भागसो ।
नानाधञ्ञस्स पूरेत्वा ब्राह्मणान अदा धन ॥ २२ ॥

306 ते च तत्थ धन लद्धा सन्निधि समरोचयु ।
तेस इच्छावतिण्णान भिय्यो तण्हा पवड्ढथ ।
ते तत्थ मन्ते गन्थेत्वा ओक्काक पुनमुपागमु ॥ २३ ॥

307 यथा आपो च पठवी हिरञ्ञ धनधानिय ।
एव गावो मनुस्सान परिक्खारो सो हि पाणिन ।
यजस्सु बहु ते वित्त यजस्सु बहु ते धन ॥ २४ ॥

---

१ रो० – वाचपेय्य २ रो०–नारियो च ३ सी०–पुनुपागम

299d = Mvu 4 1 5b नारिया च [illegible] 4 1 1b नारिया च [illegible] ।
301a = J 538III 301b cf Mvu II 101 1 a ना [illegible] ।
303c+d cf S III 1 9 6 = I 27c+d A VIII 1 3c+d
cf Mvu II 40 11 अश्वमेध पुरुषमेध [illegible] ।
303e cf Mvu II 405 11 [illegible] । 303b = J 547 [illegible]
306a cf Dhp 349c [illegible]

308 ततो च राजा सञ्ञत्तो ब्राह्मणेहि रथेसभो ।
नेकसतसहस्सियो गावो अञ्ञे अघातयि ॥ २५ ॥

309 न पादा न विसाणेन नास्सु हिंसन्ति केन चि ।
गावो एळकसमाना सोरता कुम्भदूहना ।
ता विसाणे गहेत्वान राजा सत्थेन घातयि ॥ २६ ॥

310 ततो च देवा पितरो इन्दो असुररक्खसा ।
अधम्मो इति पक्कन्दुं य सत्थं निपती गवे ॥ २७ ॥

311 तयो रोगा पुरे आसु इच्छा अनसनं जरा ।
पसूनं च समारम्भा अट्ठानवुतिमागमुं ॥ २८ ॥

312 एसो अधम्मो दण्डान ओक्कन्तो पुराणो अहु ।
अदूसिकायो हञ्ञन्ति धम्मा धंसेन्ति याजका ॥ २९ ॥

313 एवमेसो अनुधम्मो पोराणो विञ्ञुगरहितो ।
यत्थ एदिसकं पस्सति याजकं गरहती जनो ॥ ३० ॥

314 एवं धम्मे वियापन्ने विभिन्ना सुद्दवेस्सिका ।
पुथु विभिन्ना खत्तिया पतिं भरिया अवमञ्ञथ ॥ ३१ ॥

315 खत्तिया ब्रह्मबन्धू च ये चञ्ञे गोत्तरक्खिता ।
जातिवादं निरंकत्वा कामानं वसमागमुऽति ॥ ३२ ॥

एवं वुत्ते ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं एतदवोचुं—अभिक्कन्तं भो गोतम पे० धम्मो पकासितो, एते मयं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम, धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेते सरणं गतेऽति ।

ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं निट्ठितं ।

---

१ रो०—नेक सतसहस्सियो म०—अनेकसतसहस्सियो

315ᵈ cf J 5.20637ᵃ⁻³ कामानं वसं अन्वगा (v 1 अन्वगा) Mvu III 457 20ᵇ etc कामानां वशमन्वगा ।

20.

[८. नावासुत्तं.]

316 यस्मा हि धम्मं पुरिसो विजञ्ञा । इन्दंऽव नं देवता पूजयेय्य ।
सो पूजितो तस्मिं पसन्नचित्तो । बहुस्सुतो पातुकरोति धम्मं ॥ १ ॥

317 तदट्ठिं कत्वान निसम्म धीरो । धम्मानुधम्मं पटिपज्जमानो ।
विञ्ञू विभावी निपुणो च होति । यो तादिसं भजति अप्पमत्तो ॥ २ ॥

318 खुद्दं च बालं उपसेवमानो । अनागतत्थं च उसूयकं च ।
इधेव धम्मं अविभावयित्वा । अवितिण्णकंखो मरणं उपेति ॥ ३ ॥

319 यथा नरो आपगं ओतरित्वा । महोदिकं सलिलं सीघसोतं ।
सो वुय्हमानो अनुसोतगामी । किं सो परे सक्खति तारयेतुं ॥ ४ ॥

320 तथेव धम्मं अविभावयित्वा । बहुस्सुतानं अनिसामयऽत्थं ।
सयं अजानं अवितिण्णकंखो । किं सो परे सक्खति निज्झपेतुं ॥ ५ ॥

321 यथाऽपि नावं दळ्हमारुहित्वा । पियेनऽरित्तेन[1] समंगिभूतो ।
सो तारये तत्थ बहूऽपि अञ्ञे । तत्रूपयञ्ञू[2] कुसलो मुतीमा[3] ॥ ६ ॥

322 एवंऽपि यो वेदगु भावितत्तो । बहुस्सुतो होति अवेधधम्मो ।
सो खो परे निज्झपये पजानं । सोतावधानूपनिसूपपन्नो ॥ ७ ॥

323 तस्मा हवे सप्पुरिसं भजेथ । मेधाविनं चेव बहुस्सुतं च ।
अञ्ञाय अत्थं पटिपज्जमानो । विञ्ञातधम्मो सो सुखं लभेथाति ॥ ८ ॥

नावासुत्तं[4] निट्ठितं ।

---

१ सु०, म०–फियेन. २ सु०, म०–तत्रूपायञ्ञू. ३ म०–मतीमा. ४ सु०–धम्मसुत्तं, नावासुत्तंऽति पि.

323a cf. It. 47[1a]. तस्मा हवे जागरियं भजेथ ।

21

[९ किंसीलसुत्त.]

324 किंसीलो कि समाचारो कानि कम्मानि ब्रूहय ।
नरो सम्मा निविट्ठस्स उत्तमत्थ च पापुणे ॥ १ ॥
325 वद्धापचायी अनुसुय्यको सिया । कालञ्ञू चअस्स गरूनं दस्सनाय ।
धम्मिं कथ एरयित खणञ्ञू । सुणेय्य सक्कच्च सुभासितानि ॥ २ ॥
326 कालेन गच्छे गरून सकास । थभ निरंकत्वा निवातवुत्ति ।
अत्थ धम्म सयम ब्रह्मचरिय । अनुस्सरे चेव समाचरे च ॥ ३ ॥
327 धम्मारामो धम्मरतो । धम्मे ठितो धम्मविनिच्छयञ्ञू ।
नेवाचरे धम्मसन्दोसवाद । तच्छेहि नीयेथ सुभासितेहि ॥ ४ ॥
328 हस्स जप्प परिदेव पदोस । मायाकत कुहन गिद्धिमान ।
सारम्भकक्कस्सकसावमुच्छ । हित्वा चरे वीतमदो ठितत्तो ॥ ५ ॥
329 विञ्ञातसारानि सुभासितानि । सुत च विञ्ञात समाधिसार ।
न तस्स पञ्ञा च सुत च वड्ढति । या साहसो होति नरो पमत्तो ॥ ६ ॥
330 धम्मे च ये अरियपवेदिते रता । अनुत्तरा ते वचसा मनसा कम्मना च ।
ते सन्ति सोरच्च समाधि सण्ठिता । सुतस्स पञ्ञाय च सारमज्झगूति ॥ ७ ॥

किंसीलसुत्त निट्ठित ।

---

१ म०–वद्धपचाया २ रा०, सी०–गरुन

324a = P V II 9[1a] cf J 389[3a=13a] किं सीलि किं समाचारे
325d = J 5?2[84c] = Mvu III 373 4 श्रुण तो सत्कृत्य सुभाषितानि
327a — Dhp 364a = Thag 1032a = Mvu III 4?? 4a 327b
cf Mbh II 67[38a] धर्मे स्थितो धर्मसुतो महात्मा ।
330a cf Dhp 79c+d अरियप्पवेदिते धम्मे सदा रमति पण्डितो ।
330a+b+c = J 4?0[5a+b+c] 331a+b cf J 311a+b वड्ढे ह चोर किं सोसि को
330a+b+c = J 4?0[5a+b+c] 331a+b cf J 311a+b
अत्थो सुपिनेन ते । J 454[1a+b] P V II 6[1a+b] उट्ठेहि कण्ह किं सेसि
को अत्थो सुपिनेन ते ।

22

[१०. उट्ठानसुत्तं.]

331 उट्ठहथ निसीदथ को अत्थो सुपितेन वो ।
आतुरानं हि का निद्दा सल्लविद्धान रुप्पतं ॥ १ ॥

332 उट्ठहथ निसीदथ दळ्हं सिक्खथ सन्तिया ।
मा वो पमत्ते विञ्ञाय (मच्चुराजा) अमोहयित्थ वसानुगे ॥ २ ॥

333 याय देवा मनुस्सा च सिता तिट्ठन्ति अत्थिका ।
तरथेतं विसत्तिकं खणो वे मा उपच्चगा ।
खणातीता हि सोचन्ति निरयम्हि समप्पिता ॥ ३ ॥

334 पमादो रजो पमादो पमादानुपतितो रजो ।
अप्पमादेन विज्जाय अब्बहे सल्लमत्तनोऽति ॥ ४ ॥

उट्ठानसुत्तं निट्ठितं ।

23

[११ राहुलसुत्तं]

335 कच्चि अभिण्हसंवासा नावजानासि पण्डितं ।
उक्काधारो मनुस्सानं कच्चि अपचितो तया ॥ १ ॥

336 नाहं अभिण्हसंवासा अवजानामि पण्डितं ।
उक्काधारो मनुस्सानं निच्चं अपचितो मया ॥ २ ॥

वत्थुगाथा ।

337 पंचकामगुणे हित्वा पियरूपे मनोरमे ।
सद्धाय घरा निक्खम्म दुक्खस्सन्तकरो भव ॥ ३ ॥

---

१ सी०-पमादा २ म० Omits

---

331 cf S IX 2 4[1] (I 198)

उट्ठेहि भिक्खु किं सेति को अत्थो सुपितेन ते ।
आतुरस्स हि का निद्दा सल्लविद्धस्स रुप्पतो ॥

333[cd] = A VI.I 29 6[cd] (IV 228) Dhp [ab] = Thag 1005[cd] 403[cd] Thig 5[cd] 334 cf Thag 404 334[d] = 392[d]

335[c] cf Mvu I. 220 1[b] = 23 II 3[b] उल्काधारे नरपङ्गवाय् ।

337 = Thag 195

338 मित्ते भजस्सु कल्याणे पन्तं च सयनासनं ।
विवित्तं अप्पनिग्घोसं मत्तञ्ञू होहि भोजने ॥ ४ ॥

339 चीवरे पिण्डपाते च पच्चये सयनासने ।
एतेसु तण्हं माकासि मा लोकं पुनरागमि ॥ ५ ॥

340 संवुतो पातिमोक्खस्मिं इन्द्रियेसु च पञ्चसु ।
सति कायगतात्यत्थु निब्बिदाबहुलो भव ॥ ६ ॥

341 निमित्तं परिवज्जेहि सुभं रागूपसंहितं ।
असुभाय चित्तं भावेहि एकग्गं सुसमाहितं ॥ ७ ॥

342 अनिमित्तं च भावेहि मानानुसयमुज्जह ।
ततो मानाभिसमया उपसन्तो चरिस्ससीति ॥ ८ ॥

इत्थं सुदं भगवा आयस्मन्तं राहुलं इमाहि गाथाहि अभिण्हं ओवदतीति ।

राहुलसुत्तं निट्ठितं ।

24.

[१२ वंगीससुत्तं.]†

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतियं । [illegible]न खो पन समयेन आयस्मतो वंगीसस्स उपज्झायो निग्रोधकप्पो नाम [illegible]रो अग्गाळवे चेतिये अचिरपरिनिब्बुतो होति । अथ खो आयस्मतो [illegible]गीसस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि—[illegible]रिनिब्बुतो नु खो मे उपज्झायो उदाहु नो परिनिब्बुतोऽति । अथ [illegible]ो आयस्मा वंगीसो सायण्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा

१ सी०—पत्थ म०—पन्थ

338 cf Thag 249c Dhp 375e 338c = Thag 577c = Mil 371
338b+d cf Dhp 185c+d मत्तञ्ञुता च भत्तस्मिं पन्तं च सयनासनं IV Ud 6-d
338b+d cf Dhp 18 c+d मत्तञ्ञुता च भत्तस्मिं पन्तं च सयनासनं I\ Ud 6- d
338d cf Thag 583c+d संवुता पातिमोक्खस्मिं मत्तञ्ञू च अस्स भोजने ।
340c+d–342 = Thag 1224c+d–1226 = S VIII 4 5c+d+3+4 (I, 188)
341 cf वि० म० P 28 341d + 342a cf Thag 100a+b अनिमित्तं च भावेहि
एकग्गा सुसमाहिता ।
342b cf Thag 60d मानानुसयमुज्जह
† Comp Thag 1263–1278

तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं एतदवोच—इध मय्हं भन्ते रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि—परिनिब्बुतो नु खो मे उपज्झायो, उदाहु नो परिनिब्बुतोऽति । अथ खो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

343 पुच्छामि सत्थारं अनोमपञ्ञं । दिट्ठेव धम्मे यो विचिकिच्छानं छेत्ता ।
अग्गाळवे कालमकासि भिक्खु । ञातो यसस्सी अभिनिब्बुतत्तो ॥ १ ॥

344 निग्रोधकप्पो इति तस्स नामं । तया कतं भगवा ब्राह्मणस्स ।
सो तं नमस्सं अचरि मुत्यपेक्खो । आरद्धविरियो दळ्हधम्मदस्सी ॥२॥

345 तं सावकं सक्क मयंऽपि सब्बे । अञ्ञातुमिच्छाम समन्तचक्खु ।
समवट्ठिता नो सवणाय सोता । तुवं नो सत्था त्वं अनुत्तरोऽसि ॥ ३ ॥

346 छिन्देव नो विचिकिच्छं ब्रूहि मेऽतं । परिनिब्बुतं वेदय भूरिपञ्ञ ।
मज्झेऽव नो भास समन्तचक्खु । सक्कोऽव देवानं सहस्सनेत्तो ॥ ४ ॥

347 ये केचि गन्था इध मोहमग्गा । अञ्ञाणपक्खा विचिकिच्छठाना ।
तथागतं पत्वा न ते भवन्ति । चक्खुं हि एतं परमं नरानं ॥ ५ ॥

348 नो चे हि जातु पुरिसो किलेसे । वातो यथा अब्भघनं विहाने ।
तमोऽवऽस्स निवुतो सब्बलोको । न जोतिमन्तोऽपि नरा तपेय्युं ॥ ६ ॥

349 धीरा च पज्जोतकरा भवन्ति । तं तं अहं धीर तथेव मञ्ञे ।
विपस्सिनं जानमुपागमम्ह । परिसासु नो आविकरोहि कप्पं ॥ ७ ॥

350 खिप्पं गिरं एरय वग्गु वग्गुं । हंसोऽवं पग्गय्ह सणिं निकूजं ।
बिन्दुस्सरेन सुविकप्पितेन । सब्बेऽव ते उज्जुगता सुणोम ॥ ८ ॥

---

१ 343–358=थे० गा० १२६३–१२७८. २ म०–रुत्ता. ३ सी०–अचरी. ४सी०,म०–धीराऽत्त. ५ म०–य. ६ सु०, ०–वीर. ७ सी०–ञानमुपागमम्ह. ८ रो०–हंसाऽव. ९ म०–सणिक निकूजि.

---

347 cf A. IV. 8[16] (II. 7) तथागत पत्वान ते भवन्ति ।

351 पहीनजातिमरणं असेसं । निगय्हधोनं वदेस्सामि धम्मं ।
न कामकारो हि पुथुज्जनानं । संसेय्यकारो च तथागतानं ॥ ९ ॥
352 संपन्नवेय्याकरणं तवेदं । समुज्जुपञ्ञस्स समुग्गहीतं ।
अयमञ्जली पच्छिमो सुप्पणामितो । मा मोहयी जानमनोमपञ्ञ ॥ १० ॥
353 परोवरं अरियधम्मं विदित्वा । मा मोहयी जानमनोमविरिय ।
वारिं यथा घम्मनि घम्मतत्तो । वाचाऽभिकंखामि सुतं पवस्स ॥ ११ ॥
354 यदत्थिकं ब्रह्मचरियं अचारि । कप्पायनो कच्चिऽस्स तं अमोघं ।
निब्बायि सो अनुपादिसेसो । यथा विमुत्तो अहु तं सुणोम ॥ १२ ॥
355 अच्छेच्छि तण्हं इध नामरूपे (इति भगवा)। कण्हस्स सोतं दीघरत्तानुसयितं
अतारि जातिमरणं असेसं । इच्चब्रवी भगवा पंचसेट्ठो ॥ १३ ॥
356 एस सुत्वा पसीदामि वचो ते इसिसत्तम ।
अमोघं किर मे पुट्ठं न मं वञ्चेसि ब्राह्मणो ॥ १४ ॥
357 यथावादी तथाकारी अहु बुद्धस्स सावको ।
अच्छिदा मच्चुनो जालं ततं मायाविनो दळ्हं ॥ १५ ॥
358 अद्दसं भगवा आदिं उपादानस्स कप्पियो ।
अच्चगा वत कप्पायनो मच्चुधेय्यं सुदुत्तरंऽति ॥ १६ ॥
वंगीससुत्तं निट्ठितं ।

25.

[१३. सम्मापरिब्बाजनियसुत्तं.]

359 पुच्छाम मुनिं पहूतपञ्ञं । तिण्णं पारगतं परिनिब्बुतं ठितत्तं ।
निक्खम्म घरा पनुज्ज कामे । कथं (भिक्खु) सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥१॥

१ म० —पहीन. २ म०—समुज्जुपञ्ञस्स. ३ म०—वरोवरं. ४ रो०, सी०—आदु सउपादिसेसो. ५ म०—वस्स. मु०—सुत्तस्स वस्सा ति वा. ६ बु०—तथा. म०—त तं ७ म०—अद्दसा ८ म०—आदिं. ९ बु०—इधमपि। 'निग्रोधकप्पसुत्त'तिऽपि.

355a=S. I 2.10 22b (I 12). 357a=J. 324c Mvu I. 177a. 357b cf Mvu I. 250 20b. अभूद्बुद्धस्य श्रावका. 357c+d cf J 539 b+b ... 358d=Dhp 86d

ते छेत्वा मच्चुनो ज्लं तन्त

360 यस्स मंगला समूहता (इति भगवा) । उप्पादा सुपिना च लक्खणा च ।
सो मंगलदोसविप्पहीनो[1] । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ २ ॥

361 रागं विनयेथ मानुसेसु । दिब्बेसु कामेसु चापि भिक्खु ।
अतिक्कम्म भवं समेच्च धम्मं । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ३ ॥

362 विपिट्ठि कत्वा[2] पेसुनानि । कोधं कदरियं जहेय्य भिक्खु ।
अनुरोध-विरोध-विप्पहीनो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ४ ॥

363 हित्वा पियं च अप्पियं च । अनुपादाय अनिस्सितो कुहिंचि ।
संयोजनियेहि विमुत्तो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ५ ॥

364 न सो उपधीसु सारमेति । आदानेसु विनेय्य छन्दरागं ।
सो अनिस्सितो अनञ्ञनेय्यो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ६ ॥

365 वचसा मनसा च कम्मना च । अविरुद्धो सम्मा विदित्वा धम्मं ।
निब्बाणपदाभिपत्थयानो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ७ ॥

366 यो वन्दति मंऽति न उण्णमेय्य । अक्कुट्ठोऽपि न सन्धियेथ भिक्खु ।
लद्धा परभोजनं न मज्जे । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ८ ॥

367 लोभं च भवं[3] च विप्पहाय । विरतो छेदनबन्धना[4] च भिक्खु ।
सो तिण्णकथंकथो विसल्लो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ९ ॥

368 सारुप्पमत्तनो विदित्वा । न च भिक्खु हिंसेय्य कंचि[5] लोके ।
यथातथियं विदित्वा धम्मं । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ १० ॥

369 यस्सानुसया न सन्ति केचि । मूला अकुसला समूहता से ।
सो निरासयो अनासयानो[6] । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ ११ ॥

---

१ सी०-स मंगलदोसविप्पहीनो (भिक्खु), रो०-स मंगलदोसविप्पहीनो । भिक्खु सम्मा .. २ म०-विपीतिं करवान ३ सी०, म०-भयं. ४ रो०-छेदनबन्धनातो. सु०-छेदनबन्धनतो. ५ म०- किंचि. ६ रो०-अनासससानो. म०-निरासो अनासिसानो.

360a-c cf. J. 87a-c, cf. म० सू० ६. ५०. उ० सु० ८, १३. also, उ० सु० १५. ७. छिन्न सरं भोममन्तलिक्खं सुमिणं लक्खणदण्डवत्थुविज्जं । अंगवियारं सरस्सविजयं जे विज्जाहिं न जीवति स भिक्खू ।

370 आसवखीणो पहीनमानो । सब्ब रागपथ उपातिवत्तो ।
दन्तो परिनिब्बुतो ठितत्तो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ १२ ॥

371 सद्धो सुतवा नियामदस्सी । वग्गगतेसु न वग्गसारि धीरो ।
लोभ दोस विनेय्य पटिघ । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ १३ ॥

372 ससुद्धजिनो विवत्तच्छद्दो[1] । धम्मेसु वसी पारगू अनेजो ।
सखारनिरोधञाणकुसलो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ १४ ॥

373 अतीतेसु अनागतेसु चापि । कप्पातीतो अतिच्च सुद्धिपञ्ञो ।
सब्बायतनेहि विप्पमुत्तो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ १५ ॥

374 अञ्ञाय पद समेच्च धम्म । विवट दिस्वान पहानमासवान ।
सब्बूपधीन परिक्खयानो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्य ॥ १६ ॥

375 अद्धा हि भगवा तथेव एत । यो सो एव विहारि दन्तो भिक्खु ।
सब्बसयोजनिये च वीतिवत्तो । सम्मा सो लोके परिब्बजेय्याति ॥१७॥

सम्मापरिब्बाजनियसुत्त[3] निट्ठित ।

26

[१४ धम्मिकसुत्त]

एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो धम्मिको उपासको पञ्चहि उपासकसतेहि सद्धिं येन भगवा तेनुपसकमि उपसकमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो धम्मिको उपासको भगवन्त गाथाय अज्झभासि—

376 पुच्छामि त गोतम भूरिपञ्ञ । कथकरो सावको साधु होति ।
यो वा अगारा अनगारमेति । अगारिनो वा पनुपासकासे ॥ १ ॥

377 तुव हि लोकस्स सदेवकस्स । गति पजानासि परायण च ।
न चऽत्थि तुल्यो निपुणत्थदस्सी । तुव हि बुद्ध पवर वदन्ति ॥ २ ॥

---

१ म०–विवटच्छदो २ रो०–परिक्खया ३ यु –महासमयसुत्तञ्चेऽपि

376ª=S I 8 5ⁱᶜ (I 42)

378 सब्बं तुवं ञाणमवेच्च धम्मं । पकासेसि सत्ते अनुकंपमानो ।
विवत्तच्छेद्दोऽसि समन्तचक्खु । विरोचसि विमलो सब्बलोके ॥ ३ ॥

379 आगच्छि ते सन्तिके नागराजा । एरावणो नाम जिनोऽति सुत्वा ।
सोऽपि तया मन्तयित्वा अज्झगमा । साधूऽति सुत्वान पतीतरूपो ॥ ४ ॥

380 राजाऽपि तं वेस्सवणो कुवेरो । उपेति धम्मं परिपुच्छमानो ।
तस्सापि त्वं पुच्छितो ब्रूसि धीर । सो चापि सुत्वान पतीतरूपो ॥ ५ ॥

381 ये केचिऽमे तित्थिया वादसीला । आजीविका वा यदि वा निगण्ठा ।
पञ्ञाय तं नातितरन्ति सब्बे । ठितो वजन्तं विय सीघगामिं ॥ ६ ॥

382 ये केचिऽमे ब्राह्मणा वादसीला । वुद्धा चापि ब्राह्मणा सन्ति केचि ।
सब्बे तयि अत्थबद्धा भवन्ति । ये वाऽपि चऽञ्ञे वादिनो मञ्ञमाना ॥ ७ ॥

383 अयं हि धम्मो निपुणो सुखो चे । योऽयं तया भगवा सुप्पवुत्तो ।
तमेव सब्बे सुस्सूसमाना । त्वं नो वद पुच्छितो बुद्धसेट्ठ ॥ ८ ॥

384 सब्बेऽपिऽमे भिक्खवो संनिसिन्ना । उपासका चापि तथेव सोतुं ।
सुणन्तु धम्मं विमलेनानुबुद्धं । सुभासितं वासवस्सेव देवा ॥ ९ ॥

385 सुणाथ मे भिक्खवो सावयामि वो । धम्मं धुतं तं च धराथ सब्बे ।
इरियापथं पब्बजितानुलोमिकं । सेवेथ नं अत्थदसी मुतीमा ॥ १० ॥

386 न वे विकाले विचरेय्य भिक्खु । गामं च पिण्डाय चरेय्य काले ।
अकालचारिं हि सजन्ति संगा । तस्मा विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥ ११ ॥

---

१ म० विवटच्छद्दोऽसि. २ सा०—आगञ्छि ३ रो०, म०—सुभोऽस. ४ रो०—सब्बे चिमे. ५ म०—तत्थेव. ६ म०—सावयिस्सामि ७ म०—चरथ. ८ म०—अत्थदस्सो मतिमा. यु०—अत्थदस्सो मुतीमा. ९ म० नो चे. यु०—नो वे

379d cf. J 546[116a] (VI. 289). साधूति सुत्वान पहट्ठरूपो ।
cf Mvu II. 225 7a. साधूति श्रुत्वान स विमनो ।

384c cf Mvu III 317. 18. शृणोन्तु धर्मं विमलानुबद्धम् ।
Thag. 1239a+b सुणन्ति धम्मं विमलं सम्मासम्बुद्धदेसितं ।

386 cf Mvu III. 328 16–19
न हि विकाले विहरन्ति बुद्धा । काले तु पिण्डाय चरन्ति प्राज्ञ ।
विकालचारीहि सजन्ति संगा । तस्माद्विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥

387 रूपा च सद्दा च रसा च गंधा । फस्सा च ये संमदयन्ति सत्ते ।
एतेसु धम्मेसु विनेय्य छन्दं । कालेन सो पविसे पातरासं ॥ १२ ॥

388 पिण्ड च भिक्खु समयेन लद्धा । एको पटिक्कम्म रहो निसीदे ।
अज्झत्तचिन्ती न मनो बहिद्धा । निच्छारये संगहितत्तभावो ॥ १३ ॥

389 सचेऽपि सो सल्लपे सावकेन । अञ्ञेन वा केनचि भिक्खुना वा ।
धम्मं पणीतं तमुदाहरेय्य । न पेसुणं नोपि परूपवादं ॥ १४ ॥

390 वादं हि एके पटिसेनियन्ति । न ते पसंसाम परित्तपञ्ञे ।
ततो ततो ने पसजन्ति संगा । चित्तं हि ते नत्थ गमेन्ति दूरे ॥ १५ ॥

391 पिण्डं विहारं सयनासनं च । आपं च संघाटिरजूपवाहनं ।
सुत्वान धम्मं सुगतेन देसितं । संखाय सेवे वरपञ्ञसावको ॥ १६ ॥

392 तस्मा हि पिण्डे सयनासने च । आपे च संघाटिरजूपवाहने ।
एतेसु धम्मेसु अनूपलित्तो । भिक्खु यथा पोक्खरे वारिबिन्दु ॥ १७ ॥

393 गहट्ठवत्तं पन वो वदामि । यथा करो सावको साधु होति ।
न हेसो लब्भा सपरिग्गहेन । फस्सेतुं यो केवलो भिक्खुधम्मो ॥ १८ ॥

394 पाण न हाने न च घातयेय्य । न चानुजञ्ञा हननं परेस ।
सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं । ये थावरा ये च तसन्ति लोके ॥ १९ ॥

395 ततो अदिन्नं परिवज्जयेय्य । किंचि क्वचि सावको बुज्झमानो ।
न हारये हरतं नानुजञ्ञा । सब्बं अदिन्नं परिवज्जयेय्य ॥ २० ॥

396 अब्रह्मचरियं परिवज्जयेय्य । अगारकासु जलितंऽव विञ्ञू ।
असंभुणन्तो पन ब्रह्मचरियं । परस्स दारं नातिक्कमेय्य ॥ २१ ॥

397 सभग्गतो वा परिसग्गतो वा । एकस्स वेको न मुसा भणेय्य ।
न भासये भणतं नानुजञ्ञा । सब्बं अभूतं परिवज्जयेय्य ॥ २२ ॥

398 मज्जं च पानं न समाचरेय्य । धम्मं इम रोचये यो गहट्ठो ।
न पायेय्य पिवतं नानुजञ्ञा । उम्मादनं तं इति नं विदित्वा ॥ २३

१ म०–सद्दमयन्ति (1) २ म०–पाविसे. ३ रो०, मु०–सगहित०.
४ सी०–पेसुन. ५ सी०–चेको. ६ रा०–पिपत. म०–पिवत.

387=Nm XVI 59c+d etc
394 cf D XXV. 16 394c+d cf 629a+b Dhp. 405a+b.

399 मदा हि पापानि करोन्ति बाला । कारेन्ति चऽञ्ञेऽपि जने पमत्ते ।
एतं अपुञ्ञायतनं विवज्जये । उम्मादनं मोहनं बालकन्तं ॥ २४ ॥
400 पाणं न हाने न चादिन्नमादिये । मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना । रत्तिं न भुंजेय्य विकालभोजनं ॥ २५ ॥
401 मालं न धारे[1] न च गन्धमाचरे । मंचे छमायं चं[2] सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्ठंगिकमाहुऽपोसथं । बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥ २६ ॥
402 ततो च पक्खस्सुपवस्सुपोसथं । चातुद्दसिं पंचदसिं च अट्ठमिं ।
पाटिहारियपक्खं च पसन्नमानसो । अट्ठंगुपेतं सुसमत्तरूपं ॥ २७ ॥
403 ततो च पातो उपवुत्थुपोसथो । अन्नेन पानेन च भिक्खुसंघं ।
पसन्नचित्तो अनुमोदमानो । यथारहं संविभजेथ विञ्ञू ॥ २८ ॥
404 धम्मेन मातापितरो भरेय्य । पयोजये धम्मिकं सो वणिज्जं ।
एतं गिही वत्तयं अप्पमत्तो । सयंपभे[3] नाम उपेति देवेऽति ॥ २९ ॥

धम्मिकसुत्तं निट्ठितं ।

चूळवग्गो दुतियो

तस्स वग्गस्स उद्दानं–

रतनं आमगन्धं च हिरिं[4] मंगलमुत्तमं । सूचिलोमो धम्मचरियं पुन ब्राह्मण धम्मिकं ।
नावा च सुत्तं किंसील उट्ठानं अथ राहुलो । कप्पो च परिब्बाजो[5] धम्मिको च पुनापरं
चुद्दसेतानि सुत्तानि चूळवग्गोऽति वुच्चति[6] ।

---

१ रो०–धारये. २ रो०–व० ३ म०–सयंपभा (?)

४ रो०–हिरि च. ५ सी०–परिब्बाजं च.६ म०–रतनामगन्धो हिरि च मंगलं सुचिलोमेन । कपिलो ब्राह्मणो पि च नावं (?) किंसील उट्ठानो । राहुलो पुन कप्पा च परिब्बाजनियो तथा । धम्मिकं च विदुनाहु चूळवग्गोऽति चुद्दसा ति ।

400–401 = cf. A. III. 70. 24[1+2] = A. VIII. 42. 10[1+2] (IV. 254) = A. VIII. 43 7[1+2] = A. VIII. 45. 6[1+2] (IV. 261 f) = Par. Dip. V. 31.

402 cf. A. III. 37 (I. 144).

चातुद्दसी पंचदसी याव पक्खस्स अट्ठमी ।
पाटिहारियपक्खं च अट्ठङ्गसुसमागतं ।
उपोसथं उपवसेय्य यो पस्स मादिसो नरो ।

[३. महावग्गो.]

27.

[१. पब्बज्जासुत्तं.]*

405 पब्बज्जं कित्तयिस्सामि यथा पब्बजि चक्खुमा ।
यथा वीमंसमानो सो पब्बज्जं समरोचयि ॥ १ ॥

406 संबाधोऽयं घरावासो रजस्सायतनं इति ।
अब्भोकासो च पब्बज्जा इति दिस्वान पब्बाजि ॥ २ ॥

407 पब्बाजित्वान कायेन पापकम्मं विवज्जयि ।
वचीदुच्चरितं हित्वा आजीवं परिसोधयि ॥ ३ ॥

408 अगमा राजगहं बुद्धो मगधानं गिरिब्बजं ।
पिण्डाय अभिहारेसि आकिण्णवरलक्खणो ॥ ४ ।

409 तमद्दसा बिम्बिसारो पासादस्मिं पतिट्ठितो ।
दिस्वा लक्खणसंपन्नो इममत्थं अभासथ ॥ ५ ॥

410 इमं भोन्तो निसामेथ अभिरूपो ब्रहा सुचि ।
चरणेन चेव संपन्नो युगमत्तं च पेक्खति ॥ ६ ॥

411 ओक्खित्तचक्खु सतिमा नायं नीचकुलामिव ।
राजदूता विधावन्तु कुहिं भिक्खु गमिस्सति ॥ ७ ॥

१ म०-सधाधाय २ म०-ब्रह्मा. ३ म०-राजदूताऽभिधावन्तु.

* Comp Mvu II 198 f.

405a+b cf. Mvu II. 166 3. प्रव्रज्यां कीर्तयिष्यामि यथा प्रव्रजि चक्षुमान् ।

406 D. II. 41 सबाधो घरावासो रजोपथो अब्भोकासो पब्बज्जा ।

-412 Mvu II 198. 3+4-11+12.

गत्वा च सो राजगृह मागधानां गिरिगह्वरे ।
पिण्डाये (v. l. पिण्डाय) अभिसारेसि आकीर्णवरलक्षण ॥
तमद्दशासि प्रासादात् श्रेणियो मगधाधिप. ।
प्रसन्नचित्तो दृष्ट्वा च अमात्यानिदमब्रवीत् ॥
इम भवन्तो पश्यन्तु .... ।
आरोहेण च सपन्नं युगमात्र च प्रेक्षति ॥
उत्क्षिप्तचक्षुर्मेधावी नायं ऊनकुलोदितो ।
राजदूतानुधन्धन्तु कहिं वास उपेष्यति ॥

412 ते पेसिता राजदूता पिट्ठितो अनुबन्धिसुं ।
कुहिं गमिस्सति भिक्खु कत्थ वासो भविस्सति ॥ ८ ॥

413 सपदानं चरमानो गुत्तद्वारो सुसंवुतो ।
खिप्पं पत्तं अपूरेसि संपजानो पतिस्सतो ॥ ९ ॥

414 स पिण्डचारं चरित्वा निक्खम्म नगरा मुनि ।
पण्डवं अभिहारेसि एत्थ वासो भविस्सति ॥ १० ॥

415 दिस्वान वासूपगतं ततो दूता उपाविसुं ।
एको च दूतो आगन्त्वा राजिनो पटिवेदयि ॥ ११ ॥

416 एस भिक्खु महाराज पण्डवस्स पुरक्खतो ।
निसिन्नो ब्यग्घुसभोऽव सीहोऽव गिरिगब्भरे ॥ १२ ॥

417 सुत्वान दूतवचनं भद्दयानेन खत्तियो ।
तरमानरूपो निय्यासि येन पण्डवपब्बतो ॥ १३ ॥

418 स यानभूमिं यायित्वा याना ओरुय्ह खत्तियो ।
पत्तिको उपसङ्कम्म आसज्ज नं उपाविसि ॥ १४ ॥

---

412 cf. ibid ततो ते संदिशिता दूता पृष्ठतो अनुबन्धिषु ।
गमिष्यति कहिं भिक्षु• कहिं वास उपेष्यति ॥

414–416 cf. Mvu. II. 198. & 13+14–17+18a+20a.
पिण्डाये चारं चरित्वान निष्क्रम्य नगरान्मुनिः ।
पाण्डव अभिसरेसि अत्र वासो भविष्यति ॥
ज्ञात्वा च वासोपगतं एको दूतो उपाविशत् ।
अपरो क्षिप्रमुपागम्य राज्ञो आरोचये तदा ॥
एष भिक्षु महाराज पाण्डवस्मिं पुरस्तात् ।
निषण्णो वृक्षमूलस्मिं-सिंह वा गिरिदुर्गस्मिं ॥

417a cf. Mvu. II. 198. 21a, ततो च राजा त्वरमानो.

418 cf. Mvu II. 198. 8+9+10a.
यानातो ओतारित्वान पद्भ्यां उपसंक्रमे ।
सारायणीं (v. l. साराणीयं) कथ कृत्वा एकमन्ते उपाविशि ॥
निषद्य मगधो राजा ....।

419 निसज्ज राजा सम्मोदि कथ सारा[1]णिय ततो ।
कथ सो वीतिसारेत्वा इममत्थ अभासथ– ॥ १५ ॥

420 युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्ति[2]को सुसु ।
वण्णारोहेन सपन्नो जातिमा विय खत्तियो ॥ १६ ॥

421 सोभयन्तो अनीकग्ग नागसघपुरक्खतो ।
ददामि भोगे भुजस्सु जाति चऽक्खाहि पुच्छितो ॥ १७ ॥

422 उजु जनपदो[3] राजा हिमवन्तस्स पस्सतो ।
धनविरियेन सपन्नो कोसलेसु निकेतिनो ॥ १८ ॥

423 आदिच्चा[4] नाम गोत्तेन साकिया[5] नाम जातिया ।
तम्हा कुला पब्बजितो (ऽम्हि राज[6]) न कामे अभिपत्थय ॥ १९ ॥

424 कामेस्वादीनव दिस्वा नेक्खम्म दट्ठु खेमतो ।
पधानाय गमिस्सामि एत्थ मे रञ्जति मनोऽति ॥ २० ॥

पब्बज्जासुत्त निट्ठित ।

---

१ रो०–साराणिय २ सा०–पठमुप्पत्तिया ३ सा०–जानपदो ४ म०–आदिच्चो ५ म०–साक्यियो ६ म०–Omitted

---

419ᵈ cf Mvu II 199 10ᵇ बाधिसत्त्व अभ्यभाषति ।
420ᵃ⁺ᵇ cf J 538⁸⁵ ᵃ⁺ᵇ युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्तिको सुसु ।
421ᶜ⁺ᵈ = Mvu II 199 1⁹ ददामि भोगं भुञ्जाहि जातिं चाचक्षाहि पृच्छितो ।
422 cf Mvu II 199 14+15
निजजनपदो राजा हिमवन्तस्य पार्श्वत ।
धनवीर्येण सपन्नो कोशलेषु निवासिनो ॥

ibid 16+17
आदित्या नाम गोत्रेण शाक्यो नाम जातिय ।
ततो कुला प्रव्रजितोऽह न कामं अभिप्रार्थय ।

ibid 18ᵃ प्रहाणाय गमिष्यामि
424ᵃ⁺ᵇ = Thag 458ᵃ⁺ᵇ = Thig 76ᵃ⁺ᵇ °नेक्खम्म दट्ठुखेमता ।
८

29 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसंभवो ।
इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥

30 तं तथावादिनं मारं भगवा एतदब्रवि ।
पमत्तबन्धु पापिम येनत्थेन इधागतो ॥ ६ ॥

431 अणुमत्तेनऽपि पुञ्ञेन अत्थो मय्हं न विज्जति ।
येसं च अत्थो पुञ्ञानं ते मारो वत्तुमहराति ॥ ७ ॥

432 अत्थि सद्धा ततो विरियं पञ्ञा च मम विज्जति ।
एवं मे पहितत्तंऽपि किं जीवमनुपुच्छसि ॥ ८ ॥

---

१ सी०-एतदब्रुवि. २ म०-तपो. ३ म०-जीवमनुपुच्छय.

---

429 cf. Mvu I . 238 13+14.

दूर आशा प्रहाणस्य दुष्कर दुरभिसंभुण ।
इम वाचं भणे मारो बोधिसत्वस्य सन्तिके ।

L. V. XVIII[7]. (261. 14+15).

दु ख मार्गं प्रहाणस्य दुष्करं चित्तनिग्रहं।
इमं वाचं तदा मारो बोधिसत्वमथाब्रवीत् ॥

30 cf. Mvu. II. 238. 15+16.

त तथा इदानिं मार बोधिसत्वोऽध्यभाषत ।
कृष्णबन्धु पापिमं नाहं पुण्यार्थिको इहागत ॥

ibid. 405. 18+19.

तथावादिन च मार बोधिसत्वोऽध्यभाषति ।
प्रमत्तबुद्धि पापिम कस्य अर्थं इहागत ॥

L. V. XVIII[8].

त तथावादिन मार बोधिसत्वस्ततोऽब्रवीत् ।
प्रमत्तबन्धो पापीय स्वेनार्थेन त्वमागत ॥

Mvu II. 238 17+18.

अणुमात्रे पुण्ये· अर्थो मय्हं न विद्यति ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथ ताम्मार न वदेसि ॥

L. V. XVIII. 9.

अणुमात्र हि मे पुण्यैरर्थो मार न विद्यते ।
अर्थो येषां तु पुण्येन तानेव वक्तुमरहसि ॥

a+b, cf. Mvu. II 239. 9.

अस्तिच्छन्दो च वीर्यं च प्रज्ञा च मम विद्यति ।

L. V. XVIII[14].

अस्ति छन्दं तथा वीर्यं प्रज्ञाऽपि मम विद्यते ।

433 नदीनमपि सोतानि अय वातो विसोसये ।
कि च मे पहितत्तस्स लोहितं नूपसुस्सये ॥ ९ ॥
434 लोहिते सुस्समानम्हि पित्त सेम्ह च सुस्सति ।
मसेसु खीयमानेसु भिय्यो चित्त पसीदति ।
भिय्या सति च पञ्ञा च समाधि मम तिट्ठति ॥ १० ॥
435 तस्स मेऽव विहरतो पत्तस्सुत्तमवेदन ।
कामे नापेक्खते चित्त पस्स सत्तस्स सुद्धत ॥ ११ ॥
436 कामा ते पठमा सेना दुतिया अरति वुच्चति ।
ततिया खुप्पिपासा ते चतुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥ १२ ॥

---

१ सी०, म० - किंचि २ म - सद्दस्स

433 cf Mvu II 239 1+2
नदीनामपि श्रोतांसि अय वातोऽय शोषयेत् ।
किं मम प्रहितात्मस्य शोणितं नोपशोषये ।
L V XVIII[11]
श्रोतांस्यपि नदीनां हि वायुरेव विशोषयेत् ।
किं पुनः शोषयेत् कायं शोणित प्रहितात्मनाम् ॥
434 cf Mvu II 239 3+5+6
शरीर उपशुष्यति पित्तं श्लेष्म च वातजम् ।
मांसेहि क्षीयमाणेहि भूयो चित्त प्रसीदति ।
भूयो स्मृति च वीर्यं च समाधि चावतिष्ठति ।
L V XVIII[13] (362 3–5)
शोणिते तु विशुष्के वै ततो मांसं विशुष्यति ।
मांसेषु क्षीयमाणेषु भूयश्चित्तं प्रसीदति ।
भूयश्छन्दं च वीर्यं च समाधिश्चावतिष्ठते ।
435 cf Mvu II, 239 7+8
तस्य चैवं विहरतो प्राप्तस्य उत्तमं पदम् ।
नायमत्र क्षतं कायं पश्य सत्वस्य शुद्धताम् ।
L V XVIII[15] (262 6+7)
तस्यैव मे विहरत प्राप्तस्योत्तमचेतनाम् ।
चित्त नापेक्षते कायं पश्य सत्वस्य शुद्धताम् ॥
436 = Nm IV[14] 90 etc cf Mvu II 240 3+4
कामा ते प्रथमा सेना द्वितीया आरति वुच्चति ।
तृतीया क्षुत्पिपासा च चतुर्थी तृष्णा वुच्चति ॥ (v l प्रवुच्चति)
L V XVIII[17] (262 14+15)
कामास्ते प्रथमा सेना द्वितीया अरतिस्तथा ।
तृतीया क्षुत्पिपासा ते तृष्णा सेना चतुर्थिका ॥

437 पञ्चमं थीनमिद्धं ते छट्ठा भीरुपवुच्चति ।
सत्तमी विचिकिच्छा ते मक्खो थंभो ते अट्ठमो ॥ १३ ॥
438 लाभो सिलोको सक्कारो मिच्छालद्धो च यो यसो ।
यो चत्तान समुक्कंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
439 एसा नमुचि ते सेना कण्हस्साभिप्पहारिणी¹ ।
न त असूरो जिनाति जेत्वा च लभते सुखं ॥ १५ ॥
440 एस मुञ्जं परिहरे धिरत्थु इध जीवितं ।
संगामे मे मतं सेय्यो यं चे जीवे पराजितो ॥ १६ ॥

¹ रो०—°हारणी.

437=Nm IV[15] (90)=Nc VIII[3] (107) cf Mvu II 240 5+6.
पञ्चमा स्त्यानमिद्धं ते षष्ठी भीरु प्रवुच्यति ।
सप्तमा विचिकित्सा ते मानार्थो भोति अष्टमा ॥
L V. XVIII[19]. (262. 16+17.)
पंचमो स्त्यानमिद्धं ते भय षष्ठी निरुच्यते ।
सप्तमी विचिकित्सा ते क्रोधम्रक्षी तथाष्टमी ॥
438a=J 477[9a]. 438 cf L V. XVIII[19] (262 18+19.)
लोभश्लोको च संस्कारो मिथ्यालब्धं च यशश ।
आत्मानं यश्च उत्कर्षेयश्च वै ध्वंसयेत् पराम् ॥
438a+b cf. Mvu. II 240. 7.
लोभो ति श्लोको सत्कारो मिथ्यालब्धो च यो यशो ॥
438c+d=132a+b. 439 cf Mvu. II 240. 8a+10.
एषा नमुचिनो सेना .. ..
न तामशूरो जयति जित्वा वा अनुशोचति ।
L V. XVIII[20 a+b]+16[a+b]. (262. 20+12)
एषा हि नमुचे सेना कृष्णबन्धो प्रतापिन ।
नाशूरो जायते सेनां जित्वा चैना न मन्यते ॥
440a Gobhila II 10 37.
त्रि प्रदक्षिणां मुञ्जमेखलां परिहरन् ।
Katy. Śr II 2. 7. 1.
मुञ्जयोक्त्रेण त्रिवृता परिहरति ।
Śat Br III. 2. 1 10. अथ मेखलां परिहर ते ।
13 मुञ्जवल्शेनान्वस्ता भवति, 14 तां परिहरते ।
cf L V XVIII[15] (262 10+12.)
वर मृत्यु प्राणहरो धिग्ग्राम्यं नोपजीवितम् ।
संग्रामे मरणं श्रेयो यच्च जीवेत्पराजित ॥
440a+b Mvu II 239 12
वरो मृत्यो प्राणहरो धिग्ग्राम्यं नो च जीवितम् ।

441 [1]पगाळ्हा एत्थ न दिस्सन्ति एके समणब्राह्मणा ।
तं च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति सुब्बता ॥ १७ ॥

442 समन्ता धजिनिं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
युद्धाय पच्चुग्गच्छामि मा मं ठाना अचावयि ॥ १८ ॥

443 यं तेऽतं नप्पसहन्ति सेनं लोको सदेवको ।
तं ते पञ्ञाय गच्छामि आमं पत्तंऽव अस्मना ॥ १९ ॥

444 वसिं कत्वान संकप्पं सतिं च सुप्पतिट्ठितं ।
रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुथु ॥ २० ॥

445 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥

---

१ रो०—अन्हना.

440d+ = Thag. 194c+d.

441a+b cf. Mvu. II. 240. 9.

मगाढा अत्र दृश्यन्ते एके श्रमणब्राह्मणाः ।

L. V. XVIII[90] c+d. (262. 21.)

अत्रावगाढा दृश्यन्ते एते श्रमणब्राह्मणाः ।

441c+d cf. J. 494[10] c+d.

ते मग्गं पटिपज्जिस्सं येन गच्छन्ति सुब्बता ।

442 cf. Mvu. II. 239. 18+240. 1.

दृष्ट्वा नमुचिनो सेनां सन्नद्धां बलसूत्तध्वजाम् ।
युद्धाय प्रतियास्यामि नाहं स्थानार्थं उपाविशे ।

443 cf. L. V. XVIII[91]. (262. 22+263. 1.)

या ते सेना धर्षयति लोकं इमं सदेवकं ।
भेत्स्यामि प्रज्ञया तां ते आमपात्रं इवाम्बुना ।

c+d. Mvu. II. 240. 11. तां प्रज्ञाय ते भेत्स्यामि आमपात्रं व अम्बुना ।

444 cf. Mvu. II. 240. 12–13.

वशीकरित्वान ते शल्यं कृत्वा सूपस्थितां स्मृतिं ।
आलब्धवीर्यो विहरन्तो विनेष्ये श्रावकान्पि तु ॥

L. V. XVIII[91]. (263. 2+3.)

स्मृतिं सूपस्थितां कृत्वा प्रज्ञां चैव सुभावितां ।
संप्रजानं चरिष्यामि किं करिष्यसि दुर्मते ॥

445 c+d. cf. Mvu. II. 240. 15. गच्छामि ते अकामस्य यत्र गत्वा न शोचति ।

446 सत्त वस्सानि¹ भगवन्तं अनुबन्धिं पदापदं ।
ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
447 मेदवण्णंऽव पासाणं वायसो अनुपरियगा² ।
अपेत्थ मुदु विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
448 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
काकोऽव सेलमासेज्ज निब्बिज्जापेम गोतमं ॥ २४ ॥
449 तस्स सोकपरेतस्स वीणा कच्छा अभस्सथ ।
ततो सो दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्तरधायथाति ॥ २५ ॥

पधानसुत्तं निट्ठितं ।

29.

[३. सुभासितसुत्तं].

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने ...पे० ...भगवा एतदवोच–चतूहि भिक्खवे अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, न दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च विञ्ञूनं । कतमेहि चतूहि । इध भिक्खवे भिक्खु सुभासितं येव भासति नो दुब्भासितं, धम्मं येव भासति नो अधम्मं, पियं येव भासति नो अप्पियं, सच्चं येव भासति नो अलिकं । इमेहि खो भिक्खवे चतूहि अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च विञ्ञूनंऽति ।

इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

---

१ म०–सत्तवस्स. २ म०–अनुपरायगा. ३ सी०–मेदमावञ्ञ ४ गोतमा । ५ म०–अनुपवज्जा।

सं. नि. I. 124[8], 127[17].

446b cf Mvu III 204[15b]. अनुबद्धा पदं पदं ।
446d cf Mvu I 205 18[b] सेबुद्धस्य श्रीमता ।
447–448 = S IV 3-4 10[1+2] (I 124.)
449 = S IV 3 3 22 (I 122.) cf Mvu II 240 16+17.
तस्य शोकपरीतस्य विनाशं गच्छि उच्छिरिति ।
तत्थ दुर्मनो यक्षो नत्रैवान्तरहायिषा ॥
449c+d = M 30[c+d] = Thag [c+d]

450 सुभासितं उत्तममाहु सन्तो। धम्मं भणे नाधम्मं तं दुतियं।
पियं भणे नाप्पियं तं ततियं। सच्चं भणे नालिकं तं चतुत्थंऽति ॥ १ ॥

अथ खो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच—पटिभाति मं सुगताति। पटिभातु तं वंगीसाति भगवा अवोच। अथ खो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि—

451 तमेव भासं भासेय्य यायत्तानं न तापये।
परे च न विहिंसेय्य सा वे वाचा सुभासिता ॥ २ ॥
452 पियवाचमेव भासेय्य या वाचा पटिनन्दिता।
यं अनादाय पापानि परेसं भासते पियं ॥ ३ ॥
453 सच्चं वे अमता वाचा एस धम्मो सनन्तनो।
सच्चे अत्थे च धम्मे च आहु सन्तो पतिट्ठिता ॥ ४ ॥
454 यं बुद्धो भासती[1] वाचं खेमं निब्बाणपत्तिया।
दुक्खस्सन्तकिरियाय सा वे वाचानमुत्तमाऽति ॥ ५ ॥

सुभासितसुत्तं निट्ठितं।

30.

[४. सुन्दरिकभारद्वाजसुत्तं.]

एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा कोसलेसु विहरति सुन्दरिकाय नदिया तीरे। तेन खो पन समयेन सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो सुन्दरिकाय नदिया तीरे अग्गिं जुहति, अग्गिहुत्तं परिचरति। अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो अग्गिं जुहित्वा अग्गिहुत्तं परिचरित्वा, उट्ठायासना समन्ता चतुद्दिसा अनुविलोकेसि—को नु खो इमं हब्यसेसं भुञ्जेय्याति। अद्दसा खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं अविदूरे अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले ससीसं पारुपतं निसिन्नं, दिस्वान वामेन हत्थेन हब्यसेसं गहेत्वा, दक्खिणेन हत्थेन कमण्डलुं गहेत्वा,

१ म०—भासति २ यु०—पुरळासमुत्त. ३ म०—हब्य°.

450=S. VIII 5 6.
Comp. सत्यं ब्रूयात् प्रिय ब्रूयात्। न ब्रूयात् सत्यमप्रियम्।
प्रिय च नानृत ब्रूयात्। एष धर्म सनातन ॥
451–454=S VIII. 5. 914. 452a+b Thag. 1228 cf J. 546[11]
(VI. 412) भासन्तु सुक्का वाचा या वाचा पटिनन्दिता।
453–54=Thag 1229–1230

येन भगवा तेनुपसंकमि। अथ खो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पदसद्देन सीसं विवरि। अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो, मुण्डो अयं भवं, मुण्डको अयं भवंऽति, ततोऽव पुन निवत्तितुकामो अहोसि। अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि–मुण्डाऽपि हि इधेकच्चे ब्राह्मणा भवन्ति, यन्नूनाहं उपसंकमित्वा जातिं पुच्छेय्यंऽति। अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदवोच–किंजच्चो भवंऽति। अथ खो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजं ब्राह्मणं गाथाहि अज्झभासि—

455 न ब्राह्मणो नोऽम्हि न राजपुत्तो। न वेस्सायनो उद कोचि नोऽम्हि।
गोत्तं परिञ्ञाय पुथुज्जनानं। अकिंचनो मन्त चरामि लोके ॥ १ ॥

456 संघाटिवासी अगहो चरामि। निवुत्तकेसो अभिनिब्बुतत्तो।
अलिप्पमानो इध माणवेहि। अकल्लं मं (ब्राह्मण) पुच्छसि गोत्तपञ्हं ॥२॥

457 पुच्छन्ति वे भो ब्राह्मणा ब्राह्मणेहि। सह ब्राह्मणो नो भवंऽति।
ब्राह्मणो चे त्वं ब्रूसि मं च ब्रूसि अब्राह्मणं।
तं सावित्तिं पुच्छामि तिपदं चतुवीसतक्खरं ॥ ३ ॥

458 किं निस्सिता इसयो मनुजा खत्तिया ब्राह्मणा। देवतानं यञ्ञमकप्पयिंसु पुथु इध लोके।
यदन्तगू वेदगू यञ्ञकाले। यस्साहुतिं लभे तस्सिज्झेऽति ब्रूमि ॥ ४ ॥

459 अद्धा हि तस्स हुतमिज्झे (ति ब्राह्मणो)। यं तादिसं वेदगुं अद्दसाम।
तुम्हादिसानं हि अदस्सनेन। अञ्ञो जनो भुञ्जति पूरळासं ॥ ५ ॥

460 तस्मातिह त्वं ब्राह्मण अत्थेन। अत्थिको उपसंकम्म पुच्छ।
सन्तं विधूमं अनिघं निरासं। अप्पेविध अभिविन्दे सुमेधं ॥ ६ ॥

१ म०–सुद्द. २ सं०, रो०, सु०–अगिहो. ३ म०–अकल्ल. ४ रो०–पुच्छि.

458a+b=1013c+d 458b=1044b=1045b.

459 cf S N 479 cf. S VII 1. 9 10
अद्धा हि वेद सुहुत मम यिदं। यं तादिसं वेदगुं अद्दसामि।
तुम्हादिसानं हि अदस्सनेन। अञ्ञो जनो भुञ्जति हब्यसेसं॥

461 यञ्ञे रताहं (भो गोतम) यञ्ञं यिट्ठुकामो ।
नाहं पजानामि अनुसासतु मं भवं । यत्थ हुतं इज्झते ब्रूहि मे तं ॥ ७ ॥

तेन हि त्वं ब्राह्मण ओदहस्सु सोतं धम्मं ते देसिस्सामि—

462 मा जाति पुच्छ चरण च पुच्छ । कट्ठा हवे जायति जातवेदो ।
नीचा कुलीनोऽपि मुनी धितीमा । आजानियो होति हिरीनिसेधो ॥ ८ ॥

463 सच्चेन दन्तो दमसा उपेतो । वेदन्तगू वुसितब्रह्मचरियो ।
कालेन तम्हि हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ९ ॥

464 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति । सुसञ्ञतत्ता तसरंऽव उज्जुं ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १० ॥

465 ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया । चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ११ ॥

466 असज्जमाना विचरन्ति लोके । सदा सता हित्वा ममायितानि ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥

467 यो कामे हित्वा अभिभुय्य चारी । यो वेदि जातिमरणस्स अन्तं ।
परिनिब्बुतो उदकरहदोऽव सीतो । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १३ ॥

468 समो समेहि विसमेहि दूरे । तथागतो होति अनन्तपञ्ञो ।
अनूपलित्तो इध वा हुरं वा । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १४ ॥

469 यम्हि न माया वसती न मानो । यो वीतलोभो अममो निरासो ।
पनुण्णकोधो अभिनिब्बुतत्तो । यो ब्राह्मणो सोकमलं अहासि ।
तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १५ ॥

---

१ रो०-अगिहा २ रो०-सो

462-463 = S VII 1 9. 9[1+2 a+b]
463c+d = 503c+d 464-465 = 497-498
465a+b cf. J 2, (पच्चु०) 2c+d
469a+b cf. 494 cf 469a d. cf Ud III 6. cf. Mvu III 418 13-16.
यस्मि न माया वसति न मान । यो वीतरागो अनिघो निरासो ।
प्रनुन्नकोधो अभिनिर्वृतात्मा । सो ब्राह्मणो स श्रमणो स भिक्षु ॥

470 निवेसनं यो मनसो अहासि । परिग्गहा यस्स न सन्ति केचि ।
अनुपादियानो इध वा हुरं वा । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १६ ॥

471 समाहितो यो उदतारि ओघं । धम्मं चऽञ्ञासि परमाय दिट्ठिया ।
खीणासवो अन्तिमदेहधारी । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १७ ॥

472 भवासवा यस्स वची खरा च । विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
स वेदगू सब्बधि विप्पमुत्तो । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १८ ॥

473 संगातिगो यस्स न सन्ति संगा । यो मानसत्तेसु अमानसत्तो ।
दुक्खं परिञ्ञाय सखेत्तवत्थुं । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १९ ॥

474 आसं अनिस्साय विवेकदस्सी । परवेदियं दिट्ठिमुपातिवत्तो ।
आरम्मणा यस्स न सन्ति केचि । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ २० ॥

475 परोवरा यस्स समेच्च धम्मा । विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
सन्तो उपादानखये विमुत्तो । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ २१ ॥

476 संयोजनं जातिखयन्तदस्सी । योऽपानुदि रागपथं असेसं ।
सुद्धो निद्दोसो विमलो अकाचो[1] । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ २२ ॥

477 यो अत्तनाऽत्तानं नानुपस्सति । समाहितो उज्जुगतो ठितत्तो ।
स वे अनेजो अखिलो अकंखो । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ २३ ॥

478 मोहन्तरा यस्स न सन्ति केचि । सब्बेसु धम्मेसु च ञाणदस्सी ।
सरीरं च अन्तिमं धारेति । पत्तो च सम्बोधिमनुत्तरं सिवं ।
एत्तावता यक्खस्स सुद्धि । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ २४ ॥

479 हुतं च मय्हं हुतमत्थु सच्चं । यं तादिसं वेदगुनं अलत्थं ।
ब्रह्मा हि सक्खि पटिगण्हातु मे भगवा । भुञ्जतु मे भगवा पूरळासं ॥२५॥

1 सी०-अकामो.

470c = Dhp 20c. 472b = S XXXVI. 6. 12b. (IV. 210.) A. VIII 5. 2b. (IV. 157.)
473a+b = A. IV.5. 2a+b. 478d cf. VV. 81... 472a cf. 877a, 876b.
478-481 cf S VII. 1 9. 10a+11a+b. (I 168).

[illegible]

480 गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं । संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥ २६ ॥

481 अञ्ञेन च केवलिनं महेसिं । खीणासवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।
अन्नेन पानेन उपट्ठहस्सु । खेत्तं हि तं पुञ्ञपेक्खस्स होति ॥ २७ ॥

482 साधाहं भगवा तथा विजञ्ञं । यो दक्खिणं भुंजेय्य मादिसस्स ।
यं यञ्ञकाले परियेसमानो । पप्पुय्य तव सासनं ॥ २८ ॥

483 सारम्भा यस्स विगता चित्तं यस्स अनाविलं ।
विप्पमुत्तो च कामेहि थीनं यस्स पनूदितं ॥ २९ ॥

484 सीमन्तानं विनेन्तारं जातिमरणकोविदं ।
मुनिं मोनेय्यसंपन्नं तादिसं यञ्ञमागतं ॥ ३० ॥

485 भकुटिं विनयित्वान पंजलिका नमस्सथ ।
पूजेथ अन्नपानेन एवं इज्झन्ति दक्खिणा ॥ ३१ ॥

486 बुद्धो भवं अरहति पुरळासं । पुञ्ञक्खेत्तमनुत्तरं ।
आयागो सब्बलोकस्स । भोतो दिन्नं महप्फलंऽति ॥ ३२ ॥

अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिक्कन्तं भो गोतम...पे०...अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुसंघं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंऽति । अलत्थ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो...पे० ...अरहतं अहोसीति ।

सुन्दरिकभारद्वाजसुत्तं निट्ठितं ।

480-481 = 81-82. 484c = A. III. 120c.
485d cf. S. VI. 2.3. 12[2d]. एवं इज्झति दक्खिणा.
486b = S XI. 1. 3. 18[7d] = Thag 1177 = Thig 287b.
486b+c cf. Thag. 566a+c. 186d cf. 191 .

31

[५. माघसुत्तं]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते अथ खो माघो माणवो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच–अहं हि भो गोतम दायको दानपति वदञ्ञू याचयोगो, धम्मेन भोगे परियेसामि, धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददामि, द्विन्नं पि ददामि, तिण्णं पि ददामि, चतुन्नं पि ददामि, पंचन्नं पि ददामि, छन्नं पि ददामि, सत्तन्नं पि ददामि, अट्ठन्नं पि ददामि, नवन्नं पि ददामि, दसन्नं पि ददामि, वीसायऽपि ददामि, तिंसायऽपि ददामि, चत्तारीसायऽपि ददामि, पञ्ञासायऽपि ददामि, सतस्सऽपि ददामि, भिय्योऽपि ददामि; कच्चाहं भो गोतम एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहुं पुञ्ञं पसवामीति । तग्घ त्वं माणव एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहुं पुञ्ञं पसवसि । यो खो माणव दायको दानपति वदञ्ञू याचयोगो धम्मेन भोगे परियेसति, धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददाति...पे०... सतस्स पि ददाति, भिय्योऽपि ददाति, बहुं सो पुञ्ञं पसवतीति । अथ खो माघो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि––

487 पुच्छामहं भो गोतमं वदञ्ञुं (इति माघो माणवो) । कासायवासिं अगहं चरन्तं ।

यो याचयोगो दानपति गहट्ठो । पुञ्ञत्थिको यजति पुञ्ञपेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं । कथं हुतं यजमानस्स सुज्झे ॥ १ ॥

488 (यो) याचयोगो दानपति गहट्ठो (माघाति भगवा) । पुञ्ञत्थिको यजति पुञ्ञपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । आराधये दक्खिणेय्ये हि तादि ॥ २ ॥

489 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माणवो) । पुञ्ञत्थिको यजति पुञ्ञपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । अक्खाहि मे भगवा दक्खिणेय्ये ॥ ३ ॥

*Also in Chinese Saṃyuktāgam (VII. 5. 9)

490 ये वे असत्ता विचरन्ति लोके । अकिंचना केवलिनो यतत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ४ ॥

491 ये सब्बसंयोजनबंधनाच्छिदा । दन्ता विमुत्ता अनिघा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ५ ॥

492. ये सब्बसंयोजनविप्पमुत्ता । दन्ता विमुत्ता अनिघा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राम्हणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ६ ॥

493 रागं च दोसं च पहाय मोहं । खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ७ ॥

494 येसु न माया वसती न मानो । ये[2] वीतलोभा अममा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राम्हणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ८ ॥

495 ये वे न तण्हासु उपातिपन्ना । वितरेय्य ओघं अममा चरन्ति ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राम्हणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ९ ॥

496 येसं तण्हा नत्थि कुहिञ्चि लोके । भवाभवाय इध वा हुरं वा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १० ॥

497 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति । सुसञ्ञतत्ता तसरंऽव उज्जुं ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ११ ॥

498 ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया । चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥

---

१ म॰–Add खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया । instead of the second quarter given above.
कालेन तेसु............ ।

२ म॰–A fresh stanza begins with this line.
ये वीतलोभा अममा निरासा । खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया ।
कालेन तेसु............ ।

३ रो॰–Insert नु after येसु. ४ रो॰–उज्जु. म॰–उज्जुं.

491c+d cf. 464c+d, 465c+d etc.
493a=Dhp 20c.
496b=801b. 497–498=464–465.

499 समिताविनो वीतरागा अकोपा । येसं गति नत्थि इध विप्पहाय ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १३ ॥
500 जहेत्वा जातिमरणं असेसं । कथंकथं सब्बमुपातिवत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १४ ॥
501 ये अत्तदीपा विचरन्ति लोके । अकिंचना सब्बधि विप्पमुत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १५ ॥
502 ये[1] हेत्थं जानन्ति यथातथा इदं । अयमन्तिमा नत्थि पुनब्भवोति ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १६ ॥
503 यो वेदगू झानरतो सतीमा[2] । संबोधिपत्तो सरणं बहुन्नं ।
कालेन तम्हि हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १७ ॥
504 अद्धा अमोघा मम पुच्छना अहु । अक्खासि मे भगवा दक्खिणेय्ये ।
त्वं हेत्थ जानासि यथातथां इदं । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ १८ ॥
505 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माघो माणवो) । पुञ्ञत्थिको यजति पुञ्ञपेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं । अक्खाहि मे भगवा यञ्ञसंपदं ॥ १९ ॥
506 यजस्सु यजमानो (माघा ति भगवा) । सब्बत्थ च विप्पसादेहि चित्तं ।
आरम्मणं यजमानस्स यञ्ञं[3] । एत्थ पतिट्ठाय जहाति दोसं ॥ २० ॥
507 सो[4] वीतरागो पविनेय्य[5] दोसं । मेत्तं चित्तं भावयं अप्पमाणं ।
रत्तिं दिवं सततं अप्पमत्तो । सब्बा दिसा फरते अप्पमञ्ञं ॥ २१ ॥
508 को सुज्झति मुच्चति बज्झति च । केनऽत्तना गच्छति ब्रह्मलोकं ।
अजानतो मे मुनि ब्रूहि पुट्ठो । भगवा हि मे सक्खि ब्रह्मज्ज दिट्ठो ।
तुवं हि नो ब्रह्मसमोऽसि सच्चं । कथं उपपज्जति ब्रह्मलोकं (जुतीमा[6]) ॥ २२ ॥

१ सी०-एत्थ २ म०- सतिमा. ३ प०-यञ्ञो. ४ म०-यो. ५ म० स विनेय्य. ६ सी० जुतिमा, म० - जुतिम.

502 Prose from Digha XIV. 1. 29.=M. 123. अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि पुनब्भवो. 504[d] cf. 1052[f]. 507 a+b cf. J. 522[36a+b] cf. Mvu. III 373. 10+11. सो वीतरागो सुविनीतदोसो । मेत्ताभावना भावये अप्पमत्तो

५०९ यो यजति तिविधं यञ्ञसंपदं (माघाति भगवा) । आराधये दक्खिणेय्ये
हि तादि।
एवं यजित्वा सम्मा याचयोगो । उप्पज्जति ब्रह्मलोकंऽति ब्रूमीति ॥२१॥

एवं वुत्ते माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—अभिक्कन्तं भो गोतम—... पे०... अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंऽति ।

माघसुत्तं निट्ठितं

32.

[६. सभियसुत्तं.]*

एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सभियस्स परिब्बाजकस्स पुराणसालोहिताय देवताय पञ्हा उद्दिट्ठा होन्ति—यो ते सभिय समणो वा ब्राह्मणो वा इमे पञ्हे पुट्ठो ब्याकरोति, तस्स सन्तिके ब्रह्मचरियं चरेय्यासीति । अथ खो सभियो परिब्बाजको तस्सा देवताय सन्तिके ते पञ्हे उग्गहेत्वा,ये ते समण-ब्राम्हणा संघिनो गणिनो गणाचरिया ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स, सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो, मक्खलि गोसालो, अजितो केसकंबली[1], पकुधो[2] कच्चायनो, संजयो बेलट्ठिपुत्तो[3], निगण्ठो नातपुत्तो[4], ते उपसंकमित्वा ते पञ्हे पुच्छति । ते सभियेन परिब्बाजकेन पञ्हे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च सभियं येव परिब्बाजकं पटिपुच्छन्ति । अथ खो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतदहोसि—ये खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा संघिनो गणिनो गणाचरिया ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स, सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो......पे०......निगण्ठो नातपुत्तो, ते मया पञ्हे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च मञ्ञेवेत्थ पटिपुच्छन्ति; यन्नूनाहं हीनायावत्तित्वा कामे परिभुञ्जेय्यंऽति । अथ खो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतदहोसि—अयंऽपि

---

१ सी०, म०—केसकंबलो. २ सी०—ककुधो. ३ म०—बेलट्ठ°. ४ सी०—नाथपुत्तो. म०—नाट°.

---

*Comp. Mvu. III. 394 ff.

समणो गोतमो संघी चेव गणी च गणाचरियो च ञातो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंकमित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यं'ति । अथ खो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतदहोसि–येऽपि खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा जिण्णा वुद्धा महल्लका अद्धगता वयो अनुप्पत्ता थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता संघिनो गणिनो गणाचरिया ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स, सेय्यथीदं– पूरणो कस्सपो...पे०... निगण्ठो नातपुत्तो, तेऽपि मया पञ्हे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च मञ्ञेवेत्थ पटिपुच्छन्ति । किं पन मे समणो गोतमो इमे पञ्हे पुट्ठो ब्याकरिस्सति । समणो हि गोतमो दहरो चेव जातिया नवो च पब्बज्जायाति । अथ खो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतदहोसि-समणो खो दहरोऽति न उञ्ञातब्बो न परिभोतब्बो । दहरोऽपि चे समणो होति, सो होति महिद्धिको महानुभावो, यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंकमित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यं'ति । अथ खो सभियो परिब्बाजको येन राजगहं तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं वेळुवनं कलन्दकनिवापो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो सो सभियो परिब्बाजको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

510 कंखी वेचिकिच्छी आगमं (इति सभियो) । पञ्हे पुच्छितुं अभिकंखमानो ।
तेसन्तकरो भवाहि पुट्ठो । अनुपुब्बं अनुधम्मं ब्याकरोहि मे ॥ १ ॥
511 दूरतो आगतोऽसि सभिया (ति भगवा) । पञ्हे पुच्छितुं अभिकंखमानो ।
तेसन्तकरो भवामि पुट्ठो । अनुपुब्बं अनुधम्मं ब्याकरोमि ते ॥ २ ॥

---

१ म०–भवं भवाहि. रो०–भवाहि मे २ म०, रो०–पञ्हे मे पुट्ठो अनुपुब्बं......etc. ३ रो०–ते. म०–तेसमन्त करोमि ते. ४ रो०–पञ्हे ते पुट्ठो अनुपुब्बं...... । म०–पञ्हे पुट्ठो अनुपुब्बं.. ... ।

510=Mvu. III. 394. 16–19.
फक्षाविचिकित्सो आगतोऽस्मि (इति सभिको) । प्रश्न पृच्छितुं अभिकांक्षमानो ।
तस्य सभिकस्य प्रश्ने एवं पृष्टे । भगव अनुपूर्वमनुलोममनुसन्धिमनुधर्मं व्याकरोहि ॥
511=Mvu. III. 395. 1–4
दूरा सभिका त्वं आगतोऽसि । प्रश्नं प्रपुच्छाभिकांक्षमाणो ।
प्रश्नान्तकरो भवामि तेऽद्य । अनुपूर्वमनुलोममनुसन्धिमनुधर्मं व्याकरिष्यामि ॥

512 पुच्छ मं सभिय पञ्हं । यं किंचि मनसिऽच्छसि ।
तस्स तस्सेव पञ्हस्स । अहं अन्तं करोमि तेऽति ॥ ३ ॥

अथ खो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतदहोसि–अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, यावताऽहं अञ्ञेसु समणब्राह्मणेसु ओकासमत्तंऽपि नालत्थं, तं मे इदं समणेन गोतमेन ओकासकम्मं कतंऽति अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं पञ्हं पुच्छि–

513 किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं (इति सभियो)। सोरतं केन कथं च दन्तमाहु ।
बुद्धोऽति कथं पवुच्चति । पुट्ठो मे भगवा ब्याकरोहि ॥ ४ ॥

514 पज्जेन कतेन अत्तना (सभियाति भगवा)। परिनिब्बाणगतो वितिण्णकंखो।
विभवं च भवं च विप्पहाय । वुसितवा खीणपुनब्भवो स भिक्खु ॥ ५ ॥

515 सब्बत्थ उपेक्खको सतीमा । न सो हिंसति किंचि सब्बलोके ।
तिण्णो[1] समणो अनाविलो । उस्सदा यस्स न सन्ति सोरतो सो ॥ ६ ॥

516 यस्सिन्द्रियानि भावितानि । अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।
निब्बिज्झ[2] इमं परं च लोकं । कालं कंखति भावितो स दन्तो ॥ ७ ॥

517 कप्पानि विचेय्य केवलानि । संसारं दुभयं चुतूपपातं ।
विगतरजमनंगणं विसुद्धं । पत्तं जातिक्खयं तमाहु बुद्धं ॥ ८ ॥

१ रो०–सोरत. सु०–' सूरतं ' सि पि. २ प०-निब्बिज्झ.

513 = Mvu. III. 395. 6–9.
किं प्राप्तमाहु भिक्षुण (इति सभिको)। सुव्रतं किंह कथं च दान्तमाहु ।
बुद्धो ति कथं प्रवुच्चति । पृष्टो मे भगव अनुपूर्व.........व्याकरोहि ॥

514 = N^m III^9 (65) = N^c II^18 (24) = Mvu. III. 395. 11–14.
पद्येन कृतनात्मना (सभियो हि भगवान्)। अभिनिर्वाणगतो वितीर्णकांक्षो ।
विभवं च भवं ज्ञात्व लोके । उषितवान् क्षीणपुनर्भवो स भिक्षु ॥

515 cf. Mvu. III. 395. 16–19.
सर्वत्र-उपेक्षो स्मृतिमान् । न च सो हिंसति कं चि लोके ।
तीर्णो श्रमणो अनाविलो । उत्सन्नो यो न करोति आश्रवम् ॥

516 cf. N^m X^11 (226), N^c V^7 (55). cf. Netti 170[1]. Mvu. III. 395.
19. 396. 3. यस्येन्द्रियाणि भावितानि । अध्यात्मं च बहिर्धा च लोके ।
निर्विध्य इमं परं च लोकं । कालं रक्षति भावितो स दान्तो ॥

517 cf. Mvu. III. 396. 4–7.
कल्पानि विनीर्यं ऐन्द्राणि । संसाद्दुःखानि च्युतूपपातम् ।
विगतमलं विरजं अनंगणं । प्राप्तं जातिक्षयं तमाहु भिक्षुम् ॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं उत्तरिं पञ्हं पुच्छि–

518 किं पत्तिनमाहु ब्राह्मणं (इति सभियो)। समणं केन कथं च न्हातकोऽति।
नागोऽति कथं पवुच्चति। पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥ ९ ॥

519 बाहेत्वा सब्बपापानि (सभियाति भगवा)। विमलो साधुसमाहितो ठितत्तो।
ससारमतिच्च केवली सो। असितो तादि पवुच्चते सं ब्रह्मा ॥ १० ॥

520 समितावि पहाय पुञ्ञपापं। विरजो ञत्वा इमं परं च लोकं।
जातिमरणं उपातिवत्तो। समणो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ ११ ॥

521 निन्हाय सब्बपापकानि। अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके।
देवमनुस्सेसु कप्पियेसु। कप्पं नेति तमाहु न्हातकोऽति ॥ १२ ॥

522 आगुं न करोति किंचि लोके। सब्बसंयोगे विसज्ज बन्धनानि।
सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो। नागो तादि पवुच्चते तथत्ताति ॥ १३ ॥

---

१ सी०–न्हातको. २ सी०–Omited. सु०–सो० ३ सी०–निन्नहाय.
४ सी०–पवुच्चति.

---

518 = Mvu III. 396 11–13
किं प्राप्तिनमाहु ब्राह्मणं। श्रमणो किंसु कथं सुस्नातकोत्ति।
किमाहु नागो ति कथं प्रवुच्चति। प्रश्नं मे भगवं पृष्ठो अनुपूर्वं....... व्याकरोहि ॥

519 = Nm IV[b] (81) = Nc V[34] (74) = VI[6] (83) = Mvu III. 396 15–18.
वाहेत्वा सर्वं पापकानि। विमलो साधुसमाहितो स्थितात्मा। संसारमतेत्य केवलम्।

520 = Mvu III. 396. 19 397. 2
समितावि प्रहाय पुण्यविपाकं। विरतो ज्ञात्वा इमं परं च लोकम्।
जातिमरण उपातिवृत्तो। श्रमणो तादि प्रवुच्चति तथत्वा ॥

521 = Mvu III. 397 3–6.
विस्नापिय सर्वपापकानि। अध्यात्म बहिर्धा च सर्वलोके।
देवमनुष्येहि कल्पितानि। कल्प नेति पुनस्नातको मे ॥

522 cf Nm IX[23] (187) = Nc V[31] (73) = Nc XVIII[66] (277)
= Mvu III 397 7–10
आगुं न करोति किञ्चि लोके सर्वयोगेहि विमुच्य बन्धनानि।
सर्वत्र अनिश्रितो विमुक्तो नागो तादि प्रवुच्चति तथत्वा ॥

अथ खो सभियो परिब्बजाको...पे०...भगवन्तं उत्तरिं पञ्हं पुच्छि—

523 कं खेत्तजिनं वदन्ति बुद्धा (इति सभियो) । कुसलं केन कथं च पंडितोऽति ।
मुनि नाम कथं पवुच्चति । पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥ १४ ॥

524 खेत्तानि विचेय्य केवलानि (सभियाति भगवा) । दिब्बं मानुसकं च ब्रह्मखेत्तं ।
सब्बखेत्तमूलबंधना पमुत्तो । खेत्तजिनो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ १५ ॥

525 कोसानि विचेय्य केवलानि । दिब्बं मानुसकं च ब्रह्मकोसं ।
(सब्ब) कोसमूलबंधना पमुत्तो । कुसलो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ १६ ॥

526 तदुभयानि विचेय्य पण्डरानि । अज्झत्तं बहिद्धा च सुद्धिपञ्ञो ।
कण्हं सुक्कं उपातिवत्तो । पण्डितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ १७ ॥

527 असतं च सतं च ञत्वा धम्मं । अज्झत्तं च बहिद्धा च सब्बलोके ।
देवमनुस्सेहि पूजितो सो । संगं जालमतिच्च सो मुनीति ॥१८॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरिं पञ्हं पुच्छि—

---

१ मु०—'विजेय्य' लिपि. २ रो०—दिब्यं. ३ रो०, म०—दुभयानि. ४ रो०—कण्हासुक्कं. प०—कण्हसुक्क.

---

523 cf. Mvu. III. 398. 14–17.

क्षेत्रज्ञो खलु पुनर्नाम भवति । इति सभिको प्रश्न पृच्छे मुनिम् ।
तथे मुनी नाम कथं प्रवुच्चति । प्रश्न मे भगवं पृष्टो अनुपूर्व......व्याकरोहि ॥

524 cf. Mvu. III. 398. 19–399. 2.

क्षेत्राणि समय केवलानि । दिव्यं मानुषं यं च ब्राह्मं क्षेत्रम् ।
स सर्वमूलक्षेत्रबंधनात् प्रमुक्तो । क्षेत्रज्ञो तायि प्रवुच्चति तथत्वा ॥

525 = Mvu. III. 399. 3–6.

कोशानि विचार्य केवलानि । दिव्यं मानुष यं च ब्रह्मकोशम् ।
स सर्वं कोशबन्धनात् प्रमुक्तो । कुशलो तायि प्रवुच्चति तथात्वा ॥

526 cf. Mvu. III. 399. 7–10.

विचार्य उभयानि महीणानि । अध्यात्म बहिर्धा च शुद्धध्यानम् ।
कृष्णशुक्ले उपातिवृत्तो । पण्डितो तायि प्रवुच्चति तथात्वा ॥

527 cf. = Nm II (54) = XIII (315) = Nc V (62)
= Mvu III. 399. 11–14.

सतां च असतां च ज्ञात्व धर्मं । अध्यात्म बहिर्धा च सर्वलोके ।
देवमनुष्येहि पूजितो सो । संगमत्यगमि सो मुनि ॥

528 किं पत्तिनमाहु वेदगुं (इति सभियो)। अनुविदितं केन कथं च विरियवाऽति।
आजानियो किन्ति नाम होति। पुट्ठो मे भगवा ब्याकरोहि ॥ १९ ॥
529 वेदानि विचेय्य केवलानि (सभिया ति भगवा)। समणानं यानिऽधत्थि
ब्राह्मणानं।
सब्बवेदनासु वीतरागो। सब्बं वेदमतिच्च वेदगू सो ॥ २० ॥
530 अनुविच्च पपञ्चनामरूपं। अज्झत्तं बहिद्धा च रोगमूलं।
सब्बरोगमूलबन्धना पमुत्तो। अनुविदितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ २१ ॥
531 विरतो इध सब्बपापकेहि। निरयदुक्खमतिच्च विरियवा सो।
सो विरियवा पधानवा। धीरो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ २२ ॥
532 यस्सऽस्सु लुतानि बन्धनानि। अज्झत्तं बहिद्धा च सङ्गमूलं।
(सब्ब) सङ्गमूलबन्धना पमुत्तो। आजानियो तादि पवुच्चते तथत्ताऽति ॥२३॥
अथ खो सभियो परिब्बाजको—पे०—भगवन्तं उत्तरिं पञ्हं पुच्छि—
533 किं पत्तिनमाहु सोत्तियं (इति सभियो)। अरियं केन कथं च चरणवाऽति।
परिब्बाजको किऽन्ति नाम होति। पुट्ठो मे भगवा ब्याकरोहि ॥ २४ ॥

१ म०—लुतानि २ रो०—सासय

528=Mvu III 397 12–15
किं प्राप्तिनमाहु वेदको ति। अनुविदितं किं ति कथं ति विरियवा ति।
आजानेयो कहिं ति नाम भोति। प्रश्न मे भगवं पृष्टो अनुपूर्वं व्याकरोहि ॥
529=Nm IV[11] (87)=IX[36] (190)=Nc V[2] (32)
=Mvu III 397 17–20 (Dank)।
वेदानि विचार्य केवलानि। श्रमणानां
सो सर्व वेदनासु वीतरागो। सर्व वेदनामतिक्रान्तो वेदको ति ॥
530 cf Mvu III 398 1–4
अध्यात्मं नामरूपं। अध्यात्मं बहिर्धा च रागमूलं।
यो समानो रागमूले बन्धनप्रमुक्तो। अनुविदितो तादि प्रवुच्चति तथत्ता।
531 cf Nc XV III[14] (263) cf Mvu III 398 5–8
य प्रहीणक्लेशा महानागा। सर्वदुःखमतिक्रान्तः जनन्ता।
नागा सर्वत्र न सज्जन्ति। विरतो वीर्यवान् प्रवुच्चति तथत्ता।
532 cf Mvu III 398 9–12
यस्य बन्धनानि छेदमनि। अध्यात्मं बहिर्धा च सर्वलोके।
सर्वसङ्गबन्धनप्रमुक्तो। आजानेयो हि तादृ प्रवुच्चति ॥
533 cf Mvu. 399 16–19 किंशुनम भोन्ति।
श्रोत्रियो ... ... व्याकरोहि ॥
प्रश्न मे भगवं पृष्टो अनुपूर्व

534 सुत्वा सब्बधम्मं अभिञ्ञाय लोके (सभियाति भगवा)। सावज्जानवज्जं यदत्थि किंचि।
अभिभुं अकथंकथिं विमुत्तं । अनीघं[1] सब्बधिमाहु सोत्थियो[2]ऽति ॥२५॥
535 छेत्वा आसवानि आलयानि । विद्वा सो न उपेति गब्भसेय्यं ।
सञ्ञं तिविधं पनुज्ज पंकं । कप्पं नेति तमाहु अरियोऽति ॥ २६ ॥
536 यो इध चरणेसु पत्तिपत्तो । कुसलो सब्बदा आजानाति[3] धम्मं ।
सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो[4] । पटिघा यस्स न सन्ति चरणवा सो॥ २७॥
537 दुक्खवेपक्कं[5] यदत्थि कम्मं । उद्धं अधो च तिरियं चापि मज्झे ।
परिवज्जयित्वा[6] परिञ्ञचारी । मायं मानमथोऽपि लोभकोधं[7] ।
परियन्तमकासि नामरूपं । तं परिब्बाजकमाहु पत्तिपत्तंऽति ॥ २८ ॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो उट्ठायसाना एकंसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि–

१ रो०–अनिघं. २ रो०–सोत्थियं. ३ रो०, सी०–अजानि. ४ म०–विमुत्त-चित्तो. ५ सी०–दुक्खं. ६ सु०, म०–परिब्बाजयित्वा. ७ म०–मानपथं विलोभकोधं

534 cf. Mvu. III 399. 21–400. 2.
श्रुत्वा सर्वधर्ममभिज्ञाय । सावद्यमनवद्यं च सदेवके लोके ।
असमो अपरिग्रहो विशुद्धो । अनिघो तायि तमाहु श्रोत्रियं ति ॥
535 cf. Mvu. III. 400. 3–6.
हित्वा आलयानि आशयानि । बंधनानि अतिवृत्तो नैति ।
गर्भशय्यं आरतो सर्वपापकेहि । आर्यो तायि प्रवुच्चति तथत्वा ॥
536 cf. Mvu. III 400. 7–10.
यो से चरणेहि प्रतिप्राप्तो । सम्यक् ज्ञात्व उपेत्य सर्वधर्मान् ।
.... । चरणवा तायि प्रवुच्चति तथात्वा ॥
537 cf. Mvu. III. 400. 11–16.
दुःखविपाकं यदस्ति किंचित्कर्म । ऊर्ध्वमधो तिर्यक् सदेवकस्मिं ।
परिवर्जयित्वा परिज्ञाचारी । मायं मानं च अथापि क्रोधं लोभम् ।
पर्यन्तमकासि नामरूपं । तं परिव्राजकमाहु प्राप्तिप्राप्तम् ॥
537b cf. 1055b.

538 यानि च तीणि यानि च सट्ठि । समणप्पवादसितानि भूरिपञ्ञ ।
सञ्ञक्खरसञ्ञनिस्सितानि । ओसरणानि विनेय्य ओघतमगा ॥२९॥
539 अन्तगूसि पारगूसि दुक्खस्स । अरहाऽसि सम्मासंबुद्धो खीणासवं तं मञ्ञे ।
जुतिमा मुतिमा पहूतपञ्ञो । दुक्खस्सन्तकर अतारयि मं ॥ ३० ॥
540 यं मे कंखितमञ्ञासि । विचिकिच्छं मं अतारेसि नमो ते ।
मुनि मोनपथेसु पत्तिपत्त । अखिल आदिच्चबन्धु सोरतोऽसि ॥ ३१ ॥
541 या मे कंखा पुरे आसि तं मे व्याकासि चक्खुमा ।
अद्धा मुनीसि संबुद्धो नत्थि नीवरणा तव ॥ ३२ ॥
542 उपायासा च ते सब्बे विद्धस्ता विनलीकता ।
सीतिभूतो दमप्पत्तो धितिमा सच्चनिक्कमो ॥ ३३ ॥

---

१ म०–°निस्सितानि. २ म०–पञ्चक्खर°. ३ सी०–दुक्खस्सन्तकर अतारेहि.
४ म०, सी०–विचिकिच्छा ५ म०–Omitted. ६ म०–पत्तिपत्तं.

---

538 cf. Thag. 1217 अट्ठसट्ठिनिस्सिता. cf Digb. 1st Sutta.
538 cf. Mvu. III. 400. 10–401. 1.
यानि च त्रीणि यानि च षष्टि । श्रमणप्रवादनिश्रितानि भूरिप्रज्ञ ।
सञ्ज्ञाक्षरसंज्ञानिश्रितानि । ओसरणानि वीर ओसरेसि मार्गी ॥
539 cf. Mvu III. 401. 2–5
अन्तकोसि दुःखस्य पारगो सि धर्माणाम् । सम्यक्संबुद्धो सि अनाश्रवो ॥
मुनिमान् धृतिमान् प्रभूतप्रज्ञो । दुःखस्यान्तकरो खु वीतरागो ॥
540c+d cf. Mvu. III. 401. 6+7.
मुनिर्मौनेयपदेषु प्राप्तिप्राप्ती अकम्पियो ।
अतुल्य आदित्यबन्धु विमुक्तिदो शुभव्रतो ॥
541 cf. Mvu. III. 401. 10+12
अहं काङ्क्षितमन्त्रेषे तं मे व्याकार्षि चक्षुमान् । ......
......अद्धा मुनि सि संबुद्धो नास्ति नीवरणानि च ॥
541c+d = Asl. 680 (P. 340).
542 cf. Mvu. III. 401. 11.
उपायासा च ते सर्वे विध्वस्ता विनलीकृता ।
+14 सीतिभूतो दमप्राप्तो धृतिमान् सत्यविक्रमाद् । 542d = J. 305[4d].
542b = A. IV. 36. 4[11] (II. 39).

543 तस्स ते नागनागस्स महावीरस्स भासतो ।
सब्बे देवाऽनुमोदन्ति उभो नारदपब्बता ॥ ३४ ॥

544 नमो ते पुरिसाजञ्ञ नमो ते पुरिसुत्तम ।
सदेवकस्मिं लोकस्मिं नत्थि ते पटिपुग्गलो ॥ ३५ ॥

545 तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू[1] मुनि ।
तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसिऽमं पजं ॥ ३६ ॥

546 उपधी[2] ते समतिक्कन्ता आसवा ते पदालिता ।
सीहोऽसि अनुपादानो पहीनभयभेरवो ॥ ३७ ॥

547 पुण्डरीकं यथा वग्गु तोये न उपलिम्पति[3] ।
एवं पुञ्ञे च पापे च उभये त्वं न लिम्पसि[4] ।
पादे वीर पसारेहि सभियो वन्दति सत्थुनोऽति ॥ ३८ ॥

---

१ म०–मायाभिभू. २ सी०, म०–उपधि. ३ म०–उपलिम्पति. ४ म०–लिम्पसि.

543=Mvu. III. 401. 8+9.
तस्य ते नागनागस्य महावीरस्य भाषतो ।
सर्वेदेवतानुमोदन्ति उभौ नारदपर्वता ।
cf. J. $547^{a10\ b+c}$ = 532 $^{b+c}$
तस्स ते अनुमोदन्ति उभो नारदपब्बता । ....
सब्बे देवा अनुमोदन्ति तावतिंसा स-इन्दका ।
544^{a+b}=Thag. 629^{a+b}=1084^{a+b}=1179^{a+b}=D.XXXII^{13a+b} etc.
=A. XI. 10. 4^{a+b}. 545–46=571–72.
547^{a+b} cf. 8114, 612^{a+b}.
cf. उ० XXV 26 जहा पउमं जले जायं नोवलिप्पइ वारिणा ।
547^{b} cf. Dhp. 401. वारि पोक्खरपत्तेऽव.
547^{a+b}=A. IV. 36. 4^{a+b}. (II. 39.) cf. Mvu III. 326. 21.
पुण्डरीकं यथा वर्ण अम्भोये न मलिप्यते ।
c–f cf. Mvu. III. 401. 13. एवं पुण्ये च पापे च उभयम न लिप्यसे ।
+15 पादं वीर पसारेहि सभिको वन्दि शास्तुनो ॥
cf. Thag. 841^{c+d}. पादे वीर पसारेहि नागा वन्दन्तु सत्थुनो ।
547^{c+d} cf. Dhp 267. पुञ्ञं च पापं च बाहेत्वा,
,, 412. योऽध पुञ्ञं च पापं च उभो सङ्ग उपच्चगा ।
cf. S. N 630.

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच—अभिक्कन्तं भो गोतम...पे०...धम्मं च भिक्खुसंघं च, लभेय्याहं भन्ते भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदं॑ऽति। यो खो सभिय अञ्ञतित्थियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकंखति पब्बज्जं, आकंखति उपसंपदं, सो चत्तारो मासे परिवसति; चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसंपादेन्ति भिक्खुभावाय। अपि च मेऽयं पुग्गलवेमत्तता विदिताऽति। सचे भन्ते अञ्ञतित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आकंखन्ता पब्बज्जं आकंखन्ता उपसंपदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसंपादेन्ति भिक्खुभावाय, अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुन्नं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु उपसंपादेन्तु भिक्खुभावायाति। अलत्थ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसंपदं...पे०...अञ्ञतरो खो पनायस्मा सभियो अरहतं अहोसीति।

सभियसुत्तं निट्ठितं।

33

[७. सेलसुत्तं.*]

एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धिं अड्ढतेळसेहि भिक्खुसतेहि येन आपणं नाम अंगुत्तरापानं निगमो तदवसरि। अस्सोसि खो केणियो जटिलो—समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धिं अड्ढतेळसेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो; तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—इतिऽपि सो भगवा अरहं सम्मासंबुद्धो विज्जाचरणसंपन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति; सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं केवल-

१ सो०—पे०प.

*M Sutta 92 (II. 146.)

परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होतीति। अथ खो केणियो जटिलो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि संपहंसेसि। अथ खो केणियो जटिलो भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो संपहंसितो भगवन्तं एतदवोच—अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसघेनाति। एवं वुत्ते भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो केणिय भिक्खुसघो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नोऽति। दुतियऽपि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—किञ्चापि भो गोतम महाभिक्खुसंघो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नो, अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसघेनाति। दुतियऽपि खो भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो केणिय भिक्खुसघो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नोऽति। ततियऽपि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—किञ्चापि भो गोतम महाभिक्खुसघो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, अहं च खो ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नो, अधिवासेत्वेव मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंघेनाति। अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन। अथ खो केणियो जटिलो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना येन सको अस्समो तेनुपसंकमि। उपसंकमित्वा मित्तामच्चे ञातिसालोहिते आमन्तेसि—सुणन्तु मे भोन्तो मित्तामच्चा ञातिसालोहिता, समणो मे गोतमो निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसघेन, येन मे कायवेय्यावटिकं करेय्याथाति। एवं भोऽति खो केणियस्स जटिलस्स मित्तामच्चा ञातिसालोहिता केणियस्स जटिलस्स पटिस्सुत्वा अप्पेकच्चे उद्धनानि खणन्ति, अप्पेकच्चे कट्ठानि फालेन्ति, अप्पेकच्चे भाजनानि धोवन्ति, अप्पेकच्चे उदकमणिकं पतिट्ठापेन्ति, अप्पेकच्चे आसनानि पञ्ञापेन्ति, केणियो पन जटिलो सामं येव मण्डलमालं पटियादेति। तेन खो पन समयेन सेलो ब्राह्मणो आपणे पटिवसति, तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्डुकेटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायतमहा-

१ म० भत्ता

पुरिसलक्खणेसु अन्वयो तीणि माणवकसतानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन समयेन केणियो जटिलो सेले ब्राह्मणे अभिप्पसन्नो होति। अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि परिवुतो जंघाविहारं अनुचंकममानो अनुविचरमानो येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनुसंकमि । अद्दसा खो सेलो ब्राह्मणो केणियस्समियें जटिले अप्पेकच्चे उद्धनानि खणन्ते–पे०–अप्पेकच्चे आसनानि पञ्ञापेन्ते, केणियं पन जटिलं सामं येव मण्डलमालं पटियादेन्तं । दिस्वान केणियं जटिलं एतदवोच–किन्नु भोतो केणियस्स आवाहो वा भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायञ्ञो वा पच्चुपट्ठितो, राजा वा मागधो सेनियो बिंबिसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेनाति । न मे सेल आवाहो भविस्सति, नऽपि विवाहो भविस्सति, नऽपि राजा मागधो सेनियो बिंबिसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेन, अपि च खो मे महायञ्ञो पच्चुपट्ठितो अत्थि । समणो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धिं अड्ढतेळसेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो । तं खो पन भवन्तं गोतमं...पे०...बुद्धो भगवाऽति । सो मे निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं भिक्खुसंघेनाति । बुद्धोऽति खो केणिय वदेसि । बुद्धोऽति भो सेल वदामि । बुद्धोऽति भो केणिय वदेसि । बुद्धोऽति भो सेल वदामीति । अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि–घोसोऽपि खो एसो दुल्लभो लोकस्मिं यदिदं बुद्धोऽति। आगतानि* खो पन अस्माकं मन्तेसु द्वत्तिंसमहापुरिसलक्खणानि येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेऽव गतियो भवन्ति अनञ्ञा । सचे अगारं अज्झावसति राजा होति चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । तस्सिमानि सत्त रतनानि भवन्ति, सेय्यथीदं–चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं, गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सूरा वीरंगरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पठविं सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पनागारस्मा अनगारियं पब्बजति अरहं होति सम्मासंबुद्धो लोके विवत्तच्छद्दो । कहं पन भो केणिय एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासंबुद्धोऽति । एवं वुत्ते केणियो जटिलो

१ म०–केणियस्स जटिलस्स अस्समे. २ म०–विवटच्छदो

*Comp 1000–1003

दक्खिणं बाहं पग्गहेत्वा सेलं ब्राह्मणं एतदवोच—येन सा भो सेल नीलवनराजीति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि सद्धिं येन भगवा तेनुपसंकमि । अथ खो सेलो ब्राह्मणो ते माणवके आमन्तेसि—अप्पसद्दा भोन्तो आगच्छन्तु पदे पदं निक्खिपन्ता, दुरासदा हि ते भगवन्तो सीहाऽव एकचरा, यदा चाहं भो समणेन गोतमेन सद्धिं मन्तेय्यं मा मे भोन्तो अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ, कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तूति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सेलो ब्राह्मणो, भगवतो काये द्वत्तिंसमहापुरिसलक्खणानि सम्मन्नेसि । अद्दसा खो सेलो ब्राह्मणो भगवतो काये द्वत्तिंसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे; द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न संपसीदति—कोसोहिते च वत्थगुय्हे, पहूतजिव्हताय च । अथ खो भगवतो एतदहोसि—पस्सति खो मे अयं सेलो ब्राह्मणो द्वत्तिंसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे; द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न संपसीदति—कोसोहिते च वत्थगुय्हे पहूतजिव्हताय चाति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्धाभिसंखारं अभिसंखासि यथा अद्दस सेलो ब्राह्मणो भगवतो कोसोहितं वत्थगुय्हं । अथ खो भगवा जिव्हं निन्नामेत्वा उभोऽपि कण्णसोतानि अनुमसि पटिमसि, उभोऽपि नासिकसोतानि अनुमसि पटिमसि, केवलंऽपि नलाटमण्डलं जिव्हाय छादेसि । अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि—समन्नागतो खो समणो गोतमो द्वत्तिंसमहापुरिसलक्खणेहि परिपुण्णेहि, नो अपरिपुण्णेहि; नो च खो नं जानामि बुद्धो वा नो वा । सुतं खो पन मेऽतं ब्राह्मणानं वुद्धानं महल्लकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं—ये ते भवन्ति अरहन्तो सम्मासंबुद्धा ते सके वण्णे भञ्ञमाने अत्तानं पातुकरोन्तीति; यन्नूनाहं समणं गोतमं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवेय्यंऽति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि—

548 परिपुण्णकायो सुरुचि सुजातो चारुदस्सनो ।
सुवण्णवण्णोऽसि भगवा सुसुक्कदाठोऽसि विरियवा ॥ १ ॥

548–567=Thag. 818–837

549 नरस्स हि सुजातस्स ये भवन्ति वियंजना ।
सब्बे ते तव कायस्मिं महापुरिसलक्खणा ॥ २ ॥
550 पसन्ननेत्तो सुमुखो ब्रहा उजु पतापवा ।
मज्झे समणसंघस्स आदिच्चोऽव विरोचसि ॥ ३ ॥
551 कल्याणदस्सनो भिक्खु कंचनसन्निभत्तचो ।
किं ते समणभावेन एवं उत्तमवण्णिनो ॥ ४ ॥
552 राजा अरहसि भवितुं चक्कवत्ती रथेसभो ।
चातुरन्तो विजितावी जम्बुसण्डस्स[1] इस्सरो ॥ ५ ॥
553 खत्तिया भोजराजानो अनुयुत्ता भवन्ति ते ।
राजाभिराजा मनुजिन्दो रज्जं कारेहि गोतम ॥ ६ ॥
554 राजाऽहमस्मि सेला (ति भगवा) धम्मराजा अनुत्तरो ।
धम्मेन चक्कं वत्तेमि चक्कं अप्पतिवत्तियं ॥ ७ ॥
555 संबुद्धो पटिजानासि (इति सेलो ब्राह्मणो) धम्मराजा अनुत्तरो ।
धम्मेन चक्कं वत्तेमि इति भाससि गोतम ॥ ८ ॥
556 को नु सेनापति भोतो सावको सत्थुदन्वयो[2] ।
को ते इमं अनुवत्तेति धम्मचक्कं पवत्तितं[3] ॥ ९ ॥
557 मया पवत्तितं चक्कं (सेला ति भगवा) धम्मचक्कं अनुत्तरं ।
सारिपुत्तो अनुवत्तेति अनुजातो तथागतं ॥ १० ॥
558 अभिञ्ञेय्यं अभिञ्ञातं भावेतब्बं च भावितं ।
पहातब्बं पहीनं मे तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राह्मण ॥ ११ ॥
559 विनयस्सु मयि[4] कंखं अधिमुच्चस्सु ब्राह्मण ।
दुल्लभं दस्सनं होति संबुद्धानं अभिण्हसो ॥ १२ ॥

---

१ म०- जंबुमण्डस्स. २ म०-साधुअन्वयो. ये० गा०-सत्थुरन्वयो.
३ म०- पवत्तिय. ५ रो०- मयी.

549d = 1000b, 1001b. 550a+b = B. XII[9 a+b].
552d = A. VII. 58. 11cd (IV. 90).
554 cf. Mil 183 = 184[1].
558 cf. Mvu. III. 327. 2+3.
अभिज्ञेयं अभिज्ञातं भावनीयं च भावितं ।
प्रहातव्यं प्रहीनं मे तस्मादहं उपक जिनो ॥
559c cf. Mvu II 104. 14a. साधु खो दर्शनं भोति ।

560 येसं [1]वे दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।
सोऽहं ब्राह्मण संबुद्धो सल्लकत्तो अनुत्तरो ॥ १३ ॥

561 ब्रह्मभूतो अतितुलो मारसेनप्पमद्दनो ।
सब्बामित्ते वसी कत्वा मोदामि अकुतोभयो ॥ १४ ॥

562 इमं भोन्तो निसामेथ यथा भासति चक्खुमा ।
सल्लकत्तो महावीरो सीहोऽव नदाति वने ॥ १५ ॥

563 ब्रह्मभूतं अतितुलं मारसेनप्पमद्दनं ।
को दिस्वा नप्पसीदेय्य अपि कण्हाभिजातिको ॥ १६ ॥

564 यो मं इच्छति अन्वेतु यो वा निच्छति गच्छतु ।
इधाहं पब्बाजिस्सामि वरपञ्ञस्स सन्तिके ॥ १७ ॥

565 एतं चे रुच्चति भोतो सम्मासंबुद्धसासनं ।
मयंऽपि पब्बजिस्साम वरपञ्ञस्स सन्तिके ॥ १८ ॥

566 ब्राह्मणा तिसता इमे याचन्ति पंजलीकता ।
ब्रम्हचरियं चरिस्साम भगवा तव सन्तिके ॥ १९ ॥

567 स्वाक्खातं ब्रम्हचरियं (सेला ति भगवा) संदिट्ठिकमकालिकं ।
यत्थ अमोघा पब्बज्जा अप्पमत्तस्स सिक्खतोऽति ॥ २० ॥

अलत्थ खो सेलो ब्राम्हणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसंपदं । अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके अस्समे पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि–कालो भो गोतम, निट्ठितं भत्तंऽति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-चीवरमादाय येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसंघेन । अथ खो केणियो जटिलो बुद्ध-पमुखं भिक्खुसंघं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था संतप्पेसि संपवारेसि ।

1 से०, सी०–वो.

560a cf. 998a. 561c J. 226bc.
562d=1015d=Mvu. I, 188. 7. सिंहो वा नदते वन ।
563c+d cf A. VII 38, 11c+d, (IV. 90.)
को दृत्वा नप्पसीदिम्य अपि कण्हाभिजातियो ।
564 Dip XIV. 69c+d. सब्बेऽव पब्बाजिस्साम वरपञ्ञस्स सन्तिके ।

अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं अञ्ञतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदि--

568 अग्गिहुत्तमुखा यञ्ञा सावित्ती छन्दसो मुखं ।
राजा मुखं मनुस्सानं नदीनं सागरो मुखं ॥ २१ ॥

569 नक्खत्तानं मुखं चन्दो आदिच्चो तपतं मुखं ।
पुञ्ञं आकंखमानानं संघो वे यजतं मुखंऽति ॥ २२ ॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठाय आसना पक्कामि । अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहतत्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्तायाति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो च खो पनायस्मा सेलो सपरिसो अरहतं अहोसि । अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेन ञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं गाथाहि अज्झभासि--

570 यं तं सरणमागम्म इतो अट्ठमि चक्खुमं ।
सत्तरत्तेन भगवा दन्तम्ह तव सासने ॥ २३ ॥

571 तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू मुनि ।
तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसिऽमं पजं ॥ २४ ॥

572 उपधि ते समतिक्कन्ता आसवा ते पदालिता ।
सीहोऽसि अनुपादानो पहीनभयभेरवो ॥ २५ ॥

---

१ रो०. सं०--चक्खुमा.

---

568 cf. उ० XYV. 16-17. महावग्ग. VI. 35. 8 cf Mbh. उद्योग० ३९. ६६. ज्योतिषां रविरंशुमान् .... अग्निहोत्रफला वेदा । 569 cf Bh. G. 1021. [उ० XXV. 16.] cf. नक्खत्ताण मुहं चन्दो नक्षत्राणां अहं शशी ।

570-573 = Thag 838-841. 571 L V. V. 72

571-572 = 545-46

573 भिक्खवो तिसता इमे तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।
पादे वीर पसारेहि नागा वन्दन्तु सत्थुनोऽति ॥ २६ ॥

सेलसुत्तं निट्ठितं ।

34.

[८. सल्लसुत्तं.]

574 अनिमित्तमनञ्ञातं मच्चानं इध जीवितं ।
कसिरं च परित्तं च तं च दुक्खेन संञ्ञुतं[1] ॥ १ ॥
575 न हि सो उपक्कमो अत्थि येन जाता न मिय्यरे ।
जरंऽपि पत्वा मरणं एवंधम्मा हि पाणिनो ॥ २ ॥
576 फलानमिव पक्कानं पातो पपतनाँ[2] भयं ।
एवं जातानं मच्चानं निच्चं मरणतो भयं ॥ ३ ॥
577 यथाऽपि कुंभकारस्स कता मत्तिकभाजना ।
सब्बे भेदनपरियन्ता एवं मच्चान जीवितं ॥ ४ ॥
578 दहरा च महन्ता च ये बाला ये च पंडिता ।
सब्बे मच्चुवसं यान्ति सब्बे मच्चुपरायणा ॥ ५ ॥

---

१ म०–संयुत्त. २ म०–पतनतो. प०–पपततो.

573b cf. Mvu. I. 305. 8b. तिष्ठते प्राञ्जलीकृता । cf. J. 538[39] a+b.
574b-d cf. J. 458[22] b d. ......अप्प मच्चान जीवित ।
कसिरं च परित्त च त च दुक्खेन संयुत ॥
Udv I.[14] a+b. कृच्छ्रं ह्रस्व च तदपि दुक्खान्वित ।
575d cf. Thag 553c+d. जाता जाता मरन्तीध एवं धम्मा हि पाणिनो ।
J. 543[82] b = 83b एव धम्मा हि पाणिनो ।
576-581b = Nm. VI. 13b 17 (113 f.) 576 = J. 461[a+4] = 538[117].
576-77 = V. M. VIII. Sinh. ed. P. 173 cf. Rām O. II. 105[7].
यथा फलाना पक्कानां नान्यत्र पतनाद्भयम् ।
एव नरस्य जातस्य नान्यत्र मरणाद्भयम् ॥
576-577 also in Chinese Dharmapada, Nanjio Nr. 1439 (Anesaki a a O.) 577 = Nm VI[14]. (113 f)
578 = Nm VI[15]. (114) J. 461[4].
दहरा च हि वुद्धा च ये बाला ये च पण्डिता ।
अड्ढा चेव दळिद्दा च सब्बे मच्चुपरायणा ॥

579 तेसं मच्चुपरेतानं गच्छतं परलोकतो ।
न पिता तायते पुत्तं ञाति वा पन ञातके ॥ ६ ॥

580 पेक्खतं येव ञातीनं पस्स लालपतं पुथु ।
एकमेको च मच्चानं गो वज्झो विय निय्यति ॥ ७ ॥

581 एवमब्भाहतो लोको मच्चुना च जराय च ।
तस्मा धीरा न सोचन्ति विदित्वा लोकपरियायं ॥ ८ ॥

582 यस्स मग्गं न जानासि आगतस्स गतस्स वा ।
उभो अन्ते असंपस्सं निरत्थं परिदेवसि ॥ ९ ॥

583 परिदेवयमानो चे किञ्चिदत्थं उदब्बहे ।
सम्मूळ्हो हिंसमत्तानं कयिरा चेनं विचक्खणो ॥ १० ॥

584 न हि रुण्णेन सोकेन सन्तिं पप्पोति चेतसो ।
भिय्यस्सुप्पज्जते दुक्खं सरीरं उपहञ्ञति ॥ ११ ॥

585 किसो विवण्णो भवति हिंसमत्तानमत्तना ।
न तेन पेता पालेन्ति निरत्था परिदेवना ॥ १२ ॥

586 सोकमप्पजहं जन्तु भिय्यो दुक्खं निगच्छति ।
अनुत्थुनन्तो कालकतं सोकस्स वसमन्वगू ॥ १३ ॥

587 अञ्ञेपि पस्स गमिने यथाकम्मूपगे नरे ।
मच्चुनो वसमागम्म फन्दन्ते विध पाणिनो ॥ १४ ॥

---

१ म०-वज्झो. २ म०-किञ्चिदत्थ. ३ सी०-रुण्णेन

579c+d cf सुप० I 1 1 5.
[illegible]
579=Nm VI[6] (114) 580=Nm VI 7a-d.
581a+b=Nm VI 17c+f. (114).=Thag. 448a+b.
मच्चुनाऽब्भाहतो लोको जराय परिवारितो
cf. Mbh XII. 175[9] (6530.) a+b. मृत्युनाभ्याहतो लोको जरया परिवारितः
582 Comp Bhag. Gita 2, 28.
अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।
अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥
582a+b=Thig. 127a+b 583=J. 451[7].
585=J. 461.

588 येन येन हि मञ्ञन्ति ततो तं होति अञ्ञथा ।
एतादिसो विनाभावो पस्स लोकस्स परियायं ॥ १५ ॥
589 अपि चे वस्ससतं जीवे भिय्यो वा पन मानवो ।
ञातिसंघा विना होति जहाति इध जीवित ॥ १६ ॥
590 तस्मा अरहतो सुत्वा विनेय्य परिदेवितं ।
पेतं कालकतं दिस्वा न सो लब्भा मया इति ॥ १७ ॥
591 यथा सरणमादित्तं वारिना परिनिब्बये ।
एवंऽपि धीरो सप्पञ्ञो पंडितो कुसलो नरो ।
खिप्पमुप्पतितं सोकं वातो तूलंऽव धंसये ॥ १८ ॥
592 परिदेवं पजप्पं च दोमनस्सं च अत्तनो ।
अत्तनो सुखमेसानो अब्बहे सल्लमत्तनो ॥ १९ ॥
593 अब्बूळ्हसल्लो असितो सन्तिं पप्पुय्य चेतसो ।
सब्बसोकं अतिक्कन्तो असोको होति निब्बुतोऽति ॥ २० ॥

सल्लसुत्तं निट्ठितं ।

35.

[९. वासेट्ठसुत्तं.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा इच्छानंगले विहरति इच्छानंगलवनसण्डे । तेन खो पन समयेन संबहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता ब्राह्मणमहासाला इच्छानंगले पटिवसन्ति, सेय्यथीदं—चंकी ब्राह्मणो, तारुक्खो ब्राह्मणो, पोक्खरसाति ब्राह्मणो, जानुस्सोणि ब्राह्मणो, तोदेय्यब्राह्मणो, अञ्ञे च अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता ब्राह्मणमहासाला । अथ खो वासेट्ठभारद्वाजानं

---

१ म०, सी०—परिनिब्बुतो. २ म०—अब्बुहे. ३ सी०—इच्छानंकले. ४ सी०, म०—जानुस्सोणि.

588a+b cf Ud. III. 10a+b. येन हि मञ्ञन्ति ततो तं होति अञ्ञथा ।
591=J. 461¹. यथा सरणं आदित्तं वारिना परिनिब्बये ।
एवम्पि धीरो सुतवा मेधावी नरो ।
.... तूलं व धंसये ॥
593b=Udv. XXX. 34. शान्तिं प्राप्य विज्वरः ।
* Comp. for text and transl. Alwis's Buddhist Nirvâna, P. 103; also म० नि० सु० ९८. (II. 196)

माणवानं जंघाविहारं अनुचंकममानानं अनुविचरमानानं अयमन्तरा कथा उदपादि—कथं भो ब्राह्मणो होतीति। भारद्वाजो माणवो एवमाह—यतो खो उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो च संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन, एत्तावता खो ब्राह्मणो होतीति। वासेट्ठो माणवो एवमाह—यतो खो भो सीलवा च होति वतंसंपन्नो च, एत्तावता खो ब्राह्मणो होतीति। नेव खो असक्खि भारद्वाजो माणवो वासेट्ठं माणवं सञ्ञपेतुं, न पन असक्खि वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं च सञ्ञपेतुं। अथ खो वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि—अयं खो भारद्वाज समणो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो इच्छानंगले विहरति इच्छानंगलवनसण्डे, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो...पे०...बुद्धो भगवाऽति; आयाम भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो तेनुपसंकमिस्साम, उपसंकमित्वा समणं गोतमं एतमत्थं पुच्छिस्साम, यथा नो समणो गोतमो ब्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामाति। एवं भोऽति खो भारद्वाजो माणवो वासेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोसि। अथ खो वासेट्ठभारद्वाजा माणवा येन भगवा तेनुपसंकमिंसु, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्नो खो वासेट्ठो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

594 अनुञ्ञातपटिञ्ञाता तेविज्जा मयमस्मुभो।
अहं पोक्खरसातिस्स तारुक्खस्सायं माणवो ॥ १ ॥
595 तेविज्जानं यदक्खातं तत्र केवलिनोऽस्मसे।
पदकस्मा वेय्याकरणा जप्पे आचरियसादिसा ॥ २ ॥
596 तेसं नो जातिवादस्मिं विवादो अत्थि गोतम।
जातिया ब्राह्मणो होति भारद्वाजोऽति भासति।
अहं च कम्मना ब्रूमि एवं जानाहि चक्खुम ॥ ३ ॥
597 ते न सक्कोम सञ्ञत्तुं अञ्ञमञ्ञं मयं उभो।
भगवन्तं पुट्ठुमागम्म संबुद्धं इति विस्सुतं ॥ ४ ॥

१ म०—अनुपकुट्ठो. २ सी०—वत्तसम्पन्नो. ३ सी०—मयमस्सुभो. ४ बु०—जप्पे. ५ म० सी०—कम्मुना. ६ म०—सञ्ञापेतुं.

594a+b=Par. Dip IV. 10 23. अनुञ्ञातपटिञ्ञाता तेविज्जा मयमस्मुभो।

598 चन्दं यथा खयातीतं पेच्च पंजलिका जना ।
वन्दमाना नमस्सन्ति एवं लोकस्मिं गोतमं ॥ ५ ॥

599 चक्खुं लोके समुप्पन्नं मयं पुच्छाम गोतमं ।
जातिया ब्राह्मणो होति उदाहु भवति कम्मना ।
अजानतं नो पब्रूहि यथा जानेमु ब्राह्मणं ॥ ६ ॥

600 तेसं वोऽहं ब्यक्खिस्सं[1] (वासेट्ठा ति भगवा) अनुपुब्बं यथातथं ।
जातिविभंगं पाणानं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ ७ ॥

601 तिणरुक्खेऽपि जानाथ न चापि पटिजानरे ।
लिंगं जातिमयं तेसं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ ८ ॥

602 ततो कीटे पतङ्गे च याव कुन्थकिपिल्लिके ।
लिंगं जातिमयं तेसं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ ९ ॥

603 चतुप्पदेऽपि जानाथ खुद्दके च महल्लके ।
लिंगं जातिमयं तेसं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ १० ॥

604 पादूदरेऽपि जानाथ उरगे दीघपिट्ठिके ।
लिंगं जातिमयं तेसं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ ११ ॥

605 ततो मच्छेऽपि जानाथ उदके वारि गोचरे ।
लिंगं जातिमयं तेसं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ १२ ॥

606 ततो पक्खीऽपि[3] जानाथ पत्तयाने विहंगमे ।
लिंगं जातिमयं तेसं अञ्ञमञ्ञा हि जातियो ॥ १३ ॥

607 यथा एतासु जातीसु लिंगं जातिमयं पुथु ।
एवं नत्थि मनुस्सेसु लिंगं जातिमयं पुथु ॥ १४ ॥

608 न केसेहि न सीसेन न कण्णेहि न अक्खिहि ।
न मुखेन न नासाय ओट्ठेहि[2] भमूहि वा ॥ १५ ॥

---

१ सी०— ब्याक्खिस्सं, म०—अट्ठ० ब्यक्खिस्सं. २ रो०— ओट्ठके. ३ रो०— पक्खी विजानाथ.

598ᵃ cf. D XX. 19ᵈ. चन्द्र व अतितारिणं ।
598-9 cf. ङ० XXV. 17ᵃ-ᶜ. 600ᵃ-ᵇ = Thag. 1196ᵃ-ᵇ.

609 न गीवाय न अंसेहि न उदरेन न पिट्ठिया ।
न सोणिया न उरसा न सम्बाधे न मेथुने । १६ ॥
610 न हत्थेहि न पादेहि नाङ्गुलीहि नखेहि वा ।
न जङ्घाहि न ऊरूहि न वण्णेन सरेन वा ।
लिंग जातिमय नेव यथा अञ्ञासु जातिसु ॥ १७ ॥
611 पच्चत्त ससरीरेसु मनुस्सेस्वेत न विज्जति ।
वोकार च मनुस्सेसु समञ्ञाय पवुच्चति ॥ १८ ॥
612 यो हि कोचि मनुस्सेसु गोरक्ख उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि कस्सको सो न ब्राह्मणो ॥ १९ ॥
613 यो हि कोचि मनुस्सेसु पुथु सिप्पेन जीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि सिप्पिको सो न ब्राह्मणो ॥ २० ॥
614 यो हि कोचि मनुस्सेसु वोहार उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि वाणिजो सो न ब्राह्मणो ॥ २१ ॥
615 यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन जीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि पेस्सिको सो न ब्राह्मणो ॥ २२ ॥
616 यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिन्न उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि चोरो एसो न ब्राह्मणो ॥ २३ ॥
617 यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सत्थ उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि योधाजीवो न ब्राह्मणो ॥ २४ ॥
618 यो हि कोचि मनुस्सेसु पोरोहिच्चेन जीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि याजको सो न ब्राह्मणो ॥ २५ ॥
619 यो हि कोचि मनुस्सेसु गाम रट्ठ च भुञ्जति ।
एव वासेट्ठ जानाहि राजा एसो न ब्राह्मणो ॥ २६ ॥
620 न चाह ब्राह्मण ब्रूमि योनिज मत्तिसम्भव ।
भोवादि नाम सो होति सचे होति सकिञ्चनो ।
अकिञ्चन अनादान तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥ २७ ॥

१ म०—परपसेन २ म०—पेस्सको

620c d=Smp I 1 7 Sim I ?46
620–647 Dhp 396–423 al o in Chinese Dharmapada Nanjio Nr 1365 and 1439 (Anesaki a a O) cf उ० XXV 19–35

621 सब्बसंयोजनं छेत्वा यो वे न परितस्सति ।
संगातिगं विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ २८ ॥
622 छेत्वा नन्धिं वरत्तं च सन्दानं सहनुक्कमं ।
उक्खित्तपळिघं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ २९ ॥
623 अक्कोसं वधबन्धं च अदुट्ठो यो तितिक्खति ।
खन्तीबलं बलानीकं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३० ॥
624 अक्कोधनं वतवन्तं सीलवन्तं अनुस्सदं ।
दन्तं अन्तिमसारीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३१ ॥
625 वारि पोक्खरपत्तेऽव आरग्गेरिव सासपो ।
यो न लिप्पति कामेसु तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३२ ॥
626 यो दुक्खस्स पजानाति इधेव खयमत्तनो ।
पन्नभारं विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३३ ॥
627 गम्भीरपञ्ञं मेधाविं मग्गामग्गस्स कोविदं ।
उत्तमत्थं अनुप्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३४ ॥
628 असंसट्ठं गहट्ठेहि अनागारेहि चूभयं ।
अनोकसारिं अप्पिच्छं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३५ ॥
629 निधाय दण्डं भूतेसु तसेसु थावरेसु च ।
यो न हन्ति न घातेति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३६ ॥
630 अविरुद्धं विरुद्धेसु अत्तदण्डेसु निब्बुतं ।
सादानेसु अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३७ ॥

---

१ सी०—नन्दिं २ म०—अनोकचारिं

621c = Divy XXVI^{37c} (377) सवसयोजनं छित्वा
62 cf उ० XXV 26
जहा पउमं जले जायं नोव लिप्पइ वारिणा ।
एवं अलित्तं कामेहिं तं वयं बूम माहणं ॥
625 = Udv XXX^{39c} यो न लिप्यति कामेभिः Udv XXXIII^{41c}
626^{a+b} = It 97^{3a+b} 626^{c} cf Thag 1021^{c} पन्नभारो । सञ्ञुत्तो
627^{a-c} cf Mil 22^{3a-c} गम्भीरपञ्ञो मेधावी मग्गामग्गस्स कोविदो
उत्तमत्थमनुप्पत्तो
628^{a+b} cf Thag 581^{c+d} cf उ० XXV. 28^{a+b}
29 cf Āyaurang I 8 3^{7a} निहाय दण्डं पाणेहिं ।
629^{c} = Divy XXXVII. 45^{d} (563) यो न हन्यात् स घातयेत्,
630^{a-c} cf S XI 2 10 8^{a+b+c} (I. 23 b)

631 यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातित[1]
सासपोरिव आरग्गा तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३८ ॥

632 अकक्कसं विञ्ञपनिं[2] गिरं सच्चं उदीरये ।
याय नाभिसजे कञ्चि तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३९ ॥

633 योऽध दीघं व रस्सं वा अणुं थूलं सुभासुभं ।
लोके अदिन्नं नादियति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४० ॥

634 आसा यस्स न विज्जन्ति अस्मिं लोके परम्हि च
निरासयं[3] विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४१ ॥

635 यस्सालया न विज्जन्ति अञ्ञाय अकथंकथी ।
अमतोगधं अनुप्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४२ ॥

636 योऽध पुञ्ञं च पापं च उभो सङ्गं उपच्चगा ।
असोकं विरजं सुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४३ ॥

637 चन्दंऽव विमलं सुद्धं विप्पसन्नमनाविलं ।
नन्दीभवपरिक्खीणं[4] तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४४ ॥

638 यो इमं पलिपथं दुग्गं संसारं मोहमच्चगा ।
तिण्णो पारगतो[5] झायी अनेजो अकथंकथी ।
अनुपादाय निब्बुतो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४५ ॥

639 योऽध कामे पहत्वान अनागारो परिब्बजे ।
कामभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४६ ॥

640 योऽध तण्हं पहत्वान अनागारो परिब्बजे ।
तण्हाभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४७ ॥

---

१ म०–ओहिता २ म०, प०–विञ्ञापनिं ३ म०–निरासासं ४ म०–नन्दीराग॰ ५ म०–पारगतो

636=Dutr B 3 या तु पुञ्ञ च पवे उहु षग उवचइ ।
cf S N 431a+b 547c+d
638 cf Dutr B 4 जइ परकत दुध जितवि अफनगति ।
पुत्र पेवमउशन तमहु भोमि भमण ।
638c of Thag 680a तिण्णो पारंगतो झायी ।

641 हित्वा मानुसकं योगं दिब्बं योगं उपच्चगा ।
सब्बयोगविसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४८ ॥
642 हित्वा रतिं च अरतिं च सीतिभूतं निरूपधिं ।
सब्बलोकाभिभुं वीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४९ ॥
643 चुतिं यो वेदि सत्तानं उपपत्तिं च सब्बसो ।
असत्तं सुगतं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५० ॥
644 यस्स गतिं न जानन्ति देवा गन्धब्बमानुसा ।
खीणासवं अरहन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५१ ॥
645 यस्स पुरे च पच्छा च मज्झे च नत्थि किंचनं ।
अकिंचनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५२ ॥
646 उसभं पवरं वीरं महेसिं विजिताविनं ।
अनेजं नहातकं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५३ ॥
647 पुब्बे निवासं यो वेदि सग्गापायं च पस्सति ।
अथो जातिक्खयं पत्तो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५४ ॥
648 समञ्ञा हेसा लोकस्मिं नामगोत्तं पकप्पितं ।
सम्मुच्चा समुदागतं तत्थ तत्थ पकप्पितं ॥ ५५ ॥
649 दीघरत्तमनुसयितं दिट्ठिगतमजानतं ।
अजानन्ता नोपब्रुवन्ति जातिया होति ब्राह्मणो ॥ ५६ ॥
650 न जच्चा ब्राह्मणो होति न जच्चा होति अब्राह्मणो ।
कम्मना ब्राह्मणो होति कम्मना होति अब्राह्मणो ॥ ५७ ॥
651 कस्सको कम्मना होति सिप्पिको होति कम्मना ।
वाणिजो कम्मना होति पेस्सिको होति कम्मना ॥ ५८ ॥

१ म०—धार. २ म०—न्हातक. ३ म०—समञ्ञा. ४ रो०—नो पब्रुवन्ति. ५ म०—कम्मुना.

642 a cf. सुय० I. 13 18. अरतिं रतिं च अभिभूय भिक्खू ।
643 cf. Dutr. B यो चुतिं वेति सत्तान ..? पाते च ..सान । 645a+b cf. 949a-c.
बुधु अन्तिमशरीर तमहो ब्रूमि ब्रमण ॥
647a-c=M. 91[10a-c]=S. VII. 1. 8. 6[a-c]=A. III. 58 6[a-c]=It. 99[a-c]
=Thig. 63[c+d], 64[a].
650 cf. S. N. 136, 142. cf. उ० XXV[32].

652 चोरोऽपि कम्मना होति योधाजीवोऽपि कम्मना ।
याजको कम्मना होति राजाऽपि होति कम्मना ॥ ५९ ॥

653 एवमेतं यथाभुतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।
पटिच्चसमुप्पादद्दसा कम्मविपाककोविदा ॥ ६० ॥

654 कम्मना वत्तती लोके कम्मना वत्तती पजा ।
कम्मनिबन्धना सत्ता रथास्साणीव यायतो ॥ ६१ ॥

655 तपेन ब्रह्मचरियेन संयमेन दमेन च ।
एतेन ब्राह्मणो होति एतं ब्राह्मणमुत्तमं ॥ ६२ ॥

656 तीहि विज्जाहि सम्पन्नो सन्तो खीणपुनब्भवो ।
एवं वासेट्ठ जानाहि ब्रह्मा सक्को विजानतऽति ॥ ६३ ॥

एवं वुत्ते वासेट्ठभारद्वाजा माणवा भगवन्तं एतदवोचुं–अभिक्कन्तं भो गोतम पे० एते मयं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम धम्मं च भिक्खुसंघं च, उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणपेतं सरणं गतेऽति ।

वासेट्ठसुत्तं निट्ठितं ।

36

[१०. कोकालियसुत्त.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो कोकालियो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच–पापिच्छा भन्ते सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गताऽति । एवं वुत्ते भगवा कोकालियं भिक्खुं

---

१ म०–पटिच्चसमुप्पाददस्स २ म०–वत्तति ३ यु०–'सद्धान' नि दि ४ गे०–सरणागते

---

654 cf K V XVII 3 4[1] (II 546) = Ael § 206[2]
654d cf J 532[6b] 655a+b cf J 541[4a+b]
अह सेट्ठोऽम्हि दानेन संयमेन दमेन च ।
655 cf Thag 631
*Also in Chinese Samyuktagama (VII 9 5) (Anesaki s a O)

एतदवोच–मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लानाति । दुतियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच–किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गताऽति । दुतियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतदवोच–मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लानाऽति । ततियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच–किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसंगताऽति । ततियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतदवोच–मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लानाऽति । अथ खो कोकालियो भिक्खु उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तस्स च कोकालियस्स भिक्खुनो सासपमत्तीहि पिळकाहि सब्बो कायो फुटो अहोसि, सासपमत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेसुं, मुग्गमत्तियो हुत्वा कळायमत्तियो अहेसुं, कळायमत्तियो हुत्वा कोलट्ठिमत्तियो अहेसुं, कोलट्ठिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेसुं, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसुं, आमलकमत्तियो हुत्वा बेळुवसलाटुकमत्तियो अहेसुं, बेळुवसलाटुकमत्तियो हुत्वा बिल्लिमत्तियो अहेसुं, बिल्लिमत्तियो हुत्वा पभिज्जिंसु, पुब्बं च लोहितं च पग्घरिंसु । अथ खो कोकालियो भिक्खु तेनेवाबाधेन कालं अकासि । कालकतो च कोकालियो भिक्खु पदुमनिरयं उपपज्जि सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

अथ खो ब्रह्मा सहंपति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो ब्रह्मा सहंपति भगवन्तं एतदवोच–कोकालियो भन्ते भिक्खु कालकतो, कालकतो च भन्ते कोकालियो भिक्खु पदुमनिरयं उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघा-

तेत्वाऽति । इद अवोच ब्रह्मा सहपति, इद वत्वा भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेव अन्तरधायि ।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि—इम भिक्खवे रत्ति ब्रह्मा सहपति अभिक्कन्ताय रत्तिया. पे०. आघातेत्वाऽति, इदं अवोच ब्रह्मा सहपति, इद वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेव अन्तरधायीऽति । एव वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच—कीवदीघ नु खो भन्ते पदुमे निरये आयुप्पमाणंऽति । दीघ खो भिक्खु पदुमे निरये आयुप्पमाण, त न सुकर सङ्खातु एत्तकानि वस्सानीति वा, एत्तकानि वस्ससतानीति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानीति वाऽति । सक्का पन भन्ते उपमा[1] कातुऽति । सक्का भिक्खूति भगवा अवोच—सेय्यथापि भिक्खु वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो, ततो पुरिसो वस्ससतस्स अच्चयेन एक एकं तिल उद्धरेय्य, खिप्पतर खो सो भिक्खु वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिक्खय परियादान गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अब्बुदा निरया एव एको निरब्बुदो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति निरब्बुदा निरया एव एको अबबो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अबबा निरया एव एको अहहो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अहहा निरया एव एको अटटो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अटटा निरया एव एको कुमुदो निरयो, सेय्यथापि वीसति कुमुदा निरया, एव एको सोगन्धिको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति सोगन्धिका निरया एव एको उप्पलको निरये, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति उप्पलका निरया एव एको पुण्डरिको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति पुण्डरिका निरया, एव एको पदुमो निरयो । पदुम खो पन भिक्खु निरय कोकालियो भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वाऽति । इदं अवोच भगवा, इद वत्वा सुगतो अथापर एतदवोच सत्था—

657 पुरिसस्स हि जातस्स कुठारी जायते मुखे ।
याय छिन्दति अत्तान बालो दुब्भासित भण ॥ १ ॥

---

[1] म०—उपम

657–660=S VI 1. 9 7[1-4] (I 14) 9 VI 1–10 20[14] (I 152 f) =A X 89 3 (V 171)=X 89 6 (V 174) Netti 132[9+79].
657 cf Netti 132[8] °कुधारी जायते मुखे

658 यो निन्दियं पसंसति । तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
विचिनाति मुखेन सो कलिं । कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥ २ ॥

659 अप्पमत्तो अयं कलि ।
यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सब्बस्सापि सहापि अत्तना ।
अयमेव महत्तरो कलि ।
यो सुगतेसु मनं पदोसये ॥ ३ ॥

660 सतं सहस्सानं निरब्बुदानं । छत्तिंस च पञ्च च अब्बुदानि ।
यं अरियगरही निरयं उपेति । वाचं मनं च पणिधाय पापकं ॥ ४ ॥

661 अभूतवादी निरयं उपेति । यो वाऽपि कत्वा न करोमीति चाह ।
उभोऽपि ते पेच्च समा भवन्ति । निहीनकम्मा मनुजा परत्थ ॥ ५ ॥

662 यो अप्पदुट्ठस्स नरस्स दुस्सति । सुद्धस्स पोसस्स अनङ्गणस्स ।
तमेव बालं पच्चेति पापं । सुखुमो रजो पटिवातंऽव खित्तो ॥ ६ ॥

663 यो लोभगुणे अनुयुत्तो । सो वचसा परिभासति अञ्ञे ।
अस्सद्धो कदरियो अवदञ्ञू । मच्छरि पेसुणियस्मिं अनुयुत्तो ॥ ७ ॥

664 मुखदुग्ग विभूतमनरिय । भूनहु पापक दुक्कतकारि ।
पुरिसन्तकलि अवजात । मा बहु भाणिऽध नेरयिकोऽसि ॥ ८ ॥

665 रजमाकिरसि अहिताय । सन्ते गरहसि किब्बिसकारि ।
बहूनि च दुच्चरितानि चरित्वा । गञ्छिसि खो पपतं चिररत्तं ॥ ९ ॥

666 न हि नस्सति कस्सचि कम्मं । एति हं तं लभतेऽव सुवामि ।
दुक्खं मन्दो परलोके । अत्तनि पस्सति किब्बिसकारी ॥ १० ॥

667 अयोसंकुसमाहतट्ठानं । तिण्हधारं अयसूलमुपेति ।
अथ तत्तअयोगुळसन्निभं । भोजनमत्थि तथा पतिरूपं ॥ ११ ॥

१ म०–छत्तिंसति पञ्च च अब्बुदानं २ म०–गच्छसि. ३ म०–पततिं. प०–' पपटं, पपदं ' ति पि ४ म०–हनं सु०–हं तं अथवा हतं ५ म०– सत्थ

660ᶜᵈ cf S I 8 5[7-8] (I 42)=J 408[11-4] वाचं मनं च पणिधाय सम्मा ।
661=Dhp 306=J 285 (II 416 f)=Ud IV 8[1]=It 48[1]
662=S I. 3 2[3] (I 13)=S VII 1 4 4 (I 164)=Dhp [125]
=P. V II. 9[12]=J 367[4] 664-65=Netti 133[1+2]
667ᵇ cf 674ᵇ cf C V VII 4 8[4]=It 89[4] 667–675 of देवदूतसुत्तं म० नि० (130th Sutta)

668 न हि वग्गु वदन्ति वदन्ता । नाभिजवन्ति न ताणमुपेन्ति ।
अंगारे सथते सेन्ति । अग्गिनिसम जलित पविसन्ति ॥ १२ ॥

669 जालेन च ओनहियाना । तत्थ हनन्ति अयोमयकूटेहि ।
अन्धंऽ व तिमिसमायन्ति । त विततं[2] हि यथा महिकायो ॥ १३ ॥

670 अथ लोहमयं पन कुम्भि । अग्गिनिसम जलित पविसन्ति ।
पचन्ति हि तासु चिररत्त । अग्गिनिसमासु समुप्पिलवासो[3] ॥ १४ ॥

671 अथ पुब्बलोहितमिस्से । तत्थ किं पच्चति किब्बिसकारी ।
यं यं[4] दिसत अधिसेति । तत्थ किलिस्सति[5] सम्फुसमानो ॥ १५ ॥

672 पुळवावसथे सलिलस्मि । तत्थ किं पच्चति किब्बिसकारी ।
गन्तुं न हि तीरमपत्थि । सब्बसमा हि समन्तकपल्ला ॥ १६ ॥

673 असिपत्तवन पन तिण्ह । त पविसन्ति समच्छिदगत्ता[6] ।
जिव्हं बळिसेन गहेत्वा । आरचयारचया[7] विहनन्ति ॥ १७ ॥

674 अथ वेतरणि पन दुग्ग । तिण्हधारं खुरधारमुपेति ।
तत्थ मन्दा पपतन्ति । पापकरा पापानि करित्वा[8] ॥ १८ ॥

---

२ म०–विल्थत. ३–३ गिनिस्समासु समुप्पिळवा ते. ४ रो०–न. ५ रो०, धु०– किलिज्जति ६ म०–समुच्छिन्नकगत्ता ७ धु०–आरज पारजया. ८ म०– पापानिऽध कत्वा.

668ᵈ=670ᵇ cf हण छिंदह भिंदह ण दहेति, सद्दे सुणिन्ता परहम्मियाण ।
(सूय० I 5 1 6)

669ᵈ cf कीलेहिं विज्झन्ति असाहुकम्मा
अन्ने तु सूलाहिं तिसूलियाहिं दीहाहिं विद्धूण अहेकरन्ति
(सूय० I 5 1 9)

आसूरियं नाम महाभितावं अंध तमं दुप्पतरं महन्तं

670 cf उड्ढं अहेअं तिरियं दिसासु समाहिओ जत्थऽगणी झियाइ (सूय० I 5 1 11)

671ᵇ=672ᵇ 671–72 cf सदहिरे पुणो वच्चसमुस्सितअंगे भिन्नुत्तमंगे परिवत्तयन्ता ।
पयंति ण णे रइए फुरन्ते, सजीवमच्छे व अयोकवल्ले ibid I 5 1 15

672ᵃ cf तुट्टन्ति कम्मोवगा किमीहिं [सूय० I 5 1 20]

674ᵃ cf जहा नई वेयरणी दुत्तरा इह संमता (सूय० I. 3 4 16)

cf जइ ते सुया वेयरणीऽभिदुग्गा, निसिओ जहा खुर इव तिक्खसोया ।
तरन्ति ते वेयरणीऽभिदुग्गं उसुचोइआ सत्तिसु हम्ममाणा ॥
(सूय० I 5 1, 8)

675 खादन्ति हि तत्थ रुदन्ते । सामा सबला काकोलगणा च ।
सोणा सिगाला पटिगिज्झा । कुलला वायसा च वितुदन्ति ॥ १९ ॥

676 किच्छा वतायं इध वुत्ति । यं जनो पस्सति किब्बिसकारी ।
तस्मा इध जीवितसेसे । किच्चकरो सिया नरो न च मज्जे ॥ २० ॥

677 ते गणिता विदूहि तिलवाहा । ये पदुमे निरये उपनीता ।
नहुतानि हि कोटियो पञ्च भवन्ति । द्वादस कोटिसतानि पुनऽञ्ञा ॥२१॥

678 यावदुक्खा निरया इध वुत्ता । तत्थऽपि ताव चिरं वसितब्बं ।
तस्मा सुचिपेसलसाधुगुणेसु । वाचं मनं सततं परिरक्खेऽति ॥ २२ ॥

कोकालियसुत्तं निट्ठितं ।

37.

[११. नाळकसुत्तं.]*

679 आनन्दजाते तिदसगणे पतीते । सक्कञ्च इन्दं सुचिवसने च देवे ।
दुस्सं गहेत्वा अतिरिव थोमयन्ते । असितो इसि अद्दस दिवाविहारे ॥ १ ॥

680 दिस्वान देवे मुदितमने उदग्गे । चित्तिं करित्वा इदं अवोचासि तत्थ ।
किं देवसंघो अतिरिव कल्यरूपो । दुस्सं गहेत्वा भमयथ किं पटिच्च ॥ २ ॥

681 यदाऽपि आसि असुरेहि सङ्गमो । जयो सुरानं असुरा पराजिता ।
तदापि नेतादिसो लोमहंसनो । किं अब्भुतं दट्ठु मरू पमोदिता ॥ ३ ॥

682 सेळेन्ति गायन्ति च वादयन्ति च । भुजानि पोठेन्ति च नच्चयन्ति च ।
पुच्छामि वोऽहं मेरुमुद्धवासिने । धुनाथ मे संसयं खिप्प मारिसा ॥ ४ ॥

---

१ म०–पतीते, २ म०–पमुदितमने ३ सी०–चित्तिं. ४ म०–अवोचापि. ५ म०–न रमयथ.

---

*Nid. J. I 54 f. Mvu. II. 30–43 + III. 382 ff, L V. VII (P 101 ff.), (ल० वि०ed by R Mitra, See P. 116–127.)
Asita and Buddha or the Indian Simeon by J. Muir in the Indian Antiquary Sept. 1878.

679 ल० वि० (ed by Mitra P 124) [illegible]
682 [illegible] of B. [illegible]

683 सो बोधिसत्तो रतनवरो अतुल्यो । मनुस्सलोके हितसुखताय जातो ।
सक्यानं गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये । तेनऽम्ह तुट्ठा अतिरिव कल्यरूपा ॥५॥

684 सो सब्बसत्तुत्तमो अग्गपुग्गलो । नरासभो सब्बपजानं उत्तमो ।
वत्तेस्सति चक्कं इसिव्हये वने । नदंऽव सीहो बलवा मिगाभिभू ॥ ६ ॥

685 तं सद्दं सुत्वा तुरितं अवंसरी सो । सुद्धोदनस्स तद भवनं उपागमि ।
निसज्ज तत्थ इदं अवोचासि सक्ये । कुहिं कुमारो अहमपि दट्ठुकामो ॥७॥

686 ततो कुमार जलितं इव सुवण्णं । उक्कामुखेऽव सुकुसलसम्पहट्ठं ।
दद्दल्लमानं सिरिया अनोमवण्णं । दस्सेसुं पुत्तं असितव्हयस्स सक्या ॥ ८॥

687 दिस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलन्तं । तारासभंऽव नभसिगमं विसुद्धं ।
सुरियं तपन्तं सरदरिव अब्भमुत्तं । आनन्दजातो विपुलमलत्थ पीतिं ॥९॥

688 अनेकसाखं च सहस्समण्डलं । छत्तं मरू धारयुं अन्तलिक्खे ।
सुवण्णदण्डा वीतिपतन्ति चामरा । न दिस्सरे चामरछत्तगाहका ॥१०॥

689 दिस्वा जटी कण्हसिरिव्हयो इसि । सुवण्णनेक्खं विय पण्डुकम्बले ।
सेतं च छत्तं धरियन्तमुद्धनि । उदग्गचित्तो सुमनो पटिग्गहे ॥ ११ ॥

690 पटिग्गहेत्वा पन सक्यपुङ्गवं । जिगिसको लक्खणमन्तपारगू ।
पसन्नचित्तो गिरं अब्भुदीरयि । अनुत्तरायं द्विपदानं उत्तमो ॥ १२ ॥

691 अथऽत्तनो गमनं अनुस्सरन्तो । अकल्यरूपो गलयति अस्सुकानि ।
दिस्वान सक्या इसिमवोचु रुदन्तं । नो चे कुमारे भविस्सति अन्तरायो ॥१३॥

---

१ म०–यो. २ म०–मिगाभिभू ३ म०–दस्सिंसु. ४ म०–स.र-दिराव्भमुत्त ५ म०–धारयन्त. ६ म०–जिगीसको ७ म०–गरयति. बु०–'गरयान' इति पि.

686a हेमाद्रिबिम्बोपमम्

687b cf. L V. चन्द्रं वा यथ पूर्णमासि विमले तारागणैर्मण्डितम् ।

687c cf L V वह्निवपुष सूर्यातिरेकप्रभम् ।

689a+b cf Mvu II 38 13. दृष्ट्वान तं ऋषिवरो कुण्डलमिव पट्टकम्बलस्मिन् ।

689d cf Mvu III, 422 6a उदग्रचित्ता सुमना Dutr B.30a. उदगचितु सो मितु ।

689d cf 1028c

691–92 cf. L V मा विघ्न खलु पश्यतेऽयमसित सर्वार्थसिद्धस्य मे ॥
भूतं व्याहर किन्तु रोदिषि ऋषे श्रेयोऽस्ति किं पापक ।
पाप नास्ति न चान्तरायमिह भो सर्वार्थसिद्धस्य ते ॥

692 दिस्वान सक्ये इसिमवोच अकल्ये । नाहं कुमारे अहितं अनुस्सरामि ।
न चापिमस्स भविस्सति अन्तरायो । न ओरकाय अधिमनसा
भवाथ ॥ १४ ॥

693 सम्बोधियग्ग फुसिस्सताय कुमारो । सो धम्मचक्क परमविसुद्धदस्सी ।
वत्तेस्सताय बहुजनहितानुकम्पी । वित्थारिकऽस्स भविस्सति ब्रह्मचरियं ॥१५॥

694 मम च आयु न चिर इधावसेसो । अथऽन्तरा मे भविस्सति कालकिरिया ।
सोऽहं न सुस्स असमधुरस्स धम्मं । तेनऽम्हि अट्टो ब्यसनगतो अघावी ॥१६॥

695 सो साकियानं विपुलं जनेत्वै पीतिं । अन्तेपुरम्हा निरगमा ब्रह्मचारी ।
सो भागिनेय्यं सयमनुकम्पमानो । समादपेसि असमधुरस्स धम्मे ॥१७॥

696 बुद्धोऽति घोसं यद परतो सुणासि । सम्बोधिपत्तो विचरति[3] धम्ममग्गं ।
गन्त्वान तत्थ समयं परिपुच्छियानो । चरस्सु तस्मिं भगवति ब्रह्मचरियं ॥१८॥

697 तेनानुसिट्ठो हितमनसेन तादिना । अनागते परमविसुद्धदस्सिना ।
सो नालको उपचितपुञ्ञसञ्चयो । जिनं पतिक्खं परिवसि रक्खितिन्द्रियो ॥ १९ ॥

698 सुत्वान घोसं जिनवरचक्कवत्तने । गन्त्वान दिस्वा इसिनिसभं पसन्नो ।
मोनेय्यसेट्ठं मुनिपवरं अपुच्छि । समागते असितव्हयस्स सासनेऽति ॥२०॥

वत्थुगाथा निट्ठिता ।

---

१ म०–जनेत्वा २ म०–जनेत्वा । यहि अन्तेपुरम्हा
३ म० विचरति ४ म०–परिपुच्छमानो ५ म०–असिताह्वयस्स ६ म०–वत्थुकथा

693a cf Mvu II 41 3b यद् बोधिं प्राप्स्यति कुमारो
694c+d cf Mvu [I 41 9 धर्मं तु आपसमिकं न श्रोष्य तेन रोदामि ।
695b cf Mvu III 94 1a अन्तेपुरातो निर्यासि ।
696a+d cf Mvu II 42 17a+18a बुद्धनिर्घोषं श्रुत्वा   चरेयसि ब्रह्मचरियम् ।
L V VII[7c] (P III 19)
बुद्धो बोधि यदा शृणोषि जगते वर्तेति चक्रं स्वयम् ।
शीघ्र प्रव्रज शासनेऽस्य मुनये त्वं प्राप्स्यसे निर्वृतिं ।

699 अञ्ञातमेतं वचनं असितस्स यथातथं ।
तं तं गोतम पुच्छाम सब्बधम्मान पारगुं ॥ २१ ॥

700 अनगारियुपेतस्स भिक्खाचरियं जिगिंसतो ।
मुनि पब्रूहि मे पुट्ठो मोनेय्यं उत्तमं पदं ॥ २२ ॥

701 मोनेय्यं ते उपञ्ञिस्सं (ति भगवा) दुक्करं दुरभिसंभवं ।
हन्द ते नं पवक्खामि सन्थम्भस्सु दळ्हो भव ॥ २३ ॥

702 समानभावं कुब्बेथ गामे अक्कुट्ठवन्दितं ।
मनोपदोसं रक्खेय्य सन्तो अनुण्णतो चरे ॥ २४ ॥

703 उच्चावचा निच्छरन्ति दाये अग्गिसिखूपमा ।
नारियो मुनिं पलोभेन्ति ता सु तं मा पलोभयुं ॥ २५ ॥

704 विरतो मेथुना धम्मा हित्वा कामे परोवरे[2] ।
अविरुद्धो असारत्तो पाणेसु तसथावरे ॥ २६ ॥

---

१ सु०, म०—समानभागं. २ म०—परोपरे.

---

699 cf. Mvu III. 386. 18+19.
अज्ञासि एतं वचनं असितस्य यथातथम् ।
त्वं तु गोतम पृच्छामि सर्वधर्माण पारग ॥

700 cf. Mvu. III. 387[1+2].
अनगारं उपेतस्य भिक्षाचर्यं चिकीर्षितो ।
मुनि प्रव्याहर धर्मं मौनेयं उत्तमं पदं ॥

701 cf. Mvu. III. 387[4+5].
मौनेयं च पृच्छसि नाल दुःकरं दुरभिसंभुणं ।
हन्त ते तं च वक्ष्यामि संस्तम्भस्व दृढो भव ॥

702 cf. Mvu. III. 387[6+7].
समानभागं कुर्यासि गामे अक्रुष्टवन्दितम् ।
मनोप्रदोषं रक्षासि शान्तो चानुमतो भव ॥

702 Comp　सूय० I 2, 2. for Muni's behaviour,

703 cf. 299 cf. Mvu. III. 387[8+9].
उच्चावचा निश्चरन्ति दावे अग्निशिखा इव ।
नारी मुनिप्रलोभाये तत्र त मा प्रलोभये ॥

704 cf. Mvu. III. 387[10+11].
विरतो मैथुना धर्मा हित्वा कायं परोवरम् ।
अविरुद्धो असारक्तो ये सत्वा त्रसथावराः ॥

704c cf. 362c

705 यथा अहं तथा एते, यथा एते तथा अहं ।
अत्तानं उपमं कत्वा न हनेय्य न घातये ॥ २७ ॥
706 हित्वा इच्छं च लोभं च यत्थ सत्तो पुथुज्जनो ।
चक्खुमा पटिपज्जेय्य तरेय्य नरकं इमं ॥ २८ ॥
707 ऊनूदरो मिताहारो अप्पिच्छस्स अलोलुपो ।
स वे इच्छाय निच्छातो अनिच्छो होति निब्बुतो ॥ २९ ॥
708 स पिण्डचारं चरित्वा वनन्तं अभिहारये ।
उपट्ठितो रुक्खमूलस्मिं आसनूपगतो मुनि ॥ ३० ॥
709 स झानपसुतो धीरो वनन्ते रमितो सिया ।
झायेथ रुक्खमूलस्मिं अत्तानं अभितोसयं ॥ ३१ ॥
710 ततो रत्या विवसने गामन्तं अभिहारये ।
अव्हानं नाभिनन्देय्य अभिहारं च गामतो ॥ ३२ ॥

705a+b cf. 203a+b 705 cf. Mvu. III 387[12-13]

यथात्मनो तथाऽन्येषा यथाऽन्येषां तथात्मनो ।
आत्मान उपमा कृत्वा नैव हिंसे न घातये ॥

705b cf Dhp 129c+d 130c+d. J. 388 Comm III. 292c+d.

706 cf Mvu III 387[14-16].

हित्वामिह अल्पिच्छो पि अनिच्छो भोहि निर्वृतो ।
त्यज इच्छा च लोभ च यत्र सक्ता पृथग्जना ।
पण्डितो प्रतिपज्जेय्य सो तरे नरक इम ।

707a = Thag 982c ऊनुदरो मिताहारो = Mil. 407[1c] = J 255 Comm[1c]. (II 293)

707a+b cf. Mvu. III 388 7 ऊनोदरो मिताहारो अलेच्छो स्यादलोलुप ।
J. 467 8b अप्पिच्छऽस्स अलोलुपो.

also comp Thag 923, V.M chap. I P, 25 (Sinh. ed), Mil. VII.5 23.

चत्तारो पञ्च आलोपे अभुत्वा उदकं पिवे ।
अलं फासु विहाराय पहितत्तस्स भिक्खुनो ॥

708 cf Mvu III. 388 6

सो पिण्डचार चरित्वा वनान्ते अभिरक्षये ।
+8 सो वृक्षमूलोपगतो आसनोपगतो मुनि ।

709b+d cf. Dhp 305c+d. 709c+d cf Mvu. III. 388. 9

ध्यापयति अतो भत्र आत्मानं नार्तितोषये ।

710 cf. Mvu III. 387[17+18].

ततो रात्रिविवासातो ग्राम पिण्डाय ओतरे ।
आह्वयं नाभिनन्देय अभिहार च ग्रामतो ॥

711 न मुनी गाममागम्म कुलेसु सहसा चरे ।
घासेसनं छिन्नकथो न वाच पयुत भणे ॥ ३३ ॥

712 अलत्थं यदिदं साधु नालत्थं कुसलामिति ।
उभयेनेव सो तादि रुक्खऽव उपनिवत्तति ॥ ३४ ॥

713 स पत्तपाणि विचरन्तो अमूगो मूगसम्मतो ।
अप्प दानं न हीळेय्य दातारं नावजानिय ॥ ३५ ॥

714 उच्चावचा हि पटिपदा समणेन पकासिता ।
न पारं दिगुणं यन्ति न इदं एकगुणं मुत ॥ ३६ ॥

715 यस्स च विसता नत्थि छिन्नसोतस्स भिक्खुनो ।
किच्चाकिच्चप्पहीनस्स परिळाहो न विज्जति ॥ ३७ ॥

716 मोनेय्य ते उपञ्ञिस्सं (ति भगवा) खुरधारूपमो भवे ।
जिव्हाय तालुं आहच्च उदरे सयतो सिया ॥ ३८ ॥

---

१ म०–मुनि २ रो०–तादी ३ प०–दुगुण

---

711 cf Mvu III 387 19+388 1
न मुनिग्राममासाद्य कुलेषु सहसा चरे ।
घासैषी न चिछन्नकथो न वाचा प्रेष्युतां भण ॥

711d=A III. 67 7cd. (I 199) cf S N 930b

712 cf Mvu III 388^{4+5}
अद्रासि इति ते साधु नादासि भद्रमस्तु ते ।
उभयेनैव सदृशो कक्षं वं त्रिनिवर्तये ॥

cf उ० II 30 लद्धे पिण्डे अलद्धे वा नाणुताप्पेज्ज संजए ।

713 cf Mvu III 388^{2+3}
सो पात्रपाणी विचरेया अमूगो मूगसम्मतो ॥
तं त दानं न निंदिया दातारं नावजानिया ॥

714 cf =K V I 2 56 (I 89) cf Mvu III 389^{9+5}
न पारं द्विगुणायति नापि चैव गुणायति ।
उच्चावचा प्रतिपदा श्रामण्येन प्रकाशिता ॥

715 cf Nc XIVc (164) cf Mvu III 38 10+11
यस्यात्र सरितं नास्ति छिन्नस्रोतस्य भिक्षोः ।
कृत्याकृत्यप्रहीणस्य परिदाघो न विज्ञति ॥

716 cf Mvu III 388^{14+15}
एवं मौनेयं उपेष्यासि क्षुरधारोपमो भव ।
जिव्हाय तालुमासाद्य तादृशो संयतो भव ॥

717 अलीनचित्तो च सिया न चापि बहु चिन्तये ।
निरामगन्धो असितो ब्रह्मचरियपरायणो ॥ ३९ ॥
718 एकासनस्स सिक्खेथ समणोपासनस्स च ।
एकत्त मोनमक्खात एको चे अभिरमिस्ससि[1] ॥ ४० ॥
719 अथ भासिहि दस दिसा
सुत्वा धीरानं निग्घोस झायीन कामचागिनं[2] ।
ततो हिरिं च सद्ध च भिय्यो कुब्बेथ मामको ॥ ४१ ॥
720 त नदीहि विजानाथ सोब्भेसु पदरेसु च ।
सणन्ता यन्ति कुस्सोब्भा तुण्ही याति महोदधि ।
721 यदूनक त सणति य पूर सन्तमेव त ।
अड्ढकुम्भूपमो बालो रहदो पूरोऽव पण्डितो ॥ ४३ ॥
722 य समणो बहु भासति उपेत अत्थसहित ।
जान सो धम्म देसेति जान सो बहु भासति ॥ ४४ ॥
723 यो च जान यतत्तो[3] जान न बहु भासति ।
स मुनि मोनमरहति स मुनि मोनमज्झगा ति[4] ।
नालकसुत्त निट्ठित[5] ।

१ मु०–अभिरमिस्ससि २ रो०–कामचागीन ३ सी०– सयतत्तो ४ म०–मुन
५ स०–Adds भगवाऽति ।

717c+d Mvu 16 निरामगन्धो असितो ब्रह्मचर्यपरायणो ।
of सूय० I 1 1 3 Comm, सत्वामगन्धं परिण्णाय णिरामगंधो परिव्वए ।
718 of ibid 17 एकासनस्य शिक्षासि श्रमणोपासनस्य च ।
+12a एव लभन आख्यात । +13a एको न अभिरमिष्यति ।
719 ibid 13b एव गमिष्यासि दिशो दश
+18 श्रुत्वा अत्युदह ध्यानं ध्यायीनां कामचागीनां ।
+389 1 ततो हिरि च श्रद्धां च भूयो शिक्षेय मामको ।
721=Mil 414[3]=Mvu III 389 6+7
यं ऊनकं तं स्वनति य पूर शान्तमेव तं ।
ऊनकुंभोपमो बालो न्हदपूरो व पण्डित ॥
722a+b+d of ibid 8 यो मुनी बहु भाषति उपेतं अर्थसहितम् ।
+9b जानं नो बहुभाषति ।
723 of Mvu यो च धीरो मितभाणी जानन्तो न बहु भाषति ।
10+11 स मुनी मौनमरहति स मुनी मौनमध्यगात् ।
723 See Rhys Davids, Buddhism P 140

38.

[१२. द्वयतानुपस्सनासुत्तं.]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातुपासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे पण्णरसे पुण्णाय पुण्णमाय रत्तिया भिक्खुसंघपरिवुतो अब्भोकासे निसिन्नो होति । अथ खो भगवा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसंघं अनुविलोकेत्वा भिक्खू आमन्तेसि—ये ते भिक्खवे कुसला धम्मा अरिया निय्यानिका सम्बोधगामिनो तेसं वो भिक्खवे कुसलानं धम्मानं अरियानं निय्यानिकानं सम्बोधगामीनं का उपनिसा सवनायाति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, ते एवं अस्सु वचनीया—यावदेव द्वयतानं धम्मानं यथाभूतं ञाणायाऽति । किं च द्वयतं वदेथ—इदं दुक्खं अयं दुक्खसमुदयोऽति अयं एकानुपस्सना, अयं दुक्खनिरोधो अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाऽति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो खो-भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो द्विन्नं फलानं अञ्ञतरं फलं पाटिकंखं—दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे अनागामिताऽति । इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

724 ये दुक्खं नप्पजानन्ति अथो दुक्खस्स संभवं ।
यत्थ च सब्बसो दुक्खं असेसं उपरुज्झति ।
तं च मग्गं न जानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥ १ ॥

725 चेतोविमुत्तिहीना ते अथो पञ्ञाविमुत्तिया ।
अभब्बा ते अन्तकिरियाय ते वे जातिजरूपगा ॥ २ ॥

726 ये[1] च दुक्खं पजानन्ति अथो दुक्खस्स संभवं ।
यत्थ च सब्बसो दुक्खं असेसं उपरुज्झति ।
तं च मग्गं पजानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥ ३ ॥

---

१ म॰-726-727 Omitted.

724-727=S. LVI. 22 4-6 (V. 433)=It. 103-4.

727 चेतोविमुत्तिसंपन्ना अथो पञ्ञाविमुत्तिया ।
भब्बा ते अन्तकिरियाय न ते जातिजरूपगाऽति ॥ ४ ॥

सिया अञ्ञेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया। कथं च सिया। यं किंचि दुक्खं सम्भोति, सब्बं उपधिपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, उपधीनं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा...पे०...अथापर एतदवोच सत्था—

728 उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकस्मि अनेकरूपा ।
यो वे अविद्वा उपधिं करोति । पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।
तस्मा पजानं उपधिं न कयिरा । दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सीति ॥ ५ ॥

सिया अञ्ञेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया, कथं च सिया। यं किंचि दुक्खं सम्भोति, सब्बं अविज्जापच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

729 जातिमरणसंसारं ये वजन्ति पुनप्पुनं ।
इत्थभावऽञ्ञथाभावं अविज्जा येव सा गति ॥ ६ ॥
730 अविज्जा हय महामोहो येनिदं संसितं चिरं ।
विज्जागता च ये सत्ता नागच्छन्ति पुनब्भवंऽति ॥ ७ ॥

सिया अञ्ञेन पि...पे०...कथं च सिया। यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं सङ्खारपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, सङ्खारानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

१ म०—उपधि.

728=1050c+d+1051=Nc V8c+d=10c+d, (56 58)+11=12 (58 ff)
728c-e=Thag 152a-c 728e=1104a

731 यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं संखारपच्चया ।
संखारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ ८ ॥

732 एतं आदीनवं ञत्वा दुक्खं संखारपच्चया ।
सब्बसंखारसमथा सञ्ञाय उपरोधना ।
एवं दुक्खक्खयो होति एतं ञत्वा यथातथं ॥ ९ ॥

733 सम्मद्दसा वेदगुनो सम्मदञ्ञाय पण्डिता ।
अभिभुय्य मारसंयोगं नागच्छन्ति पुनब्भवं¹ति ॥ १० ॥

सिया अञ्ञेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं विञ्ञाणपच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, विञ्ञाणस्स त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतदवोच सत्था—

734 यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं विञ्ञाणपच्चया ।
विञ्ञाणस्स निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ ११ ॥

735 एतं आदीनवं ञत्वा दुक्खं विञ्ञाणपच्चया ।
विञ्ञाणूपसमा भिक्खु निच्छातो परिनिब्बुतोऽति ॥ १२ ॥

सिया अञ्ञेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं फस्सपच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, फस्सस्स त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

736 तेसं फस्सपरेतानं भवसोतानुसारिनं ।
कुम्मग्गपटिपन्नानं आरा संयोजनक्खयो ॥ १३ ॥

737 ये च फस्सं परिञ्ञाय अञ्ञाय उपसमे रता ।
ते वे फस्साभिसमया निच्छाता परिनिब्बुताऽति ॥ १४ ॥

---

१ म०—न गच्छन्ति.

731+732a+b cf. 734+735a+b, cf. 744+745a+b cf. 747+748a+b, cf. 750+751a+b 733c+d cf. 743 735c+d cf. 739c+d
736c cf. Thig 245c कुम्मग्गं पटिपन्नो म्हि । J 431? कुम्मग्गे पटिपन्नोऽम्हि ।

सिया अञ्ञेन पि...कथं च सिया । य किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं वेदनापच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना । वेदनानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

738 सुखं वा यदि वा दुक्खं अदुक्खमसुखं सॅह ।
अज्झत्तं च बहिद्धा च यं किञ्चि अत्थि वेदितं ॥ १५ ॥
739 एतं दुक्खंऽति ञत्वान मोसधम्मं पलोकिनं ।
फुस्स फुस्स वयं पस्सं एव तत्थ विरज्जति ।
वेदनानं खया भिक्खु निच्छातो परिनिब्बुतोऽति ॥ १६ ॥

सिया अञ्ञेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं तण्हापच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, तण्हाय त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

740 तण्हादुतियो पुरिसो दीघमद्धान संसरं ।
इत्थभावञ्ञथाभावं संसारं नातिवत्तति ॥ १७ ॥
741 एतं आदीनवं ञत्वा तण्हा दुक्खस्स सम्भवं ।
वीततण्हो अनादानो सतो भिक्खु परिब्बजेऽति ॥ १८ ॥

सिया अञ्ञेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं संभोति सब्बं *उपादानपच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, उपादानानं त्वेव असेसविरागनिरोधा* नत्थि दुक्खस्स संभवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

742 उपादानपच्चया भवो भूतो दुक्खं निगच्छति ।
जातस्स मरण होति एसो दुक्खस्स सम्भवो ॥ १९ ॥

---

१ रो०–सहा

738+739^{a-d}=S XXXVI 2 4^{1+7}. (IV 205)
739^{e+f}=S XXXVI 1 4^{c+d} (IV. 204)=It 52^{33+d}
740—741=A IV. 9 (II 10)=It 15=It 105=Nm. XVI^{6+7} (433)
=Nc XVII^{32+33} (215)=Nc XVIII $^{3+4}$ (236)
740^{c+d}=752^{c+d} 741=J 493^{13}. 741^{a+d}=Thag *154^{a+d} cf 1039^{d}
cf Udv XXV^{13} सर्वतृष्णां विप्रहाय सर्वसंयोजनक्षयात् ।
सर्वोपधिं परिज्ञाय नागच्छन्ति पुनर्भवम् ॥
742^{b+c} cf Thig 191^{a+d} *जातस्स मरणं होति जातो दुक्खं निगच्छति ।*
742^{c} cf. Mvu. III 439 11^{a}. जातस्यामरणं नास्ति.

743 तस्मा उपादानक्खया सम्मदञ्ञाय पण्डिता ।
जातिक्खयं अभिञ्ञाय नागच्छन्ति पुनब्भवं ऽति ॥ २० ॥

सिया अञ्ञेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आरम्भपच्चया ऽति अयं एकानुपस्सना, आरम्भानं येव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स संभवो ऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

744 यं किञ्चि दुक्खं संभोति सब्बं आरम्भपच्चया ।
आरम्भानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २१ ॥

745 एतं आदीनवं ञत्वा दुक्खं आरम्भपच्चया ।
सब्बारम्भं पटिनिस्सज्ज अनारम्भे विमुत्तिनो ॥ २२ ॥

746 उच्छिन्नभवतण्हस्स सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
विक्खिणो जातिसंसारो नत्थि तस्स पुनब्भवो ऽति ॥ २३ ॥

सिया अञ्ञेन पि...पे०... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं आहारपच्चया ऽति अयं एकानुपस्सना, आहारानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतदवोच सत्था—

747 यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आहारपच्चया ।
आहारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २४ ॥

748 एतं आदीनवं ञत्वा दुक्खं आहारपच्चया ।
सब्बाहारं परिञ्ञाय सब्बाहारमनिस्सितो ॥ २५ ॥

749 आरोग्यं सम्मदञ्ञाय आसवानं परिक्खया ।
संखाय सेवी धम्मट्ठो संखं न उपेति वेदगु ऽति ॥ २६ ॥

743^{c-d} = It 93^{7b-d} = It 93^{7b-d}, 95^{4b-d}, 104^{3b-d}.

743^{c} cf. Āyārang. जाइमरणं परिन्नाय ।

746 = Ud. IV. 9^{1} cf It. 94. सन्तसंगपहीनस्स नेत्तिच्छिन्नस्स भिक्खुनो ।
विक्खीणो जातिसंसारो नत्थि तस्स पुनब्भवो ॥

749^{d} cf S. XXXVI. 3. 6^{5}. (IV. 206.)

749^{c+d} = It. 63^{3c+d}. संखाय सेवी धम्मट्ठो संखं नोपेति वेदगू ।

सिया अञ्ञेन पि...पे०...कथं च सिया। यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं इञ्जितपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, इञ्जितानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा......अथापरं एतदवोच सत्था--

750 यं किंचि दुक्खं सम्भोति सब्बं इञ्जितपच्चया।
इञ्जितानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो॥ २७॥

751 एतं आदीनवं ञत्वा दुक्खं इञ्जितपच्चया।
तस्मा एजं वोसज्ज संखारे उपरुन्धिय।
अनेजो अनुपादानो सतो भिक्खु परिब्बजेऽति॥ २८॥

सिया अञ्ञेन पि...पे०... कथं च सिया। निस्सितस्स चलितं होति अयं एकानुपस्सना, अनिस्सितो न चलति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा... अथापरं एतदवोच सत्था--

752 अनिस्सितो न चलति निस्सितो च उपादियं।
इत्थभावञ्ञथाभावं संसारं नातिवत्तति॥ २९॥

753 एतं आदीनवं ञत्वा निस्सयेसु महब्भयं।
अनिस्सितो अनुपादानो सतो भिक्खु परिब्बजेऽति॥ ३०॥

सिया अञ्ञेन पि...पे०... कथं च सिया। रूपेहि भिक्खवे आरुप्पा सन्ततराऽति अयं एकानुपस्सना, आरुप्पेहि निरोधो सन्ततरोऽति अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था--

754 ये च रूपूपगा सत्ता ये च आरुप्पवासिनो[1]।
निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं॥ ३१॥

---

१ म०--आरुप्पट्ठायिनो.

754--755 cf. It. 73[1+2].

ये च रूपूपगा सत्ता ये च आरुप्पट्ठायिनो।
निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं॥
ये च रूपे परिञ्ञाय अरूपेसु (v.l. आरुप्पेसु, v.l. ये च रूपेसु) असण्ठिता।
निरोधे ये विमुच्चन्ति ते जना मच्चुहायिनो॥

755 ये च रूपे परिञ्ञाय अरूपेसु सुसण्ठिता[1] ।
निरोधे ये विमुच्चन्ति ते जना मच्चुहायिनोऽति ॥ ३२ ॥

सिया अञ्ञेन पि...पे०...कथं च सिया। यं भिक्खवे सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय इदं सच्चंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं मुसाऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठं—अयं एकानुपस्सना; यं भिक्खवे सदेवकस्स—पे०—सदेवमनुस्साय इदं मुसाऽति उपनिज्झायितं तदमरियानं एतं सच्चंऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठं—अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

756 अनत्तनि अत्तमानं पस्स लोकं सदेवकं ।
निविट्ठं नामरूपस्मिं इदं सच्चंऽति मञ्ञति ॥ ३३ ॥

757 *येन येन हि मञ्ञन्ति ततो तं होति अञ्ञथा ।*
तं हि तस्स मुसा होति मोसधम्मं हि इत्तरं ॥ ३४ ॥

758 अमोसधम्मं निब्बाणं तदरिया सच्चतो विदू ।
ते वे सच्चाभिसमया निच्छाता परिनिब्बुताऽति ॥ ३५ ॥

सिया अञ्ञेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियातिऽस्सु वचनीया। कथं च सिया। यं भिक्खवे सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं सुखंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं दुक्खंऽति *यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठं*—अयं एकानुपस्सना, यं भिक्खवे सदेवकस्स...पे०... सदेवमनुस्साय इदं दुक्खंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं सुखंऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठं—अयं दुतियानुपस्सना। एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो खो भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो द्विन्नं फलानं अञ्ञतरं फलं पाटिकंखं-दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे अनागामिताऽति। इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

759 रूपा सद्दा रसा गन्धा फस्सा धम्मा च केवला ।
इट्ठा कन्ता मनापा च यावतत्थीति वुच्चति ॥ ३६ ॥

---

१ म०-असण्ठिता.

---

755 cf It 51[1] रूपधातुपरिञ्ञाय अरूपेसु असंठिता। 755b-d=It 41b-d
निरोधे ये विमुच्चन्ति ते जना मच्चुहायिनो ॥
757a+b=588a+b
759=S XXXV 136 4 760=S XXXV 136[2].

760 सदेवकस्स लोकस्स एते वो सुखसम्मता ।
यत्थ चेते निरुज्झन्ति त नेस दुक्खसम्मतं ॥ ३७ ॥
761 सुखऽति दिट्ठमरियेहि सक्कायस्सुपरोधन ।
पच्चनीक इद होति सब्बलोकेन पस्सत ॥ ३८ ॥
762 य परे सुखतो आहु तदरिया आहु दुक्खतो ।
य परे दुक्खतो आहु तदरिया सुखतो विदू
पस्स धम्म दुराजान सम्पमूळ्हेत्थ अविद्दसू ॥ ३९ ॥
763 निवुतान तमो होति अन्धकारो अपस्सत ।
सत च विवट होति आलोको पस्सत इव ।
सन्तिके न विजानन्ति मगा धम्मस्सऽकोविदा ॥ ४० ॥
764 भवरागपरेतेहि भवसोतानुसारिहि ।
मारधेय्यानुपन्नेहि[1] नाय धम्मो सुसम्बुधो[2] ॥ ४१ ॥
765 को नु अञ्ञत्रमरियेहि पद सम्बुद्धुमरहति ।
य पद सम्मदञ्ञाय परिनिब्बान्ति अनासवाऽति ॥ ४२ ॥

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभिनन्दु । इमस्मि खो पन वेय्याकरणस्मि भञ्ञमाने सट्ठिमत्तान भिक्खून अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चिसूति ।

द्वयतानुपस्सनासुत्त निट्ठित ।

तस्सुद्दान—

सच्च उपधि अविज्ज च सखारो[3] विञ्ञाणपञ्चम । फस्सवेदनिया तण्हा उपादानारम्भो[4] आहारा । इञ्जितं[5] फन्दित रूप सच्चदुक्खेन सोळसाति ॥

महावग्गो ततियो ।

तस्सुद्दान—

पब्बज्ज[6] च पधानं[7] । सुभ[8] .सुन्दरि (तथा) । माघसुत्त च सेलो सल्ल पवुच्चति[9] ।
वासेट्ठो चापि कोकालि नालको द्वयतानुपस्सना । द्वादसेतानि[11] सुत्तानि महावग्गोति वुच्चतीति ।

---

१ म०—मारधेय्यानुपन्नेभि २ म०—सुसम्बुद्धो ३ म०—सखारे विञ्ञाण पञ्चम ४ म०—°रम्भ ५ म०—इञ्जित ६ म०—पब्बज्जा ७ म०—पधाना ८ सी०—सुभासितं च सुन्दरि म०—सुभा सुन्दरिका तथा ९ म०—च वुच्चति. १० सी०—omits को ११ म०—द्वादस तानि

761–765 = S XXXV 136 4[3-8]
765[d] = Dhp 126[d] = Thag 672[d] cf Mvu II 66 6[b] निर्वायन्ति अनाश्रवा ।

[४. अट्ठकवग्गो. *]

39.

(१. कामसुत्त †)

766 काम कामयमानस्स तस्स चेत समिज्झति ।
अद्धा पीतिमनो होति लद्धा मच्चो यदिच्छति ॥ १

767 तस्स चे कामयमानस्स छन्दजातस्स जन्तुनो ।
ते कामा परिहायन्ति सल्लविद्धोऽव रुप्पति ॥ २ ॥

768 यो कामे परिवज्जेति सप्पस्सेव पदा सिरो ।
सो इमं विसत्तिकं लोके सतो समतिवत्तति ॥ ३ ॥

769 खेत्त वत्थु हिरञ्ञ वा गवास्सं दासपोरिसं ।
थियो बन्धु पुथू कामे यो नरो अनुगिज्झति ॥ ४ ॥

---

१ रो०,नि० —कामयानस्स २ म०, नि०—सोऽमं ३ म०—गवस्स. ४ म०—दासपरिस ५ म०—सिरो

---

*The whole of this अट्ठकवग्ग resembles Chinese Arthapada Nanjio No 674 [Anesaki, a a O 12]

†=अर्थपद १ and also in Yogacharya Nanjio No 1170

766–771=Netti Nm I 1–20 766–68 also Netti 69

766a+b=J 467[2a+b] V M XVII Chap P 452 J 467

767cf न्यायानुसार Nanjio 1263 also 1265

cf Mbh XIII 93[47] (Cal 4443)

काम कामयमानस्य यदा काम समृद्धते ।

अद्धा cf Mbh 4443c अथ, Netti सद्धा

767 Netti, 6 69 V M XVII all have कामयानस्स ।

768 cf. Thag 457 यो पेता परिवज्जेति सिरो ।

769a+b cf J 480[c+d] 769b J 467[4b] 769d cf A V 174 5 cf.J 367 .

770 अबला नं बलीयन्ति मद्दन्ते नं परिस्सया ।
ततो नं दुक्खमन्वेति नावं भिन्नमिवोदकं ॥ ५ ॥
771 तस्मा जन्तु सदा सतो कामानि परिवज्जये ।
ते पहाय तरे ओघं नावं सित्वा पारगू ॥ ६ ॥

कामसुत्तं निट्ठितं

40.

(२. गुहट्ठकसुत्तं.*)

772 सत्तो गुहायं बहुनाभिछन्नो । तिट्ठं नरो मोहनस्मिं पगाळ्हो
दूरे विवेका हि तथाविधो सो । कामा हि लोके न हि सुप्पहाया ॥ १ ॥
773 इच्छानिदाना भवसातबद्धा । ते दुप्पमुञ्चा न हि अञ्ञमोक्खा ।
पच्छा पुरे वाऽपि अपेक्खमाना । इमेऽव कामे पुरिमेऽव जप्पं ॥ २ ॥
774 कामेसु गिद्धा पसुता पमूळ्हा । अवदानिया ते विसमे निविट्ठा ।
दुक्खूपनीता परिदेवयन्ति । किं सु भविस्साम इतो चुतासे ॥ ३ ॥
775 तस्मा हि सिक्खेथ इधेव जन्तु । यं किञ्चि जञ्ञा विसमंऽति लोके ।
न तस्स हेतु विसमं चरेय्य । अप्पं हिदं जीवितमाहु धीरा ॥ ४ ॥
776 पस्सामि लोके परिफन्दमानं । पजं इमं तण्हगतं भवेसु ।
हीना नरा मच्चुमुखे लपन्ति । अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥ ५ ॥
777 ममायिते पस्सथ फन्दमाने । मच्छेऽव अप्पोदके खीणसोते ।
एतंऽपि दिस्वा अममो चरेय्य । भवेसु आसत्तिमकुब्बमानो ॥ ६ ॥

---

१ रो० –अबलाऽव. २ म०– सिञ्चित्वा, म०, नि०–सित्वाऽव, ३ म०–°छन्दो. ४ सी०–अपेस.° ५ म०–पजप्पं, omitting व ६ म०–अप.° ७ म०–°वत्था, °वित्था. ८ सी०–हि त, म०–हेत. ९ सी०–तण्हगतं. १०सी०, म०–°सो. ११ म०दिस्वान.

770c Dhp. 1. 2=Netti 129[3c]=Udv. XXXI[23c]. ततसे दु खमन्वेति ।
*= अर्थपद २. 771 cf Dhp. 360
775c=J. 527[6c]. 775d M.82[19c], Thag. 782c (हि नं) cf. S. N. 804.
776d=901d.
777a+b cf. 936a+b. फन्दमानं पजं दिस्वा मच्छे अप्पोदके यथा 777b. cf. Thag. 362d. Dhp. XV. 49d. J. 538[101c], Dutr. cvo. 6c. अपोदके व मत्सान Mbh. XII 175[12a]. (Cal. 65[33c].) 277[11c]. गाधोदके मत्स्य इव.

778 उभोसु अन्तेसु विनेय्य छन्द । फस्स परिञ्ञाय[1] अनानुगिद्धो ।
यदत्तगरही तदकुब्बमानो । न लिप्पती[2] दिट्ठसुतेसु धीरो ॥ ७ ॥

779 सञ्ञ परिञ्ञा वितरेय्य ओघ । परिग्गहेसु मुनि नोपलित्तो ।
अब्बूळ्हसल्लो चरमप्पमत्तो । नासिंसती[3] लोकमिम पर च ॥ ८ ॥

गुहट्ठकसुत्त निट्ठित ।

41.

[३ दुट्ठट्ठकसुत्त *]

780 वदन्ति वे[4] दुट्ठमनापि एके[5]। अथोऽपि[6] वे[7] सच्चमना वदन्ति ।
वाद च जात मुनि नो उपेति । तस्मा मुनि नत्थि खिलो कुहिञ्चि ॥ १ ॥

781 सक हि दिट्ठि कथमच्चयेय्य । छन्दानुनीतो[8] रुचिया निविट्ठो ।
सय समत्तानि पकुब्बमानो । यथा हि जानेय्य तथा वदेय्य ॥ २ ॥

782 यो अत्तनो सीलवतानि जन्तु । अनानुपुट्ठो[9] च[10] परेसं[11] पावा[12] ।
अनरियधम्म कुसला तमाहु । यो आतुमान सयमेव पावा ॥ ३ ॥

783 सन्तो च भिक्खु अभिनिब्बुतत्तो । इतिऽहऽति सीलेसु अकत्थमानो ।
तमरियधम्म कुसला वदन्ति । यस्सुस्सदा नत्थि कुहिञ्चि लोके ॥ ४ ॥

---

१ म०–परिञ्ञा २ सी०–लिम्पति ३ सी०, म०–°ति ४ म०–चे ५ सी०–एते ६ नि०–अञ्ञेऽपि. ७ सी०–चे ८ म०–छन्दानतीतो ९ म०–°फुट्ठो १० म०–Omit ११ म०–परस्स १२ म०–पाव

---

* = अथपद ३

778 cf 913 778d cf 250d

779d = S II 3 6 10cd (I 62) = A IV 45 4cd (II 49) = IV 46cd (II 50) = V M VII (P 153 Sinh ed) Smp I 54cd

780a-c cf 832 783d = M V I 2 3e (WZKM XXIV)

784 पकप्पितो सङ्खता यस्स धम्मा । पुरक्खता सन्ति अवीवदाता ।
यदत्तनि पस्सति आनिसंसं । तं निस्सितो कुप्प पटिच्च सन्तिं ॥ ५ ॥
785 दिट्ठीनिवेसा न हि स्वातिवत्ता । धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
तस्मा नरो तेसु निवेसनेसु । निरस्सति आदियतिच धम्मं ॥ ६ ॥
786 धोनस्स हि[10] नत्थि कुहिञ्चि लोके । पकप्पिता दिट्ठि भवाभवेसु ।
मायञ्च मानञ्च पहाय धोनो । स केन गच्छेय्य अनूपयो सो ॥ ७ ॥
787 उपयो हि धम्मेसु उपेति वादं । अनूपयं केन कथं वदेय्य ।
अत्तं निरत्तं न हि तस्स अत्थि । अधोसि सो दिट्ठिमिधेव सब्बं ॥ ८ ॥

दुट्ठट्ठकसुत्तं निट्ठितं ।

42

(४ सुद्धट्ठकसुत्तं.)*

788 पस्सामि सुद्धं परमं अरोगं । दिट्ठेन संसुद्धि नरस्स होति ।
एताभिजानं परमन्ति ञत्वा । सुद्धानुपस्सीऽति[15] पच्चेति ञाणं ॥ १ ॥
789 दिट्ठेन चे सुद्धि नरस्स होति । ञाणेन वा सो पजहाति दुक्खं ।
अञ्ञेन सो सुज्झति सोपधीको । दिट्ठी[16] हि नं पाव तथा वदानं ॥२॥
790 न ब्राह्मणो अञ्ञतो सुद्धिमाह । दिट्ठे सुते सीलवते मुते वा ।
पुञ्ञे च पापे च अनूपलित्तो । अत्तञ्जहो न यिध पकुब्बमानो ॥ ३ ॥
791 पुरिमं पहाय अपरं सितासे । एजानुगा ते[22] न तरन्ति सङ्गं ।
ते उग्गहायन्ति निरस्सजन्ति । कपीव साखं पमुञ्चं गहायं ॥ ४ ॥

---

१ म०–°वी २ म०–पुरे° ३ म०–सन्तिमवी° ४ रो०–°ना ५ म०–कुप्प पटिच्च सन्ति ६ म०–दिट्ठि° ७ म०–निगच्छय्य ८ म०, नि०–निदस्सति ९ म०–°ती च. १० रो०–ही ११ सी० म०–अनुपयो अनुपय १२ म०, Fsb–सब्ब. १३ सी०–दिट्ठेन १४ म०, नि०–एताभि° १५ म०–Omits. १६ म०–दिट्ठि १७ सी०–सीलब्बते. १८ सी०, म० -अनु° १९ सी०–अत्तजहो २० म, Fsb–न इध २१ म० सिताय २२ म०–न त २३ म०–निरस्सजन्ति, निस्सज्जन्ति २४ सी०–पमुञ्च, म०–पमुञ्च २५ सी०–गहाय

---

* = अथपद ४

784^{c} = 797^{a} 785^{b} = 837^{b} = 907^{b} cf 801^{d}
786^{b} cf 910^{b} 788^{b} cf 789^{a} 789^{d} cf 831 d, 889^{d}
790^{b} = 797^{b}, 887^{a} 790^{c} cf 686 793^{a+b} = 914^{a+b}

702 सयं समादाय वतानि जन्तु । उच्चावचं गच्छति सञ्ञसत्तो ।
विद्वा च वेदेहि समेच्च धम्मं । न उच्चावचं गच्छति भूरिपञ्ञो ॥ ५ ॥
703 स सब्बधम्मेसु विसेनिभूतो । यं किञ्चि दिट्ठं व सुतं मुतं वा ।
तमेवदस्सिं विवटं चरन्तं । केनीध लोकस्मिं विकप्पयेय्य ॥ ६ ॥
704 न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति । अच्चन्तसुद्धी ति न ते वदन्ति ।
आदानगन्थं गथितं विसज्ज । आसं न कुब्बन्ति कुहिञ्चि लोके ॥ ७ ॥
705 सीमातिगो ब्राह्मणो तस्स नत्थि । ञत्वा व दिस्वा व समुग्गहीतं ।
न रागरागी न विरागरत्तो । तस्सीध नत्थि परमुग्गहीतं ॥ ८ ॥

सुद्धट्ठकसुत्तं निट्ठितं ।

43.

[५. परमट्ठकसुत्तं. *]

706 परमं ति दिट्ठीसु परिब्बसानो । यदुत्तरिं कुरुते जन्तु लोके ।
हीना ति अञ्ञे ततो सब्बमाह । तस्मा विवादानि अवीतिवत्तो ॥ १ ॥
707 यदत्तनी पस्सति आनिसंसं । दिट्ठे सुते सीलवते मुते वा ।
तदेव सो तत्थ समुग्गहाय । निहीनतो पस्सति सब्बमञ्ञं ॥ २ ॥
708 तं वापि गन्थं कुसला वदन्ति । यं निस्सितो पस्सति हीनमञ्ञं ।
तस्मा हि दिट्ठं व सुतं मुतं वा । सीलब्बतं भिक्खु न निस्सयेय्य ॥ ३ ॥

---

१ सी०-पञ्ञ,° म०-सञ्ञतत्तो, अञ्ञतत्तो. २ सी०- सब्बेसु धम्मेसु, Omitting स. ३ म०-वा. ४ म०, Fsb-°स्मि ५ म०-पुरक्ख°- ६ म०-° सुद्धि. ७ सी०, म०-च. ८ सी०, म०-रि गगन्तो ९ म०-नत्थ पिध. १० रो०-नत्थी ११ सी०, म०-दिट्ठिसु. १२ म०-उत्तरि १३ सी०, म०-°नि. १४ सी०-सब्बमञ्ञे (cf. 787[d], 796[c]) १५ सी०-दभिनिस्सितो.

703[b] = A. IV. 24[1a]. (II. 25.) S. IX. 10 5- (I. 203).
703[b+d] cf. 802[a-d] + 803[a].
* = अट्ठ०८५.
702[d] cf. 907[c]. 797[b] see 79?[c]. 797[d] cf. 798[c].

799 दिट्ठिंऽपि लोकस्मिं[1] न कप्पयेय्य । ञाणेन वा सीलवतेन वाऽपि ।
समोऽति अत्तानमनूपनेय्य । हीनो न मञ्ञेथ विसेसि[2] वाऽपि ॥ ४ ॥
800 अत्तं पहाय अनुपादियानो । ञाणेऽपि सो निस्सयं नो करोति ।
स वे वियत्तेसु[3] न वग्गसारी । दिट्ठिंऽपि सो न पच्चेति किञ्चि[4] ॥ ५ ॥
801 यस्सूभयन्ते[5] पणिधीऽध नत्थि । भवाभवाय इध वा हुरं वा ।
निवेसना तस्सं[6] न सन्ति केचि । धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीता[7] ॥ ६ ॥
802 तस्सीध[8] दिट्ठे वे[9] सुते मुते वा । पकप्पिता नत्थि अणूंऽपि[10] सञ्ञा ।
तं ब्राह्मणं दिट्ठिमनादियानं[11] । केनीध[12] लोकस्मिं[13] विकप्पयेय्य ॥ ७ ॥
803 न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति[14] । धम्माऽपि तेसं[15] न पटिच्छितासे[16] ।
न ब्राह्मणो सीलवतेन नेय्यो । पारं गतो न पच्चेति तादि ॥ ८ ॥

परमट्ठकसुत्तं निट्ठितं ।

44

[६. जरासुत्तं. *]

804 अप्पं वत जीवितं इदं । ओरं वस्ससताऽपि मिय्यति ।
यो[17] चेऽपि[18] अतिच्च जीवति । अथ खो सो जरसाऽपि मिय्यति ॥ १ ॥
805 सोचन्ति जना ममायिते । न हि सन्ति निच्चा[19] परिग्गहा ।
विनाभावसन्तमेविदं । इति दिस्वा नागारमावसे ॥ २ ॥

---

१ म०–लोकस्मि. २ सी०, प०–विसेसवाऽपि, म०–विसेसि वाऽपि. ३ सु०–विपुत्तेसु, म०– द्वियत्तेसु, (दियत्तेसु, दियत्थेसु. ४ सु०–कंचि (but cf. 917ᵃ, 1023ᵃ). ५ सी०–यस्सुभन्ते. ६ म०–यस्स. ७ म०–°हीतं. ८ म०–तस्स पिध. ९ म०–वा. १० म०–अणु. ११ सी०–ब्राह्मणा दिट्ठिमनादियाना. १२ सी०–कोनीध. १३ म०, Fsb,–°स्मि. १४ म०–पुरक्ख.° १५ म०–Omits. १६ सी०, Fsb – पनिच्छितासे. १७ म०– न सो, सो. १८ सी०–मे. १९ So नि०, म०–न हिसन्ति निचा, Fsb. न हि सन्तानिचा.

---

799 cf 842, 918 800ᵈ cf 840ᶠ. 801ᵇ cf. 496ᵇ. 801ᵈ cf. 785ᵇ.
802ᵃ⁺ᵈ + 803ᵃ. cf. 793ᵇ⁺ᵈ + 794ᵃ.

* = अर्थपद ६.

804 = Dhp. A. 498³. cf. S. N. 775ᵈ, also in Chinese Dharmapada Nanjio No. 1365.

806 मरणेनऽपि नं पहीयति । यं पुरिसो ममं यिदंऽति मञ्ञति ।
एवंऽपि विदित्वा पण्डितो । न ममत्ताय नमेथ मामको ॥ ३ ॥

807 सुपिनेन यथाऽपि संगतं । पटिबुद्धो पुरिसो न पस्सति ।
एवंऽपि पियायितं जनं । पेतं कालकतं न पस्सति ॥ ४ ॥

808 दिट्ठाऽपि सुताऽपि ते जना । येसं नाममिदं पवुच्चति ।
नाममेवावसिस्सति । अक्खेय्यं पेतस्स जन्तुनो ॥ ५ ॥

809 सोकपरिदेवमच्छरं । न जहन्ति गिद्धा ममायिते ।
तस्मा मुनयो परिग्गहं । हित्वा अचरिंसु खेमदस्सिनो ॥ ६ ॥

810 पतिलीनचरस्स भिक्खुनो । भजमानस्स विवित्तमासनं ।
सामग्गियमाहु तस्स तं । यो[11] अत्तानं भवने न दस्सये ॥ ७ ॥

811 सब्बत्थ मुनि अनिस्सितो । न पियं कुब्बति नोऽपि अप्पियं ।
तस्मिं परिदेवमच्छरं । पण्णे वारि यथा न लिम्पति ॥ ८ ॥

812 उदबिन्दु यथाऽपि पोक्खरे । पदुमे वारि यथा न लिम्पति ।
एवं मुनि नोपलिम्पति । यदिदं दिट्ठसुतं मुतेसु वा ॥ ९ ॥

---

१ सी०, म०-पहिय्यति, २ म०-ममय, ममाये, मय. ३ म०, नि०-एतं. ४ म०, Fsb. पमत्ताय. ५ म०-नमेथ. ६ म०-भंगतं. ७ सी०-जरायितं. ८ म०-नामं येवा,° एवावस्सयाति, एवतावतिस्सति. ९ म०-एतस्स. १० म०-अचरिंसु, अचरियसु, अचरियिंसु. ११ म०-पटि.° १२ म०-विवित्त-मानसं, सी० चित्तमानस, नि०-विवित्तमासनं. १३ म०-सो. १४ Fsb-मुनी. १५ म०, नि०-लिपति १६ म०-दिट्ठं.

---

807 also in the *Mahāvibhāshā*, *Nanjio No.* 1263+1264 (Anesaki a. a O)

810= Comp. V. M.XXI. Sinh. Ed. P 523 पतिलीनचरस्स भिक्खुनो भजमानस्स विवित्तमानस, also *comp.* उक्खीयतरस्स तादिणो भयमानस्स विविक्कभासण &c (म्प० I. 2-2-17.)

811^{a} Thag 66^{b}. 811^{d}, 812^{a+b}. cf.547^{d}.

812^{a} cf. Thag 665^{b} *Dhp* 336^{d}=Thag. 401^{d}. It. 83^{33},

812^{a+b} cf. Thag 1180^{c+d}.   812 see 845 cf. A VI, 43, 2^{11+12}, (III. 347.)

812^{b} cf. cf. 71, 213, 547^{a+b}, 845. 812^{d}=813^{b}.

813 धोनो न हि तेन मञ्ञति। यदिदं दिट्ठसुतं मुतेसु वा।
न अञ्ञेन विसुद्धिमिच्छति। न हि सो रज्जति नो विरज्जति ॥ १० ॥

जरासुत्तं निट्ठितं।

45

(७ तिस्समेत्तेय्यसुत्तं *)

814 मेथुनमनुयुत्तस्स (इच्चायस्मा तिस्सो मेत्तेय्यो)विघातं ब्रूहि मारिस।
सुत्वान तव सासनं विवेके सिक्खिस्सामसे ॥ १ ॥

815 मेथुनमनुयुत्तस्स (मेत्तेय्याति भगवा) मुस्सतेवापि सासनं।
मिच्छा च पटिपज्जति एतं तस्मिं अनारियं ॥ २ ॥

816 एको पुब्बे चरित्वान मेथुनं यो निसेवति।
यानं भन्तंऽव तं लोके हीनमाहु पुथुज्जनं ॥ ३ ॥

817 यसो कित्ति च या पुब्बे हायतेऽवापि तस्स सा।
एतऽपि दिस्वा सिक्खेथ मेथुनं विप्पहातवे ॥ ४ ॥

818 सकप्पेहि परेतो सो कपणो विय झायति।
सुत्वा परेसं निग्घोसं मङ्कु होति तथाविधो ॥ ५ ॥

819 अथ सत्थानि कुरुते परवादेहि चोदितो।
एस ख्वस्स महागेधो मोसवज्जं पगाहति ॥ ६ ॥

820 पण्डितोऽति समञ्ञातो एकचरियं अधिट्ठितो।
अथापि मेथुने युत्तो मन्दोऽव परिकिस्सति ॥ ७ ॥

---

१ म०-दिट्ठ.° २ ०, Fsb.-नाञ्ञेन. ३ म०-तिस्समेत्तेय्यो ४ म० Fsb.-सिक्खिस्सामसे (Metri Causa) ५ सी० कित्ति. Fsb, नि०-कित्ती. ६ सी०-हायते चापि. ७ Fsb. यो. ८ म०- पसञ्ञातो.

813a-c. cf 824a+b.
*=अर्धपद ७.
817d cf 926d 818b cf J 220[14] 374[14] J. 220[14].
820a=OV VII 4 8[1a] (WZKM. XXIV. P. 265).

821 एतमादीनव ञत्वा मुनि पुब्बापरे इधे ।
एकचरिय दळ्ह कयिरा न निसेवेय मेथुन ॥ ८ ॥
822 विवेक येव सिक्खेथ एतदरियानमुत्तम ।
तेन सेट्ठो नै मञ्ञेथ स वे निब्बान सन्तिके ॥ ९ ॥
823 रित्तस्स मुनिनो चरतो कामेसु अनपेक्खिनो ।
ओघतिण्णस्स पिहयन्ति कामेसु गथिता पजाऽति ॥ १० ॥

तिस्समेत्तेय्यसुत्त निट्ठित ।

४७

[८ पसूरसुत्त *]

824 इधेव सुद्धिं इति वादियन्ति । नाञ्ञेसु धम्मेसु विसुद्धिमाहु ।
य निस्सिता तत्थ सुभ वदाना । पच्चेकसच्चेसु पुथू निविट्ठा ॥ १ ॥
825 ते वादकामा परिस विगय्ह । बाल दहन्ति मिथु अञ्ञमञ्ञं ।
वदेन्ति ते अञ्ञसिता कथोज्ज । पसंसकामा कुसला वदाना ॥ २ ॥
826 युत्तो कथाय परिसाय मज्झे । पसंसमिच्छ विनिघाति होति ।
अपाहतस्मि पन मकु होति । निन्दाय सो कुप्पति रन्धमेसी ॥ ३ ॥
827 यमस्स वाद परिहीनमाहु । अपाहत पञ्हवीमसंकासे ।
परिदेवति सोचति हीनवादो । उपच्चगा मऽति अनुत्थुणाति ॥ ४ ॥

---

१ म० कयिराथ कयिराथ. २ म०—एकचरियानमुत्तम ३–३ म०—न तेन सेट्ठो ४ सी०—चित्तस्स ५ म०—गधिता. ६ Fsb सी०—सुद्धिं (cf 892^{a}) ७ म०—वादयन्ति ८ म०—नञ्ञेसु ९ नि० सुभा १० म०—हरन्ति ११ म०, नि०—वदन्ति १२ सी०—°य १३ म० Fsb सी०—पञ्हवि°, सी०—Fsb °सकाये १४ Fsb °ती १५ सी० म०—Fsb °नाति

821^{a} see 732^{a} 821^{c}=Dut 61^{c} cf MV X 3^{10} WZKM XXIV p 249 f
822^{d}=Dhp 372^{d} Dutr B 16^{d} सोहो निवनस सतिञ V M L P 2
823^{b}=It 45^{1d} cf SN 857^{b} also J 10^{d}
823^{d} cf J 511^{31b}, Mvu III 314 1^{9b}, LV XXV^{205} (WZKM. XXIV p 29)
*=अर्धपद ८
824^{a} cf 832^{b} 824^{a+b}=892^{a+b} cf 813 824^{c} cf 910^{c}
824, 825 also in महापारमिताशास्त्र Nanjio No 1169 (Anesaki a. a. O)

828 एते विवादा समणेसु जाता । एतेसु उग्घाति[1] निघाति होति ।
एतंऽपि[2] दिस्वा विरमे कथोज्जं । न हञ्ञदत्थत्थि पसंसलाभा ॥ ५ ॥

829 पसंसितो वा पन तत्थ होति । अक्खाय वादं परिसाय मज्झे ।
सो हस्सति[3] उण्णमतिच[4] तेन । पप्पुय्य तमत्थं[5-6] यथामनो अहु[7] ॥ ६ ॥

830 या उण्णति[8] साऽस्स[9] विघातभूमि । मानातिमानं वदते पनेसो ।
एतंपि दिस्वा न विवादयेथ । न हि तेन सुद्धिं[10] कुसला वदन्ति ॥ ७ ॥

831 सूरो यथा राजखादाय पुट्ठो[11] । अभिगज्जमेति पटिसूरमिच्छं ।
येनेव सो तेन पलेहि[12] सूर[13] । पुब्बेऽव नत्थि यदिदं युधाय ॥ ८ ॥

832 ये दिट्ठिमुग्गय्ह विवादियन्ति[14] । इदमेव सच्चंऽति च वादियन्ति ।
ते त्वं वदस्सु[15] न हि तेऽध[16] अत्थि । वादम्हि जाते पटिसेनिकत्ता ॥ ९ ॥

833 विसेनिकत्वा पन ये चरन्ति[17] । दिट्ठीहि दिट्ठिं अविरुज्झमाना ।
तेसु त्वं किं[18] लभेथो[19] पसूर[20] । येसीध नत्थि[21] परमुग्गहीतं[22] ॥ १० ॥

834 अथ तं पवितक्क[23]मागमा । मनसा दिट्ठिगतानि चिन्तयन्तो ।
धोनेन युगं समागमा । न हि त्वं सग्घासि[24] संपयातवे ॥ ११ ॥

पसूरसुत्तं निट्ठितं ।

---

१ म०—°टि. २ सी०—एवं. ३ Fsb. °ती, म०—हंसाति. ४ म०—°ती च, ५–६ Fsb. तं अत्थ. म०—तमत्थ. ७ रो०—°हू. ८ Fsb °ती. ९ म०—सास, तस्स. १० म०—सुद्धि. ११ म०—कुट्ठो. १२ म०—पलेति. १३ म०—सुर, पुर. १४ म०—विवादयन्ति. १५ म०—वरस्सु. १६ म०—°च. १७ म०—वदन्ति. १८ म०—किर. १९ म०—लभेथ. २० म०—समुद्द. २१ Fsb. नत्थी. २२ म०—परमं. २३ म०—सवितक्क.° २४ सी०—पारसि, म०— अग्घसि, नि०—सक्खसि.

830c cf. 896c. 830d = 909d,8 VII. I. 9. 17lc (I, 169).
832a cf. 381a, 390a. 832a+b cf. 895a+b. 832 cf. 780a-c.
832b cf 824a. 832d cf. 390a. 833a cf. 1078
834d cf. VV. 83cd, Par Dip. IV. 325 (VII. 9cd) सक्खसि.= P. V. II 5, J. 440cd. सक्खसि Dutr, A. p. 14.

47.

[९ मागन्दियसुत्तं.]*

835 दिस्वान तण्हं अरतिं रगं च । नाहोसि छन्दो अपि मेथुनस्मिं ।
किमेविदं मुत्तकरीसपुण्णं । पादाऽपि न संफुसितुं न इच्छे ॥ १ ॥

836 एतादिसं चे रतनं न इच्छसि । नारिं नरिन्देहि बहूहि पत्थितं ।
दिट्ठिगतं सीलवतानुजीवितं । भवूपपत्तिं च वदेसि कीदिसं ॥ २ ॥

837 इद वदामीति न तस्स होति (मागन्दियाति भगवा)। धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
पस्सं च दिट्ठीसु अनुग्गहाय । अज्झत्तसन्तिं पचिनं अदस्सं ॥ ३ ॥

838 विनिच्छया यानि पकप्पितानि (इति मागन्दियो) । ते वे मुनि ब्रूसि । अनुग्गहाय ॥
अज्झत्तसन्तीति यमेतमत्थं । कथं नु धीरेहि पवेदितं तं ॥ ४ ॥

839 न दिट्ठिया न सुतिया न ञाणेन (मागन्दियाति भगवा)। सीलब्बतेनापि न सुद्धिमाह ।
अदिट्ठिया अस्सुतिया अञाणा । असीलता अब्बता नोऽपि तेन ।
एते च निस्सज्ज अनुग्गहाय । सन्तो अनिस्साय भवं न जप्पे ॥ ५ ॥

840 नो चे किर दिट्ठिया न सुतिया न ञाणेन(इति मागन्दियो)। सीलब्बतेनापि विसुद्धिमाहु ।

---

१ म०–अरतिं च रागं, नि०–अरतिं च रागं. २ Fsb. दिहा°. ३ सी०, म०–अज्झत्त सन्ति (cf. 919). ४ म०–पविचिन ५ म०–अद्दसं. ६ म०–विनिच्छ यानि. ७ सी०–चे ८ Fsb. मुनी ९ म० विसुद्धिं म०–न सुद्धिं १० सी०–°माहा. ११ म०, प०–असुतिया. १२ Fsb अञाणा, १३ म० न, १४ म०–निसज्ज.

---

†अर्थपद ९, and also in प्रज्ञापारमिताशास्त्र Nanjio No 1169.
835=Mpu 269², Dutr A p 102², 441³. Oldenberg Z DMG 52. p 662 cf Divy p 519 837b see 785b.
838a See 839a+b+c 838b cf 1081c, 839a. For विनिच्छया see 887c.
839a=1078a 839a+b+c of 887a+b. 829 a+b of 1081b+c.

अद्दिट्ठिया अस्सुतिया अञ्ञाणा । असीलता अब्बता नोऽपि तेन ।
मञ्ञेमऽहं मोमुहमेव धम्मं । दिट्ठिया एके पच्चेन्ति सुद्धिं ॥ ६ ॥
841 दिट्ठिं च निस्साय अनुपुच्छमानो (मागन्दियाति भगवा) । समुग्गहीतेसु पमोहमागा ।
इतो च नाद्दक्खि अणुंऽपि सञ्ञं । तस्मा तुवं मोमुहतो दहासि ॥ ७ ॥
842 समो विसेसी उद वा निहीनो । यो मञ्ञति सो विवदेथ तेन ।
तीसु विधासु अविकंपमानो । समो विसेसीति न तस्स होति ॥ ८ ॥
843 सच्चऽति सो ब्राह्मणो किं वदेय्य । मुसाऽति वा सो विवदेथ केन ।
यस्मिं समं विसमं चाऽपि नत्थि । सो केन वादं पटिसंयुजेय्य ॥ ९ ॥
844 ओकं पहाय अनिकेतसारी । गामे अकुब्बं मुनि सन्थवानि ।
कामेहि रित्तो अपुरेक्खरानो । कथं न विग्गय्ह जनेन कयिरा ॥ १० ॥
845 *येहि विवित्तो विचरेय्य लोके । न तानि उग्गय्ह वदेय्य नागो ।*
एलम्बुजं कण्टकं वारिजं यथा । जलेन पंकेन चानुपलित्तं ।
एवं मुनी सन्तिवादो अगिद्धो । कामे च लोके च अनूपलित्तो ॥ ११ ॥
846 न वेदगू दिट्ठिया न मुतिया । स मानमेति न हि तम्मयो सो ।
न कम्मना नोऽपि सुतेन नेय्यो । अनूपनीतो सो निवेसनेसु ॥ १२ ॥
847 सञ्ञाविरत्तस्स न सन्ति गन्था । पञ्ञाविमुत्तस्स न सन्ति मोहा ।
सञ्ञं च दिट्ठिं च ये अग्गहेसुं । ते घट्टयन्ता विचरन्ति लोके ॥ १३ ॥
मागन्दियसुत्तं निट्ठितं ।

---

१ म०, Fsb – मञ्ञामहं. २ नि०–दिट्ठीसु ३ सी० –सम्मोह,° म०–समोहमागमा, पमोहमागमा ४ रो०–नाद्दक्खि. ५ म०–दहासि, दक्खासि, दस्ससि. ६ म०–विहीनो ७ म०, नि०–वाऽपि ८ म०–अपुरेक्खमानो. ९ सी०, नि०–नु १० म०–कण्डकं, ११ म०–दिट्ठियाको, म०, मु०–दिट्ठियायको, १२ म०–पट्टमाना परमाना.

840a-d see 839cd 840f=908b cf 800d 842=S I 2 10 20(I 12)
842c cf S N 799, 918 S XXII 76 12?a (III. 849) Thag 1076d
844=S XXII 3 3=3 26 (III 9+12) quoted from here in Chinese Saṃyuktāgama (VI 4 6) and in Sarwāstivāda Vinaya (Anesaki a a O) 845 cf see 812.

48

[१०. पुराभेदसुत्तं.†]

848 कथदस्सी कथसीलो उपसन्तो ति वुच्चति ।
तं मे गोतम पब्रूहि पुच्छितो उत्तम नरं ॥ १ ॥

849 वीततण्हो पुरा भेदा (ऽति भगवा) पुब्बमन्तमनिस्सितो
वेमज्झे नूपसंखेय्यो तस्स नत्थि पुरेक्खतं ॥ २ ॥

850 अक्कोधनो असन्तासी अविकत्थी अकुक्कुचो ।
मन्तभाणी अनुद्धतो स वे वाचायतो मुनि ॥ ३ ॥

851 निरासत्ति अनागते अतीतं नानुसोचति ।
विवेकदस्सी फस्सेसु दिट्ठीसु च न निय्यति ॥ ४ ॥

852 पतिलीनो अकुहको अपिहालु अमच्छरी ।
अप्पगब्भो अजेगुच्छो पेसुणेय्ये च नो युतो[6] ॥ ५ ॥

853 सातियेसु अनस्सावी अतिमाने च नो युतो ।
सण्हो च पटिभानवा न सद्धो न विरज्जति ॥ ६ ॥

854 लाभकम्या[7] न सिक्खति अलाभे न च[8] कुप्पति ।
अविरुद्धो च तण्हाय रसे[9] च नानुगिज्झति ॥ ७ ॥

855 उपेक्खको सदा सतो न लोके मञ्ञते समं ।
न विसेसी न नीचेय्यो तस्स न सन्ति उस्सदा ॥ ८ ॥

---

† = अर्थपद, १५

१ म—नुप°, न प°. २ म०–पुरक्खत ३ म०–°चो ४ सो०, म०–°सन्ति Fab. °त्तो. ५ म०–पटि°. ६ म०–युत्ता. ७ म०–लोभ°, °कप्पा. ८ म०–च न, ९ म०, मु०–रसेसु. १० रो०–उपेसको

---

†अर्थपद १५.

848b=Dhp 378d, also=Udv XXXII[24d]

8o0c=Dhp. 363b, Dutr B 11b मनभानि अनुधतो J 269[3b]=Thag b) =1006b=1007b, cf Thig 251b

8o1b cf 861b of S I 1 10[3a] J 283[9a] 8o3c=D 31[22b] (JPTS 1909 p 371

8o4d cf 922c, Thag o80c=Mil 39o4c. 8oo[a+d] cf 1041[b+d].

8o4[a+b] cf 712[a+b].

856 यस्स निस्सयता[1] नत्थि ञत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
भवाय विभवाय वा तण्हा यस्स न विज्जति ॥ ९ ॥

857 तं ब्रूमि उपसन्तोऽति कामेसु अनपेक्खिनं[2] ।
गन्था तस्स न विज्जन्ति अतारि[3] सो विसत्तिकं ॥ १० ॥

858 न तस्स पुत्ता पसवो वा[4] खेत्तं वत्थु[5] न विज्जति ।
अत्तं[6] वाऽपि निरत्तं[7] वा न तस्मिं उपलब्भति[8] ॥ ११ ॥

859 येन [9]न वज्जुं[10] पुथुज्जना अथो समणब्राह्मणा ।
तं तस्स अपुरेक्खतं[11] तस्मा वादेसु नेजति ॥ १२ ॥

860 वीतगेधो अमच्छरी न उस्सेसु वदते मुनि ।
न समेसु न ओमेसु कप्पं नेति अकप्पियो ॥ १३ ॥

861 यस्स लोके सकं नत्थि असता च न सोचति ।
धम्मेसु च न गच्छति स वे सन्तोऽति वुच्चतीति ॥ १४ ॥

पुराभेदसुत्तं निट्ठितं ।

---

१ म०, सु०–निस्सयना. २ म०–अनुपेक्खन, अननुपेक्खन, अनुपेक्खिन ३ म०–अतरि, अतरी ४ म०, Fsb –omit ५ म०–वत्थु च, सी०–omits न ६ म०–अत्ता, अत्थ. ७ म०–निरत्थ. ८ म०–उपलिंपति ९ सी०, सु०–न म०, सि०–Fsb omit. १० म०, नि०–वज्जु ११ म०–अपुर°.

856b = 947b 856c cf Dhp 282d, also = Udv XXIX 404. 856d = 1088b cf S XXII 76 12 10 = 8d (III 83) 857b cf 166b 857c cf Dhp. 211c 858a cf S III 1 1 12c (I 69) 859a cf. 1076b. 859a+b cf 441b+d. 860a = 1100b 860 a-c cf 954a-c. 860d see 521c+d. 861b cf 950c = Dhp 367c 861d = 946d cf. Dhp. 367d = cf SN 950 A. IV 38 53 (II 42)

49.

[११. कलहविवादसुत्तं.*]

862 कुतो पहूता कलहा विवादा । परिदेवसोका सह मच्छरा च ।
मानातिमाना सह पेसुणा च । कुतो पहूता ते तदिङ्घ ब्रूहि ॥ १ ॥

863 पिया पहूता कलहा विवादा । परिदेवसोका सह मच्छरा च ।
मानातिमाना सह पेसुणा च । मच्छरिययुत्ता कलहा विवादा ।
विवादजातेसु च पेसुणानि ॥ २ ॥

864 पिया सु लोकस्मिं कुतोनिदाना । ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
आसा च निट्ठा च कुतोनिदाना । ये संपरायाय नरस्स होन्ति ॥ ३ ॥

865 छन्दानिदानानि पियानि लोके । ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
आसा च निट्ठा च इतोनिदाना । ये संपरायाय नरस्स होन्ति ॥ ४ ॥

866 छन्दो नु लोकस्मिं कुतोनिदानो । विनिच्छया वाऽपि कुतो पहूता ।
कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च । ये वाऽपि धम्मा समणेन वुत्ता ॥५॥

867 सातं असातंऽति यमाहु लोके । तमूपनिस्साय पहोति छन्दो ।
रूपेसु दिस्वा विभवं भवं च । विनिच्छयं कुरुते जन्तु लोके ॥ ६ ॥

868 कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च । एतेऽपि धम्मा द्वयमेव सन्ते ।
कथंकथी ञाणपथाय सिक्खे । ञत्वा पवुत्ता समणेन धम्मा ॥ ७ ॥

869 सातं असातं च कुतोनिदाना । किस्मिं असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं । एतं मे पब्रूहि यतोनिदानं ॥ ८ ॥

870 फस्सनिदानं सातमसातं । फस्से असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भव चापि यमेतमत्थं । एतं ते पब्रूमि इतोनिदानं ॥ ९ ॥

871 फस्सो नु लोकस्मिं कुतोनिदानो । परिग्गहा चाऽपि कुतो पहूता ।
किस्मिं असन्ते न ममत्तमत्थि । किस्मिं विभूते न फुसन्ति फस्सा ॥ १० ॥

872 नामं च रूपं च पटिच्च फस्सा । इच्छानिदानानि परिग्गहानि ।
इच्छा न सन्त्या न ममत्तमत्थि । रूपे विभूते न फुसन्ति फस्सा ॥ ११ ॥

---

१ म०–पियप्पहूता. २ नि०–फस्स निदान. ३ वाऽपि. ४–४ म०, नि०–इच्छायऽसन्त्या.

*=अर्थपद १०. (Anesaki, a. a. O)

866c=868a=Mvu III. 214. 3. क्रोधी मृषावादकथंकथा च ।

872a cf. D. XV 20. नामरूपपच्चया फस्सो.

873 कथं समेतस्स विभोति रूपं । सुखं दुखं वाऽपि कथं विभोति ।
एतं मे ब्रूहि यथा विभोति । तं जानियाम इति मे मनो अहु ॥ १२ ॥

874 न सञ्ञसञ्ञी न विसञ्ञसञ्ञी । नोऽपि असञ्ञी न विभूतसञ्ञी ।
एवं समेतस्स विभोति रूपं । सञ्ञानिदाना हि पपञ्चसंखा ॥ १३ ॥

875 यं तं अपुच्छिम्ह अकित्तयी नो । अञ्ञं तं पुच्छाम तदिङ्घ ब्रूहि ।
एत्तावतग्गं नो वदन्ति हेके । यक्खस्स सुद्धिं इध पण्डितासे ।
उदाहु अञ्ञं पि वदन्ति एत्तो ॥ १४ ॥

876 एत्तावतग्गंऽपि वदन्ति हेके । यक्खस्स सुद्धिं इध पण्डितासे ।
तेसं पुनेके समयं वदन्ति । अनुपादिसेसे कुसला वदाना ॥ १५ ॥

877 एते च ञत्वा उपनिस्सिताऽति । ञत्वा मुनी निस्सये सो विमंसी ।
ञत्वा विमुत्तो न विवादमेति । भवाभवाय न समेति धीरोऽति ॥ १६ ॥

कलहविवादसुत्तं निट्ठितं ।

50.

[१२. चूळवियूहसुत्तं. *]

878 सकं सकं दिट्ठिपरिब्बसाना । विग्गय्ह नाना कुसला वदन्ति ।
"यो एवं जानाति स वेदि धम्मं । इदं पटिकोसमकेवली सो" ॥ १ ॥

879 एवंऽपि विग्गय्ह विवादियन्ति । बालो परो अकुसलोऽति चाहु ।
सच्चो नु वादो कतमो इमेसं । सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥ २ ॥

880 परस्स चे धम्ममनानुजानं । बालो मगो होति निहीनपञ्ञो ।
सब्बेऽव बाला सुनिहीनपञ्ञा । सब्बेऽविमे दिट्ठिपरिब्बसाना ॥ ३ ॥

---

१ म०—जानिस्मा,म. २ म०—अकित्तयि. ३ म०—मुनि. ४ म०—चे, ५ नि०—मको.

---

*=अर्थपद ११.

874 also in the Mahā Vibhāshā (Anesaki a a O)

874d cf M 18th Sutta सञ्ञारञ्ञनिया सनि विनकपञ्ञत्तिं पञ्ञापेस्सतीति ठानमेत विज्जति. विनकाञ्ञानिया सनि पपञ्चसञ्ञासखा –समुदाचरण–पञ्ञत्तिं पञ्ञापेस्सतीति ठानमेन विज्जति । 875a cf J. 546[10].

875d cf 478c, 876b. 878c cf J. 527[27d] 879a=883c=904c

878-881 also in प्रज्ञापारमिताशास्त्र Nanjio No. 1109 (Anesaki a a O).

879c+d = 903

881 सन्दिट्ठिया चे पन वीवदातो[1] । संसुद्धपञ्ञा कुसला मुतीमा ।
न तेसं कोचि परिहीनपञ्ञो । दिट्ठि[2] हि तेसंऽपि तथा समत्ता ॥ ४ ॥
882 न चाहमेतं तथियंऽति ब्रूमि । यमाहु बाला मिथु अञ्ञमञ्ञं ।
सकं सकं दिट्ठिमकंसु सच्चं । तस्मा हि बालोऽति परं दहन्ति ॥ ५ ॥
883 यमाहु सच्चं तथियंऽति एके । तमाहु अञ्ञे तुच्छं मुसाऽति ।
एवंऽपि विग्गय्ह विवादियन्ति[4] । कस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥ ६ ॥
884 एकं हि सच्चं न दुतियमत्थि । यस्मिं पजानो विवदे पजानं ।
नाना ते सच्चानि सयं थुनन्ति । तस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥ ७ ॥
885 कस्मा नु सच्चानि वदन्ति नाना । पवादियासे कुसला वदाना ।
सच्चानि सुतानि[5] बहूनि नाना । उदाहु ते तक्कमनुस्सरन्ति ॥ ८ ॥
886 न हेव सच्चानि बहूनि नाना । अञ्ञत्र सञ्ञाय निच्चानि लोके ।
तक्कं च दिट्ठीसु[6] पकप्पयित्वा । सच्चं मुसाऽति द्वयधम्ममाहु ॥ ९ ॥
887 दिट्ठे सुते सीलवते मुते वा । एते च निस्साय विमानदस्सी ।
विनिच्छये ठत्वा पहस्समानो[7] । बालो परो अकुसलोऽति[8] चाह ॥ १० ॥
888 येनेव बालोऽति परं दहाति । तेनातुमानं कुसलोऽति चाह ।
सयमत्तना सो कुसलो वदानो । अञ्ञं विमानेति तथेव पावा[9] ॥ ११ ॥
889 अतिसारं[10] दिट्ठिया सो समत्तो । मानेन मत्तो परिपुण्णमानी ।
सयमेव सामं मनसाभिसित्तो । दिट्ठी हि तस्स तथा समत्ता ॥ १२ ॥
890 परस्स चे हि वचसा निहीनो । तुमो[11] सहा होति निहीनपञ्ञो ।
अथ चे सयं वेदगू होति धीरो । न कोचि बालो समणेसु अत्थि ॥ १३ ॥
891 अञ्ञं इतो याभिवदन्ति धम्मं । अपरद्धा सुद्धिमकेवलीनो[12] ।
एवं हि तित्थ्या पुथुसो वदन्ति । सन्दिट्ठिरागेन हि तेऽभिरत्ता[13] ॥ १४ ॥

---

१ म० –वीवद ना. २ Fsb दिट्ठी. ३ रो०–चाऽहमेत. ४ विवादयन्ति. ५ रो०–सु तानि. ६ नि०–एतेसु. ७ नि०–पहसमानो. ८ नि०–अक्कुस ऽो. ९ नि०–तदेव पावद. १० नि०–अतिसरं दिट्ठिया ११ नि०–तुम्हो. १२ नि०–सुद्धिमकेवली ते. १३ नि०–त्य भिरता.

881d cf 889d

882c cf 904d. 883c cf 879a 884, 885a+b quoted in V.M. XVI. P. 385 885b cf. 879d

887c cf 894a. 887d cf 879b 890a cf. 905a 892a+b cf. 824a+b.

892 इधेव सुद्धिं इति वादियन्ति । नाञ्ञेसु धम्मेसु विसुद्धिमाहु ।
एवऽपि तित्थ्या पुथुसो निविट्ठा । सकायने तत्थ दळ्ह वदाना ॥ १५ ॥
893 सकायने चापि दळ्ह वदाना । कमेत्थ बालोऽति परं दहेय्य ।
सयमेव सो मेधक[3]आवहेय्य । परं वद बालमसुद्धधम्म ॥ १६ ॥
894 विनिच्छये ठत्वा सयं पमाय । उद्ध सो लोकस्मिं विवादमेति ।
हित्वान सब्बानि विनिच्छयानि । न मेधक कुरुते[5] जन्तु लोके ॥ १७ ॥
चूळवियूहसुत्तं[6] निट्ठितं ।

51.

[१३. महावियूहसुत्त *]

895 ये केचिऽमे दिट्ठिपरिब्बसाना । इदमेव सच्च ति विवादियन्ति ।
सब्बेऽव ते निन्दमन्वानयन्ति । अथो पसंसऽपि लभन्ति तत्थ ॥ १ ॥
896 अप्प हि एत न अल समाय । दुवे विवादस्स फलानि ब्रूमि ।
एव पि दिस्वा न विवादियेथ । खेमाभिपस्स अविवादभूमिं ॥ २ ॥
897 या काचिऽमा सम्मुतियो पुथुज्जा । सब्बाऽव एता न उपेति विद्वा ।
अनूपयो सो उपय किमेय्य । दिट्ठे सुते खन्तिमकुब्बमानो ॥ ३ ॥
898 सीलुत्तमा सयमेनाहु सुद्धिं । वत समादाय समुट्ठितासे ।
इधेव सिक्खेम अथऽस्स सुद्धिं । भवूपनीता कुसला वदाना ॥ ४ ॥
899 स चे चुतो सीलवतातो होति । स वेधति कम्म विराधयित्वा ।
स जप्पति पत्थयतीध सुद्धिं । सत्थाऽव हीनो पवस घरम्हा ॥ ५ ॥
900 सीलब्बत वाऽपि पहाय सब्ब । कम्म च सावज्जनवज्जमेत ।
सुद्धिं असुद्धिंऽति अपत्थयानो । विरतो चरे सन्तिमनुग्गहाय ॥ ६ ॥
901 तपूपनिस्साय जिगुच्छितं वा । अथ वाऽपि दिट्ठऽव सुत मुत वा ।
उद्धसरा सुद्धमनुत्थुनन्ति । अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥ ७ ॥

१ नि०–वादयन्ति. २ नि०–क नत्थ ३–३ नि०–सयञ्ञ सो मधग ४ रो०–बालमसुद्धिधम्म ५ नि०–न मेधग कुब्बति ६ म०–चूळव्यूहसुत्त ६ एत पि दिस्वा न विवादयेथ ७ नि०–सीलवततो ८ म०–पवेदति, नि०–पवेधति ९–९ नि०–पजप्पति पत्थयतिध १० म०–सत्था विहीनो ११ म०–तमुपनिस्साय

* =अथपद १२
895a+b cf 839a+b 896c cf 830c 900a cf 1082d
901 cf 776d 903a cf It 981a यमाहु दान परम अनुत्तर

902 पत्थयमानस्स हि जप्पितानि । संवेदितं चापि पकप्पितेसु ।
चुतूपपातो इध यस्स नत्थि । स केन वेधेय्य कुहिं च जप्पे ॥ ८ ॥

903 यमाहु धम्मं परमंऽति एके । तमेव हीनंऽति पनाहु अञ्ञे ।
सच्चो नु वादो कतमो इमेसं । सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥ ९ ॥

904 सकं हि धम्मं परिपुण्णमाहु । अञ्ञस्स धम्मं पन हीनमाहु ।
एवंऽपि विग्गय्ह विवादियन्ति[3] । सकं सकं सम्मुतिमाहु सच्चं ॥ १० ॥

905 परस्स चे वंभयितेन हीनो । न कोचि धम्मेसु विसेसि अस्स ।
पुथू हि अञ्ञस्स वदन्ति धम्मं । निहीनतो सम्हि दळ्हं वदाना ॥ ११ ॥

906 सद्धम्मपूजा[4] च पना तथेव । यथा पसंसन्ति सकायनानि ।
सब्बे पवादा तथिवा भवेय्युं । सुद्धि हि तेसं पच्चत्तमेव ॥ १२ ॥

907 न ब्राह्मणस्स परनेय्यमत्थि । धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
तस्मा विवादानि उपातिवत्तो । न हि सेट्ठतो पस्सति धम्ममञ्ञं ॥ १३ ॥

908 जानामि पस्सामि तथेव एतं । दिट्ठिया एके पच्चेन्ति सुद्धिं ।
अद्दक्खि चे किं हि तुमस्स तेन । अतिसित्वा अञ्ञेन वदन्ति सुद्धिं ॥ १४ ॥

909 पस्सं नरो दक्खिति नामरूपं । दिस्वान वा ञस्सति तानिमेव ।
कामं बहुं पस्सतु अप्पकं वा । न हि तेन सुद्धिं कुसला वदन्ति ॥ १५ ॥

910 निविस्सवादी न हि सुद्धिनायो[6] । पकप्पितं[7] दिट्ठि पुरेक्खरानो ।
यं निस्सितो तत्थ सुभं वदानो । सुद्धिंवदो[8] तत्थ तथद्दसा सो ॥ १६ ॥

911 न ब्राह्मणो कप्पमुपेति सङ्खं । न हि दिट्ठिसारी नऽपि ञाणबन्धु ।
ञत्वा च सो सम्मुतियो पुथुज्जा । उपेक्खति उग्गहणन्तमञ्ञे[9] ॥ १७ ॥

---

१ नि०–पवेधितं पाऽपि. २ रो०–कुहिं च. ३ नि०–विवादयन्ति. ४ सी०–सधम्मपूजा. ५ नि०–आयति. ६ म०, नि०–सुद्धिनायो. बु०–सुद्धियनयो ७ नि०–पकप्पिता दिट्ठि. ८ नि०–सुद्धिवदो. ९ उग्गहणन्तिमञ्ञे.

903c+d = 879c+d.
904 cf. 879a, 883c. 907b = 780b. 907c cf 796d. 905a cf. 890a.
908a = A IV. 24[3c] (II. 26) 908b cf 840f. 910b cf 786b.
910c cf 824c.

912 विसज्ज गन्थानि मुनीध लोके । विवादजातेसु न वग्गसारी ।
सन्तो असन्तेसु उपेक्खको सो । अनुग्गहो उग्गहणन्तमञ्ञे ॥ १८ ॥
913 पुब्बासवे हित्वा नवे अकुब्ब । न छन्दगू नोऽपि निविस्सवादो ।
स विप्पमुत्तो दिट्ठिगतेहि धीरो । न लिप्पति लोके अनत्तगरही ॥ १९ ॥
914 स सब्बधम्मेसु विसेनिभूतो । य किं चि दिट्ठ व सुत मुत वा ।
स पन्नभारो मुनि विप्पयुत्तो । न कप्पियो नूपरतो न पत्थियोऽति
(भगवाऽति) । २०॥

महावियूहसुत्त निट्ठित ।

52.

[१४ तुवट्टकसुत्त *]

915 पुच्छामि त आदिच्चबन्धु । विवेक सन्तिपद च महेसि ।
कथ दिस्वा निब्बाति भिक्खु । अनुपादियानो लोकस्मि किंचि ॥ १ ॥
916 मूल पपञ्चसङ्खाया (ति भगवा) । मन्ता अस्मीति सब्बमुपरुन्धे ।
या काचि तण्हा अज्झत्त । तास विनया सदा सतो सिक्खे ॥ २ ॥
917 य किंचि धम्ममभिजञ्ञा । अज्झत्त अथ वाऽपि बहिद्धा ।
न तेन मान कुब्बेथ । न हि सा निब्बुति सत वुत्ता ॥ ३ ॥
918 सेय्यो न तेन मञ्ञेय्य । नीचेय्यो अथ वाऽपि सरिक्खो ।
फुट्ठो अनेकरूपेहि । नातुमान विकप्पय तिट्ठे ॥ ४ ॥
919 अज्झत्तमेव उपसमे । नाञ्ञतो भिक्खु सन्तिमेसेय्य ।
अज्झत्त उपसन्तस्स । नत्थि अत्त कुतो निरत्त वा ॥ ५ ॥
920 मज्झे यथा समुद्दस्स । ऊमि नो जायति ठितो होति ।
एव ठितो अनेजस्स । उस्सद भिक्खु न करेय्य कुहि चि ॥ ६ ॥

१ म०–उग्गहणन्तिमञ्ञे २ नि०–लिम्पति ३ नि०–अनत्थगरही
मि०–विप्पमुत्तो ५ म०–महाब्यूह॰ ६ नि०–महेसी ७ म० ॰रुद्धे ८ नि०–था
९ सी०–पुट्ठो १० नि०–अत्ता ११ नि०– निरत्ता

* –अर्थपद १२

918a+b cf 799 842, 855, 860, 954 910d cf 787c

921 अकित्तयि विवटचक्खु । सक्खिधम्म परिस्सयविनय ।
पटिपद वदेहि भद्दं ते । पातिमोक्ख अथ वाऽपि समाधिं ॥ ७ ॥
922 चक्खूहि नेव लोलस्स । गामकथाय आवरये सोत ।
रसे च नानुगिज्झेय्य । न च ममायेथ किञ्चि लोकस्मिं ॥ ८ ॥
923 फस्सेन यदा फुट्ठस्स । परिदेव भिक्खु न करेय्य कुहिं चि।
भवं च नाभिजप्पेय्य । भेरवेसु च न सम्पवेधेय्य ॥ ९ ॥
924 अन्नानमथो पानान । खादनीयानमथोऽपि वत्थान ।
लद्धा न सन्निधिं कयिरा । न च परित्तसे तानि अलभमानो ॥ १० ॥
925 झायी न पादलोलस्स । विरमे कुक्कुच्चा नप्पमज्जेय्य ।
अथ आसनेसु सयनेसु । अप्पसद्देसु भिक्खु विहरेय्य ॥ ११ ॥
926 निद्द न बहुलीकरेय्य । जागरिय भजेय्य आतापी ।
तन्दिं माय हस्स खिड्ड । मेथुन विप्पजहे सविभूस ॥ १२ ॥
927 आथब्बण सुपिन लक्खण । नो विदहे अथो पि नक्खत्त ।
विरुतं च गब्भकरण । तिकिच्छ मामको न सेवेय्य ॥ १३ ॥
928 निन्दाय नप्पवेधेय्य । न उण्णमेय्य पससितो भिक्खु ।
लोभ सह मच्छरियेन । कोध पेसुणिय च पनुदेय्य ॥ १४ ॥
929 कयविक्कये न तिट्ठेय्य । उपवाद भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ।
गामे च नाभिसज्जेय्य । लाभकम्या जन न लपयेय्य ॥ १५ ॥
930 न च कत्थिता सिया भिक्खु । न च वाचं पयुत भासेय्य ।
पागब्भिय न सिक्खेय्य । कथं विग्गाहिक न कथयेय्य ॥ १६ ॥

१ सी०—कुक्कुच २ म०—बहुल न करेय्य ३ नि०—विरुद ४ म०—पयुत्त

922–935 Comp दीघ नि० I Sections on मज्झिमसील & महासील
923d cf. 959 See म० नि० 4th Sutta
924 cf सन्निहिं च न कुव्विज्जा लेवमायाइ संजए (उ० VI 16)
926 cf 942 927 cf 360, cf उ० VIII 13
जे लक्खण च सुविणं च अगविज्जं च पउंजन्ति ।
न हु ते समणा वुच्चन्ति एव आयरिएहिं अक्खात ।
तेविच्छं नाभिणंदिज्जा (उ०II 33) also Comp उ०XV 7 XX 45
928a+b cf Dhp 81 cf समा निंदापसंसासु समो माणावमाणओ [उ०XIX 90]
929 आरिस्समाणे कयविकएसु (आ० I 2 5 3)
930b cf. 711d 931a=943a

931 मोसवज्जे न निय्येथ । संपजानो सठानि न कयिरा ।
अथ जीवितेन पञ्ञाय । सीलब्बतेन नाञ्ञमतिमञ्ञे ॥ १७ ॥

932 सुत्वा रुसितो बहुं वाचं । समणानं पुथुवचनानं ।
फरुसेन ते न पतिवज्जा । न हि सन्तो पटिसेनिकरोन्ति ॥ १८ ॥

933 एतं च धम्ममञ्ञाय । विचिनं भिक्खु सदा सतो सिक्खे ।
सन्तीति निब्बुतिं ञत्वा । सासने गोतमस्स नप्पमज्जेय्य ॥ १९ ॥

934 अभिभू हि सो अनभिभूतो । सक्खिधम्मं अनीतिहमद्दसी ।
तस्मा हि तस्स भगवतो । सासने अप्पमत्तो सदा नमस्समनु-
सिक्खेऽति (भगवा ति) ॥२०॥

तुवट्टकसुत्तं निट्ठितं ।

53.

[१५. अत्तदण्डसुत्तं. ‡]

935 अत्तदण्डा भयं जातं जनं पस्सथ मेधगं ।
संवेगं कित्तयिस्सामि यथा संविजितं मया ॥ १ ॥

936 फन्दमानं पजं दिस्वा मच्छे अप्पोदके यथा ।
अञ्ञमञ्ञेहि ब्यारुद्धे दिस्वा मं भयमाविसि ॥ २ ॥

937 समन्तमसारो लोको दिसा सब्बा समेरिता ।
इच्छं भवनमत्तनो नाद्दसासिं अनोसितं ॥ ३ ॥

938 ओसाने त्वेव ब्यारुद्धे दिस्वा मे अरति अहु ।
अथेत्थ सल्लमद्दक्खिं दुद्दसं हदयनिस्सितं ॥ ४ ॥

१ नि०—रूसितो बहुवाचं. २ नि०—पटिसेनि. ३ नि०—°अद्दासी. ४ नि०, म०—मेधगं. ५ सी०—सविदित. ६ नि०, म०—समन्तमसारो. ७ नि०—नाद्दसामि. ८ नि०—हदयं सितं.

932–८ cf. 971d. Comp. अक्कोसिज्ज परो भिक्खुं न तेसिं पडिसंजले (उ० II. 24)
सोच्चाण फरुसा भासा दारुणा गामकंटया
तुसिणीओ उवेहेज्जा न ताओ मणसी करे (उ० II. 25)

‡—अर्थपद १९.

939 येन सल्लेन ओतिण्णो दिसा सब्बा विधावति ।
तमेव सल्लं अब्बुय्ह न धावति निसीदति ॥ ५ ॥

940 तत्थ सिक्खानुगीयन्ति (यानि लोके गथितानि) न तेसु पसुतो सिया ।
निब्बिज्झ सब्बसो कामे सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥ ६ ॥

941 सच्चो सिया अप्पगब्भो अमायो रित्तपेसुणो ।
अक्कोधनो लोभपापं वेविच्छं वितरे मुनि ॥ ७ ॥

942 निद्दं तन्दिं सहे थीनं पमादेन न संवसे ।
अतिमाने न तिट्ठेय्य निब्बाणमनसो नरो ॥ ८ ॥

943 मोसवज्जे न निय्येथ रूपे स्नेहं न कुब्बये ।
मानं च परिजानेय्य साहसा विरतो चरे ॥ ९ ॥

944 पुराणं नाभिनन्देय्य नवे खन्तिं न कुब्बये ।
हीयमाने न सोचेय्य आकासं न सितो सिया ॥ १० ॥

945 गेधं ब्रूमि महोघो ति आजवं ब्रूमि जप्पनं ।
आरम्मणं पकप्पनं कामपङ्को दुरच्चयो ॥ ११ ॥

946 सच्चा अवोक्कम्म मुनि थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।
सब्बं सो पटिनिस्सज्ज स वे सन्तो ति वुच्चति ॥ १२ ॥

947 स वे विद्वा स वेदगु ञत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
सम्मा सो लोके इरियानो न पिहेतीध कस्सचि ॥ १३ ॥

948 योऽध कामे अच्चतरि सङ्गं लोके दुरच्चयं ।
न सो सोचति नाज्झेति छिन्नसोतो अबन्धनो ॥ १४ ॥

949 यं पुब्बे तं विसोसेहि पच्छा ते माऽहु किञ्चनं ।
मज्झे चे नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥ १५ ॥

---

१ नि०—न सीदति २ नि०—खन्तिमकुब्बये ३ नि०—हिय्यमाने ४ नि०—आचमं ५ नि०—अवोक्कम ६ नि०—चे

940d cf 1061d 941b=Thag 502b 942a cf 926a+b
942b=Dhp 167b Dutr A[3] 2b पमदेन न सवसि
943a cf 931a 944 cf 949
946b cf L V XXIII[8b] स्थले तिष्ठति गौतम 947b cf 956b
949 cf 645, 944, also Dhp 348 950a-c cf Dhp 367a-c

950 सब्बसो नामरूपस्मि यस्स नत्थि ममायितं ।
असता च न सोचति स वे लोके न जिय्यति ॥ १६ ॥

951 यस्स नत्थि इद मेऽति परेस वाऽपि किञ्चनं ।
ममत्तं सो असंविन्दं नत्थि मेऽति न सोचति ॥ १७ ॥

952 अनिट्ठुरी अननुगिद्धो अनेजो सब्बधीसमो ।
तमानिसंसं पब्रूमि पुच्छितो अविकम्पिनं ॥ १८ ॥

953 अनेजस्स विजानतो नत्थि काचि निसंखिति ।
विरतो सो वियारंभा खेम पस्सति सब्बधि ॥ १९ ॥

954 न समेसु न ओमेसु न उस्सेसु वदते मुनि ।
सन्तो सो वीतमच्छरो नादेति न निरस्सतीति (भगवाऽति) ॥ २० ॥

अत्तदण्डसुत्तं निट्ठितं ।

54.

[१६. सारिपुत्तसुत्त.*]

955 न मे दिट्ठो इतो पुब्बे (इच्चायस्मा सारिपुत्तो) नस्सुतो उद कस्सचि ।
एवं वग्गुवदो सत्था तुसितो गणिमागतो ॥ १ ॥

956 सदेवकस्स लोकस्स यथा दिस्सति चक्खुमा ।
सब्बं तम विनोदेत्वा एकोऽव रतिमज्झगा ॥ २ ॥

957 तं बुद्धं असितं तादिं अकुहं गणिमागत ।
बहुन्नमिध बद्धान अत्थि पञ्हेन आगमं ॥ ३ ॥

958 भिक्खुनो विजिगुच्छतो भजतो रित्तमासनं ।
रुक्खमूलं सुसानं वा पब्बतानं गुहासु वा ॥ ४ ॥

---

१ नि०-पे २ नि०-न मुनो

950a = 1100a 950 cf जस्स नत्थि ममाइयं [आ० I 2 6 2]
950b+c also = Udv XXXII 17b+c 951c+d = Thag 717c+d
954 cf 799, 842 855, 860, 918.
* = अर्धरह १४
957a cf. 1043b, 1105a, 1112a, 1118b. 958b cf 810b

959 उच्चावचेसु सयनेसु कीवन्तो[1] तत्थ भेरवा ।
येहि भिक्खु न वेधेय्य निग्घोसे सयनासने ॥ ५ ॥

960 कति परिस्सया लोके गच्छतो अमतं दिसं ।
ये भिक्खु अभिसंभवे पन्तम्हि सयनासने ॥ ६ ॥

961 क्यास्स ब्यप्पथयो अस्सु क्यास्सस्सु इध गोचरा ।
कानि सीलब्बतानस्सु पहितत्तस्स भिक्खुनो ॥ ७ ॥

962 कं सो सिक्खं समादाय एकोदि[3] निपको सतो ।
कम्मारो रजतस्सेव निद्धमे मलमत्तनो ॥ ८ ॥

963 विजिगुच्छमानस्स यदिदं फासु (सारिपुत्ता ति भगवा) । सयनं रित्तासनं सेवतो चे ।
संबोधिकामस्स यथानुधम्मं । तं ते पवक्खामि यथा पजानं ॥ ९ ॥

964 पञ्चन्नं धीरो भयानं न भाये । भिक्खु सतो सपरियन्तचारी ।
डंसाधिपातानं सिरिंसपानं[5] । मनुस्सफस्सानं चतुप्पदानं ॥ १० ॥

965 परधम्मिकानं न सन्तसेय्य । दिस्वाऽपि तेसं बहुभेरवानि ।
अथापरानि अभिसंभवेय्य । परिस्सयानि कुसलानुएसी ॥ ११ ॥

966 आतंकफस्सेन खुदाय फुट्ठो । सीतं अच्चुण्हं[6] अधिवासयेय्य ।
सो तेहि फुट्ठो बहुधा अनोको । विरियं परक्कमं[7] दळ्हं करेय्य ॥ १२ ॥

967 थेय्यं न करेय्य न मुसा भणेय्य । मेत्ताय फस्से तसथावरानि ।
यदाविलत्तं मनसो विजञ्ञा । कण्हस्स पक्खो ति विनोदयेय्य ॥ १३ ॥

968 कोधातिमानस्स वसं न गच्छे । मूलऽपि तेसं पलिखञ्ञ तिट्ठे ।
अथप्पियं वा पन अप्पियं वा । अद्धा भवन्तो अभिसंभवेय्य ॥ १४ ॥

---

१ नि०—सीवन्तो　२ नि०—अगत　३ म०—एकोधि　४ नि०—पञ्चन्न. ५ नि०—सरीसपान. ६ नि०—अतुण्ह. ७ नि०—परक्कम　८ नि०—कारे

---

959 cf 923　　960d पन्तं सयणासण भइत्ता (द० XV 4)
962b = D XXI 1–511b = A VI 45 313d (III 354) = S II 2 1 21d (I 52)　　962c+d = Dbp 239
962c+d = K V I 4 17c+d (108) K.V II 9 18c+d (219) = Udv II 10c+d कर्मारो रजतस्येव निधमेन्मलमात्मन ।　　963d = 1050b
968a cf कोहादिमाणं हणिया य वीरे (आ० I 3 2 ४) cf सुय० I 6 26

969 पञ्ञं पुरक्खत्वा कल्याणपीति । विक्खंभये तानि परिस्सयानि ।
अरतिं सहेथ सयनम्हि पन्ते। चतुरो सहेय्य परिदेवधम्मे ॥ १५ ॥
970 किं सु असिस्सामि कुवं वा असिस्सं । दुक्खं वत सेत्थ कुवज्ज सेस्सं ।
एते वितक्के परिदेवनेय्ये । विनयेथ सेखो अनिकेतसारी ॥ १६ ॥
971 अन्नं च लद्धा वसनं च काले । मत्तं सो जञ्ञा इध तोसनत्थं ।
सो तेसु गुत्तो यतचारि गामे। रुसितोऽपि वाचं फरुसं न वज्जा ॥ १७॥
972 ओक्खित्तचक्खु न च पादलोलो । झानानुयुत्तो बहुजागरस्स ।
उपेक्खमारब्भ समाहितत्तो । तक्कासयं कुक्कुच्चियूपछिन्दे ॥ १८ ॥
973 चुदितो वचीहि सतिमाभिनन्दे । सब्रह्मचारीसु खिलं पभिन्दे ।
वाचं पमुञ्चे कुसलं नातिवेलं। जनवादधम्माय न चेतयेय्य ॥ १९ ॥
974 अथापरं पञ्च रजानि लोके । येसं सतीमा विनयाय सिक्खे ।
रूपेसु सद्देसु अथो रसेसु । गन्धेसु फस्सेसु सहेथ रागं ॥ २० ॥
975 एतेसु धम्मेसु विनेय्य छन्दं । भिक्खु सतीमा सुविमुत्तचित्तो ।
कालेन सो सम्मा धम्मं परिवीमंसमानो । एकोदिभूतो विहने तमं सोऽति
(भगवाऽति) ॥ २१ ॥

सारिपुत्तसुत्तं निट्ठितं ।

अट्ठकवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्दानं —
काम गुहट्ठ दुट्ठा च सुद्धट्ठ परमा जरा ।
मेत्तेय्यो च पसूरो च मागन्दि पुराभेदनं ॥
कलहं चेव द्वे ब्यूहानि पुनरेव तुवट्टकं ।
अत्तदण्डं थेरसुत्तं थेरपञ्हेन सोळस ।
तानि एतानि सुत्तानि सब्बानट्ठकवग्गिकानि ॥

१ नि०–पुरक्खत्वा. २ नि०–असिस्सं. ३ नि०–कुथ वा. ४ नि०–वेत्त कज्ज सेय्यं. ५ नि०–अनिकेताचारि ६ नि०–सो. ७ नि०–यतंचारी. ८ नि०–See 932. दूसितोऽपि. ९ नि०–कुक्कुच्चं चूपछिन्दे. १० बु०–थेरपञ्हसुत्तं ति पि. ११ रो०–गुहं. १२ रो०–सुद्धं च १३ रो०–द्वेव १४ रो०–अत्तदण्डवरसुत्तं.

969c cf. पन्तं दुहं सेवन्ति वीरा सामत्तदंसिनो (आ० I. 5. 3. 5).
अरइरइसहे पहीणसंथवे विरए आयहिए पहाणव (उ० XXI. 21).
971d cf. 932a cf. उ० III. 25 सोच्चाणं फरुसा भासा दारुणा गामकंटया
दरिणीओ उवेहेज्जा न ताओ मणसी करे ॥

[५. पारायणवग्गो.]

55.

[१. वत्थुगाथा.]

976 कोसलानं पुरा रम्मा अगमा दक्खिणापथं ।
आकिञ्चञ्ञं पत्थयानो ब्राह्मणो मन्तपारगू ॥ १ ॥

977 सो अस्सकस्स विसये अळकस्स समासने ।
वसी गोधावरीकूले उञ्छेन च फलेन च ॥ २ ॥

978 तस्सेव उपनिस्साय गामो च विपुलो अहु ।
ततो जातेन आयेन महायञ्ञं अकप्पयि ॥ ३ ॥

979 महायञ्ञं यजित्वान पुन पाविसि अस्समं ।
तस्मिं पतिपविट्ठम्हि अञ्ञो आगञ्छि ब्राह्मणो ॥ ४ ॥

980 उग्घट्टपादो तसितो पंकदन्तो रजस्सिरो ।
सो च नं उपसंकम्म सतानि पञ्च याचति ॥ ५ ॥

981 तमेनं बावरी दिस्वा आसनेन निमन्तयि ।
सुखं च कुसलं पुच्छि इदं वचनमब्रवि ॥ ६ ॥

982 यं खो मम देय्यधम्मं सब्बं विस्सज्जितं मया ।
अनुजानाहि मे ब्रह्मे नत्थि पञ्च सतानि मे ॥ ७ ॥

983 सचे मे याचमानस्स भवं नानुपदस्सति ।
सत्तमे दिवसे तुय्हं मुद्धा फलतु सत्तधा ॥ ८ ॥

---

१ म०–मूळकस्स, मळ्हाकस्स. २ म०–आगच्छि. ३ सी०–अमुवि. ४ म०–थे मम. ५ म०–°दिस्सति, °देस्सति.

976c cf. Mil. 342[6c]. Thig. 341[d]. 976d cf. 997[b], 140[b].
979a =J. 543[40a]. cf. Mvu. II. 405. 10[a]. महायञ्ञानि यजमानो.
980b J. 496[4d], J. 509[1d]. पंकदन्तं रजस्सिरं । J. 547[563d].
cf. J. 469[8b], J. 495[17b], J. 547[20b] (VI. 488). पंकदन्ता रजस्सिरा.
983d cf. J. 469[8b] etc. J. 518[9d]. Dhp. A. I. 41[1]. cf. D. 3. 20.

984 अभिसंखरित्वा कुहको भेरवं सो अकित्तयि ।
तस्स तं वचनं सुत्वा बावरी दुक्खितो अहु ॥ ९ ॥

985 उस्सुस्सति अनाहारो सोकसल्लसमप्पितो ।
अथोऽपि एवं चित्तस्स झाने न रमती मनो ॥ १० ॥

986 उत्रस्तं दुक्खितं दिस्वा देवता अत्थकामिनी ।
बावरिं उपसंकम्म इद वचनमब्रवी ॥ ११ ॥

987 न सो मुद्धं पजानाति कुहको सो धनत्थिको ।
मुद्धनि मुद्धपाते वा ञाण तस्स न विज्जति ॥ १२ ॥

988 भोती चरहि जानाति तं मे अक्खाहि पुच्छिता ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं सुणोमि वचं तव ॥ १३ ॥

989 अहंऽपेतं न जानामि ञाणं मेऽत्थं न विज्जति :
मुद्धं मुद्धाधिपातो च जिनानं हेतं दस्सन ॥ १४ ॥

990 अथ को चरहि जानाति अस्मिं पुथुविमण्डले ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं मे अक्खाहि देवते ॥ १५ ॥

991 पुरा कपिलवत्थुम्हा निक्खन्तो लोकनायको ।
अपच्चो ओक्काकराजस्स सक्यपुत्तो पभंकरो ॥ १६ ॥

992 सो हि ब्राह्मण सम्बुद्धो सब्बधम्मान पारगू ।
सब्बाभिञ्ञाबलप्पत्तो सब्बधम्मेसु चक्खुमा ।
सब्बधम्मक्खयं पत्तो विमुत्तो उपधिसंखये ॥ १७ ॥

---

१ म०—ससारेत्वा. २ म०-त्रकित्तयि. ३ म०—अहू. ४ म०—मत्थकामिनी. ५ म०—मुद्दं. ६ म०—मुद्धाधिपाते. ७ म०—च ८ म०—मोति. ९ म०—सुण अहं एत. १० म०—एत्थ. ११ म०—मुद्धनि मुद्धाधिपाते. १२ सी०—जनान १३ म०—हत्थ, हेत्थ. १४ Mss.—सो. १५ म०—पधवि. १६ म०—मुद्धातिपात. १७ म०—सब्बकम्मक्खय. १८ म०—उपधिक्खये.

984[c] cf. Mvu. III. 88 4 985[b] of Divy XIII[34] (179) V M XVI. P. 891. 985[d] cf Thag 580[d]=Mil 395[44].
986[b] Pv. VIII. 1[6] (Vin V. 141) J 402[5]. 988[d] S XI 2 10. 7[7].
989[d] J. 332 Mvu III 9 18 J 4[149]
990[b] D XXI 1—5[19] P T S 1909 ip 367
990[d] Ait' Br 7 13 2 नम्म आचहत मादद
991 See D III. 1 5 B V 1[32-38] (1000-1003)
992[b] Thag 66[b] Ap in Par Dip V 16[1] and 842
992[d] Ap in Par Dip 14[1b], 69[1b], 129[1b], 150[2b], 191[1cd] Mvu I. 9 7.

993 बुद्धो सो भगवा लोके धम्मं देसेति चक्खुमा ।
तं त्वं गत्वान पुच्छस्सु सो ते तं व्याकरिस्सति ॥ १८ ॥

994 संबुद्धोऽति वचो सुत्वा उदग्गो बावरी अहु ।
सोकस्स तनुको आसि पीतिं च विपुलं लभि ॥१९॥

995 सो बावरी अत्तमनो उदग्गो । तं देवतं पुच्छति वेदजातो ।
कतमम्हि गामे निगमम्हि वा पुन । कतमम्हि वा जनपदे लोकनाथो ।
यत्थ गन्त्वा नमस्सेमु संबुद्धं द्विपदुत्तमं ॥ २० ॥

996 सावत्थियं कोसलमन्दिरे जिनो । पहूतपञ्ञो वरभूरिमेधसो ।
सो सक्यपुत्तो विधुरो अनासवो । मुद्धाधिपातस्स विदू नरासभो ॥२१॥

997 ततो आमन्तयी सिस्से ब्राह्मणे मन्तपारगे ।
एथ माणवा आचिक्खिस्सं सुणोथ वचनं मम ॥ २३ ॥

998 यस्सेसो दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।
स्वज्ज लोकम्हि उप्पन्नो संबुद्धो इति विस्सुतो ।
खिप्पं गन्त्वान सावत्थिं पस्सव्हो द्विपदुत्तमं ॥ २२ ॥

999 कथं चरहि जानेमु दिस्वा बुद्धोऽति ब्राह्मण ।
अजानतं नो पब्रूहि यथा जानेमु तं मयं ॥ २४ ॥

---

१ म०–देसेसि. २ सी०–त. ३ म०–व्याकरिस्सति. ४ म०–नमस्सेम. ५ म०–द्वि°. ६ म०–°पि. ७ म०–एस माणव. ८ म०–यस्स सो ९ म०–स्वाज्ज.

993b Thag 99, S X. 7. 4[3] (I 210) Thag 638. B. VII. 7. XX[4].

995[1] Dip II[61] XV[4] Weber Ms Pt VII[20] (JAS Bengal LXII. P I 31) See Dip IX[43], Nid 229b, 211b (J. I 36 41–43)= B VII. 1b, IX 1b, X 1b etc. Thig 144 S I 24[3] (I 6) सबुद्धो द्विपदं सेट्ठो ।

997d J 532[6]b cf J 178 (27[11] Mvu I 280 10 शृणोहि वचनं मम । cf Thag 951 °मर्म Dip XV IV. 13 998 cf 560=M. 92[13].

1000 आगतानि हि मन्तेसु महापुरिसलक्खणा।
    द्वत्तिंसा च ब्याख्याता समत्ता अनुपुब्बसो ॥ २५ ॥
1001 यस्सेते होन्ति गत्तेसु महापुरिसलक्खणा।
    द्वेऽव तस्स गतियो ततिया हि न विज्जति ॥ २६ ॥
1002 सचे अगारं अज्झावसति विजेय्य पठविं इमं।
    अदण्डेन असत्थेन धम्मेनमनुसासति ॥ २७ ॥
1003 सचे च सो पब्बजति अगारा अनगारियं।
    विवत्तच्छद्दो संबुद्धो अरहा भवति अनुत्तरो ॥ २८ ॥
1004 जातिं गोत्तं च लक्खणं मन्ते सिस्से पुनापरे।
    मुद्धं मुद्धाधिपातं च मनसा येव पुच्छथ ॥ २९ ॥
1005 अनावरणदस्सावी यदि बुद्धो भविस्सति।
    मनसा पुच्छिते पञ्हे वाचाय विस्सजेस्सति ॥३० ॥

---

१ म०–द्वात्तिंसानि २ Fsb–वियाख्याता ३ म०–द्वेयेव. Fsb दुवे च ४ म०, Fsb–आवसति. ५ म०–विवटच्छद्दो, सी०–विवत्तच्छद्दो ६ म०–विसजिस्सति, विस्सज्जिस्सति

1000 D III 1 5 SN Prose III 7 cf 549 cf L V (Lefman) p 103 chap VII द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि

1001 cf D III 1 5 SN Prose III 7

1002 cf ल० वि० P 118 ये समन्वागतस्य पुरुषपुद्गलस्य द्वे गती भवतो नान्या।
of ल० वि० P 127 यस्या कायि भवन्ति लक्षणवरा द्वात्रिंशतो निर्मला ॥
द्वे तस्या गतयो न अन्यतृतियो जानिष्व एवं नृप।
राजा वा भवि चक्रवर्ति बलवान् बुद्धोऽथ लोकोत्तम ॥

1002 D XIV 1 31-33 XXX 1 1 3 A. VII. 5 8 11 (III 90) Thag 914 Mvu I 268 101[11] O V VII 3 12[3] cf. J 515[1 2], 502[14 15] (धम्मेनमनुसासति)=534[76 77] Mvu I 278 4 Dip XVIII 50

1002 cf ल० वि० P 116 स चेदगारमध्यावसिष्यति राजा भविष्यति चतुरङ्गबलश्चक्रवर्ती विजितवान् धार्मिको धर्मराजो । स इमं महापृथिवीमण्डलं समुद्रपरिखमदण्डेनाशस्त्रेण स्वेन धर्मेण बलेनाभिभूयाभिनिर्जित्य राज्यं करिष्यति ।

1003 cf ल० वि० P 116 स चेत्पुनरगारादनगारिकां प्रव्रजिष्यति तथागतो भविष्यति अर्हन् सम्यक्संबुद्धो नेता ।
cf ल० वि० P 118 स चेत्पुनरगारादनगारिकां प्रव्रजति तथागतो भविष्यति विघुष्टशब्दः सम्यक्संबुद्धः

1005 cf. Thag 472c=A IV 65 2[4] (II 71) विनीतरणदस्सावी

1005 cf Divy XVIII[1] (252)

1006 बावरिस्स वचो सुत्वा सिस्सा सोळस ब्राह्मण ।
अजितो तिस्समेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ॥ ३१ ॥
1007 धोतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ।
तोदेय्यकप्पा दुभयो जातुकण्णी च पण्डितो ॥ ३२ ॥
1008 भद्रावुधो उदयो च पोसालो चापि ब्राह्मणो ।
मोघराजा च मेधावी पिङ्गियो च महा इसि ॥ ३३ ॥
1009 पच्चेकगणिनो सब्बे सब्बलोकस्स विस्सुता ।
झायी झानरता धीरा पुब्बवासनवासिता ॥ ३४ ॥
1010 बावरिं अभिवादेत्वा कत्वा च न पदक्खिणं ।
जटाजिनधरा सब्बे पक्कामुं उत्तरामुखा ॥ ३५ ॥
1011 अळकस्स पतिट्ठान पुरिमं माहिस्सतिं तदा ।
उज्जेनिं चापि गोनद्धं वेदिसं वनसव्हयं ॥ ३६ ॥
1012 कोसम्बिं चापि साकेतं सावत्थिं च पुरुत्तमं ।
सेतब्यं कपिलवत्थुं कुसिनारं च मन्दिरं ॥ ३७ ॥
1013 पावं च भोगनगर वेसालिं मागधं पुरं ।
पासाणकं चेतियं च रमणीयं मनोरमं ॥ ३८ ॥
1014 तसितो वुदकं सीतं महालाभंऽव वाणिजो ।
छायं घम्माभितत्तोऽव तुरिता पब्बतमारुहुं ॥ ३९ ॥
1015 भगवा च तम्हि समये भिक्खुसङ्घपुरक्खतो ।
भिक्खून धम्म देसेति सीहोऽव नदती वने ॥ ४० ॥

१ म०–॰कप्प २ सी०–भद्रायुधो ३ म०–मुळकस्स. ४ म०–पुरिं माहिस्सतिं. ५ म०–गोद्दद्ध ६ म०–कपिल॰ ७ म०–व ओदक, सी०–Omits व. ८ नि०–महासाल ९ सा०–॰मारुह, ॰मारुहुं, यु०–मारुहिं १० म०–नदति.

1006-1008 = 1124-1125
1009^{c} cf Mil 342^{0} cf S IV 3 3 21 (I 122)
1009^{d} cf Mvu III 148 8 पुर्वेवासनिवासन
1010^{c} cf Mbh I 36^{14} जटाचीरधरं मुनिं
1010^{d} cf Dip XV^{831} पक्कामि उत्तरामुखो
1015^{b} Dip XVII^{46}, Thag 426, 622 Thig 108 Netti 135 Mvu III 248 11, 249 3 भिक्षुसंघपुरस्कृतम् ।
1015^{d} SN III 7^{6} (562) M 92^{18}.

1016 आजितो अद्दस संबुद्धं वीतरंसीऽव भानुमं ।
चन्दं यथा पन्नरसे पारिपूरिं उपागतं ॥ ४१ ॥

1017 अथऽस्स गत्ते दिस्वान परिपूरं च व्यंजनं ।
एकमन्तं ठितो हट्ठो मनोपञ्हे अपुच्छथ ॥ ४२ ॥

1018 आदिस्स जम्मनं ब्रूहि गोत्तं ब्रूहि सलक्खणं ।
मन्तेसु पारमिं ब्रूहि कति वाचेति ब्राह्मणो ॥ ४३ ॥

1019 वीसं वस्ससतं आयु सो च गोत्तेन बावरि ।
तीणिस्स लक्खणा गत्ते तिण्णं वेदान पारगू ॥ ४४ ॥

1020 लक्खणे इतिहासे च सनिघण्डुसकेटुभे ।
पञ्च सतानि वाचेति सधम्मे पारमिं गतो ॥ ४५ ॥

1021 लक्खणानं पविचयं बावरिस्स नरुत्तम ।
तण्हच्छिदं पकासेहि मा नो कंसायितं अहू ॥ ४६ ॥

1022 मुखं जिव्हाय छादेति उण्णस्स भमुकन्तरे ।
कोसोहितं वत्थगुय्हं एवं जानाहि माणव ॥ ४७ ॥

1023 पुच्छं हि किंञ्चि असुणन्तो सुत्वा पञ्हे वियाकते ।
विचिन्तेति जनो सब्बो वेदजातो कतञ्जलि ॥ ४८ ॥

---

१ म०–अद्द. २ म०–जितरंसं, सतरंसि, Trenckner suggests, म०–पीतरंसिं See also Morris JPTS. 1893. P. 73. ३ सी०–पण्णरसे. ४ Mss परि°, म०–परिपूरं (1017b). ५ म०–परिपुण्णं च व्यञ्जनं, परिपुरं वियंजनं. ६ म०–जप्पनं ७ म०–तीणिऽस्स. ८ म०–केटभे. ९ म०–सद्धम्मे १० म०–तं कंसच्छितं, म०–कंसच्छिद. ११ म०–तं च, तं, Fsb.–काचि (cf. 800) १२ सी०–°ली.

1016c Mpu 115d. Thag. 5 6. cf VM I.P 3 Dhp A. 198. Thig 3
1019d + 1020a+d = B II 6 = XXV. 10. 11.
......तिण्णं वेदान पारगु । लक्खणे इतिहासे च सद्धम्मे पारमिं गतो ।
= Nid. 16. Same = D III. I. 3.
1022a D. II . 2. 12 1022. cf. D.XIV. 1. 32. XXX. 1. 2 cf. M. 91 (II. 136) कोसोहितवत्थगुय्हो ।
1023b Dip VI. 78 XIII 38, XXI. 9. Ap in Par. Dip. V. 10fb 42sb. वेदजाता कतञ्जली.

1024 को नु देवो वं ब्रह्मा वा इन्द्रो वाऽपि सुजपति ।
मनसा पुच्छिते पञ्हे कमेत पटिभासति ।
1025 मुद्धं मुद्धाधिपात च बावरी परिपुच्छति ।
त व्याकरोहि भगवा कख विनय नो इसे ॥ ५० ॥
1026 अविज्जा मुद्धाऽति जानाहि विज्जा मुद्धाधिपातिनी ।
सद्धासतिसमाधीहि छन्दविरियेन सयुता ॥ ५१ ॥
1027 ततो वेदेन महता सथभित्वान माणवो ।
एकस अजिन कत्वा पादेसु सिरसा पति ॥ ५२ ॥
1028 बावरी ब्राह्मणो भोतो सह सिस्सेहि मारिस ।
उदग्गचित्तो सुमनो पादे वन्दति चक्खुम ॥ ५३ ॥
1029 सुखितो बावरी होतु सह सिस्सेहि ब्राह्मणो ।
त्व चाँपि सुखितो होहि चिर जीवाहि माणव ॥ ५४ ॥
1030 बावरिस्स च तुम्ह वा सब्बेस सब्बससय ।
कतावकासा पुच्छव्हो य किञ्चि मनसिच्छथ ॥ ५५ ॥
1031 सबुद्धेन कतोकासो निसीदित्वान पञ्जलि ।
अजितो पठम पञ्ह तत्थ पुच्छि तथागत ॥ ५६ ॥

वत्थुगाथा निट्ठिता ।

---

१ सी०–च, Fab, म०–वा २ सी०–चाऽपि ३ सी०–॰ता ४ सी०–मुद्धा ५ म०–॰विजानाहि ६ सी०–सथम्भित्वान म०–सथमेत्वान ७ सा०, म०, Fab चक्खुमा ८ म०–वाऽपि ९ सु० नि०(Sinh) –155' बावरि यस्सा च तुम्ह वा। १० सी०, म०–॰ली ११ म०–॰कथा निट्ठिता, ॰कथ निट्ठित

1028c VV 81[16] (VII 7[13]) Mvu III 185 19, 422 6 Datr B 30 उद्गचित्तुयो भिक्षु B I 19 Ap in Par Dip V 42[9], 93[27], 133[65] Dip I 3 cf SN 689d

1028d S IV 3 3 11[1] (I 121) Ap in Par Dip S VIII 8 6, 9 6 =Thag 1241, 1248

1029 P V II 3[34] Par Dip III 85

1030c D XIX 44[4] JPTS 1909, 336a J 522[15], Sum I 155 *Mvu III 368 9 10* यत् किंचि प्रश्नं मनसाभिकांक्षथ कृतावकाशानि वदेथ यूयम्।

56

[२. अजितमाणवपुच्छा (1).]

1032 केनऽस्सु निवुतो लोको (इच्चायस्मा अजितो) केनस्सु नप्पकासति ।
किस्साभिलेपनं ब्रूसि किं सु तस्स महब्भयं ॥ १ ॥

1033 अविज्जाय निवुतो लोको (अजिताति भगवा) वेविच्छा पमादा नप्पकासति।
जप्पाभिलेपनं ब्रूमि दुक्खं अस्स महब्भयं ॥ २ ॥

1034 सवन्ति सब्बधी सोता (इच्चायस्मा अजितो) सोतानं किं निवारणं ।
सोतानं संवरं ब्रूहि केन सोता पिधिय्यरे ॥ ३ ॥

1035 यानि सोतानि लोकस्मिं (अजिताति भगवा) सति तेसं निवारणं ।
सोतानं संवरं ब्रूमि पञ्ञायेते पिधिय्यरे ॥ ४ ॥

1036 पञ्ञा चेव सती चं (इच्चायस्मा अजितो) नामरूपं च मारिस ।
एतं मे पुट्ठो पब्रूहि कत्थेतं उपरुज्झति ॥ ५ ॥

1037 यं एतं पञ्हं अपुच्छि अजित तं वदामि ते ।
यत्थ नामं च रूपं च असेसं उपरुज्झति ।
विञ्ञाणस्स निरोधेन एत्थेतं उपरुज्झति ॥ ६

१ सी०—किस्साभिसेचनं २ म०, सी०—विविच्छा. वेवच्छा ३ म०—पिधिय्यरे ४ म०—सति. ५ ०—य च, Fsb suggests चेव, नि०—चापि. ६ म०—एवं, नि०—एत

1032 cf Mbh III 313 81 केन स्विदावृतो लोकः केन स्विन्न प्रकाशते, XII. 299 39 (Cal XII 11030) केनायं आवृतो लोकः केन वा न प्रकाशते 1033 Netti 11=70[1]

1032[d] 1033[d]=S I 6 5[119] (I 37)

1033[a] Thag 572 CV XII 1 3 1 (P 296) Mbh III 313 82. अज्ञानेनावृतो लोकस्तमसा न प्रकाशते XII 299 40 V 2 1 ...... मात्सर्यान्न प्रकाशते The whole of this section also in Yogāchārya, Nanjio No 1170 (Anesaki a a O)

1034[a] Dhp 540 1034-1035 Dhp 340[d] Thag 761[a], 762[b] Netti 12=71 13=71

1034[d] Asl 710 (P. 351) 1035 quoted in V M chap I P 5

1034-35 also in Mahavibhāsha, Nanjio No 1263, 1264, 1279 (Anesaki a a o) 1036-7=Netti 14=71 नाम रूप च (vl)

1037[c-d] S I 3 3 4 (I 13)=I 5 10 6 (I 35) D XI 85[*]+ S 56 22 4[1] (V 433) S N 724, 726

1037[e] A. III. 89 2[5]. (I. 236) S N 734

1038 ये च संखतधम्मासे ये च सेखा पुथू इध।
तेसं मे निपको इरियं पुट्ठो पब्रूहि मारिस ॥ ७ ॥
1039 कामेसु नाभिगिज्झेय्य मनसाऽनाविलो सिया।
कुसलो सब्बधम्मानं सतो भिक्खु परिब्बजेऽति ॥ ८ ॥
अजितमाणवपुच्छा निट्ठिता।

57

[२. तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा (२)]

1040 कोऽध सन्तुसितो लोके (इच्चायस्मा तिस्सो मेत्तेयो) कस्स नो सन्ति इञ्जिता।
को उभऽन्तमभिञ्ञाय मज्झे मन्ता न लिंपति।
*क ब्रूसि महापुरिसोऽति को इध सिब्बिनिमच्चगा ॥ १ ॥
1041 कामेसु ब्रह्मचरियवा (मेत्तेय्याति भगवा) वीततण्हो सदा सतो।
संखाय निब्बुतो भिक्खु तस्स नो सन्ति इञ्जिता ॥ २ ॥
1042 सो उभन्तमभिञ्ञाय मज्झे मन्ता न लिप्पति।*
त ब्रूमि महापुरिसोऽति सो इध सिब्बनिमच्चगाऽति ॥ ३ ॥
तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता।

---

१ नि० बु०-ससातधम्मासे २ म०-तिस्समेत्तेय्यो. ३ Fsb उभन्त° ४ म०-लिंपति ५ म०-सिब्बनि° सिब्बिनि° ६ म०-°मज्झगा *to* सी०-omits.

1038=Netti 17 =S XII 31 2=4=8=11 (II 47-50)=J 463 (IV. 260)=Dhp A 4001 also in Prajna Paramitaśastra (Anesaki a a O)
1039=Netti 17[3]=21 1039b Udv XII-8b मनसानाविला भवेत्
1039c cf J 546 216, Dhp A 677
1039d S N 741, see references there
1041-2 also in Chinese Samyuktagama (II 5 1=Pali A VI 61) Anesaki a a O
1042 A VI 61 1=8 (III 399,401)-यो उभन्ते विदित्वान। मज्झे मन्ता न लिप्पति। त ब्रूमि महापुरिसोऽति सोऽध सिब्बनिमच्चगा।

58

[४ पुण्णकमाणवपुच्छा (३)]

1043 अनेज मूलदस्साविं (इच्चायस्मा पुण्णको) अत्थि पञ्हेन आगमं ।
किंनिस्सिता इसयो मनुजा खत्तिया ब्राह्मणा देवतानं यञ्ञमकप्पयिंसु पुथू इध लोके ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ १ ॥

1044 ये केचिऽमे इसयो मनुजा (पुण्णकाति भगवा) । खत्तिया ब्राह्मणा देवतानं यञ्ञमकप्पयिंसु पुथू इध लोके ।
आसिंसमाना पुण्णक इत्थभावं । जरं सिता यञ्ञमकप्पयिंसु ॥ २ ॥

1045 * ये केचिऽमे इसयो मनुजा (इच्चायस्मा पुण्णको) खत्तिया पे० इध लोके । *
कच्चिसु ते भगवा यञ्ञपथे अप्पमत्ता । अतारुं जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ ३ ॥

1046 आसिंसन्ति थोमयन्ति अभिजप्पन्ति जुहन्ति (पुण्णकाति भगवा) कामाभिजप्पन्ति पटिच्च लाभं ।
ते याजयोगा भवरागरत्ता । नातरिंसु जातिजरऽति ब्रूमि ॥ ४ ॥

---

१ म०–अनेज २ म०–पञ्हेन मागम ३ म०–आगमि, आगमिं Fsb [इसयो मनुजा] [पुथु इध लोके] ५ Fsb adds च ६ म०–अकप्पिंसु ७ म०–इत्थत्त ** म०–Omits ८ म०–किंचि, किचि, कच्चि ९ Fsb [यञ्ञपथे] but cf 1058[d] १० म०–अतरु ११ Fsb [अभिजप्पन्ति] १२ सा०, म०–जहन्ति see (नि०=देन्ति) १३ सी०–लोभ but see नि० १४ म०–याच॰ but see नि० and बु०

1043–44 Niddesa has diff arrangement of lines 1 अनेज 2 अत्थि 3 किंनिस्सिता 4 खत्तिया 5 यञ्ञ 6 पुच्छामि
1 ये केचि 2 खत्तिया 3 यञ्ञ 4 आसिंसमाना 5 जरं
1043b see 957 and 1105 1043c see 458
1043d see 1061, 1070, 1081
This section is also in Chinese Samyuktagama Nanjio No 544 (VI 1 3=Pali A III 32) Anesaki a a o
1045 Niddesa arranges 1 ये 2 खत्तिया 3 यञ्ञे 4 कच्चिसु 5 अतारु 6 पुच्छामि 1046 see 1079–81

1047 ते चे नातरिंसु याजयोगा (इच्चायस्मा पुण्णको)। यञ्ञेहि जातिं च जरं च मारिस ।
अथ को चरहि देवमनुस्स लोके । अतारि जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ ५ ॥

1048 संखाय लोकस्मिं परोवरानि (पुण्णकाति भगवा) । यस्सिञ्जितं नत्थि कुहिंचि लोके ।
सन्तो विधूमो अनिघो निरासो । अतारि सो जातिजरं ऽति ब्रूमीति ॥६॥
पुण्णकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

59.

[५. मेत्तगूमाणवपुच्छा. (4.)]

1049 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मेतं (इच्चायस्मा मेत्तगू) । मञ्ञामि तं वेदगुं भावितत्तं ।
कुतो नु दुक्खा समुदागता इमे । ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥ १ ॥

1050 दुक्खस्स वे मं पभवं अपुच्छसि (मेत्तगूति भगवा) । तं ते पवक्खामि यथा पजानं ।
उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥ २ ॥

1051 यो वे अविद्वा उपधिं करोति । पुनप्पुन दुक्खमुपेति मन्दो ।
तस्मा हि जानं उपधिं न कयिरा । दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सी ॥३॥

---

१ म०–याच॰. २ सी०–य हि, म०–यञ्ञो हि. ३ म०–परोपरानि. ४ सी०–यस्स जितं, म०–यस्सञ्जितं. ५ नि०–समुपागता, सी०–Fsb. दुक्खा य सदा गता (i. e. दुक्खा [य] स [मु] दागता.) ६ म०, Fsb. लोकस्मि. ७ म०–चे. ८–८ यु०, म०–पजानं.

1047c+e cf. Mvu I 22. 4[1]+5[1].
1048 = A. III 32 1 (I 133) = A. IV. 41. 6. (II. 45 f.)
1048c+d cf S. VI 1. 3. 8[4]. (I 141.) P.V. IV. 1. 3[4]. also SN. 1060.
1049d see 728. 1050c+d + 1051 = 728. 1050b see 963.
1051c cf. 728[a].

1052 यं तं अपुच्छिह्म आकित्तयी नो । अञ्ञं तं[1] पुच्छामि तदिंघ ब्रूहि ।
कथं नु धीरा वितरन्ति ओघं । जातिजरं सोकपरिद्दवं* च ।
तं मे मुनी[2] साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ४ ॥

1053 कित्तयिस्सामि ते धम्मं (मेत्तगूति भगवा) दिट्ठे[3] धम्मे अनीतिहं ।
यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ५ ॥

1054 तं चाहं अभिनन्दामि महेसी[4] धम्ममुत्तमं ।
यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ६ ॥

1055 यं[5] किञ्चि संपजानासि (मेत्तगूति भगवा) । उद्धं अधो तिरियं चापि मज्झे ।
एतेसु नन्दिं च निवेसनं च । पनुज्ज विञ्ञाणं भवे न तिट्ठे ॥ ७ ॥

1056 एवं विहारी सतो अप्पमत्तो । भिक्खु चरं हित्वा ममायितानि ।
जातिजरं सोकपरिद्दवं च । इधेव विद्वा पजहेय्य दुक्खं ॥ ८ ॥

1057 एताभिनन्दामि वचो महेसिनो । सुकित्तितं गोतमऽनूपधीकं ।
अद्धा हि भगवा पहासि दुक्खं । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ९ ॥

1058 ते चापि नून पजहेय्युं दुक्खं । ये त्वं मुनि[11] अट्ठितं ओवदेय्य ।
तं तं नमस्सामि समेच्च नाग । अप्पेव मं भगवा अट्ठितं ओवदेय्य ॥१०॥

१ म०omits. २ नि०, म०–पुच्छाम. * म०–°परिदेवं. ३ सी०, म०–मुनि. ४ सी०–यथा. ५ म०–कित्तयिस्साम. ६ म०–adds य । ७ सी०–°सिं. ८ म०–न यं किञ्चि. ९ म०–संजानासि । १० म०–याऽपि. ११ म०–निन्दं. १२ सी०–सुकित्तिकं । १३ Fab. गोतम नूपधीकं । १४ सी०, म०–पजहेय्य. १५ Fab मुनी. १६ म०–भञ्चितं, अट्ठिकं. १७–१७ म०–नमस्सामनुसमेच. १८ Fab. [भगवा] cf. 1045. 1079.

1052^{a+b} see 873. P. V. VIII. 2¹. (Vin. V. 145.)
1052^{d} cf. 1056^{c}. 1052^{e+f} = 1075^{c+d}, also see 1102 and 504.
1052^{f} cf. 504^{d}, 1057^{d}, 1075^{d}, 1102^{d}. 1053–55 = 1066–68.
1053^{c+d} = 1085^{c+d}, 1087^{d}.
1054^{a} = S. 36. 3. 8¹ᶜ. (IV. 203.) तं चाहं अभिनन्दामि.
1055^{b} = 1103^{b}. cf. 637^{b}. 150^{c}.
1056^{c} = 1052^{d}. 1057^{a+b} = 1083^{a+b} 1057^{c} = 375^{a}.
1057^{d} = 504^{d}, 1052 , 1075^{d}, 1102^{d} 1058^{c} cf. 1063^{c}.

1059 यं ब्राह्मणं वेदगुं आभिजञ्ञा । अकिञ्चनं कामभवे असत्तं ।
अद्धा हि सो ओघमिमं अतारि । तिण्णो च पारं अखिलो अकंखो ॥ ११ ॥
1060 विद्वा च सो वेदगू नरो इध । भवाभवे संगमिमं विसज्जा ।
सो वीततण्हो अनिघो निरासो । अतारि सो जातिजरं ऽति ब्रूमीति ॥ १२ ॥

मेत्तगूमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

60.

[६. धोतकमाणवपुच्छा (5.)]

1061 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं (इच्चायस्मा धोतको)। वाचाभिकंखामि महेसि तुय्हं ।
तव सुत्वान निग्घोसं सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥ १ ॥
1062 तेन हातप्पं करोहि (धोतकाति भगवा) इधेव निपको सतो ।
इतो सुत्वान निग्घोसं सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥ २ ॥
1063 पस्सामहं देवमनुस्सलोके । अकिञ्चनं ब्राह्मणं इरियमानं ।
तं तं नमस्सामि समन्तचक्खु । पमुञ्च मं सक्क कथंकथाहि ॥ ३ ॥
1064 नाहं गमिस्सामि पमोचनाय । कथंकथिं धोतक कंचि लोके ।
धम्मं च सेसं आजानमानो । एवं तुवं ओघमिमं तरेसि ॥ ४ ॥
1065 अनुसास ब्रह्मे करुणायमानो । विवेकधम्मं यमहं विजञ्ञं ।
यथाहं आकासोऽव अब्यापज्जमानो । इधेव सन्तो असितो चरेय्यं ॥ ५ ॥

---

१ सी०—आभिजञ्ञं. म०, सु०, नि०—अभिजञ्ञा, Fsb. आभिजञ्ञ
२ सी०—आतारि, म०—अतरि. ३ सी०, म०—व. ४ म०—धो. ५ सी०—°गु.
६ सी०—°वसुं. ७ म०—नोहं. ८ म०—नहिस्सामि, नि०—समीहामि. ९ सी०,
म०—°कथी. १० म०—किंचि । ११ सी०—ब्रह्म. १२ म०—अब्या°, म०, सु०—
°पज्जं°, सी०—°पज°. १३ सी०, म०—°रय.

1059b=176b. 1060c+d=1048c+d.
1061a=1043c. 1061b=353d. 1061c=P. V. II. 6 . तव सुत्वान
भासिते. 1061d, 1062d=940e. 1063c=1058c.
1064 quoted in Mahā. Nid. P. 32. (on 773.)=KV. II. 4. 20. (194.)
1063–4 also in Mahāvibhāshā (Anesaki a. a. O.)

1066 कित्तयिस्सामि ते सन्तिं (धोतकाति भगवा) दिट्ठे धम्मे अनीतिहं।
यं[1] विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ६ ॥
1067 तं चाहं अभिनन्दामि महेसि सन्तिमुत्तमं।
यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ७ ॥
1068 यं किञ्चि संपजानासि(धोतकाति भगवा)। उद्धं अधो तिरियं चापि मज्झे।
एतं विदित्वा संगोऽति लोके। भवाभवाय माऽकासि तण्हंऽति ॥ ८ ॥

धोतकमाणवपुच्छा निट्ठिता।

61.

[७. उपसीवमाणवपुच्छा (६.)]

1069 एको अहं सक्क महन्तमोघं (इच्चायस्मा उपसीवो)। अनिस्सितो नो विसहामि तारितुं।
आरम्मणं ब्रूहि समन्तचक्खु। यं निस्सितो ओघमिमं तरेय्यं ॥ १ ॥
1070 आकिञ्चञ्ञं पेक्खमानो सतीमा(उपसीवाति भगवा)। नत्थीति निस्साय तरस्सु ओघं।
कामे पहाय विरतो कथाहि। तण्हक्खयं रत्तमहाभिपस्स ॥ २ ॥
1071 सब्बेसु कामेसु यो वीतरागो (इच्चायस्मा उपसीवो)। आकिञ्चञ्ञं निस्सितो हित्वमञ्ञं।
सञ्ञाविमोक्खे परमे विमुत्तो। तिट्ठे नु सो तत्थ अनानुयायी ॥ ३ ॥
1072 सब्बेसु कामेसु यो वीतरागो (उपसीवाति भगवा)। आकिञ्चञ्ञं निस्सितो हित्वमञ्ञं।

---

१ Mss. add व. २ सी०–स°. ३ सी०–धाऽह ४ सी०–धाऽपि. ५ म०–एते ६ सी०, Fsb.–विदित्वान ७ नि०–तरेय्य. ८ रो०, बु०–नत्तमहाभिपस्स, सी०–नत्तमहाभि तपस्स, म०, नि०(म)–रत्तमहाभिपस्स, (vl. °वस्स) बु०(म०)–तण्हक्खय रत्तमह विपस्स ९ सी०, म०–हित्वा अञ्ञ. १० म०–°विमुत्ते, °विमोक्खे. ११ म०, नि०–°ऽधिमुत्तो १२-१२ म०–तिट्ठेय्य सो. १३ म०–°धायि, °वायि, °नयि। १४ •–omits the verse

1066-68a+b=1053-55a+b=Netti 166 1068b=537b=160c
1070a=976c 1071b=1072b 1071a cf 1073a

सञ्ञाविमोक्खे परमे विमुत्तो । तिट्ठेय्य सो तत्थ अनानुयायी ॥ ४ ॥

1073 तिट्ठे चे सो तत्थ अनानुयायी । पूगऽपि[3] वस्सान समन्तचक्खु ।
तत्थेव सो सीति सिया विमुत्तो । भवेथ विञ्ञाण तथाविधस्स ॥ ५ ॥

1074 अच्ची यथा वातवेगेन खित्तो (उपसीवाति भगवा) । अत्थ पलेति न उपेति सख ।
एव मुनी नामकाया विमुत्तो । अत्थ पलेति न उपेति सख ॥ ६ ॥

1075 अत्थ गतो सो उद वा सो नत्थि । उदाहु वे सस्सतिया अरोगो ।
त मे मुनि साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ७ ॥

1076 अत्थ गतस्स न पमाणमत्थि (उपसीवाति भगवा) । येन न वज्जु त तस्स नत्थि ।
सब्बेसु धम्मेसु समूहतेसु समूहता वादपथाऽपि सब्बेऽति ॥ ८ ॥

उपसीवमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

62

[८. नन्दमाणवपुच्छा (7)]

1077 सन्ति लोके मुनयो (इच्चायस्मा नन्दो) । जना वदन्ति तयिद कथ सु ।
आणूपपन्न नो मुनि वदन्ति । उदाहु वे जीवितेनूपपन्न ॥ १ ॥

1078 न दिट्ठिया न सुतिया न ञाणेन । मुनीध नन्द कुसला वदन्ति ।
विसेनिकत्वा अनिघा निरासा । चरन्ति ये ते मुनयोऽति ब्रूमि ॥ २ ॥

---

१ सा० तिट्ठय्य २ म०–omits ३ म०–वस्सनि, यु०–पूगानि वस्सान. ४ म०, नि०–चवेथ ५ म०–अच्चि ६ म०, नि०–खित्ता । ७ सी०–फलेति. ८ म०–° विमुत्तो ९ सी०–°मेति १० म०–वज्जु ११ म०–°मधा, °ध था. १२ म०–Adds ति (In accordance with metre) १३ म०–कारिसद, यादिय १४ सा०, म०–सु १५ म०–मुनि नो । १६ ०–ते १७ म०–adds सीलब्बतेनापि वदन्ति सुद्धिं १८ म०–वदा ति

1075c+d cf 1052f cf 504d cf 1102

1076b=S I 2 10 18cd (J 11) येन न थज्जा न तस्स अत्थि

107 6 also in Prajnaparamitasastra (Anesaki a a O)

1078 =839a 1078c+d=833a

1079 ये केचिमे समणब्राह्मणासे (इच्चायस्मा नन्दो)। दिट्ठे[1] सुतेनाऽपि वदन्ति सुद्धिं।
सीलब्बतेनापि वदन्ति सुद्धिं। अनेकरूपेन वदन्ति सुद्धिं।
कच्चिंसु ते भगवा तत्थ यता चरन्ता। अतारु जातिं च जरं च मारिस।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ ३ ॥

1080 ये केचिमे समण ब्राह्मणासे (नन्दाति भगवा)। दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं।
सीलब्बतेनापि वदन्ति सुद्धिं। अनेकरूपेन वदन्ति सुद्धिं।
किञ्चापि ते तत्थ यता चरन्ति। नातरिंसु जातिजरंऽति ब्रूमि ॥ ४ ॥

1081 ये केचिमे समण ब्राह्मणासे(इच्चायस्मा नन्दो)। दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं।
सीलब्बतेनापि वदन्ति सुद्धिं। अनेकरूपेन वदन्ति सुद्धिं।
ते चे मुनि ब्रूसि अनोघतिण्णे। अथ को चरहि देवमनुस्सलोके।
अतारि जातिं च जरं च मारिस। पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ ५ ॥

1082 नाहं सब्बे समणब्राह्मणासे (नन्दाति भगवा)। जातिजराय निवुताऽति ब्रूमि।
येसीध दिट्ठंऽव सुतं मुतं वा। सीलब्बतं वापि पहाय सब्बं।
अनेकरूपंऽपि पहाय सब्बं। तण्हं परिञ्ञाय अनासवासे।
ते वे नरा ओघतिण्णाति ब्रूमि ॥ ६ ॥

1083 एताभिनन्दामि वचो महेसिनो सुकित्तितं गोतमऽनूपधीकं।
येसीध दिट्ठंऽव...पे०...[1082]...अनासवासे।
अहंऽपि ते ओघतिण्णाऽति ब्रूमीति ॥७॥

नन्दमाणवपुच्छा निट्ठिता।

---

१ म०–समणा°. २ Fsb. दिट्ठेन, नि०–दिट्ठसुतेनाऽपि. (म०–in 1080[b] दिट्ठेव) ३ म०– सुद्धि. ४ Fsb. [भगवा] ५ रो०–यता. ६ म०–वदन्ति. ७ म०–ते चे, ते च ८ सी०, म०–समणा°. ९ Fsb. जातिं° १० म०–येऽपिध, येऽमिध. ११ सी०–°ये.

1079[b+c] cf 839[a+b]. 1079–81 cf. 1045–47. 1079[e] cf. 1043[e].
1081[b+c+e] cf. 838[b]+839[a+b] 1081[b]=1043[e].
1082[d] cf. 900[a]. 1083[a+b]=1057[a+b].

63

[९. हेमकमाणवपुच्छा. (८.)]

1084 ये मे पुब्बे वियाकंसु (इच्चायस्मा हेमको) हुरं गोतमसासना
इच्चासि इति भविस्सति ।
सब्बं त इतिहीतिहं । सब्बं त तक्कवड्ढनं ॥ १ ॥

1085 नाहं तत्थ अभिरमिं
त्वं च मे धम्ममक्खाहि तण्हानिग्घातनं मुनि ।
यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ २ ॥

1086 इध दिट्ठसुतमुतविञ्ञातेसु पियरूपेसु हेमक ।
छन्दरागविनोदनं निब्बाणपदमच्चुतं ॥ ३ ॥

1087 एतदञ्ञाय ये सतो दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
उपसन्ता च ते सदा तिण्णा लोके विसत्तिकं ॥ ४ ॥
हेमकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

64.

[१०. तोदेय्यमाणवपुच्छा (९.)]

1088 यस्मिं कामा न वसन्ति (इच्चायस्मा तोदेय्यो) तण्हा यस्स न विज्जति ।
कथंकथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स कीदिसो ॥ १ ॥

1089 यस्मिं कामा न वसन्ति (तोदेय्याति भगवा) तण्हा यस्स न विज्जति ।
कथंकथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स नापरो ॥ २ ॥

---

१ सी०-°नं, Fsb [हुर गोतमसासन] २ Mss मिं Fsb. [नाह तत्थ अभिरमिं] ३ सी०-तण्हाय नि°, म०-°निघातन ४ सा०-दिट्ठसुतं मुतं वि°, म०-दिट्ठ सुत मुत वि°, Fsb °मुत. (विञ्ञातेसु) ५ म०-सिता ६ नि०-(सदा=सब्बदा) सी०-ते दसा, म०-ये सता ७ म०-सत्तन्ति.

1084=1135 1085b=Thag 168a SN 1092c
1086c=Netti 138cd 1085d+e=1053c+d 1086c+d=204a+d)
1087a+b=1095a+b 1087b=M 130b (III 187)
1087d=S I 4 5 3d (I 24) I 5 10[1] (I 35) II. 3 4[1] (I 60. IV 2 2 4d (I 110) Par Dip V 222[1] I 1 1, II 2 8 7; I 5 10[10]; II 3 4 7[3] SN 1053d 1088b=156d

1090 निरासंसो सो उद आससानो । पञ्ञाणवा सो उद पञ्ञकप्पी ।
मुनिं अहं सक्क यथा विजञ्ञं । तं मे वियाचिक्ख समन्तचक्खु ॥३॥

1091 निरासयो सो न सो आससानो । पञ्ञाणवा सो न च पञ्ञकप्पी ।
एवंऽपि तोदेय्य मुनिं विजान । अकिञ्चनं कामभवे असत्तंऽति ॥ ४ ॥

तोदेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

65.

[११. कप्पमाणवपुच्छा (10.)]

1092 मज्झे सरस्मिं तिट्ठतं (इच्चायस्मा कप्पो) ओघे[4] जाते महब्भये ।
जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूहि मारिस ।
त्वं च मे दीपमक्खाहि यथयिदं नापरं सिया ॥ १ ॥

1093 मज्झे सरस्मिं तिट्ठतं (कप्पाति भगवा) ओघे जाते महब्भये ।
जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूमि कप्प ते ॥ २ ॥

1094 अकिञ्चनं अनादानं एतं दीपं अनापरं ।
निब्बानं इति नं ब्रूमि जरामच्चुपरिक्खयं ॥ ३ ॥

1095 एतदञ्ञाय ये सता दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
न ते मारवसानुगा न ते मारस्स पद्धगूऽति ॥ ४ ॥

कप्पमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

---

१ सी०, म०, Fsb—निरासयो, (cf. 369ᵇ.) [illegible]—निरासंसो. (also 1091) २ म०—[illegible]. ३ म०—°[illegible] । ४ म०—ओघजाते । ५ म०—[illegible]. ६ सी०, म०—[illegible]° । ७ S. Mss Fsb—यथा यिदं. ८ सी०—[illegible] न° । ९ सी०—[illegible], म०—[illegible], [illegible] (सी०, म०)—[illegible].

1090ᵃ = 369ᵃ 1091ᵃ = 176ᵇ
1093ᵃ cf M 20ᵃ 1092ᵃ cf 1085ᵃ 1094ᵃ cf 650ᵃ Dhp 376ᵈ
1091ᵈ cf 1092ᶜ Thag 791ᵈ 1093ᶜᵈ = 1087ᶜᵈ
1095ᶜᵈ cf F IV. 1 2 [illegible], (I 106)
[illegible] (cf. [illegible])

66.

[१२. जतुकण्णिमाणवपुच्छा. (11.)]

1096 सुत्वानऽहं वीरमकामकामिं (इच्चायस्मा जतुकण्णी) । ओघातिगं
पुट्ठुमकाममागमं ।
सन्तिपदं ब्रूहि सहाजनेत्त । यथातच्छं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ १ ॥
1097 भगवा हि कामे अभिभुय्य इरियति । आदिच्चोऽव पठविं तेजिं तेजसा।
परित्तपञ्ञस्स मे भूरिपञ्ञ । आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्ञं ।
जातिजराय इध विप्पहानं ॥ २ ॥
1098 कामेसु विनय गेधं (जतुकण्णीति भगवा) नेक्खम्मं दट्ठु खेमतो ।
उग्गहीतं निरत्तं वा मा ते विज्जित्थ किञ्चनं ॥ ३ ॥
1099 यं पुब्बे तं विसोसेहि पच्छा ते माऽहु किञ्चनं ।
मज्झे चे नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥ ४ ॥
1100 सब्बतो नामरूपस्मिं वीतगेधस्स ब्राह्मण ।
आसवाऽस्स न विज्जन्ति येहि मच्चुवसं वजेऽति ॥ ५ ॥

जतुकण्णिमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

67.

[१३. भद्रावुधमाणवपुच्छा. (12.)]

1101 ओकंजहं तण्हच्छिदं अनेजं (इच्चायस्मा भद्रावुधो) । नन्दिंजहं
ओघतिण्णं विमुत्तं ।
कप्पंजहं अभियाचे सुमेधं । सुत्वान नागस्स अपनमिस्सन्ति इतो ॥१॥

---

१ सी०, म०–वीर अकामकामिं. २ सी०, म०–°ग्गि. ३ Fsb. सन्ती°. ४ सी०, म०–सहज°. ५ सी०–तेऽग्गि. ६ Fsb [आदिच्चो.............तेजसा.] ७ Fsb जाती°. ८ सी०–विनेय, Fsb. (gloss.) °नेय्य. ९ म०–दट्ठु. १० म०–विजि°, सी०–विज्ज°. ११ म०–विसा°. १२ म०–आसवऽस्स. १३ म०–ओघं°. १४ सी०–कण्ह°. १५ म०–नन्दिञ्जहं, कप्पञ्जहं. १६ म०–अपलामिस्सन्ति.

$1097^{d+e}=1120^{d+e}$. $1098^{a}=152^{c}$. (विनेय्य.) $1098^{b}=424^{b}$.
1098^{d}=D XX. 21^{cd}. (मा वो मुञ्चित्थ कोचि नं.) $1099^{d}=342^{d}$, 9...
$1099+1100^{a}=949+950^{a}$.

1102 नाना जना जनपदेहि संगता । तव वीरं वाक्यं अभिकंखमाना ।
तेसं तुवं साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ २ ॥

1103 आदानतण्हं विनयेथ सब्बं (भद्रावुधाति भगवा) । उद्धं अधो तिरियं
चापि मज्झे ।
यं यं हि लोकस्मिं उपादियन्ति । तेनेव मारो अन्वेति जन्तुं ॥ ३ ॥

1104 तस्मा पजानं न उपादियेथ । भिक्खु सतो किञ्चनं सब्बलोके ।
आदानसत्ते इति पेक्खमानो । पजं इमं मच्चुधेय्ये विसत्तंऽति ॥ ४ ॥

भद्रावुधमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

68

[१४. उदयमाणवपुच्छा. (13.)]

1105 झायिं विरजमासीनं (इच्चायस्मा उदयो) कतकिच्चं अनासवं ।
पारगुं सब्बधम्मानं अत्थि पञ्हेन आगमं ।
अञ्ञाविमोक्खं पब्रूहि अविज्जाय पभेदनं ॥ १ ॥

1106 पहानं कामच्छन्दानं (उदयाति भगवा) दोमनस्सान चूभयं ।
थीनस्स चं पनूदनं कुक्कुच्चानं निवारणं ॥ २ ॥

---

१ म०–वीर. २ सी०, म०–चाऽपि. ३ म०–°स्मिं. ४ म०–°धेय्य.
५ म०–अञ्ञाविमुक्ख, अञ्ञ°. ६ म०–कामछन्दान. ७ सी०, म०–omit
८ म०, Fsb –पनुदन.

$1102^{d}=604^{d}=1052^{f}=1076^{d}$ $1103^{b}=1056^{b}$ $1104=728^{c}$.
1105^{a} also in Udv XXXIII^{63c}
1105^{a+c}=Dhp 386^{a+b} Dutr B 5^{a} जइ परकत ध्रुधु कतकिच अनसधु
1105^{b}=A IV 35 6^{2d} (II 37) Thig 334^{d} VV 64^{18b} P V II.
6 1^{ob} Thig 336^{d} 337^{f} 304^{d} Ap in Par Dip V 64 22^{b}.
also Smp Vin III 294^{3d} Par Dip V 300^{9b} S VII 2. 5.
13^{5b} (I 178) Thag 541^{d} 1061^{d}
1105^{b+c}=A III 67 2^{8} ^{6} Thag 711^{a+b}.
1105^{c}=M. 91^{IIc} (II 144)
$1105^{c+d}=1112^{c+d}$, 957^{d} $1105^{e+f}=1107^{c+d}$.
1106–1107=A III 32 (I 134) also in Chinese Saṃyuktāgama
(VI 1 4=Pāli A. III 32) (Anesaki a. s. O)

1107 उपेक्खासतिसंसुद्धं धम्मतक्कपुरेजवं ।
अञ्ञाविमोक्खं पब्रूमि अविज्जाय पभेदनं ॥ ३ ॥

1108 किं सु संयोजनो लोको किं सु तस्स विचारणं ।
किस्सऽस्स विप्पहानेन निब्बाणं इति वुच्चति ॥ ४ ॥

1109 नन्दीसंयोजनो लोको वितक्कस्स विचारणा ।
तण्हाय विप्पहानेन निब्बाणं इति वुच्चति ॥ ५ ॥

1110 कथं सतस्स चरतो विञ्ञाणं उपरुज्झति ।
भगवन्तं पुट्ठुमागम्म तं सुणोम वचो तव ॥ ६ ॥

1111 अज्झत्तं च बहिद्धा च वेदनं नाभिनन्दतो ।
एवं सतस्स चरतो विञ्ञाणं उपरुज्झतीति ॥ ७ ॥

उदयमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

६९.

[१५. पोसालमाणवपुच्छा. (14.)]

1112 यो अतीतं आदिसति (इच्चायस्मा पोसालो) अनेजो छिन्नसंसयो ।
पारगुं सब्बधम्मानं अत्थि पञ्हेन आगमं ॥ १ ॥

1113 विभूतरूपसञ्ञिस्स सब्बकायप्पहायिनो ।
अज्झत्तं च बहिद्धा च नत्थि किञ्चीति पस्सतो ।
ञाणं सक्कानुपुच्छामि कथं नेय्यो तथाविधो ॥ २ ॥

1114 विञ्ञाणट्ठितियो सब्बा (पोसालाति भगवा) अभिजानं तथागतो ।
तिट्ठन्तमेनं जानाति विमुत्तं तप्परायणं ॥ ३ ॥

---

१ सी०–उपेखा°. २ म०–किं. ३ सी०, म०, Fsb.–°णा, °णो ४ म०–नन्दि°. ५ म० °णा °णो. ६ सी०–सरतो. ७ म०–Fsb. भवन्तं. ८ नि०–°मागम्हा. ९ म०–आदिस्सति १० Mcc. अनेञ्जो. ११ म०–°पहायिनो.

1112b cf. Thig. 205b. 1112c+d=1105c . 1112d=957d.
1113c=203c. 1113 =738c+d.
1113 also in Mahāvibhāṣā. (Anesaki a. a. O)

1115 आकिञ्चञ्ञासम्भवं ञत्वा नन्दी संयोजनं इति ।
एवमेतं अभिञ्ञाय ततो तत्थ विपस्सति ।
एतं ञाणं तथं तस्स ब्राह्मणस्स वुसीमतोऽति ॥ ४ ॥
पोसालमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

70

[१६ मोघराजमाणवपुच्छा (15)]

1116 द्वाहं सक्कं अपुच्छिस्सं (इच्चायस्मा मोघराजा) न मे ब्याकासि चक्खुमा ।
याव ततियं च देविसि ब्याकरोतीति मे सुतं ॥ १ ॥
1117 अयं लोको परो लोको ब्रह्मलोको सदेवको ।
दिट्ठिं'' ते नाभिजानामि गोतमस्स यसस्सिनो ॥ २ ॥
1118 एवं अभिक्कन्तदस्साविं अत्थि पञ्हेन आगमं ।
कथं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सतीति ॥ ३ ॥
1119 सुञ्ञतो लोकं अवेक्खस्सु मोघराज सदा सतो ।
अत्तानुदिट्ठिं ऊहच्च एवं मच्चुतरो सिया ।
एवं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सतीति ॥ ४ ॥
मोघराजमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

---

१ सु०–आकिञ्चञ्ञ°. २ सा०–Fsb omits ३ म०–नन्दि ४ म०–एवमेत°. ५ म०–एव ६ सा०–तत्थ ७ सा०–°स्स ८ म०–व ९ म०–ब्या°. १० सी०,म०–परलोको ११ म०–दिट्ठि १२ म०–°जानाति. १३ सा०–Fsb एत १४ सी०–Fsb तीऽति. १५ सा०, म०–Fsb °राजा. १६ म०–उहच्च.

1115^{b}=1109^{b}

1115^{c} cf A Gātha in V M XIX P 473 M 50^{a+b}

1115^{d} D 32^{b} cf A VIII. 85^{1b} (IV 340) J 173^{1d} 499^{11p} 547^{111d} ^{307d}

1117^{a}=M 34^{1a} (I 227) 1117^{b}=D II 404 लोक सदेवक

1117^{d}=VV 159^{d} etc Thag 18^{5b} B III 17^{b} XXVIII^{13b} D XVI.4 3^{1d}

1118^{b}=957^{d} 1119^{a-d}=Netti 7

1119=N^{m} XV^{40} (415)=KV. I. 1 234 (I. 64) =A Gāthā in V M XXI P 515

1119^{b}=1008^{c} cf Thag 207^{b}.

1119^{e+f}=Dhp 170^{c+d}=A Gātha in V M XXI P 505, 515

71.

[१७. पिंगियमाणवपुच्छा (10)]

1120 जिण्णोऽहमस्मि अबलो वीतवण्णो (इच्चायस्मा पिंगियो) ।
नेत्ता न सुद्धा सवनं न फासु ।
माहं नस्सं मोमुहो अन्तराय ।
आचिक्खधम्मं यमहं विजञ्ञं ।
जातिजराय इध विप्पहानं ॥ १ ॥
1121 दिस्वान रूपेसु विहञ्ञमाने (पिंगियाति भगवा) रुप्पन्ति रूपेसु जना पमत्ता ।
तस्मा तुवं पिंगिय अप्पमत्तो । जहस्सु रूप अपुनब्भवाय ॥ २ ॥
1122 दिसा चतस्सो विदिसा चतस्सो । उद्धं अधो दस दिसतो इमायो ।
न तुय्हं अदिट्ठं असुतं मुतं वा । अथो अविञ्ञातं किञ्चनमत्थिलोके ।
आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्ञं । जातिजराय इध विप्पहानं ॥ ३ ॥
1123 तण्हाधिपन्ने मनुजे पेक्खमानो (पिंगियाति भगवा) । सन्तापजाते जरसा परेते ।
तस्मा तुवं पिंगियो अप्पमत्तो । जहस्सु तण्हं अपुनब्भवायाति ॥ ४ ॥
पिंगियमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

72.

[१८. पारायणसुत्तं.]

इदमवोच भगवा मगधेसु विहरन्तो पासाणके चेतिये, परिचारक-सोळसानं ब्राह्मणानं अज्झिट्ठो पुट्ठो पुट्ठो पञ्हे ब्याकासि । एकमेकस्स चेऽपि पञ्हस्स अत्थं अञ्ञाय धम्मं अञ्ञाय धम्मानुधम्मं पटिपज्जेय्य, गच्छेय्येव

---

१ म०-°राय. २ Fsb °जाति ३ म०, नि०, Fsb दिसा ४ सी०-तुय्ह ५ म०, नि०, सी०-असुत, असुतं Fsb. असुतामुत वा ६ म०-omits ७ सी०-°अविञ्ञातं (metri causa) ८ Fsb किञ्चन, नि०-किञ्चि नत्थि म०-किञ्चिन, किंचिन ९ सी०-Fsb °चारक° १० म०-omits ११ म०-पञ्हं ब्याकासि १२ म०-omits च १३ म०-omits

---

1120a=J 547[597a] 1120d+e=1122e+f or cf. 1097d+e
1121c+d cf 1123c+d 1122a cf Thag 1133b D XXX[I.54] (I.95)
1122a+b=J 514[9a+b]=26 Comm[a+b] (I. 401)
1122b=Dip I[cd] cf B II[116c] and XVI[12c]
1123a+f=1097d =1120d+e 1123c =1121

जरामरणस्स पारं । पारंगमनीया इमे धम्मा'ति तस्मा इमस्स धम्मपरियायस्स पारायणं त्वेव अधिवचनं ।

1124 अजितो तिस्समेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ।
धोतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ॥ १ ॥

1125 तोदेय्यकप्पा दुभयो जातुकण्णी च पण्डितो ।
भद्रावुधो उदयो च पोसालो चापि ब्राह्मणो ।
मोघराजा च मेधावी पिङ्गियो च महा इसि ॥ २ ॥

1126 एते बुद्धं उपागञ्छुं संपन्नचरणं इसिं ।
पुच्छन्ता निपुणे पञ्हे बुद्धसेट्ठं उपागमुं ॥ ३ ॥

1127 तेसं बुद्धो व्याकासि पञ्हे पुट्ठो यथातथं ।
पञ्हानं वेय्याकरणेन तोसेसि ब्राह्मणे मुनि ॥ ४ ॥

1128 ते तोसिता चक्खुमता बुद्धेनादिच्चबन्धुना ।
ब्रह्मचरियमचरिंसु वरपञ्ञस्स सन्तिके ॥ ५ ॥

1129 एकमेकस्स पञ्हस्स यथा बुद्धेन देसितं ।
तथा यो पटिपज्जेय्य गच्छे पारं अपारतो ॥ ६ ॥

1130 अपारा पारं गच्छेय्य भावेन्तो मग्गमुत्तमं ।
मग्गो सो पारगमनाय तस्मा पारायणं इति ॥ ७ ॥

1131 पारायणमनुगायिस्सं (इच्चायस्मा पिङ्गियो)
यथाद्दक्खि तथा अक्खासि विमलो भूरिमेधसो ।
निक्कामो निब्बनो नाथो किस्स हेतु मुसा भणे ॥ ८ ॥

---

१ म०—°गच्छु २ म०—व्या° Fsb वियाकासि ३ Fsb वय्याकरणे. ४ म०—अचा°. ५ सी०—Fsb [सो] ६ सी०—पारगम° ७ म०—तथा. ८ म०—यथाद्दक्खि तथाक्खासि Fsb [यथा...अक्खासि] ९ सु०—निक्कमो निक्खामो १० म०—निपुनो, निब्बुनो ११ म , नि०—नागो १२ सी०, म०—omit

---

1126b cf J 519[15] P V II 13[16] Par Dip III 163
1127a+b=600a+b M 50e+ (I 338)[17a+b]
1127c=J 541[14c] (VI 261) and 16 (VI 363)
1128b cf OV. XII I 3[7d] 1128c=280b=566c+d 1128d=564d
1129b=A IV 25 2[7d] (II 26) = 30[7d] 36[7d]=Thag 548d=
P. I 172d=A Gātha in V M VIII P 214 =Thig 21d=45d.
1130b=Vbh. XVIII[6d] (P. 426)

1132 पहीनमलमोहस्स मानमक्खप्पहायिनो ।
　हन्दाहं कित्तयिस्सामि गिरं वण्णूपसंहितं ॥ ९ ॥
1133 तमोनुदो बुद्धो समन्तचक्खु । लोकन्तगू सब्बभवातिवत्तो ।
　अनासवो सब्बदुक्खप्पहीनो । सच्च यो ब्रह्मे उपासितो मे ॥ १०
1134 दिजो यथा कुब्बनकं पहाय । बहुप्फलं काननं आवसेय्य ।
　एवंऽपहं अप्पदस्से पहाय । महोदधिं हंसरिवऽज्झपत्तो ॥ ११ ॥
1135 येऽमे पुब्बे वियाकंसु हुरं गोतमसासना
　　"इच्चासि, इति भविस्सति" ।
　सब्बं तं इतिहीतिहं सब्बं तं तक्कवड्ढनं ॥ १२ ॥
1136 एको तमनुदासीनो जातिमा सो पभंकरो ।
　गोतमो भूरिपञ्ञाणो गोतमो भूरिमेधसो ॥ १३ ॥
1137 यो मे धम्ममदेसेसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।
　तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥ १४ ॥
1138 किं नु तम्हा विप्पवससि मुहुत्तमपि पिङ्गियं ।
　गोतमा भूरिपञ्ञाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥ १५ ॥
1139 यो ते धम्ममदेसेसि संदिट्ठिकमकालिकं ।
　तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥ १६ ॥
1140 नाहं तम्हा विप्पवसामि मुहुत्तमपि ब्राह्मण
　गोतमा भूरिपञ्ञाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥ १७ ॥
1141 यो मे धम्ममदेसेसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।
　तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥ १८ ॥
1142 पस्सामि नं मनसा चक्खुनाऽवे । रत्तिंदिवं ब्राह्मण अप्पमत्तो ।
　नमस्समानो विवसेमि रत्तिं । तेनेव मञ्ञामि अविप्पवासं ॥ १९ ॥

१ सी०, म०—Feb नह. २ म०—दसे ३ म०—ऽसोरिवज्झु ४ सी०—एसो ५ सी०—°नुदे सानो ६ म०—जुतिमा ७ सी०—धम्म दे... ८ म०—न. ९ सी०—°वसती, म०—°वसते १० मा०—पूजये, °यो ११ म०—°णो. १२ सी०, म०—°सो १३ म०—°न १४ सी०—येनेव १५ म०—°वासि

1132a cf B VIII 9c and Divy 29214 (420)
1132d cf J 198rb 213rd 1130=1049.
1137b=567b and M 92rb
1137d=1140b　1138b cf Dhp 106d 107d.

1143 सद्धा च पीती च मनो सती च । नापेन्ति मे गोतमसासनम्हा ।
यं यं दिसं वजति भूरिपञ्ञो । स तेन तेनेव नतोऽहमस्मि ॥ २० ॥
1144 जिण्णस्स मे दुब्बलथामकस्स । तेनेव कायो न पलेति तत्थ ।
संकप्पयन्ताय वजामि निच्चं । मनो हि मे ब्राह्मण तेन युत्तो ॥ २१ ॥
1145 पंके सयानो परिफन्दमानो दीपा दीपं उपल्लविं ।
अथद्दसासिं संबुद्धं ओघतिण्णमनासवं ॥ २२ ॥
1146 यथा अहू वक्कलि मुत्तसद्धो । भद्रावुधो आळविगोतमो च ।
एवमेव त्वंऽपि पमुञ्चस्सु सद्धं । गमिस्ससि त्वं पिंगिय मच्चुधेय्यस्स पारं ॥ २३ ॥
1147 एस भिय्यो पसीदामि सुत्वान मुनिनो वचो ।
विवट्टच्छद्दो संबुद्धो अखिलो पटिभानवा ॥ २४ ॥
1148 अधिदेवे अभिञ्ञाय सब्बं वेदि परोवरं ।
पञ्हानन्तकरो सत्था कंखीनं पटिजानतं ॥ २५ ॥
1149 असंहीरं असंकुप्पं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ।
अद्धा गमिस्सामि न मेऽत्थ कंखा । एवं मं धारेहि अधिमुत्तचित्तं ॥ २६ ॥

पारायणवग्गो निट्ठितो ।

निट्ठितो सुत्तनिपातो
अट्ठभाणवारपरिमाणाय पाळिया ।

१ सी०—नापेत्त, म०—नामेन्ति. Fsb. नामेन्ति. २ म०—पलेति, पहेति. ३ सी०, म०—°यन्ताय. ४ Fsb. [तत्तो] ५ म०—उपल्लविं, सी०—उपल्लविं. ६ S. Fsb. Mss. °तिण्णं. ७ एवं मं. ८ म०—पमुञ्चस्सु, सी०, Fsb—पमुञ्चस्सु. ९ Fsb. [त्वं] १० म०—मच्चुधेय्यस्स पारं. ११ म०—विवट्ट°. १२ सी०, म०—°भानवा. १३ सी०—पटिजानतं. १४ म०—Fsb. धारेहि omitting मं, सी०—धारेहि omitting मं. १५ म०—Fsb. अधिमुत्तचित्तं.

1143c cf. J. 522 and Mvu. III. 374.
1145c=Thag 622a cf 912a PV. IV. 16. S VIII. 12. 2. (I. 196.)
Thag 1233c also Thi 297c and SN 178.
1145cd cf 178. 1145d = 783.
[illegible]
1147a=J. 323=Dhp A 640. J. 640. Dhp. A. 21.
1147ab cf. Thag 675ab 1147d cf 1093c.
1147d cf. A. IV. 22 31 (II. 23)
1149a=M 131 1149b=1137d

संखित्तपदवण्णना ।

[Extracts from the Commentary.]

1.

1 उप्पातितं–उद्धमुखं पतितं गतं, पवत्तंऽति अत्थो ।

4 मानो–तिविधो–सेय्योऽहमस्मीति, सदिसोऽहमस्मीति, हीनोऽहमस्मीति ।

14 अनुसया–अप्पहीनट्ठेन सन्ताने अनुसेन्तीति अनुसया; कामराग, भवराग, पटिघ, मान, दिट्ठि, विचिकिच्छा, अविज्जा ।
दरथजा–पठमुप्पन्ना पठमुप्पन्ना किलेसा परिळाहट्ठेन दरथा नाम, अपरापरउप्पन्ना तेहि दरथेहि जातत्ता दरथजा नाम । वनथो–तण्हानुसयो; (ततो) जाता वनथजा ।

16 विनिबंधाय भवाय–भवनिबंधाय, अथ वा चित्तस्स च विसयेसु विनिबन्धाय, आयतिं उप्पत्तिया चाति अत्थो ।

2.

18 समानवासो–समानेन अनुकूलवत्तिना परिजनेन सद्धिं वासो यस्स ।

19 खिला–चित्तत्थद्धभावेन पञ्च चेतोखिला वुत्ता ।

21 भिसि–कुल्लो, अरियमग्गो ।

26 वसा–अदमितवुद्धवच्छका, धेनुपा–धेनुं पिवन्ता तरुणवच्छका, खीरदायिका वा गावो, गोधरणियो–गब्भिनियो; पवेणियो–वयप्पत्ता बलिबद्देहि सद्धिं मेथुनपत्थनगावो ।

27 वसा–अदमितट्ठेन वुद्धट्ठेन परियुट्ठाना; धेनुपा–तरुणवच्छके सन्धाय वसानं मूलट्ठेन खीरदायिनियो सन्धाय पग्घरणट्ठेन अनुसया, गोधरणियो–पटिसन्धिगब्भधारणट्ठेन पुञ्ञापुञ्ञानञ्ञाभिसंखारचेतना; पवेणिये–संयोगपत्थनट्ठेन पत्थनतण्हा; गवपति उसभो–सेट्ठट्ठेन अभिसंखारविञ्ञाणं ।

29 खीला–गुत्तं बन्धनथंभा । पूतिलतं–गळोचिलतं ।

33 उपधी–चत्तारो–काम उपधि खन्ध°, किलेस°, अभिसंखार° ।

3.

35 खग्गविसाणकप्पो–खग्गमिगसिंगसदिसो।

40 अनभिज्झितं–लोभाभिभूतेहि सब्बकापुरिसेहि अनभिपत्थितं पब्बज्जं।

42 चातुद्दिसो–(1) चतूसु दिसासु यथासुखविहारी; (2) ब्रह्मविहारभावनाफरिता चतस्सो दिसा अस्स सन्तीति।

47 अनवज्जभोजी–कुहनादिमिच्छाजीवं वज्जेत्वा धम्मेन समेन उप्पन्नं भोजनं भुञ्जन्तो तत्थ च पटिघानुनयं अनुप्पादेन्तो।

54 सामयिकं विमुत्तिं–लोकियसमापत्तिं; सा हि अप्पितप्पितसमये एव पच्चनीकेहि विमुच्चति। आदिच्चबंधुस्स–पच्चेकबुद्धस्स।

55 दिट्ठिविसूकानि–मग्गसम्मादिट्ठिया विरुद्धट्ठेन विसूकानि द्वासट्ठि दिट्ठिगतानि। 56 निरासयो–नित्तण्हो।

60 यथोधिकानि–सकसकओधिवसेन ठितानि येव।

69 अरिञ्चमानो–अजहमानो।

73 विमुत्ति–चतस्सो पि हि एता अत्तनो पच्चनीकधम्मेहि विमुत्तत्ता विमुत्तियो।

75 अत्तट्ठपञ्ञा–अत्तनि ठिता एतेसं पञ्ञा; दिट्ठट्ठपञ्ञा ति अयं पि किर पोराणपाठो, सम्पति दिट्ठेव अत्थे एतेसं पञ्ञा, न आयतिं पेक्खन्तीति वुत्तं होति।

4.

78 निद्दानं–छेदकं, लवकं, उप्पाटकं ति अत्थो।

79 धुरधोरय्हं–(1) धुरायं पधानं; अथ वा (2) पुरिमधुरं वहन्ता धुरा, मूलधुरं वहन्ता धोरय्हा।

" योगक्खेमाधिवाहनं–योगेहि खेमत्ता योगक्खेमं निब्बाणं; तं अभिमुखं वा वाहिय्यतीति अधिवाहनं।

5.

87 परमं–सब्बधम्मानं अग्गं उत्तमं, निब्बाणं।

6.

91 पराभवतो मुखं–पराभवतो पुरिसस्स किं द्वारं किं कारणं।

92 भवं– वड्ढन्तो अपरिहायन्तो पुरिसो।

110 तिम्बरुत्थनिं–तिम्बरुफलसदिसत्थनिं तरुणदारिकं।
112 सोण्डिं–मच्छमंसमज्जादिसु लोलं, गेधजातं।

7.

116 वसलो–हीनधम्मानं वस्सनतो सिञ्चनतो अन्वास्सवनतो वसलो।
121 किञ्चिक्खकम्यता– अप्पमत्तके पि किस्मिंचिदेव इच्छाय।
125 पहु-अत्थसंपन्नो, उपकरणसंपन्नो। 131 असतं-असज्जनानं। अमन्तं-अभूतं।
137 सोपाको–अत्तनो खादनत्थाय मते सुनखे लभित्वा पचतीति सोपाको।

8.

145 खुद्दं–कायवचीमनोदुच्चरित्तं खुद्दं, लामकं।
147 संभवेसी–संभवं एसन्तीति संभवेसिनो, अप्पहीनभवसंयोजनत्ता आयतिं पि संभवं एसन्तानं सेखपुथुज्जनानं एतं अधिवचनं।
148 ब्यारोसना पटिघसञ्ञा–कायवचीविकारेहि ब्यारोसनाय च मनोविकारेन पटिघसञ्ञाय च। 149 नियं–अत्तनि जातं, ओरसपुत्तं।
150 असंबाधं–भिन्नसीमं; सीमा नाम पच्चत्थिको वुच्चति; तस्मिं पि पवत्तं ति अत्थो। 151 ब्रह्मविहारं–सेट्ठविहारं।

9.

153 अनोमनामं–अलामकेहि सब्बाकारपरिपूरेहि गुणेहि नामं अस्साति।
156 आरा पमादम्हा–अब्रह्मचरियविरतिं पुच्छति, **आरा पमदम्हा** ति पि पठन्ति, आरा मातुगामा ति वुत्तं होति।
158 खीणब्यप्पथो–फरुसवाचो। वेभूतियं–विभूतिं विनासं करोतीति.
163a ब्यप्पथेन–वचीकम्मना।
165 एणिजंघो–एणिमिगस्सेव अनुपुब्बवट्टा जंघा अस्सा ति.
178 सुहुट्ठितं–सुन्दरं उट्ठितं।

11

195 अन्तं–गलवाटककरीसमग्गपरियन्ते सरीरब्भन्तरे ठितं।
उदरं–उदरियं, उदरे ठितं असितपीतखायितसायितं।
" यकपेळस्स–यकनपिण्डस्स; यकनं अन्तो सरीरे द्विन्नं थनानमब्भन्तरे दक्खिणपस्सं निस्साय ठितं।

105 वत्थिनो–मुत्तस्स, ठानूपचारेन पनेतं वत्थीति वुत्तं ।
" वक्कं–हदयमंसं परिक्खिपित्वा ठितं, पिहकं–हदयस्स वामपस्से उदर-पटलस्स मत्थकपस्सं निस्साय ठितं ।
लसिका–अट्ठिकसन्धीनं अब्भञ्जनकिच्चं साधयति ।
198 सेदजल्लिका–सेदो च लोणपटलमलभद्दो जल्लिका च ।
203 यथा इदं–सविञ्ञाणकासुभं (सरीरं) आयुस्माविञ्ञाणानं अनपगमा चरति तिट्ठति तथा एतं एतरहि सुसाने सयितं अविञ्ञाणकं पि पुब्बे तेसं धम्मानं अनपगमा अहोसि,
यथा एतं–यथा च एतं एतरहि मतसरीरं तेसं धम्मानं अपगमा न चरति न तिट्ठति...तथा इदं सविञ्ञाणक पि तेसं धम्मानं अपगमा भविस्सति ।
205 परिहीरति–दुग्गन्धो समानो पुप्फगन्धादीहि अभिसंखरित्वा परिहरीति (परिहरीयति.) । 206 उण्णमेतवे–उण्णमितुं ।

12.

209 संखाय वत्थूनि–खंधायतनधातुभेदानि किलेसट्ठानानि दुक्खपरिञ्ञाय परि-जानित्वा । पमाय बीजं–वत्थूनं बीजं अभिसङ्खारविञ्ञाणं वधित्वा ।
" तक्कं पहाय...–अकुसलवितक्कं पहाय सउपादिसेसं निब्बाणधातुं पत्वा लोकत्थचरियं करोन्तो अनुपुब्बेन चरिमाविञ्ञाणक्खया अनुपादिसेस-निब्बाणधातुप्पत्तिया 'देवो वा मनुस्सो वा' ति न उपेति संखं, अपरि-निब्बुतो एव वा...'रत्तो' ति 'दुट्ठो' ति वा संखं उपेति ।

13.

210 नायूहति–तस्स तस्स निवेसनस्स निब्बत्तकं कुसल अकुसलं वा न करोति
211 ओगहने–नहानतित्थे, थंभो–(यत्थ) उच्चाकुलीनोऽपि नीचाकुलीनो ऽपि अंग घसेन्ति ।
" वाचापरियन्त–वण्णवसेन उपरिमं वा अवण्णवसेन हेट्ठिमं वा ।
217 निपच्चवादी–'किं एत इमिना दिन्न' ति आदिना नयेन दायकं निपातेत्वा अप्पियवचनानि वत्त ।
222 भुम्मानि–भूमियं निब्बत्तानि । 223 निसामेथ–सुणाथ

226 समाधिमानन्तरिकं-यं च अत्तनो पवत्तिसमनन्तरं नियमेनेव फलप्पदानतो "आनन्तरिय समाधी" ति आहु; न हि मग्गसमाधिम्हि उप्पन्ने तस्स फलुप्पत्तिनिसेधको कोचि अन्तरायो अत्थि।

227 पुग्गला-सत्ता। सतं-सप्पुरिसेहि। अट्ठ-चत्तारो च पटिपन्ना चत्तारो च फले ठिता। अथवा 'अट्ठसतं' ति तेसं गणन परिच्छेदो। ते हि एकबीजि*-कोलंकोल-सत्तक्खत्तुपरमा तयो सोतापन्ना, कामरूपअरूपभवेसु अधिगतफला तयो सकदागामिनो, ते सब्बेऽपि चतुन्नं पटिपदानं वसेन चतुवीसति, अन्तरा-* परिनिब्बायी उपहच्चपरिनिब्बायी ससंखारपरिनिब्बायी असंखारपरिनिब्बायी उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी ति अविहेसु पञ्च, तथा अतप्प-सुदस्स-सुदस्सीसु; अकनिट्ठेसु पन उद्धंसोतवज्जा चत्तारो ति चतुवीसति अनागामिनो, सुक्खविपस्सको समथयानिको ति द्वे अरहन्तो, चत्तारो मग्गट्ठाति चतुपञ्ञास, ते सब्बे पि सद्धाधुर-पञ्ञाधुरानं वसेन द्विगुणा हुत्वा अट्ठसतं होन्ति।

228 निक्कामिनो-काये च जीविते च अनपेक्खा हुत्वा पञ्ञाधुरेन विरियेन सब्बकिलेसेहि कतनिक्खमना, तेन तेसं विरियसंपन्नं पञ्ञाक्खन्धं दस्सेति। मुधा-अव्ययेन, काकणिकं पि व्ययं अकत्वा।

निब्बुतिं-पटिप्पस्सद्धकिलेसदरथं फलसमापत्ति।

229 इन्दखीलो-नगरद्वारविनिवारणत्थं उम्मारब्भन्तरे अट्ठ वा दस वा हत्थे पठविं खणित्वा आकोटितस्स सारदारुमयत्थम्भस्सेतं अधिवचनं।

231 चतूहपायेहि-चत्तारो अपाया नाम निरय-तिरच्छान-पेत्तिविसय-असुरकाया। छ अभिठानानि-मातुघात-पितुघात-अरहन्तघात-लोहितुप्पाद-संघभेद-अञ्ञसत्थारुद्देसकम्मानि।

232 अभब्बता दिट्ठपदस्स-पापकम्मं कत्वा तस्स पटिच्छादाय दिट्ठनिब्बाण-पदस्स...अभब्बता।

233 फुस्सितग्गे-सब्बसाखपसाखासु संजातपुप्फे। 234 वरञ्ञू-निब्बाणञ्ञू।

14.

239 सामाका-धुनित्वा वा सिसानि उच्चिनित्वा वा गय्हूपगा तिणधञ्ञजाति, चिंगूलका-कणवीरपुप्फसंठानसीसा; चीनकानि-अटविपब्बतपादेसु

* cf A. I 232, IV. 340, P. 15-18. cf. V. M. XXIII. P. 659,

अरोपितआता चीनपुग्गा। गविप्फलं– यं किञ्चि रुक्खवल्लिफलं।
सतं–सन्तो अरिया। 240 आमगन्धं–मच्छमंसं।
241 ब्रह्मबन्धु–ब्राह्मणगुणविरहित, जातिमत्तब्राह्मणाति।
242 अज्झेनकुज्जं–निरत्थकानत्थजनकगन्थपरियापुणनं।
243 दुरन्नया–दुविञ्ञापया। 244 लूखसा–लूखा, अत्तकिलमथानुयुत्ता।
245 भस्ससमुस्सयो–समुस्सितं भस्सं, अत्तुक्कंसनता।
246 सूचका-पेसुञ्ञेन सूचका।249 मच्छमंसाननासकत्तं-मच्छमंसानं अनासकत्तं।

15.

253 सप्हानि–कातुं सक्कानि, 256 पोरिसं धुरं–पुरिसानुच्छविकं भारं।

16.

केवलकप्पं–अनवसेसं। 258 सोत्थानं–सोत्थिभावं।
260 पणिधी–पणिधानं, नियुञ्जनं, ठपनं। 261 बाहुसच्चं–बहुस्सुतभावो।

17.

टंकितमञ्चो–चतुत्तं पासाणानं उपरि वित्थतं पासाणं आरोपेत्वा कतो पासाणमञ्चो। सूचिलोमो–सरीरे चअस्स सूचिसदिसानि लोमानि अहेसुं।
271 ओस्सजन्ति–यथा गामदारका कीळन्ता काकं सुत्तेन पादे बन्धित्वा खिपन्ति।

18

279 गणबसिकको–अनेकवसिको।
281 अभिनिब्बिज्ज याथ–विवज्जेय्याथ, मा भजेय्याथ।
" कारण्डवं...–कचवरं इव निद्धमथ, कसटभूतं च नं हत्थे वा सीसे वा गहेत्वा निकड्ढथ। 282 पलापा–अन्तो तण्डुलविरहिता, बहि थुसेन वीहि विय दिस्सन्ति।

19.

285 ब्रह्म निधिं–मेत्तादिविहारं। 286 पकतं–उद्दिस कतं; एसानं–एसमानानं।
292 अज्जवं–उजुभावो। 301 परिब्बूळ्हं–परिकिण्णं।
303 सम्मापासो–सम्मा एत्थ पासन्तीति; दिवसे दिवसे सम्मं खिपित्वा

तस्स पतितोकासे वेदिं कत्वा संहारिमेहि यूपादीहि सरस्सतिनदिया निमुग्गोकासतो पभुति पटिलोमं गच्छन्तेन यजितब्बस्स सात्रायागस्स एतं अधिवचनं।

निरग्गळो—नत्थि एत्थ अग्गळोति; नवहि परियञ्ञेहि यजितब्बस्स सद्धिं भूमिया च पुरिसेहि च...विभवदक्खिणस्स सब्बमेधपरियायनामस्स अस्समेधविकप्पस्सेवेतं अधिवचनं।

311 अनसनं—खुदा। 313 अणु धम्मो—हीनधम्मो.

20.

317 विभावी—परेसं पि पाकटं करोति। 320 निज्झपेतुं —पेक्खापेतुं।

321 फियेन—दब्बिपदरेन; अरित्तेन—वेळुदण्डेन। उपयञ्ञू—उपायञ्ञू।

322 सोतावधानूपनिसूपपन्ने—सोतओदहनेन च मग्गफलानं उपनिस्सयेन च उपपन्ने।

21.

325 अनुसुय्यको—उसुय्याविगमेन अनुसुय्यको।

327 तच्छेहि निब्येथ—समथविपस्सनापटिसंयुत्तेहि सुभासितेहि कालं खेपेय्य।

22.

333 विसत्तिकं—नानप्पकारेसु विसयेसु विसटवित्थिण्णविसालत्ता विसत्तिकं भवभोगतण्हं।

23.

335 पण्डितो—सारिपुत्तो। अनिमित्तं—विपस्सनं (रागनिमित्तादीनं अग्गहणेन)

24.

वंगीसो—परिब्बाजकस्स पुत्तो परिब्बाजिकाय कुच्छिम्हि जातो। सो अञ्ञतरं विज्जं जानाति यस्सानुभावेन छवसीसं आकोटेत्वा सत्तानं गतिं जानाति। [सो बुद्धसावको हुत्वा अनुपुब्बेन भगवता पटिभानवन्तानं भिक्खूनं अग्गट्ठाने ठपितो]।

निग्रोधकप्पो—कप्पो ति तस्स नामं; निग्रोधमूले अरहत्तं अधिगतत्ता निग्रोधकप्पो। 350 सुविकप्पितेन—सुट्ठु विकप्पितेन अभिसंखतेन।

351 निग्गय्ह—सुट्ठु याचित्वा, निबन्धित्वा, धोनं—धुतसब्बपापं।

" न कामकारो...ससेय्यकारो—(पुथुज्जना) यं पत्थेन्ति आतुं वा वत्तुं वा तं न सक्कोन्ति, तथागतानं पन पञ्ञापुब्बगमा किरिया, ते यं पत्थेन्ति आतुं वा वत्तुं वा तं सक्कोन्ति।

355 पंचसेट्ठो—(1) पंचन्नं पठमसिस्सानं पञ्चवग्गियानं सेट्ठो, (2) पञ्चहि वा सद्धादीहि इन्द्रियेहि (3) सीलादीहि वा धम्मक्खन्धेहि (4) आतिविसिट्ठेहि चक्खूहि च सेट्ठो ति। संगीतिकारानमेविदं वचनं।

356 इसिसत्तम—(1) इसि च सत्तमो च उत्तमट्ठेन, (2) विपस्सि—सिखि—वेस्सभु—ककुसन्ध—कोणागमन—कस्सपनामके छ इसयो अत्तना सह सत्त करोन्तो पातुभूतो ति।

358 उपादानं—उपादातब्बट्ठेन वट्टं। मच्चुधेय्य—तेभूमकवट्टं।

25.

360 मंगला—मगलसुत्ते वुत्तान दिट्ठमंगलादीनं एत अधिवचनं।

371 वग्गगतेसु न वग्गसारि—वग्गगता नाम द्वासट्ठिदिट्ठिगतिका, अञ्ञमञ्ञ पटिलोमत्ता, एवं वग्गाहि दिट्ठिहि गतेसु सत्तेसु न वग्गसारि, 'इदं उच्छिज्जिस्सति, इदं तथेव भविस्सती' ति एवं दिट्ठिवसेन अगमनतो।

373 कप्पातीतो—'अहं मम' ति कप्पन सब्ब पि वे। तण्हादिट्ठिकप्प अतीतो।

374 सब्बूपधीन—खन्ध—कामगुण- किलेसाभिसंखारभेदानं उपधीनं।

26.

380 वेस्सवणो—विसाणाय राजधानिया रज्ज कारेतीति।

381 तित्थिया—नन्द—वच्छ—सकिच्चेहि अधिपुग्गलेहि तीहि तित्थकरेहि कते दिट्ठितित्थे जाता, तेसं सासने पब्बजिता पुराणकस्सपादयो छ सत्थारो, तत्थ नाथपुत्तो निगण्ठो, अवसेसा आजीविका।

391 संघाटिरजूपवाहनं—पंसुमलादिनो संघाटिरजस्स धोवनं।

402 पाटिहारियपक्खो—(1) वस्सूपनायिकाय पुरिमभागे आसाळ्हमासो, अन्तो वस्से तयो मासा कत्तिकमासो ति इमे पञ्च मासा, (2) आसाळ्ह—कत्तिक—फग्गुणमासा तयो एवाति अपरे, (3) पक्खुपोसथादिवसान पुरिम-

पच्छिमादिवसवसेन पक्खे पक्खे तेरसी–पटिपदा–सत्तमी–नवमी संखाता चत्तारो चत्तारो दिवसाऽति अपरे ।

404 सयंपभा–ति लद्धनामा छ कामावचरदेवा [चातुम्महाराजिका, तावतिंसा, यामा, तुसिता, निम्मानरति, परनिम्मितवसवत्ती ।]

27.

408 *गिरिब्बजं*–[राजगहं] हि *पंडव–गिज्झकूट–वेभार–इसिगिलि–वेपुल्ल-नामकानं पञ्चन्नं गिरीनं मज्झे वजो विय ठितं, तस्मा गिरिब्बजं ति* वुच्चति । अभिहारेसि–नगरे चरि । 410 ब्रहा–आरोहपरिणाहसंपन्नो ।

424 वट्टु–दिस्वा ।

28

420 नमुचि–अत्तनो विसया निक्खमितकामे देवमनुस्से न मुञ्चति, अन्तरायं करोति, तस्मा नमुचीति वुच्चति ।

439 कण्हस्स–नमुचिनो । 440 मुञ्जं परिहरे–संगामावचरा अनिवत्तिनो पुरिसा अत्तनो अनिवत्तनकभावं ञापनत्थं सीसे वा धजे वा आवुधे वा मुञ्जतिणं बन्धन्ति । 446 ओतार नाधिगच्छिस्स–रन्ध विवर नाधिगामिं ।

447 मेदवण्णं–मेदपिण्डसादिसं 449 वीणा–वेलुवपण्डु नाम वीणा कच्छतो पतिता, या सकिं अंगुलेहि वादिता चत्तारो मासे मधुरस्सरं मुञ्चति, यं गहेत्वा सक्को पञ्चसिखस्स अदासि ।

29

अनवज्जा–वज्जसंखातरागादिदोसविरहिता । अननुवज्जा–अनुवादविमुत्ता ।

30.

हब्यसेसं–अग्गिम्हि हुतावसेसं पायासं ।

456 निवुत्तकेसो–अपगतकेसो, ओहारितकेसमस्सु ।

457 सावित्तिं–बुद्धं सरणं गच्छामि, धम्मं सरणं गच्छामि, संघं सरणं गच्छामीति इम अरियसावित्तिं सन्धाय पुच्छति ।

459 पुरळासं–चरुकं च पूवं चाति । 462 जातवेदो–अग्गि । हिरीनिसेधो-हिरिया दोसे निसेधेति । 466 ममायितानि–तण्हादिट्ठिममायितानि ।

468 समेहि–विपस्सिआदीहि बुद्धेहि । विसमा–पच्चेकबुद्धादयो असमेन-सब्बसत्ता ।

473 मानसत्तेसु–मानेन लग्गेसु। 474 विवेकदस्सी–निब्बाणदस्सी। परवेदियं–परेहि ञापेतब्बं। आरम्मणा–पच्चया, पुनब्भवकारणानि।

475 परोवरा–परावरा, सुन्दरासुन्दरा, बाहिरा अज्झत्तिका। 476 अकाचो–बाहिरमलाभावेन विमलत्ता वा आगुं न करोति, तेन अकाचो।

478 यक्खस्स–पुरिसस्स। 484 सीमन्ता-(1) सीमाति मरियादा साधुजनवुत्ति, तस्सा अन्ता परियोसाना, किलेसा; (2) बुद्धवेनेय्या सेखा च पुथुज्जना च। 486 आयोगो–आयजितब्बो, ततो ततो आगम्म वा यजितब्बं एत्थ; देय्यधम्मानं अधिट्ठानभूतो।

31.

वदञ्ञू–याचकानं वचनं जानामि, वुत्तमत्ते येव 'अयं इदं अरहति, अयं इदं' ति पुरिसविसेसावधारणेन वहूपकारभावगहणेन वा। याचयोगो–याचितुं युत्तो।

496 भवाभवाय–सस्सताय वा उच्छेदाय वा, अथ वा भवस्स अभवाय पुनब्भवानभिनिब्बत्तिया। 499 समितावि‌नो–किलेसवूपसमकारिनो।

501 अत्तदीपा–अत्तनो दीपं कत्वा विचरन्ता, खीणासवा।

32.

वेळुवनं–तस्स उय्यानस्स नामं; तं किर वेळूहि परिक्खित्तं अहोसि। कलन्दकनिवापो–कलन्दकानं एत्थ निवापं अदंसु। पुराणसालोहिता–माता विय पिता विय हितज्झासया। न संपायन्ति–न संपादेन्ति। हीनाय–गहट्ठभावाय। रत्तञ्ञू–(1) रतनञ्ञू 'निब्बाणरतनं जानाम मयं' ति एवं सकाय पटिञ्ञाय लोकेनापि सम्मता; (2) बहुरत्तिविदू वा। उञ्ञातब्बो–अवजानितब्बो।

510 अनुधम्मं–अत्थानुरूपं पाळिं आरोपेन्तो। 513 सोरतं–सुवूपसन्तं; सूरतं–सुट्ठु उपरतं। 514 पज्जेन कतेन–भावितेन मग्गेन। विभवं च भवं च–विपत्तिसंपत्ति–हानिवुद्धि–उच्छेदसस्सत–अपुञ्ञपुञ्ञप्पभेदं।

515 उस्सदा–रागदोसमोहमानदिट्ठिकिलेसदुच्चरितसंखाता सत्त।

517 कप्पानि–तथा तथा विकप्पनतो तण्हादिट्ठियो; अथ वा संवट्टविवट्टकप्पे। विचेय्य–अनिच्चादिभावेन सम्मसित्वा। केवलानि–सब्बानि।

524 खेत्तानि—आयतनानि । मूलबंधनं—अविज्जाभवतण्हादि। पण्डरानि—आयतनानि, पकतिपरिसुद्धत्ता कुच्छिया च एव वुत्तानि।

529 वेदानि—सब्बसमणब्राह्मणानं सत्थसञ्ञकानि वेदानि ।

537 दुक्खवेपक्क—दुक्खविपाकं । 538 तीणि......सद्वि—सकायविट्ठिया सह ब्रह्मजाले वुत्तद्वासट्ठिदिट्ठिगतानि । सञ्ञक्खरसञ्ञानिस्सितानि—यदेतं 'इत्थि पुरिसो' ति वोहारनाम, या चायं मिच्छापरिवितकालुस्स-वादिवसेन 'एवरूपेन अत्तना भवितब्ब' ति बालानं विपरीतसञ्ञा, तदुभयनिस्सितानि । ओसरणानि—ओगहनानि तित्थानि, दिट्ठियो ति अत्थो। ओघतमगा—ओघतमं ओघप्पकारं अगा, ओघन्तं अगा ति वा पाठो ।

540 मोनपथेसु—ञाणपथेसु । नारदपब्बता—ते पि किर द्वे देवगणा पञ्ञावन्तो। वेमत्तता—नानत्त, न सब्बेनेव परिवज्जितब्ब ।

33.

अगुत्तरापा—अंगा एव; महामहीगंगाय पन या उत्तरेन आपो तासं अविदूरत्ता उत्तरापा ति वुच्चन्ति ।

समादपेसि—तथारूपानं पुञ्ञानं एन पि कत्तब्बताय वियोजेसि। सपहंसेसि—सादिट्ठिकसपरायिकेन फलविसेसेन पसंसेसि। कायवेय्याव-टिकं—कायेन वेय्यावच्चं । निघण्डु—नामनिघण्डु, रुक्खादीनं वेवचन प्पकासकं सत्थं। केटुभं—किरियाकप्पविकप्पो कवीनं उपकाराय सत्थं। अक्खरप्पभेदो—सिक्खा च निरुत्ति च। लोकायत—वितण्डवादसत्थ। केणियस्सामिये—केणियस्स अस्समनिवासिने । पदे पदं—पदसमीपे पद, तेन तुरितगमनं पटिसेधेति ।

548 सुसुक्कदाठो—भगवतो हि दाठाहि चन्दकिरणा विय अतिविय पण्डरं सियो निच्छरन्ति । 553 जम्बुराण्डस्स—जम्बुदीपस्स ।

563 कण्हाभिजातिको—चण्डालादिनीचकुले जातो। 567 सदिट्ठिकं—पच्चक्खं।

568 अग्गिहुत्तमुखा—अग्गिहोत्तसेट्ठा। 570 इतो अट्ठमि—इतो अट्ठमे दिवसे।

34.

574 आनिमित्त—किरियाकारनिमित्तविरहितं, न हि सक्का लद्धं 'यावाहं ।

मा इदं वा करोमि, ताव त्वं जीव मा मिय्याति'। कसिरं–किच्छं, न सुखयापनीयं। 592 अब्बहे–उद्धरे।

35

पेक्खी ताळस्सो तोदेय्यो ति वोहारनामं एतं, पोक्खरसाति जाणुस्सोणीति नेमित्तिकं। गहणि–मातुकुच्छि। अक्खित्तो–अनवञ्ञातो। वतसंपन्नो–आचारसंपन्नो।

594 अनुञ्ञातपटिञ्ञाता–आचरियेहि च अनुञ्ञाता, अत्तना च पटिञ्ञा-निम्हाति अत्थो। 595 केवलिनो–निट्ठंगता।

595 जप्पे (vl. जपे) वेदे। 598 रुयातीतं–ऊनभावं अतीतं, परिपुण्णं।

600 ब्याक्खिस्सं–ब्याकरिस्सामि। जातिविभंगं–जातिवित्थारं।

601 तिणानि नाम अन्तोफेग्गूनि बहिसारानि तस्मा तालनालिकेरादयोऽपि तिणसंगहं गच्छन्ति, रुक्खा नाम बहिफेग्गू अन्तोसारा।

611 समञ्ञाय–वोहारमत्तेन। 615 परपेस्सेन–परेसं वेय्यावच्चेन।

617 इस्सत्थं–आयुधजीविकं। 620 भोवादि–भो भो ति वचनमत्तेन अञ्ञेहि सकिञ्चनेहि विसिट्ठत्ता भोवादि। 622 नन्दिं–नय्हनभावेन पवत्तं कोधं। वरत्तं–बन्धनभावेन पवत्तं तण्हं। सन्दानं सहनुक्कमं–अनुसयानुक्कमसहितं द्वासट्ठिदिट्ठिसन्दानं। पळिघं–अविज्जापळिघं।

624 उस्सदो–तण्हाउस्सदो। 632 नाभिसजे–कुज्झापनवसेन न लग्गापेय्य।

635 आलया–तण्हा। 651 रथस्साणीव यायतो–यथा रथस्स यायतो आणि निबन्धनं होति, न ताय अनिबन्धो याति, एवं लोकस्स उप्पज्जतो पवत्ततो च कम्मं निबन्धनं, न तेन अनिबन्धो उप्पज्जति, न पवत्ततीति।

36.

पेसला–पियसीला। कळाय–चणक। बेलुवसलाटुक– तरुणबेलुव। वीसतिखारिको–मागधकेन पत्थेन चत्तारो पत्था कोसलरट्ठेकपत्थो होति, तेन पत्थेन चत्तारो पत्था आळ्हकं, चत्तारि आळ्हकानि दोणं, चतुदोणं मानिका, चतुमानिकं खारि, ताय खारिया वीसतिखारिको। तिलवाहो–तिलसकटं।

659 कुठारी–कुठारिसदिसा फरुसावाचा। 658 कलि–अपराधं।

664 विभूत–विगतभूत अलिकवादी। भूनह–भूतिहनक, वुद्धिनासक।

665 पपत–सोब्भ, पपद–महानिरय। 669 ओनहियाना–पलिवेठेत्वा।

670 समुप्पिलवासा–समुप्पिलवन्ता, सकि पि उद्ध सकि पि अधा गच्छमाना फेणुद्देहक पच्चन्तीति वुत्त होति।

672 सब्बसमा हि समन्तकपल्ला–यस्मा तस्सा कुम्भिया उपरिभाग निक्कुज्जित्ता सब्बत्थ समा समन्ततो कटाहा, तस्मा अपगन्तु तीर नत्थीति वुत्त होति।

673 जिव्ह बळिसेन गहेत्वा आरजयारजया–मुसावादीन निरयपाला जिव्ह बळिसेन निकड्ढित्वा यथा मनुस्सा अल्लचम्म भूमिय पत्थरित्वा सीलेहि आकोटेन्ति, एव आकोटेत्वा फरसूहि फालत्वा एक एक कोटि छिन्दित्वा विहनन्ति, छिन्नछिन्नकोटि पुनप्पुन समुट्ठाति। आरचयारचया–आविञ्जित्वा आविञ्जित्वा। 675 काकोलगणा–कण्हकाकगणा।

„ कुलला–कुललपक्खिनो, सेनान एत नामति एके।

37

679 पतीते–तुट्ठे। 680 चित्ति करित्वा–आदर करित्वा। कल्लरूपो–तुट्ठरूपो।

681 दट्ठु–दिस्वा। 682 मरुमुद्धवासिने–सिनेरुस्स हि हेट्ठिमतले दसयोजनसहस्स असुरभवन, मज्झिमतले द्विसहस्सपरित्तदीपपरिवारा चत्तारो महादीपा, उपरिमतले दसयोजनसहस्स तावतिंसभवन, तस्मा देवा मेरुमुद्धवासिनो ति वुच्चन्ति।

685 अवसरि–ओतरि। 686 सुकुसलसम्पहट्ठ–कुसलेन सुवण्णकारेन सघट्टितं तापित ति अधिप्पायो। 687 दद्दल्लमान–विजोतमान।

688 वीतिपतन्ति–सरीर वीजमाना पतनप्पतन करोन्ति।

690 जिगिसको–जिगिसन्तो, परियेसन्तो, उपपरिक्खन्तो। 692 न ओरकायं अय ओरको, परित्तो, न। 694 असमधुरस्स–असमविरियस्स। अथावी दुक्खितो। 700 मोनेय्य उत्तम पद–मुनीन सन्तक उत्तमपटिपद। दुरभिसमव–सहितु दुक्कर। 702 अक्कुट्ठवन्दित–अक्कोस च वन्दनं च।

704 परोवरे–सुन्दरे च असुन्दरे च। 710 विवत्तने–समतिक्कमे।

711 पयुत–ओभासपरिकियानिमित्तपयुत्तं [see 930] । 714 समणेन–बुद्धसमणेन ।

714 न पारं दिगुणं यन्ति–एकमग्गेन द्विक्खत्तुं निब्बाणं न यन्ति । ... कस्मा । येन मग्गेन ये किलेसा पहीना तेसं पुन अप्पहातब्बतो, एतेन परिहानधम्माभावं दीपेति । न यिदं एकगुणं मुतं–तं च इदं पारं एकक्खत्तुं येव फुसनारहंऽपि न होति । कस्मा । एकेन मग्गेन सब्बकिलेसप्पहानाभावतो; एतेन एकमग्गेनेव अरहत्ताभावं दीपेति ।

715 विसता–तण्हा । 716 उपञ्ञिस्सं–उपञ्ञापियिस्सं, कथयिस्सं ।

716 खुरधारूपमो–यथा मधुलित्तं खुरधारं लिहन्तो छेदतो जिव्हं रक्खति, एवं धम्मेन लद्धे पच्चये परिभुञ्जन्तो चित्तं किलेसुप्पत्तितो रक्खेय्य ।

719 मामको–मम सावको ।

720 सोब्भेसु–मातिकासु । पदरेसु–दरीसु । 723 यतत्तो–गुत्तचित्तो ।

38.

उपनिसा–कारणं, पयोजन । द्वयता–द्वे अवयवा एतेसंति द्वया; द्वया एव द्वयता । अञ्ञा–अरहत्तं । 725 अन्तकिरियाय–वट्टदुक्खस्स अन्तकरणत्थाय ।

728 उपधि–सासवकम्मं । 730 विज्जागता–अरहत्तमग्गविज्जाय खीणासवसत्ता ।

737 फस्साभिसमया–फस्सनिरोधा । 739 मोसधम्मं–नस्सनधम्म, पलोकिनं–जरामरणेहि पलुज्जनधम्मं । 744 आरम्भ–कम्मसंपयुत्तं विरियं ।

745 अनारम्भे–निब्बाणे । 749 आरोग्यं–निब्बाणं । संखाय–पच्चवेक्खित्वा । संखं–'देवो' 'ति मनुस्सो' ति आदिकं संखं । 758 सच्चाभिसमया–सच्चावबोधा । 759 केवला–अनवसेसा । 761 सकायो–पञ्चक्खन्धा । 763 सन्तिके–यं अत्तनो सरीरे तचपञ्चकमत्तं परिच्छिन्दित्वा अनन्तर येव अधिगन्तब्बतो, अत्तनो खन्धानं या निरोधमत्ततो सन्तिके, निब्बाणं ।

764 मारधेय्यं–तेभूमकवट्ट ।

39.

771 नावं सिञ्चित्व–अत्तभावनावं किलेसूदकगरुकं सिञ्चित्वा लहुकेन अत्तभावेन...सब्बधम्मपारं निब्बाणं गतो भवेय्य ।

40.

772 सत्तो–लग्गो । 773 न अञ्ञमोक्खा–अञ्ञे मोचेतुं न सक्कोन्ति ।

774 अवदानिया–अवंगमनताय, मच्छरिताय बुद्धादीनं वचनं अनादियनताय च अवदानिया ।

778 दिट्ठसुतेसु–दिट्ठेसु च सुतेसु च धम्मेसु । 779 सञ्ञं–नामरूपं ।

41.

780 खिलो–रागादिखिलो । 781 समत्तानि–परिपुण्णानि । 782 पावा–[प] वदति ।

783 उस्सदा–[See 515] 784 पकप्पिता–परिकप्पिता; संखता–पच्चयाभिसंखता । अवीवदाता–अवोदाता । कुप्पपटिच्चसन्तिं–यस्मा अत्तनि तस्सा दिट्ठिया दिट्ठधाम्मिकं च सक्कारादिं, संपरायिकं च गतिविसेसादिं आनिसंसं पस्सति, तस्मा तं च आनिसंसं तं च कुप्पताय च पटिच्चसमुप्पन्नताय च सम्मुतिसन्तताय च कुप्पपटिच्चसन्तिसंखातं दिट्ठिं निस्सितो व होति । सो तं निस्सितत्ता अत्तानं वा उक्कंसेय्य परे वा वंभेय्य अभूतेहि पि गुणदोसेहि । 785 निरस्सति–जहाति ।

786 अनूपयो–तण्हादिट्ठिउपयानं अभावेन अनूपयो ।

787 अत्तं निरत्तं–अत्तदिट्ठि वा उच्छेददिट्ठि वा; गहणमुञ्चनं वा ।

42.

दिट्ठिगतिको बालो अभिजानाति–"पस्सामि..."

789 अञ्ञेन–असुद्धिमग्गेन । दिट्ठि हि नं पाव तथावदानं–एतं दिट्ठि येव 'मिच्छादिट्ठिको अयं' ति कथेति । वदान–वदेन्तं, कथेन्तं ।

790 वते–हत्थिवतादिभेदे वते । अत्तंजहो–अत्तदिट्ठिया यस्स कस्स चि वा गहणस्स पहीनत्ता अत्तंजहो । 791 एजा–तण्हा ।

792 सञ्ञासत्तो–कामसञ्ञादिसु लग्गो । 793 विकप्पयेय्य–तण्हाकप्पेन वा दिट्ठिकप्पेन वा विकप्पेय्य । 795 परमुग्गहीतं–'इदं परं' ति उग्गहीतं नत्थि ।

43.

796 परिब्बसानो–वसमानो । उत्तरिं कुरुते–सेट्ठं कुरुते । 800 अत्तं पहाय–यं पुब्बे गहितं तं पहाय । वियत्तेसु–नानादिट्ठिवसेन भिन्नेसु ।

801 उभयन्ते—फस्स–फस्ससमुदयआदीसु । 802 सञ्ञा–सञ्ञासमुट्ठापिना दिट्ठि । 803 धम्मा–द्वासट्ठिदिट्ठिगतधम्मा ।

44

805 विनाभावसन्तं–विज्जमानविनाभाव । 810 सामागियं–पटिरूपं ।

45.

816 यानं मन्तं–हत्थियानादि यानं अदन्तं विसमं पि आरोहति, आरोहकं पि भञ्जति, पपातेऽपि पपतति । 818 मंकु–दुम्मनो ।
819 सत्थानि–अत्तनो परेसं च छेदनट्ठेन सत्थानि कायदुच्चरितादीनि ।
820 परिकिस्सति–परिकिलिस्सति ।

46.

825 कथोज्जं–कलहं । 826 युत्तो कथायं–विवादकथाय उस्सुको । अपाहतस्मिं-पञ्हवीमंसकेहि 'अत्थापगतं ते भणितं, ब्यञ्जनापगतं ते भणितं' ति आदिना नयेन अपसादिते वादे ।
832 पटिसेनिकत्ता-पटिलोमकारको । 833 विसेनिकत्वा-किलेससेनं विनासेत्वा ।
834 धोनेन युगं समागमा–धुतकिलेसेन बुद्धेन युगग्गाहं समागमा । सक्खसि–सक्खिस्ससि ।

47.

837 अज्झत्तसन्ति–निब्बाणं । न दिट्ठिया–ति आदीहि दिट्ठिसुतिसमापत्तिञाणसीलब्बतानि पटिक्खिपति । अदिट्ठिया–दसवत्थुकं सम्मादिट्ठिं विना; असुतिया–नवंगं सवनं विना; अञ्ञाणा-कम्मस्सकतञाणं सच्चानुलोमिकञाणं विना, असीलता–पातिमोक्खसंवरं विना; अब्बता–धुतङ्गवतं विना, नो च पुरिमे.. निस्सज्ज पच्छिमे...अनुग्गहाय । 840 मोमुहं-अतिमूळ्हं । 845 एतम्सुतं-एतप्पसन्नकेहि अपुच्छितं । 847 सञ्ञा-कामसञ्ञा ।
847 पञ्ञाविमुत्ता–पञ्ञा कामादिकामं दस्सनिता पम्मादिकरणं अञ्ञमञ्ञं पटुपन्ता, ये कामसञ्ञादिकं आगहेसुं, विसेसतो सङ्घा, ये च दिट्ठिं अग्गहेसुं, विसेसतो दस्सनिता, ते ।

48

849 दुक्करो–अविद्दसा । मुसाविरुद्धो–'तो' ति आदिना नयेन च उदाहरणवसेन ।

860 अकुकुच्चो—हत्थकुकुच्चादिविरहितो। 851 विवेकदस्सी फस्सेसु—पच्चुप्पन्नेसु चक्खुसंफस्सादिसु अत्तादिभावविवेकं पस्सति।

853 अनस्सावी—तण्हासन्थवविरहितो।

49.

864 निट्ठा—समिद्धि। 866 विनिच्छया—तण्हादिट्ठिविनिच्छया।

867 विभवं—वयं; भवं—उप्पादं। 874 सञ्ञसञ्ञी—पकतिसञ्ञाय सञ्ञी। विसञ्ञसञ्ञी—विरूपाय सञ्ञाय सञ्ञी, उम्मत्तको वा खित्तचित्तो वा। असञ्ञी—सञ्ञाविरहितो, निरोधसमापन्नो वा असञ्ञसत्तो वा। विभूतसञ्ञी—'सब्बसो रूपसञ्ञानं' ति आदिना नयेन समतिक्कन्तसञ्ञी, अरूपज्झानलाभी। एवं समेतस्स—एतस्मिं सञ्ञासञ्ञितादिभावे अठत्वा यदेतं वुत्तं "सो एवं समाहिते चित्ते...पे०...आकासानञ्चायतनसमापत्ति-पटिलाभत्थाय चित्तं अभिनीहरती" ति एवं समेतस्स अरूपमग्गसमंगिनो। सञ्ञानिदानस्स पपञ्चसंखा—एवं पटिपन्नस्सा पि या सञ्ञा तन्निदाना तण्हादिट्ठिपपञ्चा अप्पहीना येव होन्ति।

875 नो—नु। अग्गं—एत्तावता नु अग्गं सुद्धिं वदन्ति उदाहु अञ्ञं पि एत्तो अरूपसमापत्तितो अधिकं वदन्ति। यक्खस्स—[See 478.]

876 समयं—उच्छेदं। 877 भवाभवाय—पुनप्पुनुप्पत्तिया।

50.

आदितो द्वेऽपि गाथा पुच्छागाथा।

878 सकं सकं दिट्ठिपरिब्बसाना—अत्तनो अत्तनो दिट्ठिया वसमाना।

880 इदानि तिस्सो विस्सज्जनगाथा। 881 संदिट्ठिया—सकाय दिट्ठिया। वीवदाता—चोदाता। 883,885 पुच्छागाथा। 884,886 विस्सज्जनगाथा।

885 पवादियासे—वादिनो। 887 विमानदस्सी—सुद्धिअभावसंसतं विमानं असम्मानं पस्सन्तोऽपि। 888 तथेव पावा—तदेव वचनं (तं वा) दिट्ठिं वदति। 889 समत्तो—पुण्णो, उद्धुमातो। 890 तुमो सहा—सोऽपि तेनेव सह। 892 सकायने—सकमग्गे। 893 मेधगं—कलहं।

894 सयं पमाय—सयं च सत्थारादिं निम्मिनित्वा। उद्धं—भिय्यो।

51.

895 अन्वानयन्ति–अनुआनयन्ति, पुनप्पुन आहरन्ति । 896 अप्पं... पसंसासंखातं वादफलं अप्पं। समाय–रागादीनं समाय। दुवे फलानि-निंदा पसंसा च, जयपराजयादीनि वा तं-सभागानि।

897 सम्मुतियो–दिट्ठियो। उपयं–उपगन्तब्बट्ठेन उपयं, रूपादिसु एकं पि धम्मं उपेय्य। खन्तिं–पेमं। 900 सन्तिं अनुग्गहाय-दिट्ठिं अगहेत्वा। 902 संवेधितं–तण्हा दिट्ठि चऽस्स पकम्पितेसु वत्थुसु संवेधितं पि होती ति वुत्तं होति। 906 पच्चत्तं–अत्तनि दिट्ठिगाहमत्तमेव। 907 सेट्ठतो अञ्ञं–अञ्ञत्र सतिपट्ठानादीहि।

908 किं हि तुमस्स तेन–तस्स तेन दस्सनेन किं कतं, किं दुक्खपरिञ्ञासाविता उदाहु समुदयप्पहानादीनं अञ्ञतरं।

909 दिस्वान वा ञस्सति—नामरूपानि निच्चतो सुखतो वा, न अञ्ञथा।

911 संखं—जानित्वा। नऽपि ञाणबन्धु–नापि अस्स ञाणेन कतो बन्धु अत्थीति, अकततण्हादिट्ठिबन्धु। उग्गहणन्तमञ्ञे–उग्गहणन्ति+अञ्ञे।

913 अनत्तगरही–कताकतवसेन अनत्तगरही 914 न कप्पियो–दुविधं पि (तण्हा-दिट्ठि-) कप्पं न उपेति। पन्नभारो—पतितभारो। नूपरतो–पुथुज्जनकल्याणकसेखा विय उपरतिसमंगी पि न होति। न पत्थियो–नित्तण्हो।

52.

916 मूलं—अविज्जादयो किलेसा। मन्ता–मन्ताय। विनया–विनयाय।

917 थामं–मानं। 918 विकप्पयं–'अहं उच्चा कुला पब्बजितो' ति आदिना नयेन अत्तानं विकप्पेन्तो। 920 अनेजस्स–अनेजो + अस्स।

926 सविभूसं–सद्धिं विभूसाय।

927 विरुतं–मिगादीनं वसितं। 930 पयुतं–चीवरादीहि संपयुत्तं, तदत्थं वा पयोजितं [see 711.]। 934 अनीतिहं–पच्चक्खं।

53.

937 भवनं–ताणं। अनोसितं जरादीहि अनज्झावुत्थं। 938 ओसाने व्यारुद्धे–योब्बनादीनं ओसाने येव अन्तगमके येव विनासके येव जरादीहि व्यारुद्धे आहताचित्ते सत्ते। सल्लं–रागादिसल्लं।

940 सिक्खानुगीयन्ति–हत्थिसिक्खादिका अनेकसिक्खा कथीयन्ति, उग्गण्हन्ति वा। 941 वेविच्छं–मच्छरियं। 944 आकासं–तण्हा, रूपादीनं आकासनतो। 945 आजवं–आजवनट्ठेन आजवं। 948 नाज्झेति–नाभिज्झति। 952 अनुद्धरी–अनिस्सुकी। 953 निसंरिति–पुञ्ञाभिसंखारादिसु यो कोचि संखारो, सो हि निरांसरीयति निसंखरोति वा।

54.

955 गणी–गणाचरियो। आगमं (1) आगतोऽम्हि; (2) आगमनं वा।

958 विजिगुच्छतो–जातिआदीहि अट्टियतो। 959 कंविन्तो–कित्तका; सीवन्तो-कूजेन्तो; न पन पुब्बेनापरं सन्धीयति।

961 ब्यप्पथयो–वचनानि। 962 एकोदि–एकग्गाचित्तो।

964 परियन्तचारी–सीलादिसु चतूसु परियन्तेसु चरमानो।

968 भवन्तो–पियाप्पियं अभिभवन्तो। 969 कुवं–कुहिं। 971 रुसितो–रोसितो, घट्टितो। 972 तक्कासयं–कामवितक्कादिस्स आसयं कामसञ्ञादिं।

974 पञ्च रजानि–रूपरागादीनि पञ्च।

55.

976 कोसलानं पुरा–सावत्थितो।

977 समासने–समासन्ने विसये, आसन्ने रट्ठे। 980 उग्घट्टपादो–मग्गक्कमणेन घट्टपादतलो, पण्हिकाय वा पण्हिकं गोप्फकेन वा गोप्फकं जण्णुकेन वा जण्णुकं आगन्त्वा पि घट्टपादो। 982 अनुजानाहि–अनुमञ्ञाहि सद्दहाहि। अभिसंखरित्वा कुहको–गोमयवनपुप्फकुसतिणादीनि आदाय सीघं सीघं बावरिस्स अस्समद्वारं गन्त्वा गोमयेन भूमिं उपलिम्पित्वा पुप्फानि विकिरित्वा तिणानि संथरित्वा वामपादकं कमण्डलूदकेन धोवित्वा सत्तपादमत्तं गन्त्वा अत्तनो पादतले परामसन्तो एवं रूपं कुहनं कत्वा ति अत्थो। भेरवं–भयजनकं वचनं। 996 विधुरो–विगतधुरो, अप्पटिमो

1009 पुब्बवासनवासिता–पुब्बे कस्सपस्स भगवतो सासने पब्बाजित्वा गतपच्चागतवत्तपुब्बवासनाय वासितचित्ता। 1011 गोनद्धं–गोधपुरस्स नामं। वनसव्हयं–तुम्बवनगरं वुच्चति, वनसावत्थिं ति एके। 1013 मागधं पुरं–मगधपुरं, राजगहं। पासाणकं चेतियं–महतो पासाणस्स उपरि पुब्बे देवट्ठानं अहोसि, उप्पन्ने पन भगवति विहारो जातो, सो तेनेव पुरिमवोहारेन पासाणकं चेतियं ति वुच्चति।

1018 आदिस्स जम्मनं–ञातिवस्सो ति एवं उद्दिस्स अम्हाकं आचरियस्स जातिं ब्रूहि। 1021 परिचयं–वित्थारं। 1023 पुच्छं–पुच्छमानं।

56—71.

1033 वेविच्छा–मच्छरियं। जप्पाभिलेपनं–तण्हाभिलेपनं।

1034 सोता–सब्बेसु रूपादिसु आयतनेसु तण्हादिका सोता। 1038 संखतधम्मासे–अनिच्चादिवसेन परिवीमंसितधम्मा; अरहतं एतं अधिवचनं।

1048 परोवरानि–परत्तभावसकत्तभावादीनि परानि च ओरानि च। अनिघो–रागादिईघविरहितो। 1053 अनीतिहं–अत्तपच्चक्खं। 1055 उद्धं–अनागतद्धा; अधो–अतीतद्धा। नन्दिं–तण्हं; निवेसनं–दिट्ठिनिवेसनं; विञ्ञाणं–अभिसंखारविञ्ञाणं।

1057 अनूपधीकं–निब्बाणं। 1058 अद्धितं–सक्कच्चं, सदा वा। 1064 नाहं गमिस्सामि–अहं न गमिस्सामि, न सिक्खामि, न वायमिस्सामि।

1065 अब्यापज्जमानो–नानप्पकारतं अनापज्जमानो। 1070 कथाहि–कथं–कथाहि। तण्हक्खयं रत्तमहाभिपस्स-रत्तिन्दिवं निब्बाणं विभूतं कत्वा पस्स; एतेनऽस्स दिट्ठधम्मसुखविहारं कथेति।

1071 परमे–उत्तमे (आकिञ्चञ्ञायतने)। अनानुयायी–आकिञ्चञ्ञायतनब्रह्मलोके अविगच्छमानो। सीति सिया–सीतिभावं पत्तो भवेय्य, निब्बाणप्पत्तो सस्सतो हुत्वा तिट्ठेय्य। 1074 अत्थं पलेति-अत्थं गच्छति।

1077 आजीविकनिगण्ठादिके सन्धाय "सन्ति मुनयो" ति वदन्ति।

जीवितेनूपपन्नं–नानप्पकारकेन लूखजीवितसंखातेन जीवितेनूपपन्नं।

1079 यता–सकाय दिट्ठिया गुत्ता। 1084 हुरं–पुब्बतर। तक्को–कामवितक्को।

1087 दिट्ठधम्माभिनिब्बुता–विदितधम्मता दिट्ठधम्मत्ता रागादिनिब्बाणेन च अभिनिब्बुता। 1090 पञ्ञकप्पी–समापत्तिञाणादिना ञाणेन तण्हाकप्पं वा दिट्ठिकप्पं वा कप्पयाति। 1092 इदं–इदं दुक्खं; नापरं–न पुन।

1093 अनापरं अपरपटिभागादिविरहितं, सेट्ठं।

1095 पद्धगू–पद्धचरा, परिचारका, सिस्सा। 1096 सहाजनेत्त–सहजातसब्बञ्ञुतञाणचक्खु। 1098 दट्ठु–दिस्वा [सं० 434]। उग्गहीतं-तण्हादिट्ठिवसेन गहितं। निरत्तं–निरसितब्बं, मुञ्चितब्बं।

1106 पहानं कामच्छन्दानं—पठमज्झानं निब्बत्तेन्तस्स कामच्छन्दप्पहानं। उपेक्खासति—चतुत्थज्झानउपेक्खासति। 1109 विचारणं—विचरणकारणं।

1111 सततस्स—सम्पजानस्स। 1113 विभूत—समतिक्कन्त; सब्बकायप्पहायिनो—सब्बरूपकायप्पहायिनो, पहीनरूपभवपटिसन्धिकम्मानि अधिप्पायो; विञ्ञाणाभावविपस्सनेन 'नत्थि किञ्ची' ति पस्सतो, आकिञ्चञ्ञायतनलाभिनो। कथं नेय्यो—कथ च सो नेतब्बो, कथमस्स उत्तरिं ञाणं उप्पादेतब्बं। 1114 विञ्ञाणट्ठितियो—अभिसंखारवसेन चतस्सो, पटिसन्धिवसेन सत्त। विमुत्तं—आकिञ्चञ्ञायतनाधिमुत्तं। 1115 आकिञ्चञ्ञसंभवं ञत्वा—आकिञ्चञ्ञायतनजनकं कम्माभिसंखारं 'पलिबोधो अयं' ति ञत्वा। वुसीमतो—वुसितवासस्स।

1116 द्वाहं—अजितसुत्तस्स च मेत्तेय्यसुत्तस्स च अवसाने द्विक्खत्तुं। देवीसि—*विसुद्धिदेवभूतो इसि। 1118 अभिक्कन्तदस्साविं—अग्गदस्साविं।* अज्झिट्ठो—याचितो। पारायनं—पारभूतस्स निब्बानस्स अयनं।

1137 अनीतिकं—किलेसईतिविरहितं। 1143 विवसेमि—अतिनामेमि।

1144 संकप्पयत्ताय—तेन संकप्पगमनेन।

1145 दीपा दीपं उपच्चगं—सत्थारादितो सत्थारादिं अभिगच्छिं।

1146 वक्कलि—वक्कलित्थेरो सद्धाधुरेन अरहत्तं पापुणि*।

1148 अधिदेवे—अधिदेवकरे धम्मे। 1149 असंहीरं—रागादीहि असंहारियं।

---

*Dhp. A. IV, 118 etc. Mp. P. 152-154. A. I, 24. Divy. P. 49.

INDEXES.

[*N.B.*—The indexes are not intended to be exhaustive; The Devanagari figures indicate the number of pages and the Roman figures indicate the number of stanzas.]

I. Index of Proper Names.

(I) Gods, Persons, Sects and Peoples.

Ï. Index (ii) Places, Ŕivers, Ĉountrieƨ, Mountains.

(II)-Places, Rivers, Countries, Mountains.

II. Index of Similes and Metaphor

III. Index of subjects and important words.

2803

IV. Index of Ditthis.

Corrections and Additions.

P	Line	Incorrect	Correct
2	23	मञ्च	मज्ज
3	13	आघ	आघ
6	23	फना	फुनो
7	1	आरोपयित्वा	ओरोपयित्वा
8	1	मेत	मत
8	6	चो	चे
8	16	काव	काय
9	4 from the bottom	यदि अजानानि	यदि अजानानि
11	14	भत	भते
11	15	वपामि च	वपामि च॰
14	2	मनि अनज	मनि अनज
14	3	धम्मरद्	धम्मरदे
14	0	ढ्ढेन	ड्ढेन
14	1 from the bottom	पुत्तमागम्म	पुम्मागम्म
22	2	विभूनिय	वेभूनिय
29	9	उपनिषज्जन	उपनिषज्जने
29	6 from the bottom	तथा[1]	तथा
30	8	सुगासु	मग्गेसु
32	1	अरियसच्च नि	अरियसच्चानि
32	8	करानि	करोति
32	2 from the bottom	पत्तविध	पवविध
33	4	भुतानि	भूतानि
38	2 from the bottom	सुय॰–1 2 1)	सुय॰–I 1 2 10
40	18	मनक	पकत
47	12	अनुधम्मे	अणु धम्मो
50	8	विमुत्तो	विप्पमुत्ता
53	Add a foot note	391–392 cf V M chap I P 33.	
53	”	397–95 cf सुय॰–I 10 22 सव न कुज्जा न म कारवेज्जा करन्तमन्नं न समणुजाणे।	
68	5	दक्खिण	दाक्खिण
85	Add to the foot note of 558 cf V M chap VII P 151		
88	7	सज्जन	सज्जन
88	8	मिस्सर	मिस्सर

P	Line	Incorrect	Correct
94	Opening figures in foot-notes should be 621, 625, 626, 627, 628, 629		
95	Heading	वासट्ठे	वासेट्ठसुत्त and the number of the page, १५.
101	6 from the bottom	णे रइए	णेरइए
103	24	द्विपदान उत्तमो	द्विपदानमुत्तमो
123	6 from the bottom,	तिपिक्कमासाण	तिविक्कमासण
130	7	समणवाह्मणा	समणब्राह्मणा
131	9	हाग्नि	होग्नि
133	Heading	त्रुञ्जवि त	शुलविगूहसुत्त
133	12	नक	नक्क
135	5 from the bottom,	१ उग्गहणन्तिमज्ज	१ पृ०—उग्गहणन्तिमज्झे
137	12	विड्ड	विड्ढ
141	5	कयास्मसु	कयास्सरह
148	8 from the bo'tom,	V M I P. 3	V M I P 33
149	13	सब्बसमय	सव्वसमय
151	10	उभऽन्तमभिञ्ञाय	उभन्तमभिञ्ञाय
159	Heading	तीदृय्य°	नादृय्य°
172	1 from the bottom,	सुणाइ	सुणाथ
175	9	पाकटं	पाकट
177	11	निक्खमितकामे	निक्खमितुकामे
177	20	अनुवादविमत्ता	अनुवादविमुत्ता
183	4 from the bottom,	वां	वा
188	8	,, पुब्बनर	पुब्बन्तर
190	3	Roman	Arabic
191	Between lines 24 and 25, add तिद्स 679.		
196	19	—दण्ड	—दण्डं
196	24	अत्ता निरत्त	अत्त निरत्त
197	5	ओयागो	आयोगो
198	1	कथाज्ज	कथोज्जं
199	1 from the bottom	नक्कवट्टन	नक्कवट्टन
202	14	पञ्हवीमज्ज्सका	पञ्हवीमसका